

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola

Doktori Iskola vezetője: Prof. Dr. Jakab Éva

A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben

PhD értekezés

Készítette: Dr. Bartha Bence

Témavezető: Dr. habil. Udvary Sándor

Kézirat lezárva: 2021. augusztus 9.

Budapest

2021

Témavezetői ajánlás

dr. Bartha Bence: A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben c. PhD értekezéséhez

A témavezetésem alatt álló jelölt több éves kutatómunkájának eredményeként egy közel fél évtizedes kurrens vitát, valójában pedig egy évszázados ívű polgári eljárásjogi vitát tár és dolgoz fel. A tárgyalási szerkezet kérdéskörének aktualitását a dolgozat megírásának kezdetén az akkor új polgári perrendtartás újszerű szerkezeti megoldása adta, mára pedig ennek a szerkezetnek a módosítása vált kérdésessé, amit a szerző szintén feldolgoz. Egy ilyen munkához jó értelemben vett szakmai alázat szükséges: látni azt, hogy mai megoldásaink ugyanolyan tűnékenyek, mint a múltból és nemzetközi porondról vett mintáink. A szerző ilyen módon közelít a témához.

A dolgozat történeti és dogmatikai áttekintését adja a tárgyalási szerkezet kérdéskörének a polgári Magyarország időszakától a szocialista jogi nézeteken át a megújult jogállami rendünkben. Nemzetközi kitekintésével arra is ráirányítja a figyelmet, hogy bár a tárgyalási szerkezet változásánál a történeti érv fontos volt, de a Pp. a nemzetközi trendeket is figyelembe véve tette le a voksot az új megoldás mellett. Lényegében teljeskörű magyar irodalmi bázisra alapozva mutatja be az elmélet és a jogalkotás egymásra való reagálását, valamint egy saját választáson alapuló nemzetközi példa elemzésén és irodalmi bemutatásán keresztül villantja fel a jogintézmény nemzetközi beágyazottságát is.

A szerző rendszeres látásmódja végig érződik a dolgozaton. A fogalmak pontos használata, elkülönítése, az egyes jogintézmények dinamikájukban való feltárása, a jogirodalmi kritikák ütköztetése és azokban való állásfoglalás, saját kritikai szemléletmód, mind-mind erénye a dolgozatnak.

A dolgozat szerkezete illeszkedik a téma ívéhez. A történeti megalapozás hangsúlya azért indokolt, mert a szerző által is használt inga-hasonlat alapján csak akkor érthető meg a mai tárgyalási szerkezet, a jogpolitika amellet való döntése, ha folyamatában vizsgáljuk meg, minek tulajdonította a jogalkotó a perek elhúzódását, mint elterjedt jelenséget. Ezt az ívet szépen rajzolja fel a jelölt, ami által érthetővé válik az is, hogy miért volt ugrás inkább, mint lépés a főtárgyalási modell bevezetése az osztott tárgyalási szerkezettel egyidőben. S azt is

megmutatja a szerző, hogy a legutóbbi jogalkotói változtatások miként simítják el ennek a hatásait, az ingát újra lendítve.

A dolgozat által felvetett kérdések a jogirodalmat folyamatosan foglalkoztatják, ezért helyeslendő, hogy a szerző tézisszerűen állást is foglal ezekben a kérdésekben. Következtetéseit nyilvános vitára alkalmasnak tartom, támogatom.

Az értekezést nyilvános doktori vita kitűzésére alkalmasnak tartom, benyújtását támogatom.

Budapest, 2021. július 22.

Dr. habil. Udvarý Sándor, Ph.D.
témavezető, tszv. egy. doc.

Tartalomjegyzék

Témavezetői ajánlás	3
Tartalomjegyzék	5
Rövidítések jegyzéke	11
Bevezetés	14
A kutatási téma kereteinek meghatározása.....	14
A téma fogalmi megalapozása.....	17
A kutatás tézisei.....	21
A kutatás módszerei.....	23
Forráshasználat, feldolgozott források	25
1. A tárgyalás fogalmának és szerkezetének tudományos meghatározása	26
1.1 A tárgyalás fogalma	26
1.2 A tárgyalás jelentősége és rendeltetése	29
1.3 A tárgyalás szerkezete	31
1.3.1 Az egységes szerkezetű tárgyalás.....	31
1.3.2 Az osztott szerkezetű tárgyalás.....	32
1.3.3 A vegyes szerkezetű tárgyalás	34
1.4 Következtetések a tárgyalási rendszerek tudományos osztályozásaiból	34
2. Nemzetközi kitekintés a főtárgyalási modellre (<i>main hearing model</i>).....	35
2.1 A perindítás, iratváltás (<i>Pleadings stage</i>)	36
2.2 Az előkészítés (<i>Preparatory stage</i>)	37
2.3 A főtárgyalás (<i>Main hearing</i>)	39
2.4 Principles of Transnational Civil Procedure	40
2.5 A skandináv főtárgyalási modellek.....	42
2.5.1 Norvégia	43
2.5.1.1 A keresetlevél.....	44
2.5.1.2 Az előkészítés.....	44
2.5.1.3 A főtárgyalás	47

2.5.2	Svédország.....	48
2.5.2.1	A keresetlevél.....	48
2.5.2.2	Az előkészítés.....	48
2.5.2.3	A főtárgyalás.....	49
2.5.3	Finnország.....	50
2.5.3.1	Az eljárás megindítása.....	52
2.5.3.2	Az előkészítés folytatása.....	53
2.5.3.3	A főtárgyalás.....	54
2.5.3.4	A finn reformokkal kapcsolatos tudományos értékelések.....	55
2.6	A főtárgyalási modell jellemzői.....	57
3.	Az 1911. évi I. törvénycikk tárgyalási rendszere.....	59
3.1	A törvénycikk kodifikációja.....	61
3.2	A peralapítás előkészítése.....	65
3.2.1	A keresetlevél (129. §).....	65
3.2.1.1	A keresetlevél idézés kibocsátását célzó szerepe.....	67
3.2.1.2	A keresetlevél előkészítést célzó szerepe.....	68
3.2.1.3	A keresetlevél és a kereset elkülönítésének kritikája.....	69
3.2.2	Az idézés (140. §).....	70
3.2.2.1	A keresetlevél visszaadása kijavítás végett és az idézés kibocsátása nélkül hivatalból történő visszautasítása (140-141. §).....	71
3.2.3	Felhívás a felpereshez keresetének előterjesztése iránt.....	72
3.3	A peralapítás – a perfelvétel.....	72
3.3.1	A kereset (129. § 3. bekezdés).....	72
3.3.1.1	A kereset előadása.....	73
3.3.1.2	A kereset tartalma.....	74
3.3.1.3	A mulasztási ítélet (440. §).....	76
3.3.1.4	A pergátló kifogások (180. §), valamint azok tárgyalása és eldöntése (181-182. §).....	77
3.3.2	Parancs az alpereshez nyilatkozásra.....	79
3.3.3	A perbebocsátkozás (185. §).....	80
3.3.3.1	A perbebocsátkozás előadása és indokolása.....	80

3.3.3.2	A perbebocsátkozás, mint percezúra és egyéb hatásai.....	82
3.3.3.3	A perbebocsátkozás hatása a keresettől, illetve a pertől való elállásra (186-187. §).....	83
3.3.3.4	A perbebocsátkozás hatása a keresetváltóztatásra (188. §).....	87
3.4	A per lefolyása – az érdemleges tárgyalás (191. § - 255. §).....	89
3.4.1	Az érdemleges tárgyalás előkészítése (194. §).....	90
3.4.1.1	Az előkészítő iratok jellege.....	90
3.4.1.2	Az előkészítő iratok száma és tartalma.....	94
3.4.2	Az érdemleges tárgyalás.....	95
3.5	A járásbírósi eljárásban alkalmazandó eltérő szabályok.....	97
3.6	A Tc. tárgyalási szerkezete mellett és ellen felhozott jogirodalmi érvek.....	100
3.7	A Tc. tárgyalási szerkezetének összegzése.....	101
4.	Az 1952. évi III. törvény tárgyalási szerkezete.....	106
4.1	Az 1911. évi I. törvénycikk szocialista kritikája.....	108
4.2	Az 1952. évi III. törvény kodifikációja.....	111
4.3	A keresetindítás.....	114
4.3.1	A keresetlevél (121. §).....	115
4.3.2	A kereset.....	115
4.3.3	A perindítás hatályainak beállta (128. §).....	117
4.4	A tárgyaláselőkészítés (124. § – 130. §).....	119
4.4.1	A keresetlevél megvizsgálása – az idézés kibocsátás nélküli elutasítás (130. §) 121	
4.4.2	Az előkészítő intézkedések (124. §).....	122
4.4.3	A tárgyalás kitűzése – idézés a per tárgyalására (125. §).....	125
4.4.4	A tárgyaláselőkészítés, mint önálló perszakasz gondolata az eljárásjogtudományban.....	126
4.5	A tárgyalás.....	129
4.5.1	A tárgyalás menete (mozzanatai).....	130
4.5.2	Az első tárgyalás – a szóváltás (136-139. §).....	131

4.5.3	A rejtett cezúra.....	133
4.5.4	Az első tárgyalás elmulasztásának következményei	134
4.5.4.1	Az első tárgyalás felperes általi elmulasztásának következményei	134
4.5.4.2	Az első tárgyalás alperes általi elmulasztásának következményei, a bírósági meghagyás (136. §).....	135
4.5.5	A folytatólagos tárgyalás és előkészítése (141-144. §)	140
4.5.6	Az érdemi tárgyalás (141. §)	142
4.5.6.1	A keresetváltoztatás (146. §).....	143
4.5.6.2	A viszontkereset (147. §)	146
4.6	Összefoglaló gondolatok a szocialista felfogás kapcsán	147
4.7	Az 1952. évi III. törvény tárgyalási szerkezetét érintő rendszerváltozást követő módosítások.....	150
4.7.1	A polgári perrendtartás továbbélése, a változatlan rendelkezések	150
4.7.2	A keresetindítás változásai	152
4.7.3	A tárgyaláselőkészítés változásai	155
4.7.3.1	Lépések az alperesi írásbeli ellenkérelem irányába [126. § (3) és (4) bekezdés]	155
4.7.3.2	A tárgyaláselőkészítés egyéb változásai	157
4.7.4	A tárgyalás változásai.....	157
4.7.4.1	Óvatos lépések a percezúra irányába [141. § (2) és (6) bekezdés]	159
4.7.4.2	A keresetváltoztatás szabályainak módosításai.....	161
4.7.5	A rendszerváltozást követő változásokból levonható következtetések	162
5.	A 2016. évi CXXX. törvény tárgyalási szerkezete.....	164
5.1	A 2016. évi CXXX. törvény kodifikációja	168
5.2	A kodifikáció során megjelent alternatív tudományos nézetek	170
5.2.1	A perindítás	170
5.2.1.1	A keresetlevél.....	171
5.2.2	A tárgyalás.....	174
5.2.2.1	A perfelvétel.....	174
5.2.2.2	A perfelvétel előkészítése, a (kötelező) alperesi írásbeli ellenkérelem	175

5.2.2.3	A perfelvétel tartalma.....	177
5.2.2.4	A perfelvétel formája	179
5.2.2.5	A perfelvétel menete	180
5.2.2.6	A keresetváltoztatás kérdése	182
5.2.2.7	A mulasztási ítélet	183
5.2.2.8	A perfelvétel lezárása, a percezúra.....	184
5.2.2.9	Bizonyítási indítványok helye a tárgyalási szerkezetben.....	186
5.2.2.10	A főtárgyalás, a tulajdonképpeni érdemi tárgyalási szak.....	186
5.2.3	Összefoglaló gondolatok a kodifikáció során megjelenő alternatív álláspontokról	187
5.3	A perindítás.....	189
5.3.1	A keresetlevél	190
5.3.1.1	A jogállítás, tényállítás és a jogi érvelés a keresetlevélben.....	191
5.3.1.2	A kereseti kérelem a keresetlevélben.....	194
5.3.1.3	Bizonyítékok és a bizonyítási indítványok a keresetlevélben.....	196
5.3.1.4	A perfelvételre alkalmas keresetlevél	197
5.3.1.5	A megújult keresetlevélhez kapcsolódó szemléletváltás	199
5.4	A perfelvételi szak	201
5.4.1	Az írásbeli ellenkérelem	203
5.4.1.1	Az írásbeli ellenkérelem érdemi része	205
5.4.1.2	Az írásbeli ellenkérelem előterjesztésének elmaradásához fűződő szankció, a bírósági meghagyás	208
5.4.1.3	Az írásbeli ellenkérelem tárgyalási szerkezetben elfoglalt helye.....	209
5.4.2	A perfelvételi szak az írásbeli ellenkérelem előterjesztését követően, és annak lefolytatási módjai (187. – 193. §, 197. – 198. §).....	213
5.4.2.1	A perfelvételi tárgyalás mellőzése	214
5.4.2.2	További írásbeli előkészítés a perfelvételi tárgyalás előtt.....	216
5.4.2.3	A perfelvételi tárgyalás (191. – 193. §).....	218
5.4.3	Keresetváltoztatás a perfelvételi szakban (185. §)	220
5.4.4	A perfelvétel lezárása, a percezúra (194. §)	222
5.4.4.1	A perfelvétel kereteinek módosítása	225
5.4.5	Áttérés az érdemi tárgyalásra (196. §).....	227

5.5	Az érdemi tárgyalási szak fogalma és tartalma	227
5.6	A perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések 229	
5.7	Eltérő rendelkezések a jogi képviselő nélkül eljáró félre	230
5.8	A tárgyalási szerkezet egyes különleges perekben	234
5.8.1	Személyi állapotot érintő perek	235
5.8.2	A 2020. évi LXX. törvény a bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről	237
5.9	Következtetések a Pp. szabályainak elemzése kapcsán	239
6.	Összegzés és következtetések	242
6.1	Általános megállapítások és következtetések	242
6.2	Következtetések a skandináv példák alapján	245
6.3	Következtetések az osztott tárgyalási szerkezet és a főtárgyalási modell kapcsán 247	
6.4	Következtetések az elsőfokú eljárás szakaszainak egymáshoz való viszonya kapcsán	250
6.5	A perfelvétel igényének organikus fejlődése a magyar perjogban	252
6.6	Következtetések a Tc. és a Pp. viszonylatában	253
6.7	A fejnehéz eljárás megjelenése a Pp.-ben	254
	Forrásjegyzék	258
	Felhasznált tudományos irodalom	258
	AB határozatok, végzések	278
	Bírósági döntések, és egyéb tanácsadó testületek véleményei	278
	Hivatkozott jogszabályok jegyzéke	280
	A szerző publikációs jegyzéke	282
	Summary	284

Rövidítések jegyzéke

1952-es Pp. - a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény

AB - Alkotmánybíróság

CKOT - Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Értekezlete

Finn Pp. - Code of Judicial Procedure 4/1734 with amendments

Határozat - a 1267/2013. (V. 17.) számú Korm. határozat a polgári perjogi kodifikációról

I. Ppn. - a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 1954. évi VI. törvény

II. Ppn. - a polgári perrendtartás egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1957. évi VIII. törvény

III. Ppn. - a polgári perrendtartás módosításáról szóló 1972. évi 26. törvényerejű rendelet

JECS – A Kúria által a keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgy körében felállított joggyakorlat elemző csoport

KKT - Kúria Konzultációs Testülete

Koncepció - Az új polgári perrendtartás koncepciója, A Kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott Koncepció.

Norvég Pp. - Act of 17 June 2005 no. 90 relating to mediation and procedure in civil disputes (The Dispute Act)

Pp. - a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény

PTCP – Principles of Transnational Civil Procedure

Ptr. - a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában született 1868. évi LIV. törvénycikk

Svéd Pp. - The Swedish Code of Judicial Procedure

Szakértői Javaslat - A Pp. kodifikációban résztvevők által írt munkabizottsági anyagok, normaszövegek, indokolások gyűjteménye (szerkesztett és lektorált) változatban, amely a HVG-Orac kiadó gondozásában kötet formájában is megjelent.

Szerkesztőbizottság Javaslata - Németh János, a Főbizottság és a Szerkesztőbizottság elnöke által létrehozott a munka- és témabizottságok, és munkájuk eredményeképpen elkészült a Polgári Perjogi Kodifikációs Szerkesztőbizottság által megtárgyalt a polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozat által elkészíteni rendelt Koncepció I. tervezete

T/11900 törvényjavaslat - törvényjavaslat a polgári perrendtartásról, 2016. szeptember

Tc. - a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk

Tcn. - az igazságügyi szervezet módosításáról szóló 1925. évi VIII. törvénycikk

Te. - a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930. évi XXXIV. törvénycikk

Úppn. - polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról szóló 2020. évi CXIX. törvény

VI. Ppn. - a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 1995. évi LX. törvény

VIII. Ppn. - az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi CX. törvény

„Egy perrend sorsa mindenesetre nem csak annak betűitől, hanem azok egyéniségétől is függ, kik hivatva vannak annak életet adni, a bíraktól és hozzá kell tennem, az ügyvédektől is. Azonban a törvényhozó nem vigasztalhatja magát a bírák jóságával, a mondás, hogy jobb a rossz törvény jó bírakkal, mint a jó törvény rossz bírókkal, nem az ő vigasztalására lett megírva. Neki és azoknak, kik mint mi, föladatait elő akarjuk készíteni, a legjobb elveket gondosan, minden oldalról egybevágó módon kell igyekezni megvalósítani.” (Plósz Sándor, 1883.)¹

¹ Plósz Sándor: A polgári peres eljárás reformja. In: *Magyar Jogászegyleti Értekezések*. 15. sz. Budapest, Franklin Társulat, 1883. 14. (továbbiakban: Plósz Sándor 1883).

Bevezetés

A kutatási téma kereteinek meghatározása

A témaválasztás *indokát* és egyben *aktualitását*, valamint a kutatás kereteit a Pp. kodifikációja, továbbá az általa bevezetett új tárgyalási szerkezet, egyéb az elsőfokú eljárás szabályaiban történt rendszerszintű változások adják. Egy új perrendtartás megalkotása az ország jogtörténetének kiemelkedően fontos eseménye.² Egy szemléletében új perrendi szabályozás az egész társadalmat kihívások elé állítja, és többletfeladatot ró az alkalmazó szervekre. Egyetlen ország igazságszolgáltatása számára sem könnyű a régi megszokások, gondolkodásmódok átalakítása.³

2013-ban a 1267/2013. (V. 17.) számú Kormányhatározat *a polgári perjogi kodifikációról címmel* jelent meg. E Határozat az alábbiakban foglalta össze a Pp. kodifikálásának szükségességét és céljait. „A Kormány elrendeli a polgári perjog, ezen belül [az 1952-es Pp.] átfogó korszerűsítésére irányuló munkálatok megkezdését. A felülvizsgálat közvetlen célja egy *korszerű, a nemzetközi gyakorlatnak és elvárásoknak* is megfelelő polgári perjogi törvénykönyv megalkotása, amely biztosítja az anyagi jogok hatékony érvényesítését. Cél továbbá, hogy az új polgári perrendtartás a *jogtudomány és a joggyakorlat eredményeire* támaszkodva áttekinthetően, koherensen, a technika vívmányaira is figyelemmel szabályozza a perjogi viszonyokat, megkönnyítve ezzel a jogkereső állampolgárok és a szakmai közönség helyzetét.” E Határozat mentén építjük dolgozatunk szerkezetét is.

Az I. fejezetben a *jogtudomány eredményeit* használjuk fel azért, hogy meghatározzuk a tárgyalás tudományos fogalmát, jelentőségét és rendeltetését. Ez megfelelő elméleti alapként szolgál a későbbi konkrét perrendi rendelkezések kifejtéséhez. Ennek során kitérünk általánosan a tárgyalás fogalmára és rendeltetésére. Továbbá – a magyar perjogi irodalmat és dogmatikát alapul véve – elhatároljuk az egyes tárgyalási szerkezeteket.

A II. fejezetben vizsgáljuk a nemzetközi perjogi dogmatikában megjelenő fő tárgyalási modellt (*main hearing model*) és annak egyes skandináv államokban (Norvégia, Svédország,

² Pribula László: A rendelkezési elv az új polgári perrendtartásban. In: Csáki- Hatalovics Gyula Balázs – Szabó Krisztián (szerk.): *Eljárásjogi kodifikáció – nemzetközi hatások*. Budapest, Patrocínium, 2018. 25.

Pribula László e gondolatot folytatva kifejti, hogy „hiába léteznek ugyanis bármennyire alapos és részletes anyagi jogi előírások, az igények érvényesítésének megfelelően kidolgozott, a hagyományokat tisztelő, de a modern kor kihívásainak is megfelelő szabályanyaga nélkül a jogkereső polgárok követeléseiket nem tudják hatékonyan és eredményesen érvényesíteni.”

³ Virág Csaba: Az új polgári perrendtartás alkalmazásának kihívásai. Bírói attitűdök a perrend egyes új jogintézményeivel kapcsolatban. *Bírósági Szemle*, 2021/1. 14. (továbbiakban: Virág Csaba 2021).

Finnország) való megjelenését, emellett kitérünk a PTCP modellszabályaira. Ez a Határozatban is megjelenő *nemzetközi szempontok* érvényesítését is szolgálja.

A III. fejezet a magyar perjogi hagyományok – mely fontos hívószó⁴ volt a Pp. kodifikációja során – felelevenítését szolgálja, ezáltal felhasználjuk a korabeli *jogtudomány és a joggyakorlat eredményeit*. Itt kívánunk kitérni arra, hogy a dolgozat a történeti résznek hangsúlyos szerepet szán. Véleményünk szerint a téma elméleti megalapozása ezt megkívánja. A visszatekintést – az első modern perrendünkkel – a Tc.-el kezdjük. Ennél korábbi visszatekintés részletekbe menően a rendkívül nagy időbeli és elvi különbségek miatt véleményünk szerint nem indokolt. Azzal együtt, hogy a Ptr. egyes rendelkezései vagy az azon nyugvó jogirodalom egyes nézetei helyenként megjelennek a dolgozatban.

A IV. fejezet a ma már részben – hatályát tekintve – jogtörténetinek mondható, de még a gyakorlatban alkalmazandó 1952-es Pp. rendelkezéseit tárgyalja. E perrend a hatálya alatt rendkívül széles fejlődési íven ment keresztül, – többek között a tárgyalási szerkezet tekintetében – melyről részletesen értekezünk. Az 1952-es Pp. elsőfokú eljárására vonatkozó változások szintén jelentős *vizsgálati szempontokat* adtak a Pp. tárgyalási szerkezetéhez. Bár az 1950-es években a tárgyalási szerkezetváltás épp ellentétes irányú, mint napjainkban, a váltást övező tudományos álláspontok és nézetek feldolgozása fontos perjogtörténeti adalék, mely alapul szolgálhat napjaink tárgyalási szerkezetváltásának vizsgálatához is. Továbbá, a Pp. az 1952-es Pp. mint „közvetlen előzményre” reagálva született, ezért rendelkezéseinek kifejtése különös súllyal bír a dolgozatban.

Az V. fejezet foglalkozik a Pp. létrejöttének körülményeivel és részletes szabályaival, a kodifikáció teljes spektrumára kitérően. Indokoltnak láttuk a kodifikációs folyamatot két szakaszra bontani. A kodifikációban résztvevő egyes szakértők az elsőfokú eljárás szakaszolása és a tárgyalási szerkezet tekintetében jelentősen eltérő álláspontot képviseltek, mint a végül elfogadott normaszöveg. A tudományos feldolgozás során ezeket az eltérő, alternatív álláspontokat elkerítetten, külön címben jelenítjük meg. Ennek részletes indokai kifejtésre kerülnek e fejezetben.

E keretek között a *dolgozat szűk értelemben vett célja*, hogy a Pp. hatályos tárgyalási szerkezetét részletesen feldolgozza, megállapítsa annak elméleti alapjait és gyakorlati tapasztalatait. A tudományos irodalom és háttér – figyelembe véve a kodifikáció kiindulópontjának tekinthető 2013-as esztendő – már kellő alapot tud nyújtani ahhoz, hogy

⁴ Vö.: Wopera Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás elvi alapjai. *Jogtudományi Közlöny*, 2017/4. 153-161. (továbbiakban: Wopera Zsuzsa 2017).

megfelelő szakirodalmi bázis feldolgozását végezhesük el, különösen azért, mert a Pp. egyik jellegadó újítását, azaz az újrászabályozott tárgyalási szerkezetet vizsgáljuk. A tudományos irodalom azonban nem teljeskörű a Pp. tárgyalási szerkezetét érintő dogmatikai rendszerezés és leírás tekintetében.

A dolgozat *tágabb értelemben vett célja*, hogy a Pp.-t, annak elveit, valamint részletes szabályait, mint a hazai perjogtudomány legújabb alkotását elhelyezze a magyar perjogtörténetben, valamint hasonló tárgyalási szerkezetet alkalmazó külföldi perrendekkel is összevesse.

Időbeli síkon visszatekintünk a modern magyar perjogra, illetve területi síkon a nemzetközi kitekintés keretében vizsgáljuk egyes skandináv államok perrendtartását. Arra tekintettel, hogy a dolgozatnak elsősorban nem a jogösszehasonlítás a célja, nem minden feldolgozott perrend esetén kerülnek kifejtésre teljesen azonos szempontok. Az egyes perrendeknél a szerkezetileg fontosabb elemek nagyobb hangsúlyt kapnak.

A dolgozat elkészítése, az egyes perrendek egymás melletti kifejtése során, elkerülhetetlen az ismétlés. Az azonos vagy hasonló elnevezésű eljárási cselekmények tartalma közel azonos vagy akár azonos is lehet. Ennek ellenére szükséges az éppen akkor hatályos jogirodalmat feldolgozni, és ez alapján meghatározni a vizsgált intézmény tartalmát az adott korban, perrendben. Különösen igaz ez az állítás a *tárgyalás fogalmánál*. Az 1952-es Pp. tudományos irodalmában e fogalom és annak értelmezése már a perrend hatályba lépésétől fogva kiemelt jelentőséget kapott, mely – e téren – a mai napig meghatározza a hazai eljárásjogi irodalmat. A többszöri ismétlés vagy annak túlzásba vitelének elkerülése érdekében bizonyos intézményeknek csak a változásai kerülnek részletezésre a későbbi perrenddel összefüggésben, mely változások új fényben tüntetik fel, más tartalmat adnak annak.

A dolgozat elsősorban az *általános elsőfokú eljárás szabályaira koncentrál*, a keresetlevél benyújtásától kezdve az elsőfokú ítélet meghozataláig, ezen belül elsősorban a szerkezeti felépítést vizsgálja. Azonban a Tc. és a Pp. az általánosként szabályozott törvényszéki bemeneti szint szabályaitól a járásbírói eljárásra eltérő rendelkezéseket is tartalmaznak, ezért azok feldolgozásra kerülnek. Ezen eltérő szabályok fontos szerkezeti és tartalmi eltéréseket is magukba foglalnak. Az általános szabályok mellett azonban a Pp. vonatkozásában kitérünk a *személyi állapotot érintő perek* egyes eltérő szabályaira, valamint a külön törvényben szabályozott *gyorsított perre*, melyek tekintetében a jogalkotó eltérő tárgyalásszerkezeti megoldásokat alkalmaz.

Nem képezi a vizsgálat tárgyát a polgári per céljának meghatározása, a bizonyítás és a bizonyítási eljárás részletes szabályai. Az egyes tárgyalási rendszerek előnyeinek és hátrányainak az absztrakt megjelenítését nem tesszük meg a dolgozatban. E hatások minden perrend esetén egyediek, ezért ezek felsorolását absztrakciós szinten nem tartjuk célszerűnek. Nem kerülnek vizsgálat alá az 1952-es Pp. joganyagát képező, és annak egységes eljárását megbontó kisértékű és kiemelt jelentőségű perek szabályai sem.

A kutatás kereteinek meghatározása utolsó pontjaként szükséges kitérni arra, hogy a Pp.-ben a *rendszer szintű újítások* bevezetésével egy olyan új és komplex csomagot fogadott el a jogalkotó, mely alapján nehéz kiszűrni azt, hogy ténylegesen melyek az osztott szerkezetű tárgyalás (főtárgyalási modell) hatásai és melyek azok, amelyek a – részben – tárgyalásfüggetlen eljárásjogi intézmények változtatásainak hatásai.

A téma fogalmi megalapozása

Bacsó Jenő szerint a tudománynak a perjog területén sem lehet nagyobb jelentőséget tulajdonítani, mint a jog egyéb ágában, de kisebbet sem, hiszen a jogintézmények megállapítása itt is a tudomány feladata és a fennálló hiányosságok vagy helytelenségek kimutatásában a tudománynak éppoly jelentősége van, mint a bírói gyakorlatnak. A perjogtudomány ezáltal irányítólag hathat a jogalkalmazásra és a jogalkotásra.⁵ Álláspontját osztva és egyben kiegészítve véleményünk szerint e tudományos feladatnak különös jelentősége van egy új perrend hatálybalépésének idején, amikor az azt övező gyakorlat még bizonytalan. Különösen igaz ez, ha az új perrend új fogalmakat vezet be vagy a már korábban bevett, tudományos és gyakorlati oldalról is kiérlelt fogalmakat eltérő tartalommal használ. Ebben az időszakban a tudományos irodalom kevés számú, a kodifikáció során létrejött írásból táplálkozik. Az egyes művek – közel – azonos kiindulópontokon nyugszanak, mely a törvény indokolása, illetve az először megjelenő – a kodifikációban résztvevők tollából származó – kommentárok, tanulmányok, cikkek.

Ilyen körülmények között a dolgozat – elsősorban – a hazai perjogi irodalmon keresztül feldolgozza az elsőfokú eljárás kulcsfogalmait. A fogalmi megalapozást követően *megvizsgáljuk a modern magyar perjog perrendtartásainak tárgyalási szerkezetét.* Egyidejűleg történeti összehasonlítást végezve kirajzolódik a Pp. tárgyalási szerkezete és annak történeti előzményei. Gáspárdy László megállapítását felhasználva: „polgári

⁵ Bacsó Jenő: *Tudományos Perjog*. Debrecen, Stúdium Könyvkiadó Rt., 1937. (továbbiakban: Bacsó Jenő 1937).

perjogunk mai állapota nem értékelhető ki megfelelően és a jövőben kívánatos fejlesztések irányai sem jelölhetők meg, ha bizonyos történeti előzményeket nem veszünk számításba.”⁶

„Ezáltal láthatóvá válik, hogy az eltérő társadalmi berendezkedések számos aspektusból alapvetően különböző eljárási szabályozás megalkotására vezettek.”⁷

A dolgozatban az *eljárási szerkezet* fogalom alatt az egyik oldalról az egyes perrendtartások által alkalmazott technikai tagolást vesszük figyelembe: milyen fejezetekre, címekre tagolja a jogszabályt a jogalkotó, ezek hogyan épülnek egymásra. Ezekben belül melyek azok az eljárási cselekmények, szerkezeti elemek, amelyek a pert, mint eljárási cselekmények láncolatát előrébb viszik vagy más irányba terelik, valamint az egyes szerkezeti elemek milyen eljárási cselekményeket tartalmaznak. A *tárgyalási szerkezet* alatt pedig a tárgyalási szakasz belső tagozódását, azaz eljárási cselekményeinek sorrendjét, azok egymáshoz való viszonyát, valamint időben és tartalomban való megosztásuk rendjét értjük.

Szilberekly Jenő ezt úgy foglalja össze, hogy „a per szerkezetén azt értjük, hogy a per milyen részekből áll, milyen szakaszokból épül fel.”⁸ Ezekből a „sarokpontként” alkalmazott szerkezeti elemekből olvasható ki végül egy perrend elsőfokú eljárásának rendszere.

Magyary Géza elméletét felhasználva, a pert alkotóelemeire, perbeli cselekményekre felbontva külön-külön vizsgáljuk, és ennek eredményéből lehet végül összeállítani a per szerkezetét. Azt fogjuk vizsgálni, hogy a perbeli cselekményekből minő különböző módokon lesz a per megalkotva. Ezt nevezzük mi a per szerkezetének.⁹ Bacsó Ferenc ezt a szerkezeti tagolást és vizsgálatot nevezi a szerkezeti kérdések dinamikájának, mely fogalommal a *per lefolyásának, szakaszolásának* kérdését írja le, míg az eljárás szerkezetének statikája alatt a bíróság és a felek viszonyát érti.¹⁰

Másik oldalról a polgári eljárásjog tudománya által használt dogmatikai tagolásokat használjuk fel az eljárási szerkezet és a tárgyalási szerkezet vizsgálatához. Herczegh Mihály 1871-ben megjelent könyvében – alapul véve a Ptr. rendelkezéseit – az eljárás három fő részre oszlik: *fölszerelési*, határozati és végrehajtási eljárásra. A fölszerelési eljárás azon

⁶ Gáspárdy László: Polgári perjogunk az V. Novella után. *Bírák Lapja*, 1993/1. 59. (továbbiakban: Gáspárdy László 1993).

⁷ Éless Tamás – Farkas Zsolt: A polgári perről a tárgyalási elv megközelítésének változásai tükrében. *Magyar Jog*, 2010/1. 1. (továbbiakban: Éless Tamás – Farkas Zsolt 2010).

⁸ Szilberekly Jenő: *A polgári eljárás funkciója és hatékonysága*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1977. 235. (továbbiakban: Szilberekly Jenő 1977).

⁹ Magyary Géza: *A magyar polgári peres eljárás alaptanai*. Budapest, Franklin Társulat, 1898. 22. és 94. (továbbiakban: Magyary Géza 1898).

¹⁰ Bacsó Ferenc: A polgári per szerkezete. In: *A magyar polgári perjog főbb kérdései*. Budapest, Jogi- és Államigazgatási Könyv és Folyóiratkiadó, 1953. 44. (továbbiakban: Bacsó Ferenc 1953).

nyilatkozatok létrehozásával foglalkozik, melyek a bírót a tárgyalás vagy iratközlés alapján képessé teszik az egyetlenségi kérdés eldöntésére.¹¹ 1882-es könyve szerint az eljárás három fő részre oszlik: *tárgyalási*, határozati és végrehajtási eljárásra.¹² Plósz Sándor a Tc. rendelkezései alapján a pert két fő szakaszra osztotta, a perfelvételre és az érdemleges tárgyalásra. A perfelvételt megelőzi az idézés kérése (idézési kérelem, keresetlevél) és az idézés.¹³

Az eljárás *szakaszait* elemezve – Szabó Imre 1952-es Pp.-vel kapcsolatos dogmatikai felosztását is felhasználva – lehet beszélni elsőfokú eljárásról, ezen belül keresetindítási szakaszról, tárgyalás előkészítési szakaszról, tárgyalási szakaszról, majd tovább haladva perorvoslatok körében pedig rendes jogorvoslati szakaszról (másodfokú eljárás, amelyben vagy szerepel vagy elmarad a tárgyalás) és végül rendkívüli jogorvoslati szakaszról (perújítási és felülvizsgálati eljárás, amelyben szintén vagy szerepel vagy elmarad a tárgyalás).¹⁴

Itt kívánjuk jelezni, hogy a dolgozat szerkezeti felépítése, fejezeteinek, címeinek meghatározása már önmagában is szerkezeti értelemben vett tudatosságot mutat. Azok minden esetben az éppen aktuálisan vizsgált tárgykör vagy perrend által determinált szerkezetben kerülnek kialakításra, ezzel is hangsúlyozzuk a szerkezeti kérdések fontosságát.

Az eljárás szakaszolásán belül az elsőfokú eljárás egyes részeinek feldolgozása során felhasználjuk Éless Tamás 2013-ban elhangzott előadásában foglaltakat. Éless Tamás a peres eljárás alapvető szerkezeteként azt jelölte meg, hogy az eljárás az annak lefolytatására irányuló kérelem felperes általi előterjesztésével indul, majd a bíróság elbírálja annak befogadhatóságát, vagyis beállítja a perindítás hatályait vagy visszautasítja azt, majd az alperes nyilatkozik a keresetre, ezután kerül a bíróság abba a helyzetbe, hogy tájékoztassa a feleket a bizonyításra szoruló tényekről.¹⁵ Tovább folytatva a gondolatmenetet még hátra van a bizonyítás, a jogvita eldöntése és az esetleges perorvoslatok köre. Az imént felvázolt szerkezet lényegében tárgyalási szerkezettől függetlenül illik minden eljárásra. Ez tekinthető egy olyan alapvető struktúrának, *váznak*, melyre építkezve a jogalkotók az egyes perrendek

¹¹ Herczegh Mihály: *Magyar törvénykezési rendtartás*. Pest, Heckenast Gusztáv, 1871. 276.

¹² Herczegh Mihály: *Magyar törvénykezési rendtartás*. 1. köt., 2. kiad., Budapest, Franklin Társulat, 1882. 112. (továbbiakban: Herczegh Mihály 1882).

¹³ Plósz Sándor: A polgári per szerkezete az új perrendtartásban. In: *Plósz Sándor Összegyűjtött dolgozatai*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1927. 118. (továbbiakban: Plósz Sándor 1927).

¹⁴ Szabó Imre: A tárgyalás és határozatok. In: Osztoivits András (szerk.): *Polgári eljárásjog I. – A Polgári per általános szabályai*. Budapest, HVG-Orac, 2013. 236. (továbbiakban: Szabó Imre 2013).

¹⁵ Éless Tamás: Szerkezeti alapkérdések a polgári per kapcsán. *Magyar Jog*, 2013/10. 615.

megalkotásakor részletes és cizellált szabályozással megalkotják egy perrend végleges szerkezetét, ezáltal tárgyalási szerkezetét is. A megvalósítás, amint a dolgozatban látni fogjuk, rendkívül sokféle lehet.

A tudományos irodalomban az egyes szerzők az eljárás egységeinek meghatározása során változatosan használják a szakasz és a szak fogalmakat. Véleményünk szerint a *szak* fogalom a szakaszon belül jelöl egy kisebb egységet. A szak fogalom az elsőfokú eljárással összefüggésben csupán az osztott szerkezetű tárgyalás esetén figyelhető meg. A tárgyalás megosztása folytán létrejövő perfelvételt és érdemi tárgyalást jelöli. Ezt az érvelést támasztja alá meggyőző erővel Wopera Zsuzsa ugyanezen irányú fogalommagyarázata.¹⁶ Ugyanakkor fel kell hívni a figyelmet arra, hogy e fogalmak elkülönítése vagy éppen vegyes használata nem tisztázott a perjogi szakirodalomban, valamint az egyes szerkezeti elemek (szakaszok vagy szakok) perrendenként, koncepcióként eltérő jellege miatt az egységes fogalomhasználat nehézségbe ütközik.

A peres eljárás tagolását a fentiek szerint és a később kifejtendők fényében két szemléletes példával kívánjuk illusztrálni, melyek megalapozzák tudományos fejtegetéseink szellemét is. A gyakorlati megvalósítást szemléletesen leírva, és Czoboly Gergely gondolatait felhasználva – aki az igazságszolgáltatás rendszerét írja le e metaforával – a peres eljárásra úgy tekintünk, mint egy *dominóra*. Amennyiben a rendszer valamelyik elemét módosítjuk, az szükségképpen kihatással van a többire is. Egyetlen elem rossz működése is a teljes rendszer felborulását eredményezheti, ugyanakkor ahhoz, hogy az egész jól működjön, nem elegendő, hogy csak az egyik eleme legyen megfelelő.¹⁷ Udvary Sándor a Pp. szerkezetét – mely leírás adekvát lehet minden perrendre – szemléletesen úgy írja le, mint ahogy a *téglák egymásra épülnek*. A szerkezetet (vázat) pedig a felek és a bíróság eljárási cselekményeinek láncolata tölti meg.¹⁸

A tárgyalási szerkezet sokszínű interpretációjával kapcsolatban idézzük még Ujlaki Lászlót, aki szerint minden törekvés ellenére vannak olyan jogkérdések (jelen dolgozatban itt értsd eljárásjogi kérdések), melyekben különböző bíróságok, sőt azonos bíróság különböző tanácsai eltérő vagy nem azonos módon foglalnak állást. Az ezzel járó számos hátrány

¹⁶ Wopera Zsuzsa: A törvény hatálya és az alapelvek. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtatásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. Budapest, Wolters Kluwer, 2017. 22.

¹⁷ Czoboly Gergely: A polgári perek elhúzódása. In: Jakab András és Gajduschek György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 2016. 772. (továbbiakban: Czoboly Gergely 2016).

¹⁸ Udvary Sándor: Obligation of the Parties, Lawyers and Judges. *Acta Juridica, Hungarica Hungarian Journal of Legal Studies*, 2017/1. 22. (továbbiakban: Udvary Sándor 2017b).

mellett azonban az eltérő értelmezések hasznos információul szolgálnak a jogalkotónak (kodifikátornak) álláspontja megerősítésére vagy felülvizsgálandóságát illetően.¹⁹ A sokféle értelmezés tehát teret enged a gyakorlatnak és a tudománynak, hogy megvizsgálja az egyes eshetőségeket és helyes alternatívát tudjon kínálni a jogalkotónak.

A cím zárásaként pedig előrebocsájtjuk a tárgyalás fontosságára vonatkozóan Ökröss Bálint szavait, aki szerint a szóbeli tárgyalás képezi „a közvetlen érintkezést a felek és a bíróság között, azt a *központot* az eljárás rendszerében, mely mellett minden előzmény: előkészület, s, minden későbbi: következmény.”²⁰

A kutatás tézisei

A kutatás célja – a fentieket összefoglalva – az elsőfokú eljárás és ezen belül a *tárgyalás szerkezetének* vizsgálata, ezáltal a hatályos Pp. tárgyalási szerkezetének feldolgozása, jogtörténeti gyökereinek feltárása, illetve főtárgyalási modelljével összefüggésben a nemzetközi kitekintés elvégzése. Ennek során elsőként megvizsgáljuk a hazai perjogi irodalomban a tárgyalás fogalmát, majd történetileg haladva a Tc. osztott tárgyalási szerkezetét, az 1952-es Pp. egységes tárgyalási szerkezetét és a Pp. által megvalósított tárgyalási modellt. Végül a hatályos szabályokat összevetjük egyes északi (skandináv) államok perrendjének főtárgyalási modelljével. Ezek vizsgálatához előzetesen a következő *téziseket* fogalmazzuk meg:

(1) A Tc., az 1952-es Pp. és a Pp., mint a modern magyar perjogtörténet és perjog három hazai alkotása valamilyen valós társadalmi, politikai és eljárásjogi igény eredményeképp született és ennek megfelelően lettek kialakítva a szabályai. A három perrendet egymás után vizsgálva azokban az egymásra reagálás erősen megjelenik. Igazolni kívánjuk, hogy e három perrend tárgyalási szerkezetet érintő egymásra hatása, mind a különbözőségeik, mind a hasonlóságaik terén kimutatható. E folyamat szemléltetésére szolgál a későbbiekben kifejtésre kerülő *inga hasonlat*.

(2) A Pp. a nemzetközi elvárásoknak és gyakorlatnak is megfelelő perrendtartás megalkotása során a skandináv perrendekhez hasonló főtárgyalási modellt vezet be, mindamellett, hogy megjelenjen benne a magyar perjogi jogfejlődés eredményei. A skandináv modell és a Pp.

¹⁹ Ujlaki László: A keresetlevél-elutasítás és a permegszüntetés jogintézményeinek szembeállítás. *Jogtudományi Közöny*, 1997/10. 444. (továbbiakban: Ujlaki László 1997).

²⁰ Ökröss Bálint: *A törvénykezés reformja, A szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság alapján javaslatul a polgári perrendtartáshoz*. Budapest, Franklin Társulat, 1880. 110. (továbbiakban: Ökröss Bálint 1880).

szabályai között az eltérés leginkább a keresetlevél szabályaiban és az írásbeliség fokozott megjelenésében érhető tetten.

(3) Az osztott tárgyalási szerkezet nem azonos a főtárgyalási modellel. A Pp. a magyar dogmatikától részben eltérő új szerkezeti tagolást valósít meg. Ennek fogalmi gyökerei megtalálhatók a magyar jogirodalomban, azonban maga a szerkezet teljesen unikálisnak mondható. Ezzel azt állítjuk és igazolni kívánjuk, hogy a Pp. szerkezetileg a főtárgyalási modellt valósítja meg, mely nem azonos az osztott tárgyalási szerkezettel.

(4) A tárgyalási szerkezet kérdésköre részben függetleníthető tudományos vizsgálat tárgya lehet, ugyanakkor fontos összefüggései vannak az eljárás egyéb szakaszaival. Önmagában a tárgyalás csak egy része, szakasza az elsőfokú eljárásnak. Az egyes szakaszok szabályozása nem lehet egymástól független – utalva a bevezetés körében tett hasonlatokra – azonban a tárgyalásszerkezet és az eljárás első szakaszának szabályozási elvei nem kötődnek egymáshoz teljes mértékben, azok külön-külön is módosíthatók. Ezt a nézetünket is igazolni kívánjuk a dolgozatban.

(5) Az eljárás első szakaszának, – melynek elnevezése az 1952-es Pp.-ben *keresetindítás* a Pp.-ben *perindítás* – Pp.-ben látható modellje, vagyis szerepének felértékelése és szabályozásának megerősítése, egy az 1950-es évek közepétől folyamatosan fejlődő és erősödő szerves hazai fejlődés tetőpontjának tekinthető. A perindítás megerősítése, a keresetlevél és az ellenkérelem hangsúlyos eljárásjogi szerepe egy hazai jogfejlődés következménye, melynek igénye kimutatható a perjogtudományban. Ugyanezen fejlődés alá sorolható – és felfogható ennek egyik elemeként is – a *felek személyes meghallgatásának igénye*, mely igény kibontakozása szintén az 1950-es évek második felében kezdődött és ma a perfelvételi tárgyalásban csúcsonyul ki. Az egységes tárgyalási szerkezetben ez a meghallgatás a tárgyalás előtt kellett volna, hogy megtörténjen, ma az érdemi tárgyalás előtt van a helye. Ezzel azt kívánjuk igazolni, hogy a perindítás hangsúlyos szerepe és az önálló perfelvételi szak igénye kiolvasható a magyar perjogtörténetből.

(6) A Tc. és a Pp. konkrét perrendi rendelkezései között a kontinuitás nehezen figyelhető meg. A Pp. kodifikációja során a Tc.-re való hivatkozások sokasága ellenére a két perrend tárgyalási szerkezete távol áll egymástól. A választott modellek nagyban különböznek egymástól, azzal együtt, hogy alkalmazásuk végső célja közel azonos, alkalmazási módjuk és alkalmazásuk indoka jelentősen különbözik. A hivatkozások azt sugallják, hogy a Tc. eredményeit a Pp. kodifikáció felhasználta, de azon egyszersmind túl is lépett, továbbfejlesztette. Véleményünk szerint ez csak részben helytálló. Ennek ellenére is állítjuk,

hogy a Tc. szellemiségét a Pp. magán hordozza. A dolgozatban igazolni kívánjuk a két perrend különbözőségét a szellemiség azonosságával együtt.

(7) A Pp. *fejnehéz*. E fogalom a dolgozatban részletesen kifejtésére kerül. A fogalomhasználatnak részünkről e vonatkozásban nincs negatív tartalma. A fogalommal azt kívánjuk érzékeltetni, hogy az eljárás idővonalán a lehető legnagyobb mértékben kerültek előre bizonyos eljárási cselekmények. Ha a Pp. elsőfokú eljárását egy mérlegként képzeljük el, akkor a perindítás és a perfelvétel oldala hangsúlyosabb, mint az érdemi tárgyalásé. Igazolni kívánjuk, hogy e jelenség – akárcsak a (5) pontban megfogalmazott tézis – egy hazai tudományos alapokon és gyakorlati tapasztalatokon nyugvó fejlődés eredménye.

A kutatás módszerei

A dolgozatban a kutatás téziseinek igazolására az alább megfogalmazott kutatási módszerek alkalmazásával teszünk kísérletet. Kiterjesztetten alkalmazzuk a *történeti - összehasonlító módszert*. A tárgyalási szerkezetek időben visszatekintő egymás melletti vizsgálata, összehasonlítása – a dolgozat témáját és fentebb kifejtett kereteit tekintve – a kutatás ezt megkívánja. A bevezetőben is hivatkozott perjogtörténeti hagyományok és az 1952-es Pp. korszerűsítése, mint Pp. kodifikációs szempontok, melyek meghatározzák dolgozatunk szerkezetét egyúttal meghatározzák annak módszertanát is. E szempontok teszik szükségessé és indokoltá a történeti visszatekintést és vizsgálatot. Különösen hangsúlyos e módszer a *történeti párhuzamok esetén*. Napjaink perjogi jogirodalma jelentős mértékben támaszkodik a Tc. irodalmára, melyet önigazolásként használ, illetve az 1952-es Pp. jogirodalmára, melyet ellenpéldaként jelenít meg. A történeti módszer alkalmazásával a dolgozatban egy *linearitást jelenítünk meg* a Tc., az 1952-es Pp., valamint a Pp. szabályaival. Ebből a lineáris vizsgálatból állapíthatók meg a perrendi változások és azok indokai, illetve a változás ellenére más formában, de tartalmukban továbbélő elvek és rendelkezések.

Alkalmazzuk továbbá a *normatív-elemző módszert*, ugyanis a dolgozat nagyobb részében a vizsgált konkrét perrendi normákhoz igazodik. A perjog, mint közjog terén a jogértelmezés és a különféle egyéb értelmezési módszerek hátrébb szorulnak, mint a magánjog esetén, illetve a joggyakorlat erősebben kötődik a normaszöveghez. A normatív módszer keretében a dolgozatban vizsgáljuk a perrendek által használt *fogalmakat* nyelvtani, történeti és rendszertani szempontból, ezzel elérhető, hogy azok tartalma és időbeli változása kimutatható legyen.

A dolgozatnak nem elsődleges célja a jogösszehasonlítás, ezzel együtt fontos szerep jut az *összehasonlító módszernek*. Ezzel a nemzetközi gyakorlatnak és elvárásoknak megfelelő perrend megalkotása, mint Pp. kodifikációs célkitűzés tudományos vizsgálatát végezzük el. A szerkezeti kérdések vizsgálata során mindvégig figyelemmel kell lenni arra, hogy a külföldi perjog más fogalmi struktúrából indul ki, és más dogmatikát alkalmaz, mint a hazai. A külföldi jog leírásával és a Pp. mellé állításával levonjuk azokat a következtetéseket, melyek fontos példaként vagy mintaként szolgálhattak, szolgálhatnak a jogalkotó számára, illetve e módszerrel kimutatható, hogy e kodifikációs célkitűzés sikeres volt-e.

A tudományos dogmatika – amint a bevezetőben is jeleztük – fontos hatással van az eljárás szerkezetére. A *dogmatikai elemző módszer* segítségével a dolgozatban megvizsgáljuk, hogy a perjogi dogmatika hogyan és miként értelmezi az egyes eljárási szakaszok, szakok tartalmát, illetve egymásra épülését. E módszerrel megállapítható, hogy a perjogi dogmatikának milyen szerepe van a perrendi fogalmak értelmezésében, különösen a kodifikáció és a hatálybalépés idején.

Az eddig felsorakoztatott kutatási módszerek a dolgozatban alkalmazásra kerülnek. Véleményünk szerint fontos kiemelni, hogy a *kvantitatív, elemző módszerek alkalmazásától eltekintünk a dolgozatban*, ezáltal a bíróságok és az Országos Bírósági Hivatal által közzétett statisztikai adatszolgáltatások elemzése nem képezi a dolgozat tárgyát. Egy-egy új perrendi szabály vagy egy újonnan hatályba lépő perrend esetén e módszerek alkalmazása véleményünk szerint tévútra viheti a következtetéseket, mind a pertartam, mind az ügyforgalom tekintetében.

Az időtényező körében hivatkozunk Gáspárdy Lászlót, aki szerint a bírósági ügyviteli szabályok és a statisztikai elszámolás rendje szerint mért „időszerűség” az eltérő vizsgálati tárgy miatt alapvetően alkalmatlan a pertartam mérésére.²¹ Az ügyforgalomi adatokból levonható következtetések esetén megjelenő *torzító hatások* körében megállapíthatjuk, hogy egyszerre több hatás van jelen egy-egy statisztikai adatsor mögött, mely megnehezíti egy adott változástól levonható kvantitatív eredmény értékelését. E körben hivatkozunk Pribula Lászlót, aki szerint igaz, hogy a Pp. hatálybalépését követően a polgári perek számának érezhető csökkenése jelentkezett, bár nem lehet eltekinteni kétségtelenül attól sem, hogy a

²¹ Gáspárdy László: A polgári perek tartamát meghatározó tényezők rendszerének alapjai. *Publicationes Universitatis Rerum Polytechnicarum Miskolciensis. Series juridica et politica*. Tomus 2. Fasc. 1-8. 1987. 105. (továbbiakban: Gáspárdy László 1987).

korábban a bíróságra tömegesen érkezett „devizahiteles” perek a statisztikát jelentősen *torzították*.²²

Forráshasználat, feldolgozott források

A dolgozatban a konkrét perrendi jogszabályhelyekre való hivatkozásokat a *törzsszövegben* helyezük el, ezzel csökkentve a lábjegyzetek megterhelését. Ennek során az adott fejezetben vagy címben vizsgált perrendre – perrendi javaslatra, tervezetre – vonatkozó felosztás, mely a hazai perrendek esetén paragrafust jelent, külföldi perrendekénél pedig fejezet (*chapter*) vagy szakasz (*section*) kerül a vizsgált rendelkezés mögé zárójelben, kapcsos zárójelben. A perrend megjelölése nem kerül feltüntetésre, az a fejezetcímből vezethető le. Ahol a perrendek módosításai ezt indokolják, ott a zárójelben, kapcsos zárójelben a hatálybalépés, hatályvesztés vagy az éppen aktuális hatály évét szintén jelöljük. Az egyes idézett tudományos műveknél, ahol ennek jelentősége van, ott az *évszámot* is feltüntetjük. Ennek jelentősége abban áll, hogy bizonyos esetekben később a szerző saját korábbi álláspontjával ellentétes véleményt fogalmaz meg, vagy a hivatkozott gondolat a perrend egy régebbi, már hatályát veszített vagy éppen hatályba lépett rendelkezéséhez kapcsolódik. A hivatkozott tudományos irodalom feldolgozása tekintetében törekszünk arra, hogy az adott fejezetben vizsgált időszakokkal és tárggyal összefüggésben keletkezett forrásokat használjunk. A külföldi perrendek vizsgálata során minden esetben angol nyelvű, primer forrásokat használunk, az angoltól eltérő idegennyelvű vagy közvetett forrásokat nem alkalmazunk. A dolgozatban vizsgált skandináv perrendek államainak egyikében sem az angol a hivatalos nyelv. A hivatkozott jogirodalmi munkák mindegyike olyan skandináv szerzőktől származik, akik a hivatalos nyelvet jól ismerik, publikációik angol és az adott állam hivatalos nyelvén is születtek.

A feldolgozott és hivatkozott jogszabályok esetén azok miniszteri vagy előterjesztői indokolását is vizsgáljuk. Amennyiben ezek nem érhetők el nyomtatott kiadásban, akkor ezeket a Jogtáron keresztül érjük el. Hivatkozásukat lábjegyzetben helyezük el.

²² Pribula László: A polgári perrendtartás megvalósult hatásköri modelljének értékelése – a történeti fejlődés tükrében. *Jogtudományi Közöny*, 2020/1. 23. (továbbiakban: Pribula László 2020).

1. A tárgyalás fogalmának és szerkezetének tudományos meghatározása

1.1 A tárgyalás fogalma

A tárgyalás, mint *forma és tartalom*, országoként más és más. A fogalom alakulását jelentősen befolyásolják a történelmi hagyományok, szűkebben pedig egy ország perjogának alakulása.²³ Ehhez a tudományos megállapításhoz a magunk részéről hozzá kívánjuk tenni, hogy a tárgyalás fogalma a horizontális (területi) különbségek mellett vertikálisan (időbeli) is eltérő tartalmat és jegyeket mutat. Jelen fejezetben a magyar perjogra építve mutatjuk be a tárgyalás fogalmát. Elsősorban a – további vizsgálati körrel összhangban – a Tc. és különösen az 1952-es Pp. körüli, alapvetően a szóbeliség elvét feltételező jogirodalomon keresztül, azzal, hogy röviden kitérünk a Ptr. írásbeli tárgyalására.

A tárgyalást és így fogalmát meghatározó tényezők a *hely*, az *idő* és a *forma*, ezáltal határolható el a tárgyaláson kívüli elintézésről.²⁴ A tárgyalás fogalmát a hazai tankönyvi és kommentári szerzők közel azonos tartalommal határozzák meg. A tárgyalás a bíróság nyilvános ülése, ahol megtörténik az ítélet alapjául szolgáló tényállás felderítése, a bizonyítás felvétele.²⁵ A tárgyalás – a felek és más perbeli szereplők jelenlétében (legalább jelenlétük lehetővé tételével) – a bíróság előtt zajló eljárási cselekmények láncolata, melynek célja a tényállás felderítése, a bizonyítás felvétele, valamint a tény és jogkérdésekben való döntés.²⁶ Kengyel Miklós kiemeli, hogy a bíróság ülése csak akkor tekinthető *tárgyalásnak*, ha azon a felek részvételi lehetősége biztosított.²⁷ Szabó Imre álláspontja szerint a tárgyalás fogalmán a pernek azt a szakaszát értjük, ahol a felek ténybeli és jogi előadásai nyomán, a bizonyítás lefolytatását követően a bíróság meghozza az ítéletet.²⁸

A szocialista perjog idején született tudományos művek szintén hasonlóan határozták meg a tárgyalást, vagyis mint a: a bíróság egyedi jogvitás ügyben, meghatározott időben és helyen tartott – rendszerint nyilvános – ülése, melyre a felek és más perbeli személyek részvételének lehetőségét kell biztosítani.²⁹ E hivatkozott álláspont a tárgyalás fogalmát azzal egészíti ki,

²³ Köblös Adél: Tárgyalás a polgári perben. In: Görög Márta és Hegedűs Andrea (szerk.): *Lege duce, comite familia, ünnepi tanulmányok Tóthné Fábrián Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára*. Szeged, Iurisperitus, 2017. 293. (továbbiakban: Köblös Adél 2017).

²⁴ Köblös Adél 2017. 298.

²⁵ Kiss Daisy: *A polgári per titkai - Kérdések és válaszok a polgári perrendtartás általános részéből*. 3. átdolg. kiad., Budapest, HVG-Orac, 2014. 539. (továbbiakban: Kiss Daisy 2014).

²⁶ Kengyel Miklós: *Magyar Polgári Eljárásjog*. 12. kiad., Budapest, Osiris, 2014. 243-244. (továbbiakban: Kengyel Miklós 2014).

²⁷ Kengyel Miklós 2014. 243.

²⁸ Szabó Imre 2013. 237.

²⁹ Varga Gyula: A tárgyalás (X. Fejezet). In: Szilbereky Jenő (szerk.): *Polgári eljárásjog I.*, Budapest, Tankönyvkiadó, 1980. 275. (továbbiakban: Varga Gyula 1980)

hogy a tárgyalás minden esetben *szóbeli*, valamint, hogy maga a tárgyalás nem csak egy ülést jelöl, hanem a per egyik szakaszát, akár több megtartott határnap összességét.³⁰ Móra Mihály szerint a *tárgyalás* fogalomnak szintén kettős jelentése van. Egyrészt jelöli az ítélet vagy egyéb érdemi végzés meghozatalát megelőző, különböző határnapokon megtartott tárgyalások összességét, mint egységes folyamat. Másrészt a kontradiktórius eljárás egy-egy határnapon befejeződő részét is jelenti.³¹ Farkas József szerint a tárgyalás fogalma és ezen keresztül a jelentősége éppen abban áll, hogy itt történik az ítélet alapjául szolgáló tényállás tisztázása, az érvényesített jogok meghatározása, tehát mind a ténykérdés, mind a jogkérdés tisztázása.³² Novák István szerint a tárgyalás az érdemi döntés „születésének helye”, tehát az a környezet – a maga összes eljárásjogi kellékével – amelyben a felek jogvitáját elbíráló hatóság: *a bíróság ítélete napvilágot lát*.³³

Kengyel Miklós megállapítása szerint a tárgyalás fogalmához nem kell külön hozzátenni, hogy *szóbeli*, mivel ez a jelző beletartozik a fogalomba.³⁴ Magyary Géza szerint a szóbeli tárgyalás a felek kétoldalú meghallgatásának fő formája, amelyet Tc. az *érdemleges tárgyalás* neve alatt szabályoz. Minden kétoldalú meghallgatás, amely ezen szabályok szerint történik, szóbeli tárgyalás.³⁵

A szóbeliség azonban nem minden korban volt fogalmi eleme a tárgyalásnak. A Ptr. rendszerében a rendes eljárásban a tárgyalást az írásbeliség és a közvetettség, formasierűség és tagolás, valamint az ügyvédkényszer jellemzi.³⁶ Herczegh Mihály szerint a rendes eljárásban a *tárgyalási eljárás* azon nyilatkozatok létrehozásával foglalkozik, melyek a bírót a szóváltás, vagy iratközlés alapján képessé teszik az egyenetlenségi kérdés (vítás kérdés) eldöntésére.³⁷ A tárgyalás lényegében a felek iratváltása, mely az ellenirat, a válaszirat, a viszonzválasz és az esetleges végirat és ellenvégirat. A felperesi kereset beadását követően tehát (tág értelemben) a tárgyalás az ellenirat előterjesztésével veszi kezdetét, mely iratváltás útján a bíróság erre rendszeresített külön helyiségében, *a pertárban* történik, ahol az

³⁰ Varga Gyula 1980. 275.

³¹ Móra Mihály: A tárgyalás (XII. Fejezet). In: Beck Salamon és Névai László (szerk.): *Magyar Polgári Eljárásjog*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1962. 226.

³² Farkas József: A tárgyalás elmulasztásának következményei; a következmények elkerülése és elhárítása a magyar polgári peres eljárásban. *Magyar Jog*, 1983/2. 126-127. (továbbiakban: Farkas József 1983).

³³ Novák István: A tárgyalás anyaga a polgári perben. *Magyar Jog*, 1979/9. 811. (továbbiakban: Novák István 1979).

³⁴ Kengyel Miklós 2014. 243.

³⁵ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre: *Polgári Perjog*. 3. kiad., Budapest, Franklin Társulat, 1939. 258. (továbbiakban: Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939).

³⁶ Falcsik Dezső: *A polgári perjog tankönyve*. (Magyar polgári törvénykezési rendtartás). Budapest, Politzer, 1907. 133. (továbbiakban: Falcsik Dezső 1907).

³⁷ Herczegh Mihály 1882. 112.

iratváltást pedig a pertárnok közvetíti.³⁸ „Az iratváltás mindaddig tart, amíg a tárgyalás törvény által megengedett összes periratok beadásával be nem fejeztetett.”³⁹

Jancsó György szerint *tárgyalási szak* a „kezdő része a pernek, mely kezdetét veszi a keresetlevél beadásával és végződik akkor, ha a tárgyalást, illetve póttárgyalást befejezték. *Tárgyalni annyit tesz, mint a felek részéről a bíróság elé terjeszteni a ténybeli állításokat.* A tárgyalási szak feladata az, hogy a felek a tényállást előadják. A tárgyalási szak rendes eljárásunkban [Ptr.] a bizonyítási perszaktól teljesen el van határolva, s akkor végződik, amikor a periratok mind beadattak, vagy midőn a pertárnok az iratokat az ítéelő bíró elé terjeszti.”⁴⁰ Amikor a rendes eljárásban a tárgyalási szaknak vége van, a bíró előtt egy csomó állítás van, amelyek vonatkozhatnak vagy a ténykérdésre vagy a jogkérdésre. A bizonyítási eljárást a Ptr. a tárgyalástól teljesen külön kezeli, ez a rendes eljárás második része.⁴¹ A Ptr. szabályaiból az is kimutatható, hogy az írásbeliség elvének alkalmazása mellett, tartalmi oldalon a bizonyítás nem a tárgyalás körébe tartozik, hanem külön bizonyítási szak van ezekre az eljárási cselekményekre.

A tárgyalás a polgári peres eljárás egészének egyik szakasza, amely a sikeres peralapítást követi.⁴² Az eljárási cselekmények linearitását szem előtt tartva a szabályszerűen előterjesztett és befogadott kérelmet (keresetet) a bíróság közli az ellenérdekű féllel, kialakul a három pólusú eljárás.⁴³ A keresetlevél közlése ezáltal alapvetően változtatja meg az eljárás struktúráját, perré alakítja azt. Bekapcsolja az eljárásba az alperest, akinek így védekezési lehetősége nyílik. A tárgyalás ezáltal nem szükségképpen eleme a megindult eljárásnak. Az eljárás a tárgyalási szakaszba jutása előtt is el tud akadni. A felperes nem megfelelő keresetlevele esetén a bíróság visszautasítja azt, ekkor az eljárásban csak perindítási szakasz volt.⁴⁴

³⁸ Falcsik Dezső 1907. 136., 147.

³⁹ Falcsik Dezső 1907. 133.

⁴⁰ Jancsó György: *Magyar Polgári törvénykezési jog.* 2. kiad., Kolozsvár, Lepage Lajos Egyetemi Könyvkereskedése. 150. (továbbiakban: Jancsó György).

⁴¹ Jancsó György. 170.

⁴² Éless Tamás: *Perfelvételi szak (XII. fejezet).* In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja.* 1. köt., Budapest, HVG-Orac, 2018. 805. (továbbiakban: Éless Tamás 2018).

⁴³ Lugosi József: *Jogviszonyok a polgári (peres) eljárásban.* *Jogtudományi Közlöny,* 2016/5. 285.

⁴⁴ Ehhez hozzá kívánjuk tenni, hogy e mondatszerkesztést a Pp. dogmatikája befolyásolta. Ezen eljárási szakasz leírására a magyar dogmatika is eltérő fogalmakat használt a Tc. és az 1952-es Pp. hatálya alatt, melyek tartalma és hatása azonban e körben nagyjából egységes.

1.2 A tárgyalás jelentősége és rendeltetése

A tárgyalás eljárásban elfoglalt szerepét és jelentőségét a jogtudomány egyöntetűen kiemelkedőnek fogadja el az eljárás egyéb szakaszaihoz képest. A tárgyalás a peres eljárás „egyik leglényegesebb szakasza, a bíróság nyilvános ülése.”⁴⁵ Gátos György szerint a tárgyalás a peres eljárás egyik szakasza, mely perbeli szerepe miatt központi helyet foglal el az eljárásban.⁴⁶ Schleiffer Pál a tárgyalást az egész eljárás *gerince, súlypontjaként* jellemzi.⁴⁷ Kengyel Miklós szerint e szakasz „a polgári peres eljárás legkoncentráltabb szakasza, mely megteremti a bíróság, a felek és az egyéb résztvevők eljárási cselekményeinek a tér- és időbeli egységét, valamint az ellenérdekű felek közötti kontradikció, a közvetlen szóváltás lehetőségét.”⁴⁸

Novák István szerint a polgári eljárás, közelebbről és pontosabban: a *polgári per* egyik jellegzetes sajátossága, hogy az eljárás minden lényeges momentuma a tárgyalásra és a tárgyalásban sűrűsödik, a *polgári per tárgyaláscentrikus jogintézmény*. Ennek lényege az, hogy bármi, ami a perrel kapcsolatosan az ügy érdemét illetően akár a felek, más személyek, akár a bíróság részéről jelentkezik a perben, csak akkor vehető figyelembe, csak akkor fejtheti ki a hozzá fűzött joghatásokat, ha a cselekmény tárgyaláson történik. A tárgyalás az a fórum, ahol a végzett (mulasztott) percselekmények hatályosulnak, ahol valamennyi, az ügy érdemét érintő percselekmény – akár ott a tárgyaláson megjelenítve, akár csupán a cselekményre való utalással – érvényesen megmutatkozik, eljárásjogi és ezzel összefüggően anyagi jogi hatását kifejtheti.⁴⁹

A polgári eljárás alapelveinek a többsége a tárgyaláson vagy legalábbis azzal összefüggésben érvényesül. Ezek közé tartozik például a felek egyenjogúsága, a kétoldalú meghallgatás, valamint a szóbeliség, a nyilvánosság, a közvetlenség és az anyanyelv használatának az elve. Mivel a feleknek a tárgyaláson nyílik a legtöbb lehetőségük arra, hogy a perbeli jogaikat gyakorolhassák, a *tárgyalásnak garanciális jelentősége is van*.⁵⁰ A rendszerváltozást követően az AB – a fent hivatkozott alapelvekre, az Alkotmányra (1949.

⁴⁵ Kiss Daisy 2014. 539.

⁴⁶ Gátos György: A tárgyalás időszerű jogi kérdései a polgári eljárásban. *Magyar Jog*, 1991/2. 85.

⁴⁷ Schleiffer Pál: A tárgyalás. In: *A magyar polgári perjog főbb kérdései*. Budapest, Jogi- és Államigazgatási Könyv és Folyóiratkiadó, 1953. 83. (továbbiakban: Schleiffer Pál 1953).

⁴⁸ Kengyel Miklós: *Polgári Eljárásjog*. 2. köt., Pécs, Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 1992. 57-58. (továbbiakban: Kengyel Miklós 1992).

⁴⁹ Novák István: A bíró polgári eljárásjogi felelőssége – tárgyaláselőkészítési felelősség. In: Tóth Károly (szerk.): *Emlékkönyv dr. Szilbereky Jenő egyetemi tanár oktatói működésének 30. és születésének 70. évfordulójára.*, Szeged, JATE, 1987. 244. (továbbiakban: Novák István 1987).

⁵⁰ Kengyel Miklós 2014. 244.

évi XX. törvény) és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányára tekintettel – a 26/1990. (XI. 8.) határozatában kimondta, hogy az 1952-es Pp. azon rendelkezései, amelyek a felek kérése ellenére lehetővé teszik a per tárgyaláson kívüli elbírálását alkotmányellenesek.⁵¹

Ahogy a tárgyalás fogalma bizonyos szempontok szerint determinált, úgy annak rendeltetése szintén, a fogalom és a *rendeltetés* együtt változik. Ezek meghatározását és éppen aktuális alakulását elsősorban az éppen hatályos perrend alakítja, melyhez a tudomány értelmező funkciója révén kialakítja a jogirodalmi álláspontokat. Novák István szerint a tárgyalás *anyaga* ketté osztható érdemi és alaki elemekre. Érdemi elemek a tényállítások, a bizonyítás folyamata, a bírói mérlegelés folyamata. Alaki elemek a szabályszerűen megalakított bíróság, a szabályszerűen vezetett tárgyalás, és a szabályszerű percesegek. Ezek egyrészt kitöltik a tárgyalás fogalmát, és meghatározzák annak eljárásjogi kereteit, másrészt összhangban kell lenniük a pert lezáró bírósági döntéssel, az ítélettel.⁵²

Szabó Imre szerint a tárgyaláson „történik a tényállás felderítése (a felek tényállásainak igazolása vagy cáfolata) és a bírósági ítélet meghozatala.”⁵³ Kengyel Miklós is abban látja a tárgyalás jelentőségét, hogy itt történik az ítélet alapjául szolgáló tényállás felderítése – néhány kivételtől eltekintve – a bizonyítás felvétele és a felek által érvényesített jogok meghatározása.⁵⁴ Horváth János definíciója szerint „a bíróság a tárgyaláson lezajló eljárási cselekmények eredményeként állapítja meg a perbe vitt jogviszony tekintetében a történeti tényállást – s a felvett bizonyítás eredményeként értékelve és mérlegelve hozza meg a jogvitát eldöntő érdemi döntést.”⁵⁵

Köblös Adél 2017-es tanulmányában úgy tekint a tárgyalásra, hogy az „a felek szabad előadásából, a bíró kérdéseiből, tájékoztatásaiból (anyagi pervezetéséből), a felek erre adott válaszaiból, nyilatkozataiból áll. Ezzel határozzák meg a jogvitájuk mibenlétét (felperes keresetét, az alperes a védekezését), tisztázódik, mely tények vitásak közöttük, mire nézve szükséges bizonyítás felvétele, melyre – szükség esetén – bizonyítást ajánlanak fel. Nemcsak ténybeli, de a vita jogi mivoltának feltárása is a tárgyaláson történik meg.”⁵⁶

A tárgyalásnak a fentiek szerint kettős rendeltetése van. Egyrészt itt történik a peranyag felek általi előadása, annak összegyűjtése és véglegesítése, másrészt főszabályként itt folyik a

⁵¹ 26/1990. (XI. 8.) AB határozat.

⁵² Vö.: Novák István 1979. 811-815.

⁵³ Szabó Imre 2013. 237.

⁵⁴ Kengyel Miklós 2014. 244.

⁵⁵ Horváth János: A polgári per tárgyalásának neuralgikus gócai. *Magyar Jog*, 1990/7-8. 667.

⁵⁶ Köblös Adél 2017. 299.

bizonyítási eljárás – kivételt képeznek a térben elkülönülő tárgyalótermen kívüli eljárási cselekmények, mint például a szemle és a szakértői bizonyítás – és a bíróság a lefolytatott bizonyítást követően eldönti a pert.

1.3 A tárgyalás szerkezete

A jogalkotó a tárgyalásra – jelentős eljárási szerepe és súlya miatt – az egyes perrendek megalkotása során kiemelt figyelmet fordít. A tárgyalás előkészítettségének, folyamának és szerkezetének részletes szabályai meghatározzák az egész perrend dinamikáját, struktúráját. Ezen okokból kifolyólag a jogirodalom és a tételes jog több tárgyalási rendszert alkotott meg. A hazai perjogi irodalomban uralkodó nézet szerint két fő tárgyalási rendszert lehet megkülönböztetni: az osztott tárgyalási rendszert és az egységes tárgyalási rendszert, illetve a kettő elemeinek ötvözéséből egy harmadik, ún. vegyes rendszert.⁵⁷ Itt kívánunk utalni arra, hogy a tudományos rendszerezést meghatározza a tételes jogi környezet, és a perjogtörténet. A tudomány – a fentebb már hivatkozott – rendszerező funkciója révén elsősorban a hazai perrendek adta fogalmi keretek között kategorizálja az egyes tárgyalási szerkezeteket. Az egyes felállított kategóriákba sorolt perrendek a részletszabályokon keresztül annyi féle szerkezetet tudnak adni, ahány perrend létezik.

1.3.1 Az egységes szerkezetű tárgyalás

Az egységes tárgyalási szerkezet lényege – amint arra az 1952-es Pp.-vel összefüggésben a szocialista perjog rámutat –, hogy a tárgyalást egységes folyamannak tekinti, nem osztja különböző szakokra.⁵⁸ Azáltal, hogy e rendszerben a tárgyalás egységes lesz, minden tárgyalást fő tárgyalásnak lehet tekinteni, ahol a bizonyítékok és indítványok előterjesztése nincs korlátozva. A külföldi eljárásjogi irodalomban e rendszert nevezik „*piecemeal trial*” rendszernek,⁵⁹ amit a magyar perjogi irodalom és gyakorlat egységes tárgyalási szerkezetként ismer.

Kengyel Miklós meghatározása szerint az egységes tárgyalási rendszer a tárgyalást nem különíti el egymástól mereven elválasztott szakaszokra, hanem a tárgyalást *egységes folyamattal* tekinti, függetlenül attól, hogy a bíróság egy vagy több tárgyalási határnapon tart-e tárgyalást (ülést).⁶⁰ E rendszer egységesnek tekinti a perben a tárgyalási szakaszt,

⁵⁷ Kengyel Miklós 2014. 244-245.

⁵⁸ Móra Mihály 1962. 227.

⁵⁹ Anna Nylund: Structure of civil proceedings – convergence through the main hearing model? *Civil Procedure Review*, 2018/2. 16. (továbbiakban: Anna Nylund 2018).

⁶⁰ Kengyel Miklós 2014. 245.

vagyis Szabó Imre szerint „műértelemben csak egy tárgyalásról beszélhetünk, amely azonban több határnapon való ’ülést’ is jelenthet [...] csakúgy ahogy beszélni lehet keresetindítási szakról, jogorvoslati szakról, tárgyalási szakról, amely egyetlen és egységes.”⁶¹ Király Lilla szerint e rendszerben a pernek vannak különböző szakaszai, de nincsenek határozottan elválasztott részei, aminek következtében az ügy folyamatos tárgyalásra kerül, vagy akár az első tárgyaláson is döntés születhet.⁶²

E rendszerben a felek a tárgyalás folyamán bármikor végezhetnek perbeli cselekményeket egészen az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig (bezárásáig).⁶³ Ez a *kulcsidőpont* az elsőfokú eljárásban.⁶⁴ A felek tényelődadása, jogállítása, valamint a bizonyítás nincs megosztva. A későbbi időpontban végzett eljárási cselekmények nem állnak preklúzió hatálya alatt.⁶⁵ Az egységes tárgyalási rendszerben a fentebb kifejtett funkciók nem oszlanak meg. A tárgyalás tehát a szerkezet mellett feladat oldalról – peranyag összegyűjtése, véglegesítése, a bizonyítás lefolytatása és a jogvita eldöntése – szintén egységes. Ezek sem időben, sem tartalomban nincsenek elhatárolva egymástól.

1.3.2 Az osztott szerkezetű tárgyalás

E tárgyalási szerkezet – ahogy a neve mutatja – az imént kifejtett időbeli és tartalmi egységességet bontja meg, és a tárgyalás bizonyos eljárási cselekményeit mind időben, mind tartalomban elkülöníti egymástól. E rendszernek ez a legfőbb jellemzője, közös pontja a sokféle gyakorlati megvalósíthatósága ellenére. Minden további, így az egyes részek elnevezése, tartalma és szétválasztásuk módja azonban perrendenként eltérő lehet.

A magyar dogmatikában ismert fogalmaink szerint az osztott tárgyalási szerkezet a tárgyalást két külön részre, a perfelvételre és az érdemi tárgyalásra osztja. Az időbelileg és tartalmilag is elkülönülő két rész közé esik az ún. permetszés vagy percezúra.⁶⁶ Ez tekinthető alapvetésnek. Érdekes dogmatikai, fogalmi kérdés, hogy az egyes szerzők milyen összefüggésben használják az osztott tárgyalási szerkezetet és azt milyen elemekre, szerkezeti egységekre bontják, milyen fogalmakkal írják le.

A Pp. kodifikálása előtt – az 1952-es Pp. hatálya alatt – készült hazai tankönyvek szerzőinek fogalmait idézve Kiss Daisy osztott tárgyalási rendszerről ír, melyet két önálló szakaszra –

⁶¹ Szabó Imre 2013. 236.

⁶² Király Lilla: Az új magyar polgári perrendtartás megszületése és legújabb szabályai (Kodifikáció vagy reform?). *JURA*, 2017/2. 102. (továbbiakban: Király Lilla 2017).

⁶³ Móra Mihály 1962. 227.

⁶⁴ Udvary Sándor: Új Pp. - új Perszerkezet. *Advocat*, 2017/1-2. 9. (továbbiakban: Udvary Sándor 2017).

⁶⁵ Móra Mihály 1962. 227.

⁶⁶ Kengyel Miklós 1992. 60.

perfelvétel és érdemi tárgyalás – bont.⁶⁷ Kengyel Miklós szintén osztott (vagy bontott) tárgyalási rendszernek nevezi, és két részre bontja, perfelvételi és érdemleges tárgyalásra.⁶⁸ Varga Gyula szintén osztott tárgyalási rendszerről ír, melyet két szakaszra (részre) oszt, perfelvételi szakaszra és érdemi szakaszra.⁶⁹ Névai László bontott tárgyalási rendszer néven írja le, perfelvételi tárgyalás és érdemi tárgyalás részekre különíti el.⁷⁰ Kapa Máttyás szerint az osztott tárgyalási rendszer perfelvételi és érdemi tárgyalási szakaszból áll.⁷¹

Az itt bemutatott tankönyvi és kommentári szerzők abból az alapvetésből indultak ki, hogy az eljárás tárgyalási szakaszát szabályozza és osztja meg az osztott szerkezet. Ennek következménye, hogy „*osztott tárgyalási rendszer*” néven írják le ezt a modellt.

A fogalmi kérdések mellett figyelemre méltó szempont, hogy e felsorolt szerzők és dogmatikai felosztások mindegyike a perelőfeltételek és az érdemi kérdések közti választóvonalként jelölik meg a percezúrát. Ez véleményünk szerint azzal indokolható, hogy a magyar perjogtörténetben a Tc. az osztott tárgyalási szerkezet e modelljét valósította meg, ez volt a hivatkozási alap az osztott tárgyalási szerkezet leírására.

A Pp. kodifikációjával összefüggésben született jogirodalmi munkákat idézve Éless Tamás osztott tárgyalásról ír, melynek két része a perfelvételi szak és az érdemi tárgyalási szak.⁷² Zsitva Ágnes szerint az osztott *perszerkezet* két szakaszra tagolja a tárgyalást, perfelvételi szakra és érdemi tárgyalási szakra.⁷³ Király Lilla az osztott *perszerkezetet* perfelvételi szakaszra és érdemi tárgyalási szakaszra osztja.⁷⁴ Wopera Zsuzsa szintén osztott perszerkezetként hivatkozza, melyet perfelvételi és érdemi tárgyalási szakokra oszt.⁷⁵ E szerzők már a Pp. fogalmi rendszerén keresztül írják le az osztott szerkezetet.

Az imént idézett három szerző már nem csupán tárgyalási, hanem perszerkezetről ír. Ebből levonhatjuk azt a következtetést, hogy e szerzők a tárgyalás fogalmát meghaladva a per szakaszolásaként tekintenek az osztott szerkezetre. Véleményünk szerint a perszerkezet

⁶⁷ Kiss Daisy 2014. 539.

⁶⁸ Kengyel Miklós 2014. 244.

⁶⁹ Varga Gyula 1980. 276.

⁷⁰ Névai László: A tárgyalás (XII. fejezet). In: Névai László és Szilbereky Jenő (szerk.): *Polgári eljárásjog*. 6. változatlan kiad., Budapest, Tankönyvkiadó, 1980. 335-336. (továbbiakban: Névai László 1980).

⁷¹ Kapa Máttyás: A tárgyalás (IX. fejezet). In: Szabó Imre (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata*. 2. köt., Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2006. 573. (továbbiakban: Kapa Máttyás 2006).

⁷² Éless Tamás 2018. 805.

⁷³ Zsitva Ágnes: Újjászületett elsőfokú eljárás a perkoncentráció jegyében. *Advocat*, 2017/különszám. 8. (továbbiakban: Zsitva Ágnes 2017).

⁷⁴ Király Lilla 2017. 96-101.

⁷⁵ Wopera Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás karakterét adó egyes megoldások európai összehasonlításban. *Advocat*, 2017/különszám. 5. (továbbiakban: Wopera Zsuzsa 2017c).

fogalom tágabb, mint a tárgyalási szerkezet, azáltal, hogy átfogja az eljárás alperes bekapcsolódását – perindítás hatásainak beálltát – követő, de még a tárgyalást megelőző részét. E tágabb fogalommal helyesebben írható le egy olyan perrend szakaszolása, melyben az osztott szerkezet egyes szerkezeti elemei nem feltétlenül tárgyalásos formában nyilvánulnak meg. A Pp.-vel kapcsolatos jogirodalomban a szerzőknél már tartalmi oldalon megjelenik az, hogy a perfelvétel tartalma nemcsak a perelőfeltételek vizsgálata, hanem egyszerre a jogvita kereteinek tartalmi rögzítése is.

1.3.3 A vegyes szerkezetű tárgyalás

Kiss Daisy szerint a két rendszer vegyüléseképpen létrejött vegyes rendszer sajátja, hogy „elválik a perfelvételi és az érdemi szakasz, de nem olyan élesen, mint az osztott tárgyalási rendszernél. Itt egy tárgyalási napon tartott tárgyalás osztódik két szakaszra, amennyiben a perfelvételi szakaszban az ügy nem nyer befejezést, lehetőség van az érdemi tárgyalás azonnali megkezdésére.”⁷⁶ Kengyel Miklós szerint a vegyes rendszer *ötvözi* a két tárgyalási rendszer előnyeit. Enyhít a cezúra szigorú alkalmazásán és a perfelvétel lezárását követően nyomban lehetővé teszi az érdemi tárgyalás megkezdését.⁷⁷

Ha a vegyes rendszer fogalmából visszakövetkeztetünk az egységes és az osztott tárgyalási szerkezetre azt láthatjuk, hogy az osztott szerkezet lényege az időbeli és tartalmi cezúra. Ettől eltérően a vegyes rendszer csak az egyik elkülönítést alkalmazza, míg az egységes egyiket sem.

1.4 Következtetések a tárgyalási rendszerek tudományos osztályozásaiból

A hivatkozott tudományos álláspontokra támaszkodva megállapítható, hogy önmagában a *tárgyalási szerkezet* – ahogy az elnevezése mutatja – az eljárás tárgyalási szakaszát szabályozza. Ennek következtében elméletileg független az azt megelőző szakasz (keresetindítás, perindítás) rendszerétől és követelményeitől. A perindítás szabályainak meghatározása a perrend másik szakaszának a szabályozási elvein múlik, nem kötődik szorosan a tárgyalási szerkezethez. Az egyes eljárási szakaszok szabályozása teljes mértékben azonban nem lehet egymástól független, hiszen a polgári peres eljárás, mint egész, koherens szabályozást igényel. Álláspontunk szerint maga a tárgyalási szerkezet megválasztása pusztán a tárgyalási szakasz dinamikáját dönti el.

⁷⁶ Kiss Daisy 2014. 539.

⁷⁷ Kengyel Miklós 2014. 245.

A tárgyalási rendszerek kategorizálásának kérdése bonyolultabb és árnyaltabb képet mutat, mint a fentebb ismertetett három hazai kategóriába sorolás. Mondhatni, ahány perrend létezik, annyi féle tárgyalási rendszerrel lehet találkozni. Nem túlzás, ha azt állítjuk, hogy „tisztá” formájában a két véglet – a teljességgel egységes és a végletekig mereven tagolt osztott rendszer – nem jelenthet megoldást a gyakorlatban felmerülő kérdések nagy tömegére, azok elméleti konstrukciók maradnak.

Az egyes rendszerek előnyei és hátrányai kódolva vannak beléjük, ami az egyiknek az előnye, az a másiknak a hátránya. Plósz Sándort idézve „nincs az eljárásnak oly rendszere, melynek ne volnának bizonyos előnyei és azokkal szemben bizonyos hátrányai. A kérdés mindig csak az, hogy mily arányban állnak az előnyök és hátrányok egymással.”⁷⁸

A tudományos osztályozás legszemléletesebben a cezúrán keresztül fogható meg, végső soron annak nemléte, bizonyos szempontok szerinti megjelenése vagy teljes megjelenése dönti el a tárgyalási szerkezetet. Az egyes rendszerek választásával más és más hatások jönnek elő, kerülnek előtérbe pozitív, avagy negatív mintaként. Mindezen aggályok kiküszöbölésére a jogalkotó az egyes perrendek megalkotása során a két végpont közül elmozdul középre, a *vegyes rendszer* felé. Olyan megoldásokat alkalmaz a perrendben, amelytől még megőrzi fő karakterét és egyszeri ránézésre ide vagy oda kategorizálható, azonban egy mélyebb vizsgálat során megállapítható, hogy elmozdulások történtek a vegyes rendszer felé. Ez a lépés minden jogalkotótól elvárt, hiszen a kodifikálni kívánt rendszer választása esetén annak hátrányait meg kell próbálni minél inkább minimalizálni.

2. Nemzetközi kitekintés a főtárgyalási modellre (*main hearing model*)

A nemzetközi perjogi irodalom más kategóriában gondolkodik, mint a fentebb ismertetett magyar szerzők. Azonban a hazai tudományos álláspontok között szintén találunk a külföldinek megfelelő nézeteket. Puskás Péter a Pp. tárgyalási rendszerét – a perindításra is kiterjesztetten – az egész elsőfokú eljárást átfogóan írja le. Két szakaszra bontja, megkülönbözteti a perindítás és tárgyalás szakaszát, a tárgyaláson belül pedig a perfelvételi szakot és az érdemi tárgyalási szakot.⁷⁹ Szabó Imre szerint a Pp. „perindítás – perfelvétel – érdemi tárgyalás ütemezéssel szakaszolja a peres eljárást”.⁸⁰ Ez utóbbi hármas felosztás

⁷⁸ Plósz Sándor: *A magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatának indokolása*. Budapest, Grill Károly CS. és KIR. Udvari Könyvkereskedése, 1902. 20. (továbbiakban: Plósz Sándor 1902).

⁷⁹ Puskás Péter: Perindítás (XI. fejezet). In. Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári Eljárásjog I.*, 3. kiad., Budapest, HVG-Orac, 2017. 343. (továbbiakban: Puskás Péter 2017).

⁸⁰ Szabó Imre: Szakértelem és felelősség. *Jogtudományi Közöny*, 2017/9. 380. (továbbiakban: Szabó Imre 2017).

nézetünk szerinti a *főtárgyalási modellt* írja le, így e szerkezeti tagolás nem ismeretlen a hazai tudományban sem.

Felvetődik a kérdés: a főtárgyalási modell mennyiben írható le a fentebb ismertetett osztott tárgyalási rendszer fogalmaival? A kérdés felvetését indokolja a közös elemek (lásd perfelvétel vagy előkészítés, a percezúra, valamint érdemi vagy főtárgyalás) megléte. Az osztott tárgyalási szerkezet azonban, mint tisztán tárgyalásszerkezet – ahogy fentebb kifejtettük – nem terjed ki az eljárás más szakaszaira. Ezzel szemben a véleményünk szerint a főtárgyalási modell az elsőfokú eljárást három összefüggő részre tagolja, növelve ezzel a rendszer által az eljárásban átfogott részek számát. Ezáltal már a keresetlevél bírósághoz történő benyújtásától egy egységes koherens rendszert alkot. Ennek igazolására teszünk kísérletet a dolgozat e fejezetében.

A főtárgyalási modell lényege, hogy a peres eljárás elsőfokú eljárásának szabályozása során egy hármas szerkezeti tagolást valósít meg. Első a perindítási vagy iratváltás (*pleadings stage*) második az előkészítés (*preparatory stage*), végül harmadik a főtárgyalás (*main hearing*).⁸¹ A modell célja, hogy a három eljárási szakaszt egymásra építve azok olyan szerves egységet alkossanak, melyben lineárisan előre haladva a keresetlevél benyújtásától eljutunk a megfelelően előkészített, egy határnapon lefolytatott és koncentrált főtárgyalásig.⁸² A következőkben a főtárgyalási modell hármas szerkezetét felhasználva bemutatjuk a modell egyes szerkezeti egységeit és azok legfontosabb jellemzőit, valamint tartalmát.

2.1 A perindítás, iratváltás (*Pleadings stage*)

A perindítás az elsőfokú eljárás első, gyors szakasza, melynek *célja*, hogy a felperes benyújtsa keresetét, az alperes pedig erre nyilatkozva előterjessze ellenkérelmét, *jellemzője*

⁸¹ Anna Nylund: Introduction to the Preparatory Stage of Civil Proceedings. In: Laura Ervo-Anna Nylund (eds.): *Current European Trends in Preparatory Proceedings. A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*. Switzerland, Springer, 2016. 6. (továbbiakban: Anna Nylund 2016).

A nemzetközi perjogi irodalom eltérő fogalmi és kategorizálási rendszere miatt a főtárgyalási modell szerkezeti egységeinek magyar nyelvű megnevezésekor az éppen tárgyalt perrend angol nyelvű fordítását vagy az egyes szerzők által használt angol nyelvű terminológia magyar nyelvű megfelelőjét használjuk. Ezáltal a hazai perrendi fogalmakat nem kívánjuk vegyíteni a nemzetköziekkel. Különösen igaz ez a perfelvétel és az előkészítés fogalmakra. Itt szándékosan végig az előkészítést használjuk. Ezáltal elkerülhető, hogy a magyar perjogi fogalmaink között alkalmazott perfelvétellel összekeverhető legyen. Az egyes fogalmaknál a magyar megfelelője után zárójelben sokszor segít megérteni az idegen nyelvű terminológiát. Ennek indoka, hogy azok pontos megértését és valós tartalmát sokszor segít megérteni az idegen nyelvű terminológia.

⁸² Anna Nylund: Norwegian civil procedure – how to make fast even faster. In: Aurimas Brazdeikis (eds.): *Asmens teises i civilines bylos išnagrėjimą per protingą laiką įgyvendinimo sąlygos : mokslo studija = Ways of implementation of the right to civil proceedings within a reasonable time: scientific study*. Vilniaus, Vilniaus universiteto leidykla, 2016. 263. (továbbiakban: Anna Nylund 2016b)

pedig az írásbeliség. Dieter Leipold szerint az eljárás kezdeti szakaszában nincs helye a szóbeliségnek, az ügyek komplexitása miatt a felek kérelmeinek írásban kell rögzülniük. Szerinte egy tendencia, hogy a per első szakaszát (*pre-action phase*) a jogalkotók megerősítik. Ennek egyik jele az írásbeliség dominanciája. Ezzel a jogalkotói cél, hogy a felek megnyissák egymás előtt a birtokukban lévő információkat, ezáltal könnyebben kössenek egyezséget és elkerüljék a további peres eljárást, továbbá, ha mégis maradnak a pernél, akkor megkönnyítsék annak további menetét.⁸³ Anna Nylund szerint a perindítás célja, hogy a felek azonosítsák, feltárják az ügyet (*define the case*).⁸⁴ Emellett a bíróságnak – az eljárás e korai szakaszában – lehetősége van arra, hogy azokat az ügyeket rögtön visszautasítsa melyekben megállapítható, hogy eljárásjogi akadályok állnak fenn, ilyen például a hatáskör, illetékesség hiánya.⁸⁵

2.2 Az előkészítés (*Preparatory stage*)

A modell kulcsa a második szakasz, az előkészítés (*preparatory stage*). Szerepe, hogy biztosítsa a koncentrált főtárgyalást. Hangsúlyozandó, hogy az előkészítés keretei túlmutatnak az eljárásjogi (alaki) kérdéseken, magába foglalják a jogvita kereteinek a tartalmi meghatározását is.⁸⁶ Itt a felek azonosítják és véglegesítik a köztük meglévő vitapontokat, illetve rögzítik azt, hogy mi nem vitatott, illetve meghatározzák az ehhez kapcsolódó releváns bizonyítékokat.⁸⁷ Michele Taruffo szerint az előkészítés (*preparation*) célja, hogy a felek a bizonyítékok előterjesztésén keresztül meghatározzák jogvitájuk tárgyát, és az eljárás további lehetséges menetét, illetve, ha lehetséges már itt lezárják az eljárást.⁸⁸ E cél megvalósítása érdekében tett eljárás cselekményekkel érhető el, hogy a felek között csak azok a pontok maradjanak az asztalon, melyeknek valóban bírói elbírálás alá kell esniük. Másképp fogalmazva, az ügy leszűküljön az alapvető vitapontokra (*essential elements*).⁸⁹ Ez pedig abba az irányba mutat, hogy az eljárást koncentráltabban lehet lefolytatni, hiszen egyrészt kevesebb vitás kérdés marad függőben, másrészt azok pontosan

⁸³ Dieter Leipold: Oral and Written Elements within the Introductory Phase of Civil Procedure. In: Frederico Carpi - Manuel Ortells Ramos (eds.): *Oral and Written Proceedings: Efficiency in Civil Procedure vol. 1: General Reports and National Reports*. Valencia, Universitat de València, 2008. 74. (továbbiakban: Dieter Leipold 2008).

⁸⁴ Anna Nylund 2016. 10.

⁸⁵ Anna Nylund 2018. 21.

⁸⁶ Anna Nylund 2018. 21.

⁸⁷ Anna Nylund 2016b. 263.

⁸⁸ Michele Taruffo: Orality and Writing as Factors of Efficiency in Civil Litigation. In: Frederico Carpi - Manuel Ortells Ramos (eds.): *Oral and Written Proceedings: Efficiency in Civil Procedure vol. 1: General Reports and National Reports*. Valencia, Universitat de València, 2008. 189.

⁸⁹ Anna Nylund 2016b. 263-264.

körül lesznek határolva. A majdani főtárgyalás így tehát nem tehet kitérőket sem jogi, sem ténybeli oldalon. Az előkészítés időben addig tart, amíg a fenti célokat a felek és a bíróság közösen el nem érték vagy megkísérelték elérni. Ezzel kapcsolatban Czoboly Gergely megjegyzi, hogy nem szabad a főtárgyalási napokat olyan ügyekkel feltölteni, amelyekben még nem érett meg a jogvita arra, hogy főtárgyalást lehessen tartani.⁹⁰

A főtárgyalási modell egyik fontos eleme a szerkezeti tagoláson túl, hogy a bírót aktív pervezető hatalommal (*case management*) ruházza fel, ezt tartja szükségnek. Lényege, hogy a bíró ne csak passzív személője legyen a felek peranyag szolgáltatásának, hanem segítse a feleket a jogvita jogi és ténybeli kereteinek meghatározásakor. Ez jelenti az előkészítés sikerének a kulcsát.⁹¹

Anna Nylund szerint az aktív bírói közreműködés két legfontosabb eleme a jogvita kereteinek tisztázásában való közreműködés (*clarification*) és a bírói tájékoztatás (*judicial guidance*). Az előbbi, mely bírói kötelezettség, a következtetlen vagy pontatlan kereset és ellenkérelemmel kapcsolatos hiátusokat segít kiküszöbölni, míg az utóbbi, mely csak lehetőség a bíró számára a jogvita érdemére irányuló jogi és ténybeli egyeztetés. A bírónak azonban mindkét esetben figyelnie kell a pártatlanság megtartására.⁹² Az aktív bírói közreműködés mellett is a felek maradnak az ügy urai, e tevékenység nem érinti a felek rendelkezési jogát, illetve a peranyag szolgáltatási kötelezettségét, ezáltal jogvita kereteinek szabad alakítását. A bíróság e keretek között segíti aktívabban a feleket.⁹³

Az aktív bírói permenedzsment mellett az előkészítés másik kulcsa a *percezúra* (*preclusion*). Ezzel a felek elzárhatók a kereset és az ellenkérelem, valamint az ezek alátámasztására felhozott jogi és ténybeli keretek megváltoztatásától, illetve attól, hogy új bizonyítékot jelentsenek be az előkészítés lezárását követően. Továbbá a felek rákényszeríthetők arra, hogy az ügyet kellő időben előkészítsék és leszűkítsék azt a valóban releváns pontokra.⁹⁴ Anna Nylund szerint a percezúra önmagában nem 'csodaszer'. Annak túl merev alkalmazása elvezethet az *eventualitás* elvének megerősödéséhez, illetve ahhoz, hogy a felek között vitapontok rekednek a peren kívül, melyeket újabb perekben kell érvényesíteni. Anna

⁹⁰ Czoboly Gergely: *A perelhúzóadás megakadályozásának eljárási eszközei*. Phd értekezés, Pécs, 2014. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/czoboly-gergely-istvan/czoboly-gergely-istvan-vedes-ertekezes.pdf> (Letöltve: 2020. július 10.) 178. (továbbiakban: Czoboly Gergely 2014).

⁹¹ Anna Nylund 2016. 7.

⁹² Anna Nylund 2016b. 267.

⁹³ Norges offentlige utredninger 2001:32 Bind B. 1100. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2001-32/id378579/> (Letöltve: 2020. július 12.) (továbbiakban: NOU 2001).

⁹⁴ Anna Nylund 2016b. 264-265.

Nylund erre a jelenségre az angol nyelvű terminológiában a *front-loaded procedure*⁹⁵ fogalmat használja, melyet Köblös Adél *fejnehéz eljárásnak*⁹⁶ fordít. Ennek tartalma, hogy a felek a preklúziótól való félelem miatt – annak érdekében, hogy ne rekedjenek kívül vitapontok – minden esetleg releváns állítást és bizonyítékot a bíróságra halmoznak. Ezzel növelik a bíróság terheit és éppen a fentebb hivatkozott célok kerülnek veszélybe, hiszen a nagy peranyagból nehezebb leszűrni azt, ami valóban releváns, illetve a felesleges előterjesztések költségeket okoznak a feleknek és a bíróságnak.⁹⁷ Amaka Iguh szerint a *front-loading* jelenséget nem lehet definiálni, azonban annak tartalma, hogy a peres eljárásnak olyan követelményrendszerrel kell teremtenie, mely mind a felperes, mind az alperes oldaláról megköveteli, hogy az egész ügyet feltárják a tárgyalás előtt (*reveal their entire case before trial*).⁹⁸

A percezúra alkalmazásának másik véglete annak túl enyhe alkalmazása. Ekkor az előkészítés célja nem tud érvényesülni és a főtárgyalás koncentrációja nem tud megvalósulni.⁹⁹ Anna Nylund szerint a fentebb kifejtett bírói közreműködés és a cezúra alkalmazásával a főtárgyalási modell elősegíti, hogy az elsőfokú eljárás megalapozottabb legyen azáltal, hogy a feleket rákényszeríti a jogvitájuk bíróság elé tárására. Nem engedi, hogy a felek mintegy próbaként tekintsenek az elsőfokra és másodfokon terjesszenek elő újabb kérelmeket.¹⁰⁰

2.3 A főtárgyalás (*Main hearing*)

A főtárgyaláson – a hármass felosztás végén – a felek kérelmeiket, azok alapját, bizonyítékaikat és jogi érveléseiket adják elő a bíróságnak. A főtárgyalás jellemzője a szóbeliség és a közvetlenség. A bíróság döntésének alapjául a főtárgyaláson előadottak szolgálnak.¹⁰¹ A főtárgyalás tartalma tehát egyrészt az előkészítés során véglegesített

⁹⁵ Anna Nylund 2016b. 265.

⁹⁶ Köblös Adél: Új megoldások az elsőfokú eljárás szabályaiban. *Közjegyzők Közlönye*, 2017/2. 19-23. (továbbiakban: Köblös Adél 2017a).

⁹⁷ Anna Nylund 2016b. 265.

⁹⁸ Amaka Iguh: The Front Loading Concept: An Appraisal Of The Future of Civil Litigation In The High Courts Within The Application Of The New Rules. 3.

https://www.researchgate.net/publication/317042134_THE_FRONT_LOADING_CONCEPT_AN_APPRAISAL_OF_THE_FUTURE_OF_CIVIL_LITIGATION_IN_THE_HIGH_COURTS_WITHIN_THE_APPLICATION_OF_THE_NEW_RULES/link/5922a9b6a6fdcc4443f61b3d/download (Letöltve: 2020. augusztus 10.).

⁹⁹ Anna Nylund 2016b. 266.

¹⁰⁰ Anna Nylund 2018. 25., Megjegyzendő, hogy a másodfokú eljárásban előterjeszhető tény és jogállítások, valamint bizonyítékok és bizonyítási indítványok körének szabályozását nem az elsőfokú eljárás szabályanyaga tartalmazza.

¹⁰¹ Anna Nylund 2018. 22-24.

kérelmek előterjesztése, majd a bizonyítási eljárás lefolytatása, és ez alapján a jogvita eldöntése. A főtárgyalás időpontját illetően alapvető elv, hogy akkorra kell azt kitűzni, amikor a jogvita megérett arra, hogy abban a főtárgyalás megtartható legyen. Ebből a szempontból fontos, hogy a bíróságnak ne a keresetlevél beérkezését követően egyből tűzze ki a tárgyalást, hanem legyen lehetősége előbb az alperes védekezését is megvizsgálnia,¹⁰² azaz legyen egy főtárgyalást megelőző előkészítő szakasz.

2.4 Principles of Transnational Civil Procedure¹⁰³

A főtárgyalási modellt írja le és tartja mintának az *American Law Institute* és az *International Institute for the Unification of Private Law* szervezetek közös projektje a PTCP és annak 9. cikke.¹⁰⁴ A modellszabályok megalkotásakor nem volt cél a nemzeti perrendek számára irányadó modell kialakítása. A cél a nemzetközi kereskedelmi jogviták rendezésének nemzetközi szintű egységesítése volt.¹⁰⁵ Michele Taruffo szerint azonban a PTCP

¹⁰² Czoboly Gergely 2014. 160.

¹⁰³ A PTCP az ALI és az UNIDROIT közel 10 éves együttműködése során létrehozott, elsősorban a nemzetközi kereskedelmi viták rendezésére alkalmazandó polgári eljárásjogi elvek. Azon minimumszabályok, melyekben a common law és a kontinentális jogi országok egyetértettek. Az elvek mintául, iránymutatásként szolgálhatnak a nemzeti jogalkotók számára. Bővebben lásd: ALI / UNIDROIT: *Principles of Transnational Civil Procedure*. USA, Cambridge University Press, 2007, Prefaces. (továbbiakban: ALI/UNIDROIT 2007).

A hivatkozott szabályok – saját – fordítását lásd az alábbiak szerint:

9. Az eljárás szerkezete:

9.1. Az eljárásnak általában három szakaszból kell állnia, ezek: az előterjesztés szakasza, a közbenső szakasz és a végső szakasz.

9.2. Az előterjesztés szakaszában a feleknek írásban elő kell terjeszteniük kérelmeiket, védekezéseiket és egyéb állításaikat, valamint meg kell jelölniük fő bizonyítékaikat.

9.3. A középső szakaszban a bíróság - szükség szerint -

9.3.1. Az eljárás menetének szervezése iránt meghallgatást tart.

9.3.2. Felállít egy eljárási menetrendet és körvonalazza az eljárás lefolytatásának menetét.

9.3.3. Megteszi egyes korán eldönthető kérdések vizsgálatát, mint a joghatóság vizsgálata, az ideiglenes (előzetes) intézkedésben való döntés és az elévülés vizsgálata.

9.3.4. Elintézi a rendelkezésre álló bizonyító eszközök elérhetőségének, jóváhagyásának, feltárásának és cseréjének kérdését.

9.3.5. Meghatározza az esetleges diszpozíciós kérdéseket a jogvita egészének vagy egy részének mihamarabbi eldöntés érdekében.

9.3.6. Bizonyítást rendel el.

9.4. A végső szakaszban, ha a 9.3.6. pont szerinti felhívás ellenére a bizonyítékok még nem állnak rendelkezésre, akkor azt itt, a koncentrált végső tárgyaláson terjesztik elő a felek, ahol a feleknek szintén meg kell tenniük a záróbeszédeket.

11.3. Az előterjesztés szakaszában a felek kötelesek előadni a jogvitához kapcsolódó releváns tényeket, az állított jogot, az ehhez kapcsolódó kérelmet, valamint meg kell jelölniük az ezek alátámasztására szolgáló, elérhető és a későbbiekben felajánlandó bizonyítékaikat. Ha valamelyik fél megfelelő indokkal támasztja alá azt, hogy miért nem tudja előadni a releváns tényeket vagy megjelölni a bizonyítékait, akkor a bíróságnak megfelelő figyelmet kell fordítania arra, hogy a szükséges tények és bizonyítékok a későbbi eljárás folyamán előterjesztésre kerüljenek.

¹⁰⁴ ALI/UNIDROIT 2007. 28.

¹⁰⁵ Michele Taruffo: Harmonisation in a Global Context: The ALI/UNIDROIT Principles. In: Xandra E. Kramer – C. H. van Rhee (eds.): *Civil Litigation in a Globalising World*. Switzerland, Springer, 2012. 213. (továbbiakban: Michele Taruffo 2012).

használható az eredeti céljaitól eltérően is, mintát jelenthet a nemzeti jogalkotók számára.¹⁰⁶

A PTCP fogalmi készlete a perindítási vagy iratváltási szakasz (*pleading phase*), a középső szakasz (*interim phase*) és a végső (tárgyalási) szakasz (*final phase*) tagolással írja le az eljárást.¹⁰⁷

A PTCP szabályaiban a felperes az iratváltás (*pleading phase*) során, tehát az első szakaszban terjeszti elő keresetét, az alperes pedig még ugyanitt előterjeszti védekezését. Mindkét félnek írásban kell előterjesztenie a kérelmét és meg kell jelölnie az annak alapjául szolgáló bizonyítékait (9.2.). Ennek során a felek kötelesek megjelölni a jogvitához tartozó tényeket (*relevant facts*), a jogállítást (*contentions of law*), illetve egy határozott kérelmet (*relief*), valamint az ezek alátámasztására szolgáló bizonyítékaikat (11.3). A kérelmek előterjesztésével kapcsolatban az általánosan elvárt mérce, hogy a fél állítását jogilag és ténybelileg megfelelően alátámassza. Amennyiben a fél e kötelezettségének nem tesz eleget, a bíróság az okozott költségek megtérítésének szankciójával, illetve pénzbírsággal sújthatja.¹⁰⁸

Michele Taruffo ezt nevezi *fact pleadings model*-nek, vagyis a keresetlevélnek tartalmaznia kell a kereseti kérelem alapjául szolgáló tényeket, és a felperesnek meg kell jelölni a keresetét alátámasztó bizonyítékait is.¹⁰⁹ Xandra E. Kramer szerint a hatékonyság érdekében szükséges, hogy a felperes minél teljes-körűbben nyilatkozzon az eljárás kezdetén, annak érdekében, hogy az alperes minél korábban ki tudja alakítani védekezését.¹¹⁰

A kérelmek kiegészítésével kapcsolatban megjegyzendő, hogy a másik fél új vagy váratlan kérelme esetére észszerű megoldás megengedni a másik félnek eredeti kérelmének kiegészítését. Ezzel csökkenthető a halasztások és a költségek mértéke, illetve elkerülhető az új kereset indítása, ha a fél ebben az eljárásban tudja érvényesíteni megváltoztatott igényét.¹¹¹ Michele Taruffo szerint amennyiben a nemzeti jogalkotók átveszik e keresettel

¹⁰⁶ Michele Taruffo 2012. 214.

¹⁰⁷ Xandra E. Kramer: The structure of civil proceedings and why it matters: exploratory observations on future ELI-UNIDROIT European rules of civil procedure. *Uniform Law Review*, 2014/2., <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=998105006000067124073106122101100121053040051018055094125101000098095110071067123123041031008002042043044094080125026124017080025010021006031082088018115110085123064084010121091122000002104016125109089125022021015101112071075096068103068078127090101&EXT=pdf> (Letöltve: 2020. november 03.) 1. (továbbiakban: Xandra E. Kramer 2014). A hivatkozott cikk az ELI-UNIDROIT European Rules of Civil Procedure modellszabályok megalkotásával összefüggésben jelent meg, azonban itt megjelenített szakaszolásról a cikk is az PTCP-re utalva ír, továbbá a cikkből később idézettek is mindvégig a PTCP-re vonatkoznak.

¹⁰⁸ ALI/UNIDROIT 2007. 31.

¹⁰⁹ Michele Taruffo 2012. 214.

¹¹⁰ Xandra E. Kramer 2014. 7.

¹¹¹ ALI/UNIDROIT 2007. 30.

szembeni követelményeket, akkor szükséges azokat tovább részletezni, azonban kiindulási alapnak megfelelnek e szabályok, illetve megteremtik a szabályozási tárgy alapját.¹¹²

A középső szakasz, az előkészítés (*interim phase*) tartalma a további eljárás menetrendjének meghatározása, az eljárási előkérdések tisztázása, a jogvita azonosítása, illetve a bizonyítékok előterjesztése (9.3.). A PTCIP szerint az eljárás szerkezetének rugalmasnak kell lennie, hogy azt az egyedi ügghöz lehessen igazítani. A rugalmasság jelentheti azt, hogy a bíró döntheti el, van-e szükség előkészítő tárgyalás tartására vagy elegendő a felek közti iratváltás.¹¹³ E szakaszban ugyanis a tárgyalás vagy meghallgatás (*conference*) csak egy eshetőleges elem (9.3.1.).

A végső szakasz (tárgyalás) (*final phase*) tartalma szerint a felek a még elő nem terjesztett bizonyítékaikat tárják a bíróság elé, illetve megtartják záróbeszédjeiket (9.4.).

2.5 A skandináv főtárgyalási modellek

A modern kontinentális, elsősorban német és osztrák polgári eljárásjogi gondolkodás nyomán, Norvégiában 1915-ben, Svédországban 1942-ben jelentős eljárásjogi reformok történtek. Az újítások között szerepelt a szóbeliség, közvetlenség és a bizonyítékok szabad mérlegelése elveinek bevezetése. A XX. század végén és a XXI. század elején a skandináv eljárásjogon egy újabb reformkorszak vonult végig, mely érintette többek között a bírósági szervezetet, a bírák jogállását, és nem utolsósorban új perrendtartások kerültek elfogadásra.¹¹⁴ E reformok közé illeszkedik az 1987-es svéd perrendi módosítás, az 1993-as és a 2003-as finn reform, illetve a 2005-ben elfogadott új norvég perrendtartás, továbbá számos egyéb perrendi módosítás.

A skandináv államok eljárásjogi fejlődése közös vonásokat mutat, a mai viszonyok között hasonló célokat kívánnak elérni, valamint azonos elvi alapokon közelítenek meg bizonyos eljárásjogi kérdéseket.¹¹⁵ Per Henrik Lindblom kiemeli, hogy a magánjogban meglévő nagyfokú hasonlóság a perjog területén nem ilyen egyértelmű, itt az eltérés jóval nagyobb az egyes skandináv államok joga között. A hasonlóságok között azonban kiemeli az *eljárás*

¹¹² Michele Taruffo 2012. 214.

¹¹³ ALI/UNIDROIT 2007. 28.

¹¹⁴ Clement Salung Petersen: A Comparative Perspective on Recent Nordic Reforms of Civil Justice. In: Laura Ervo and Anna Nylund (eds.): *The Future of Civil Litigation*. Switzerland, Springer, 2014. 9-15. (továbbiakban: Clement Salung Petersen 2014).

¹¹⁵ Clement Salung Petersen 2014. 27.

rugalmasság növelését a szóbeliség, közvetlenség, koncentráció elvei csorbítása mellett.¹¹⁶ Anna Nylund a perrendek kategorizálásánál megkülönbözteti az ún. északi államokat (*Nordic legal systems*), melyek többségükben a polgári perrendtartásaikban a főtárgyalási modellt alkalmazzák. A főtárgyalási modell elméleti tisztasága azonban a gyakorlatban számos eltérő megoldást mutat, az egyes államok másként alkalmazzák e rendszert.¹¹⁷ A továbbiakban az északi államok főtárgyalási modelljének bemutatása során megvizsgáljuk a norvég, a svéd és a finn perrendek tárgyalási szerkezetét, főtárgyalási modelljét.

2.5.1 Norvégia

Az 1915-ben elfogadott régi norvég perrend tárgyalási szerkezete az osztrák és német mintán alapult, mindamellett, hogy az előkészítés során megfigyelhető volt bizonyos mértékű angol és francia befolyás is.¹¹⁸ Elfogadása idején a norvég társadalmi és gazdasági viszonyok egyszerűbbek voltak, mint ma. A XX. században azonban jelentős változások történtek: technológiai változások, a gazdasági növekedés, a társadalmi mobilitás növekedése, a társadalmi viszonyok komplexebbé váltak, az üzleti és vállalati szféra megerősödött. Továbbá a belső jogra jelentős mértékben hatott a nemzetközi jog, különböző emberi jogi egyezmények, és az Európai Unió joga. E változások következtében megjelenő új jogvitákra az 1915-ben elfogadott régi perrend már nem kínált megfelelő eljárásjogi eszközöket, így szükséges volt annak újrakodifikálása.¹¹⁹ Norvégiában 1999-ben a teljes polgári eljárásjogra kiterjedő felülvizsgálat indult, melynek keretében felállítottak egy bizottságot. A bizottság 2001-ben benyújtotta a javaslatát egy összehasonlító összefoglaló keretében.¹²⁰ A javaslat nyomán 2005-ben elfogadtak egy teljesen új perrendtartást¹²¹, mely 2008-ban lépett hatályba. A tárgyalási szerkezet az 1915-ben elfogadott régi perrendben az osztrák- német mintát követte. A szerkezet alapja itt is az volt, hogy a perrend az elsőfokú eljárást három szakaszra osztotta.¹²² Anna Nylund szerint az újrakodifikált perrend bevezette a „teljes

¹¹⁶ Vö.: Per Henrik Lindblom: Reforms of civil procedure in Scandinavia. In: Lennart Lynge Andersen LL (ed.): *Festschrift til Bernhard Gomard*. Copenhagen, Thomson- GadJura, 2001. 153-175. (továbbiakban: Per Henrik Lindblom 2001).

¹¹⁷ Anna Nylund 2018. 16-27.

¹¹⁸ Halvard Haukeland Fredriksen: German Influence on the Development of Norwegian Civil Procedural Law. In: Volker Lipp and Halvard Haukeland Fredriksen (eds.): *Reforms of Civil Procedure in Germany and Norway*. Tübingen, Mohr Siebeck, 2011. 19-20.

¹¹⁹ Inge Lorange Backer: The Norwegian Reform of Civil Procedure. In: Volker Lipp, Halvard Haukeland Fredriksen (eds.): *Reforms of Civil Procedure in Germany and Norway*. Tübingen, Mohr Siebeck, 2011. 50. (továbbiakban: Inge Lorange Backer 2011).

¹²⁰ NOU 2001. Az összefoglaló és annak angol nyelvű összefoglalója elérhető az alábbi linken: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2001-32/id378579/> (Letöltve: 2020. július 12.).

¹²¹ A norvég Pp. angol fordítása az alábbi linken érhető el: <https://app.uio.no/ub/ujur/oversatte-lover/data/lov-20050617-090-eng.pdf> (Letöltve: 2020. július 12.).

¹²² Anna Nylund 2016b. 262.

főtárgyalási modellt”, szemben a régi perrenddel, melyben az előkészítés korlátozott és kizárólag írásbeli volt.¹²³

2.5.1.1 A keresetlevél

Az eljárás a keresetlevél benyújtásával veszi kezdetét.¹²⁴ A Norvég Pp. a keresetlevél kellékei közé sorolja többek között a kereseti kérelmet, a jogvita ténybeli és jogi alapjának megjelölését, valamint a bizonyítékok megjelölését. Azonban a ténybeli és jogi keretek, valamint ezek háttérének előterjesztését csak annyiban teszi szükségessé, amennyiben azzal szemben az alperes ki tudja alakítani védekezését, és megfelelően elő tud készülni az ügyre [Section 9-2 (2) - (3)]. A perrend ezzel tudatosan korlátozza a keresetlevél tartalmát és egyben tudatosan nem szankcionálja a túlzott részletezettség elmaradását. Ezzel az *individualizáció* elve figyelhető meg. Amennyiben a keresetlevél hiányos, a bíróság hiánypótlásra adja vissza azt (Section 16-5). A hiánytalanul benyújtott keresetlevelet vagy a hiánypótlás teljesítését követően benyújtottat a bíróság közli az alperessel, ettől kezdve a felperes egyoldalúan nem állhat el a keresetétől.¹²⁵

2.5.1.2 Az előkészítés

Az alperesi ellenkérelem beérkezésével veszi kezdetét az előkészítés.¹²⁶ Amennyiben a bíróság másképp nem dönt, az alperes köteles előterjeszteni *írásbeli ellenkérelmet*, vagy szóbeli ellenkérelmet, melyet a bíróság írásba foglal [Section 9-3 (1)]. Erre a bíróság megfelelő időt biztosít, mely általában három hét [Section 9-3 (1)]. A perrend fogalmazásából azonban az olvasható ki, hogy ez egy a bíróság által rugalmasan alakítható időkeret.

A norvég Pp. meghatározza az ellenkérelem tartalmi elemeit is. Az alperesnek nyilatkoznia kell, hogy a keresetet *elismeri vagy vitatja*, ez utóbbi esetben ellenkérelmet kell előterjesztenie, mely a kívánt bírói döntésre irányul, elő kell adnia ennek ténybeli és jogi alapját, bizonyítékait, illetve a további eljárás folytatásával kapcsolatos szándékait [Section 9-3 (2) - (3)]. A perrend itt is kiemeli, hogy az ellenkérelemnek csak annyit kell tartalmaznia, amennyi alapján a további előkészítés megfelelően elvégezhető [Section 9-3 (4)]. E szabállyal az ellenkérelem tökéletes ellenpárja a keresetlevélnek. A bíróság azonban dönthet

¹²³ Anna Nylund 2018. 30.

¹²⁴ Anna Nylund 2016a. 59.

¹²⁵ Anna Nylund 2016a. 60.

¹²⁶ Anna Nylund: Preparatory Proceedings in Norway: Efficiency by Flexibility and Case Management. In: Laura Ervo-Anna Nylund (eds.): *Current European Trends in Preparatory Proceedings. A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*. Switzerland, Springer, 2016. 60. (továbbiakban: Anna Nylund 2016a).

úgy, hogy az ellenkérelmet elegendő később előterjeszteni az előkészítés további menete alatt. Az ilyen formában előterjesztendő ellenkérelemmel szembeni követelmények megegyeznek az előzőekben ismertettekkel [Section 9-3 (5)]. Ha az alperes nem terjeszt elő ellenkérelmet, vagy az ellenkérelme elkésztett vagy nem jelent meg a bíróság előtt, akkor a felperes kérelmére a bíróság *mulasztási ítéletet hoz* (Section 16-10).

A Norvég Pp.-ben megjelenik az eljárás rugalmasságára való törekvés, mely elősegíti az eljárások időtartamának és a költségeinek csökkentését. Ennek egyik eszköze az aktív bírói permenedzsment (*active case management*). Ennek keretében több eszköz is bevezetésre került annak érdekében, hogy a felek és a bíróság egy előre meghatározott eljárási menetrend alapján tudjanak felkészülni és lefolytatni az ügyet.¹²⁷ A norvég kodifikációs bizottság jelentésében kiemelte, hogy az eljárás észszerű időn belül való befejezését elősegíti, ha a jogvita a lényeges elemekre tud leszűkülni, ezt pedig az aktív bírói közreműködés elősegíti,¹²⁸ mely az egyik eleme az előkészítés megerősítésének. Az elérni kívánt cél pedig, hogy a jogvita tisztázása gördülékenyebb legyen, a bíróság több segítséget tudjon adni a feleknek.¹²⁹

Az előkészítés során a továbbiakban a bíróság a felekkel egyeztetve kialakítja a további eljárás menetrendjét. Ennek keretében felállít egy eljárási tervet és egy ehhez kapcsolódó időbeosztást. E döntés kiterjed többek között arra, hogy szükség van-e szóbeli meghallgatásra az előkészítés során, van-e helye az ügyek szétválasztásának, szüksége-e mediáció, különleges eljárás alkalmazására van-e szükség, illetve a bíróság kitűzi a főtárgyalás időpontját [Section 9-4 (1) - (2)].

Ezek közül a további eljárás menetének és formájának a kialakítása és a főtárgyalás időpontjának meghatározása érdemel figyelmet. A perrend a rugalmas eljárási keretek biztosítása érdekében lehetővé teszi az előkészítés különböző formáit. Lehetőség van írásbeli, szóbeli és vegyes eljárásra. Anna Nylund megállapításai szerint a szóbeli előkészítés a legtöbb esetben telefon vagy videó-konferenciahíváson keresztül valósul meg. Az ügyek kis százalékában van ténylegesen a bíróság előtt zajló tárgyalás.¹³⁰ Azonban, ha sor kerül előkészítő tárgyalás tartására és az ügy egyszerűbb természetű, valamint a releváns bizonyítékok rendelkezésre állnak, a bíróság azonnal ítéletet hozhat.¹³¹ Bonyolultabb

¹²⁷ Clement Salung Petersen 2014. 24.

¹²⁸ NOU 2001. 1099.

¹²⁹ Anna Nylund 2016b. 262.

¹³⁰ Vö.: Anna Nylund 2016a. 62.

¹³¹ Anna Nylund 2016a. 65.

ügyekben a bíróság elrendelheti, hogy a felperes terjesszen elő további iratokat, az alperes pedig ezekre köteles válaszolni [Section 9-9 (1) - (4)].

Inge Lorange Becker véleménye szerint a Norvég Pp. nagyobb hangsúlyt fektet az előkészítésre, mint a régi perrend, azonban fenntartja azt az alapvető szabályt, hogy az ítélet alapjául a főtárgyaláson történtek szolgálnak. Az előkészítés kiemelt szerepe mögötti jogalkotói gondolat, hogy a megfelelő előkészítés csökkenti a főtárgyalásra fordítandó időt és ezzel csökkennek a bíróság és a felek költségei.¹³² E célok elérését segíti továbbá a felállított menetrend alapján való tárgyalás, amely a felek képviselőinek javaslatai alapján van összeállítva [Section 9-11 (2)], továbbá a jogvita tisztázását szolgáló hosszadalmas nyitóbeszédok rövidre zárása és a releváns részekre szorítása, végül, hogy amennyiben az írásbeli bizonyítékok releváns részeire rá lehet mutatni, nem kell azokat teljes egészében felolvasni.¹³³

Az előkészítés zárásaként a bíróság elrendeli, hogy a felek terjesszenek elő egy írásbeli *záróbeadványt (written closing submission)*.¹³⁴ Ebben a feleknek röviden össze kell foglalniuk a kérelmüket, annak alapját, és fel kell sorolniuk bizonyítékaikat, illetve javaslatot kell tenniük a főtárgyalás időbeli ütemezésére. E beadványnak legalább két héttel a főtárgyalás előtt be kell érkeznie [Section 9-10 (1)-(2)]. Ezzel a lépéssel elkerülhető, hogy a jogi képviselők a főtárgyalás előtti utolsó napokban terjesszenek elő fontos és terjedelmes beadványokat.¹³⁵ Továbbá e kéthetes felkészülési időben a felek megfelelően kialakíthatják jogi érveléseiket, ennek köszönhetően általában nem lesz szükséges elhalasztani a főtárgyalást.¹³⁶ Az előkészítés végén így a kereteket nem a bíróság formális határozata fogja össze, hanem a felek beadványai. A jogvita alakulását mutatja a keresetlevél és az ellenkérelem, valamint a záróbeadványok összehasonlítása. A kettő közötti előkészítő szakaszban az egyeztetések során a felek álláspontjai változhatnak.

A Norvég Pp. az előkészítés végéhez köti az osztott szerkezetű eljárások jellemzőjeként megjelenő *percezúrából eredő preklúziókat*. Ezt követően – a főtárgyaláson – a fél nem nyújthat be új keresetet, nem változtathatja kereseti kérelmét, nem állíthat újabb tényeket, illetve nem ajánlhat új bizonyítékot. A bíróság azonban mégis engedélyezheti e cselekményeket, ha a fél bizonyítja, hogy annak megtétele korábban nem volt elvárható vagy

¹³² Inge Lorange Backer 2011. 57.

¹³³ Inge Lorange Backer 2011. 57.

¹³⁴ Clement Salung Petersen 2014. 24.

¹³⁵ Inge Lorange Backer 2011. 58.

¹³⁶ Anna Nylund 2016b. 264.

a módosítás ellenére a másik fél a tárgyalás elhalasztása nélkül megfelelőképpen tud védekezni, illetve, ha a félnek az elutasítás észszerűtlen hátrányt okozna [Section 9-16 (1)]. E feltételek nem teljesülése ellenére is a bíróság kivételesen engedélyezheti a cezúra áttörését, ha a fél vállalja a másik fél felmerülő többletköltségeinek a megtérítését, és ez a másik félre nézve nem sérelmes [Section 9-16 (2)]. A cezúra segít megvédeni a másik felet attól, hogy meglepetés érje a jogvita kereteit illetően.¹³⁷ Anna Nylund szerint a Norvég Pp. cezúrája a középutat követi a rugalmasság tekintetében. A preklúziókat a bíróság nem alkalmazza hivatalból, továbbá lehetőség van a cezúra áttörésére akkor, ha a fél részéről az önhiba hiánya állapítható meg vagy a körülmények miatt a bizonyíték korábban nem állt rendelkezésre.¹³⁸

2.5.1.3 A főtárgyalás

A főtárgyalás időpontját csak kivételesen lehet *hat hónapnál* hosszabb időközre kitűzni a keresetlevél benyújtásától számítottan [Section 9-9 (4) h)]. Ezzel megakadályozható az, hogy az előkészítés elhúzódjon és elaprózódjon.¹³⁹

Miután az előkészítés lezárult a bíróság felállítja a főtárgyalás menetrendjét. Itt meghatározza az egyes eljárási cselekmények sorrendjét és módját, például a tanú-meghallgatások rendjét [Section 9-11 (2)]. Habár az előkészítés során a jogvita keretei rögzültek, a felek a jogi érveléseiket és a bizonyítékaikat a főtárgyaláson adják el.¹⁴⁰ A főtárgyalás *szóbeli*. Ez azt jelenti, hogy a bíró csak azon bizonyítékok alapján ítélt, melyet a felek a főtárgyaláson bemutatnak és azt megvitatták.¹⁴¹ Inge Lorange Backer szerint – az előkészítés körében ismertetett – eljárási típusok közti választási lehetőség megengedi, hogy a felek egyetértésével a bíróság a főtárgyalást is részben vagy egészben írásban folytassa le, és az ítélet alapjául az írásban előadottak szolgáljanak.¹⁴² Ez a szóbeliség elvének elejtését jelenti.

A szóbeliség elvének alkalmazása mellett a feleknek írásban szintén be kell adniuk a szóbeli eljárási cselekményeket segítő beadványokat. Ezek önállóan nem képezik a bíróság döntése alapját, nem írásbeli kérelmek, csupán segítik a szóbeli eljárást [Section 9-14 (2)]. Tulajdonképpen ezek *előkészítő iratok*.

¹³⁷ Inge Lorange Backer 2011. 64.

¹³⁸ Anna Nylund 2016b. 266.

¹³⁹ Inge Lorange Backer 2011. 64.

¹⁴⁰ Anna Nylund 2016b. 264.

¹⁴¹ Inge Lorange Backer 2011. 57.

¹⁴² Inge Lorange Backer 2011. 57.

2.5.2 Svédország

Svédországban a reformokat megelőzően az 1734-ben elfogadott perrendtartás volt hatályban, mely közös volt Finnországgal.¹⁴³ A ma hatályos perrendtartás¹⁴⁴ 1948-ban lépett hatályba, mely ezt követően jelentős strukturális átalakításon esett át. Érdekessége, hogy alkalmazandó egyaránt a polgári és a büntetőeljárásokra is.¹⁴⁵ Svédország az 1987-es reformmal bevezette a főtárgyalási modellt.¹⁴⁶ Frank Orton a főtárgyalási modell hármas felosztásától eltérően csak két részre osztja az elsőfokú eljárást, az előkészítésre (*preparatory phase*) és a főtárgyalásra (*main hearing phase*), a megosztás indokául pedig a koncentráció elvét jelöli meg.¹⁴⁷

2.5.2.1 A keresetlevél

A svéd eljárás a keresetlevél írásbeli előterjesztésével kezdődik (Ch. 42, Section 1). Ennek kellékei: a határozott kereseti kérelem, a keresetet megalapozó körülmények (tények), a kereset alátámasztásához szükséges bizonyítékok megjelölése, illetve a bíróság illetékességét és hatáskörét megalapozó körülmények (Ch. 42, Section 2). A benyújtást követően a bíróság megvizsgálja a keresetlevelet. Amennyiben azt nem kell hiánypótlásra visszaadni, vagy a felperes pótolta a hiányokat, illetve nem kellett azt visszautasítani és nem áll fenn perakadály a bíróság idézi az alperest, felhívja, hogy válaszoljon a felperes állításaira (Ch. 42, Section 3-5).

2.5.2.2 Az előkészítés

Az idézést követően következik az előkészítés (*preparation*), mely a bíróság pártatlan felügyelete alatt zajlik.¹⁴⁸ Ennek tartalma a felek kérelmeinek és azok alapjának vizsgálata, a felek állításai eltérőségének vizsgálata, a bizonyítékok előterjesztése, annak megvizsgálása, hogy milyen további előkészítő intézkedés megtételére van szükség, és a bíróságon kívüli egyezség létrehozásának megkísérlése (Ch. 42, Section 6). Az alperesnek az előkészítés során azonnal nyilatkoznia kell, hogy vannak-e pergátló kifogásai, a keresetet

¹⁴³ Ellilä Tauno: A finn polgári perjog alapjai. *Jogtudományi Közlöny*, 1971/10. 466-467. (továbbiakban: Ellilä Tauno 1971).

¹⁴⁴ A svéd Pp. angol nyelvű fordítása elérhető az alábbi linken: https://www.government.se/49e41c/contentassets/a1be9e99a5c64d1bb93a96ce5d517e9c/the-swedish-code-of-judicial-procedure-ds-1998_65.pdf (Letöltve: 2020. július 12.).

¹⁴⁵ Frank Orton: Some Special Features of Swedish Civil Procedure. *Acta Juridica Hungarica*. 2008/3. 311. (továbbiakban: Frank Orton 2008). Az eljárási törvény a Part two 'proceedings in general' fejezet alatt külön szabályozza a polgári (civil) és a büntető (criminal) eljárásokat, így az eljárási törvény átfogja mindkét eljárástípust, de azokra eltérő részletes eljárási szabályok vonatkoznak.

¹⁴⁶ Anna Nylund 2018. 20.

¹⁴⁷ Frank Orton 2008. 313.

¹⁴⁸ Frank Orton 2008. 313.

milyen mértékben ismeri el vagy vitatja. Utóbbi esetben elő kell adnia védekezését, illetve annak bizonyítékait, valamint a hivatkozott okirati bizonyítékait is azonnal be kell nyújtania. Az alperesnek ellenkérelmét főszabályként *írásban* kell előterjesztenie, kivéve, ha a szóbeli előterjesztés látszik észszerűbbnek (Ch. 42, Section 7). Amennyiben az alperes a bíróság felhívása ellenére nem terjeszti elő írásbeli ellenkérelmét a bíróság *mulasztási ítéletet* hoz (Ch. 44, Section 7a).

Az előkészítés során a felek jogosultak kiegészíteni a kérelmeiket, azonban ezt csak indokoltan tehetik meg. Az indok pedig az ellenfél által előterjesztett újabb kérelemre vagy tényre való nyilatkozás (Ch. 42, Section 8). Az indokolatlan és szándékosan késedelmesen előterjesztendő nyilatkozatok megtételét tehát nem engedi a perrend, de a jogvita kibontakozásának eredményeként változó peranyagra való reagálást lehetővé teszi.

A Svéd Pp. az előkészítés formáját tekintve lehetővé teszi annak szóbeli (*session*), írásbeli, illetve vegyes módon való lefolytatását. E módok közül az ügy egyedi körülményeihez igazodóan a bíróság választ (Ch. 42, Section 9). A szóbeli előkészítés megtartható akár telefonon keresztül, ha a bíróság előtt való megjelenés költségeket, illetve nehézséget okoz a feleknek (Ch. 42, Section 10). Az ellenkérelem írásbelisége mellett a Svéd Pp. lehetővé teszi az írásbeli előkészítés elemeként, hogy a bíróság írásbeli kérdéseket intézzon a felekhez, felhívja őket a jogvita egyes kérdéseinek a tisztására (*specification of the issues*) (Ch. 42, Section 14). További eleme az írásbeli előkészítésnek az annak zárásaként előterjeszthető záróbeadvány (*written summary*), mely egy újabb lehetőséget biztosít a feleknek, hogy összefoglalják a jogvitával kapcsolatos nézeteiket (Ch. 42, Section 16).

2.5.2.3 A főtárgyalás

Ha az ügy kellően körvonalazódott (*a case is determined*) az előkészítést követi a főtárgyalás (*main hearing*). Az ügy azonban már az előkészítés során véget érhet, például, ha az ügy nem ítélettel ér véget (keresetlevél elutasítása), mulasztási ítéletet hoz a bíróság, a fél elismeri a másik fél keresetét- viszontkeresetét, a felek egyezséget kötnek, illetve, ha az előkészítés során az derül ki, hogy nincs szükség főtárgyalásra vagy egyik fél sem kéri főtárgyalás tartását (Ch. 42, Section 18).

Az eljárás rugalmasságát jelzi, hogy a felek egyező akaratával lehetőség van a főtárgyalás egyszerűsített formában történő megtartására, rögtön az előkészítést követően – ahogy az előkészítés – telefonkonferencia útján. Ekkor a bíróságnak lehetősége van, hogy – az ismétlés elkerülése érdekében – az előkészítés során előterjesztetteket szintén figyelembe vegye az ítélet meghozatalakor és klasszikus, a tárgyalóteremben zajló főtárgyalás nélkül

döntse el az ügyet (Ch. 42, Section 20). Per Henrik Lindblom ezt nevezi vegyes eljárásnak, a szóbeliség elvének csökkentése mellett. Ezzel a főtárgyalás lényegében egy lehetséges választássá alakul.¹⁴⁹

Amennyiben az ügy a főtárgyalással folytatódik, akkor azon a szóbeliség, közvetlenség és a koncentráció elvei érvénysülnek. Ekkor a bíróság csak az itt szóban előadottak alapján döntheti el a jogvitát.¹⁵⁰ A főtárgyalás megtartható azonnal az előkészítés után (Ch. 42, Section 20). A főtárgyaláson a felperes előadja kereseti kérelmét, az alperes nyilatkozik, hogy azt elismeri vagy vitatja. Ezt követően a felek egymás után (*each in turn*) előadják a keresetre és a védekezésre vonatkozó egyes állításait. Az állítások után a felek a bizonyítékaikat terjesztik elő (Ch. 43, Section 7-8).

A bizonyítékok előterjesztésére vonatkozóan az előkészítés szabályainál szintén találunk egy preklúziós rendelkezést. A félnek, aki a főtárgyaláson akar új bizonyítékot előadni, erről értesítenie kell a másik felet, illetve a bíróságot (Ch. 42, Section 22). A Svéd Pp. azonban a főtárgyalás szabályai között helyezi el a *cezúrát*. Ha a fél a főtárgyaláson akarja kiegészíteni korábbi nyilatkozatát vagy újabb tényt állít, bizonyítékot szolgáltat, melyet korábban nem hivatkozott, akkor az figyelmen kívül hagyható (*may be disregarded*), ha feltételezhető, hogy azt a fél az eljárás hátráltatása vagy a másik fél védekezésének ellehetetlenítése érdekében tette, vagy a felet súlyos gondatlanság terheli (Ch. 43, Section 10). Vagyis az állított tény vagy az előterjesztett bizonyíték nem abszolút kizárt, csak akkor, ha a bíróság megállapítja, hogy az imént említett két feltétel egyikét megvalósítja.¹⁵¹

2.5.3 Finnország

Finnországban jelentős módosításokkal és strukturális átalakításokkal, de még mindig az 1734-ben kodifikált perrendtartás¹⁵² van hatályban. A Finn Pp. 1993-ig az egységes tárgyalási szerkezetet (*piecemeal trial*) követte, mely szerkezetben az írásbeliség dominált. A szóbeliség és közvetlenség elveinek hiánya miatt az írásbeli eljárásban az egyes iratváltások következtében gyakori volt a tárgyaláshalasztás.¹⁵³ E rendszer hátránya volt,

¹⁴⁹ Per Henrik Lindblom 2001. 166.

¹⁵⁰ Bernard Michael Ortwein II: The Swedish Legal System: An Introduction. *Indiana International & Comparative Law Review*, 2003/2. 426.

¹⁵¹ Laura Ervo: Swedish-Finnish Preparatory Proceedings: Filtering and Process Techniques. In: Laura Ervo-Anna Nylund (eds.): *Current European Trends in Preparatory Proceedings. A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*. Switzerland, Springer, 2016. 30. (továbbiakban: Laura Ervo 2016).

¹⁵² A finn Pp. angol nyelvű fordítása elérhető az alábbi linken:

https://finlex.fi/en/laki/kaannokset/1734/en17340004_20150732.pdf (Letöltve: 2020. július 18.).

¹⁵³ Vaala Haavisto: Court Work In Transition An Activity-Theoretical Study of Changing Work Practices in a Finnish District Court (Academic dissertation). 11.

hogy az ügy a tárgyalást megelőzően nem volt előkészítve, a felek és képviselőik a tárgyaláson terjesztették elő beadványaikat, indítványukat. Ezáltal sem a tények, sem a felek közti vita nem volt ismert, ez pedig a tárgyalások többszöri elhalasztását eredményezte.¹⁵⁴

A halasztások miatt a tárgyalások elején sok volt az iratismertetés, illetve, ha a hosszadalmas eljárás alatt a bíróság összetételében változás állt be, az ügyet előlről kellett tárgyalni.¹⁵⁵

A tárgyalást megelőzően csak a keresetlevél benyújtása, annak alperes részére történő kézbesítése, illetve az idézés történt meg, *nem volt tárgyaláselőkészítő szakasz*. A reform előtti keresetlevelek röviden megfogalmazott, részletezettség nélküli állításokat tartalmaztak. Gyakori volt, hogy a felperes a benyújtást követően, sőt az első tárgyalást követően pótolta keresetlevelének hiányait.¹⁵⁶

Az 1993-as reform központi elvei a szóbeliség, közvetlenség és a perkoncentráció voltak, ezáltal egy olyan eljárásrend megteremtése ahol nincs lehetőség újabb és újabb kérelmek előadására, ezáltal a tárgyalás elhalasztására sem, ami által a jogvita egyetlen tárgyaláson (*one main session*) eldönthető.¹⁵⁷ E célok elérésére bevezetésre került a főtárgyalási modell.¹⁵⁸ A reform kettéválasztotta a tárgyalást az előkészítésre (*preliminary stage*) és a főtárgyalásra (*main hearing*).¹⁵⁹ Laura Ervo megfogalmazása szerint ettől kezdve az egész eljárás, mintegy „szűrő” (*filter*) úgy működik. A rendszer célja, hogy amint lehetséges (az ügy keretei tisztázódtak és az megérett a döntésre) azonnal döntés szülessen és csak a bonyolult ügyek jussanak végig a teljes eljáráson.¹⁶⁰ E modellben pedig az előkészítésnek van kiemelt szerepe.¹⁶¹

Laura Ervo az eljárást – a fentebb a skandináv modellekkel kapcsolatban kifejtett hármas tagolással ellentétben – a Finn Pp. kapcsán csupán két szakaszra osztja. Ezáltal az első szakaszt (keresetindítás) és az előkészítést egységben kezeli, mintegy *előkészítő szakaszt*. Ezek célja együttesen pedig a főtárgyalás előkészítése, a könnyen elbírálnakó ügyek korai

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19754/courtwor.pdf?sequence=4&isAllowed=y> (Letöltve: 2020. július 23.)

¹⁵⁴ Laura Ervo 2016. 21.

¹⁵⁵ Ellilä Tauno 1971. 471.

¹⁵⁶ Laura Ervo: The Reform of Civil Procedure in Finland. *Civil Justice Quarterly*, 1995/1. 56-58. (továbbiakban: Laura Ervo 1995).

¹⁵⁷ Laura Ervo 1995. 56-57.

¹⁵⁸ Anna Nylund 2018. 32.

¹⁵⁹ Laura Ervo 2016. 21.

¹⁶⁰ Laura Ervo 1995. 60.

¹⁶¹ Laura Ervo: Scandinavian Trends in Civil Pre-Trial Proceedings. *Civil Justice Quarterly*, 2007/4. 468. (továbbiakban: Laura Ervo 2007). Az angol nyelvű közleményt Köblös Adél fordította magyarra és foglalta össze, mely a Jogtudományi Közönyben jelent meg: Laura Ervo: Tárgyalás-előkészítő eljárások skandináv modelljei polgári ügyekben. *Jogtudományi Közöny*, 2009/2. 56-64. A dolgozatban mindvégig az eredeti cikkekre hivatkozunk.

kiszűrése, az előkészítés során való végleges elbírálás lehetőségének biztosítása, illetve, ha fennállnak a feltételei, akkor az iratok alapján való döntés.¹⁶² J. Niemi Kiesiläinen szintén e felosztást alkalmazza az elsőfokú eljárás szerkezetére,¹⁶³ ugyanakkor ezt az előkészítő szakaszt további három részre osztja, a perindításra (*initiation of the trial*), az írásbeli előkészítésre (*preparation on the documents*) és az előkészítő tárgyalásra (*preparatory hearing*). A főtárgyalást szintén három részre osztja, a nyitó beszédekre (*opening statements*), a bizonyításra (*presentation of evidence*), és a záróbeszédekre (*closing arguments*).¹⁶⁴

Vaula Haavisto szerint az 1993-as reformmal a Finn Pp. az eljárást három szakaszra osztja, az írásbeli előkészítésre (*written preliminary proceeding*), az előkészítő tárgyalásra (*preliminary hearing*) és a főtárgyalásra (*main hearing*).¹⁶⁵ Amint ezekből a tudományos álláspontokból kiolvasható a Finn Pp. szerkezetének dogmatikai meghatározása nem egységes. Magunk részéről a már fent hivatkozott Anna Nylund által alkalmazott általános hármas felosztást fogadjuk el és e szerkezetben vizsgáljuk a Finn Pp.-t.

2.5.3.1 Az eljárás megindítása

Az eljárás a keresetlevél bírósághoz történő benyújtásával indul (Ch. 5, Section 1). Tartalmaznia kell a kereseti kérelmet, annak alapját, *lehetőség szerint* a bizonyítékok megjelölését, az esetleges perköltségigényt, a hatáskör és illetékesség megállapításához szükséges adatokat, a bíróság megjelölését, a felek lakóhelyét, illetve a kapcsolattartáshoz szükséges adatokat (Ch. 5, Section 2). Laura Ervo szerint az 1993-as reform után a keresetlevélben a felperesnek részletesen meg kell jelölnie a kérelme alapjául szolgáló tényeket, bizonyítékait és hogy ezekkel mit kíván bizonyítani.¹⁶⁶

Ha a keresetlevelet nem kell visszautasítani a bíróság késelem nélkül idézi az alperest (Ch. 5, Section 8). Az idézésben figyelmeztetni kell az alperest az írásbeli ellenkérelem előterjesztésének kötelezettségére. Amennyiben feltételezhető, hogy a szóbeli ellenkérelem gyorsítja az eljárást vagy az alperes nem fog írásban nyilatkozni, akkor megengedhető, hogy

¹⁶² Laura Ervo 2016. 54.

¹⁶³ J. Niemi Kiesiläinen: Efficiency and Justice in Procedural Reforms, The Rise and Fall of the Oral Hearing. In: C.H. van Rhee, Alan Uzelac (eds.): *Civil Justice Between Efficiency and Quality: From Ius Commune to the CEPEJ*. Antwerpen, Intersentia, 2008. 34. (továbbiakban: J. Niemi Kiesiläinen 2008).

¹⁶⁴ Johanna Niemi: *Civil Procedure in Finland*. 2nd ed., Netherlands, Wolters Kluwer, 2016. 68-74. (továbbiakban: Johanna Niemi 2016.).

¹⁶⁵ Vaula Haavisto 2002. 15.

¹⁶⁶ Laura Ervo 1995. 58.

az előkészítő tárgyaláson terjessze elő ellenkérelmét. Kivételesen az alperes kérelmére szintén engedélyezhető a szóbeli ellenkérelem előterjesztése (Ch. 5, Section 9).

Az ellenkérelemnek – mint a keresetlevél ellenpárjának – tartalmaznia kell, hogy az alperes a keresetet *elismeri vagy vitatja*, elő kell adnia védekezése alapját, annak bizonyítékait, illetve az esetleges kifogásait a keresettel szemben (Ch. 5, Section 10), vagyis az ellenkérelemben az alperesnek – akárcsak a felperesnek a keresetlevélben – fel kell fednie saját bizonyítékait.¹⁶⁷ A finn Pp. az írásbeli ellenkérelemhez köti a *mulasztási ítéletet*. Ha az alperes nem terjeszti elő határidőben ellenkérelmét, vagy az nem tartalmazza ellenkérelmének alapját, illetve a kereset érdemét nem vitatja a bíróság az eljárás folytatása nélkül *hivatalból* mulasztási ítéletet hoz (Ch. 5, Section 13).

2.5.3.2 Az előkészítés folytatása

Amennyiben az ügy túljutott az első szakaszon, akkor folytatódik az előkészítés (*continuing the preparation*) írásbeli előkészítéssel vagy szóbeli előkészítő tárgyalással (*preparatory session*). A bíróság szükség esetén felhívhatja a feleket, hogy terjesszenek elő további írásbeli beadványokat. Ez egy újabb kör iratváltást jelent, ettől több azonban csak kivételes esetben lehetséges (Ch. 5, Section 15-15a). Laura Ervo szerint ez az újabb iratváltás megkövetelése az 1993-as reform előtti írásbeli hagyományok fenntartását jelzi a bíróság részéről, mely gyakran él ezzel a lehetőséggel, és ami végeredményben lassítja az eljárást.¹⁶⁸ Amennyiben az előkészítés célja teljesült az iratváltásokkal, a bíróság további előkészítés nélkül az ügyet a felek egyetértésével rögtön a fő tárgyalásra utalja (Ch. 5, Section 15b).

Előkészítő tárgyalás tartása esetén annak kezdetén a bíróság *összegzi* a jogvitát (*explain what is at issue in the case*), az eddigi iratváltások eredményét, továbbá kérdéseket intéz a felekhez. A bíróságnak és a feleknek törekedniük kell arra, hogy egy ülésen lezárható legyen az előkészítés. A 2003-as reform óta az előkészítő tárgyalás lefolytatható nemcsak személyes megjelenéssel, hanem telekommunikációs eszközök igénybevételével is (Ch. 5, Section 15c-d), sőt a 2003-as reformot követően a szóbeli előkészítés elhagyható.¹⁶⁹

Az előkészítő tárgyalás célja, hogy a felek itt felszínre hozzák az ügy szempontjából releváns jogokat és tényeket, illetve ezek alapján kompromisszumra jussanak és lehetőleg egyezséggel záruljon a jogvita.¹⁷⁰ Az előkészítés során tisztázódnia kell a felek (kereseti-vizontkereseti) kérelmének és azok alapjának, a tényleges vitapontoknak, a felhasználni

¹⁶⁷ Laura Ervo 1995. 59.

¹⁶⁸ Laura Ervo 2016. 33.

¹⁶⁹ Laura Ervo 2016. 35.

¹⁷⁰ Laura Ervo 2016. 36.

kívánt bizonyítékoknak valamint, hogy mely bizonyítékkal mit kíván bizonyítani a fél, továbbá az esetleges egyezségkötés lehetőségének (Ch. 5, Section 19). Emellett a bíróság feladata, hogy ha a fél írásbeli vagy szóbeli nyilatkozata következetlen vagy homályos akkor kérdések feltevésével tisztázza azt a féllel, továbbá a bíróság örködik afelett, hogy a jogvita szempontjából lényegtelen kérelmek, állítások és felesleges bizonyítékok ne terheljék a peranyagot (Ch. 5, Section 21).

A Finn Pp. szerint a bíróság feladata az előkészítés során egy *írásbeli összefoglaló* készítése, mely tartalmazza a felek kérelmeit, azok alapján és bizonyítékainak összefoglalását (Ch. 5, Section 24). Anna Nylund a finn tárgyalási rendszer hátrányaként értékeli, hogy a felek helyett a bíróság foglalja össze (összegzi) a jogvita kereteit, ezzel pedig jelentős idővesztés keletkezik a bíróság oldalán.¹⁷¹

Amennyiben az előkészítés elérte a fentebb kifejtett céljait, illetve azt tovább nem célszerű folytatni, a bíróság figyelmezteti a feleket az előkészítés lezárására, és az ügyet a főtárgyalásra utalja (Ch. 5, Section 28).

2.5.3.3 A főtárgyalás

A Finn Pp. a percezúrát a főtárgyalás szabályai között helyezi el. A percezúra célja, hogy megvédje a feleket attól, hogy a főtárgyaláson a másik fél olyan bizonyítékra hivatkozzon, melyet nem terjesztett elő az előkészítés során.¹⁷² A 2003-as reform utáni normaszöveg kimondja, hogy a főtárgyaláson nem hozható fel olyan *új tény*, melyet a fél nem hivatkozott az előkészítés során, kivéve, ha elfogadható indokkal támasztja alá, hogy miért csak most terjeszti elő azt (*valid reason for not doing so*). Az *új bizonyítékra* való hivatkozás kivételes megengedésére vonatkozóan az 1993-as reform szerinti standard a *kiváltó ok valószínűsítése* (*probable cause*) volt, a 2003-as reform utáni enyhített rendelkezés szerint a *bíróság vélelmezi*, hogy a félnek elfogadható indoka van felhozni az új bizonyítékot (*if the court "may assume" that he or she had an acceptable excuse*) illetve, ha a másik fél hozzájárul szintén hivatkozható új bizonyíték¹⁷³ (Ch. 6, Section 9). Ezzel az új tényekre és az új bizonyítékokra vonatkozóan elvált egymástól a szabályozás. Azonban a 2003-as reform után sincsen lehetősége a félnek új tényeket felhoznia, amivel új vagy további keresetet kíván alátámasztani.¹⁷⁴

¹⁷¹ Anna Nylund 2016a. 76.

¹⁷² Laura Ervo: The Principle of the Free Reception of Evidence in Finland. In: Nijnoer J.F and Reijntjes, J.M (eds.): *Proceedings of the First World Conference on New Trends in Criminal Investigation and Evidence*. Heerlen, Open University of the Netherland, 1997. 295.

¹⁷³ Laura Ervo 2007. 472.

¹⁷⁴ Laura Ervo 2007. 470.

Ha a felek nem kötöttek egyezséget az előkészítés során, az eljárás a főtárgyaláson folytatódik.¹⁷⁵ A főtárgyalás a bíróság összefoglalójával indul, melyben összegzi az előkészítés során történeteket. Erre a felek észrevételeket tehetnek.¹⁷⁶ Ennek során a felek előadhatják a tény és jogállításaikat, amelyeken a kérelmük alapul.¹⁷⁷ Ezt követi a bizonyítékok előterjesztése, majd a záróindítványok megtétele.¹⁷⁸

A főtárgyalás három legfontosabb elve a közvetlenség, szóbeliség és a koncentráció.¹⁷⁹ Ezek kizárólag a főtárgyaláson érvényesülnek, ugyanakkor az egész perszerkezet meghatározásában kiemelt szerepük van, mert az előkészítésnek éppen az a célja, hogy a főtárgyalás e három elv szerint valósulhasson meg.¹⁸⁰

2.5.3.4 A finn reformokkal kapcsolatos tudományos értékelések

Az 1993-as reformot követően a Finn Pp. lehetővé tette, hogy a főtárgyalás azonnal az előkészítés után megtartható legyen. Ennek előnye, hogy az ügy anyagát nem kell ismét előadni, mint egy esetleges halasztás után. Amennyiben ez nem valósult meg, akkor a főtárgyalást a bíróság az előkészítést követő 14 napon belülre szintén kitűzhetette.¹⁸¹ Anna Nylund szerint azonban ezzel a két szak közötti választóvonal elmosódott és minden, ami az előkészítés körében a bíróság elé került az a következőkben a főtárgyalás anyagává vált.¹⁸²

A gyakorlat úgy tekintett a főtárgyalásra, mint az előkészítés folytatására.¹⁸³ Ezt azonban a későbbi módosítások kiküszöbölték. A 2003-as reform eltörölte az azonnali megtartás lehetőségét, megerősítette az előkészítés és a főtárgyalás szétválasztását.¹⁸⁴

A finn rendszer hátránya volt, hogy túl korán és mereven alkalmazta a cezúrát, ez pedig arra kényszerítette a feleket, hogy nyújtsanak be minden *esetlegesen releváns* kérelmet és indítványt az eljárás korai szakaszában. Ezzel a bíróság nagy mennyiségű (többségében irreleváns) peranyaggal szembesült, mely megnehezítette a hatékony és gyors előkészítést.¹⁸⁵

¹⁷⁵ Laura Ervo 1995. 59.

¹⁷⁶ Johanna Niemi 2016. 74.

¹⁷⁷ Johanna Niemi: Finnish Reforms of Procedural Law: A Success Story? In: Li Lin, Xie Zengyi, Ulla Liukkunen (eds): *Rule of Law Development and Judicial Reform: A Comparison between China and Finland. China Forum on the Rule of Law*, China, Social Sciences Academic Press, 2016. 92. (továbbiakban: Johanna Niemi 2016a.).

¹⁷⁸ Laura Ervo 1995. 59.

¹⁷⁹ Johanna Niemi 2016. 74.

¹⁸⁰ Johanna Niemi 2016a. 87.

¹⁸¹ Laura Ervo 1995. 59.

¹⁸² Anna Nylund 2018. 33.

¹⁸³ J. Niemi Kiesiläinen 2008. 37.

¹⁸⁴ J. Niemi Kiesiläinen 2008. 38.

¹⁸⁵ Anna Nylund 2018. 33.

J. Niemi Kiesiläinen kritikája szerint az 1993-as reform után az előkészítés a gyakorlatban túlterjeszkedett a jogalkotói elvárásokon, annak ellenére, hogy a perrend csak egy ülést irányzott elő, gyakoriak a halasztások.¹⁸⁶ Per Henrik Lindblom szerint az 1993-as reformot követően a felek és képviselőik a szigorú preklúziós szabályok miatt nagyobb erőfeszítéseket tesznek, megterhelik a peranyagot az előkészítés során, mely végső soron egy lassú, költséges és kockázatos eljárást eredményez.¹⁸⁷

Laura Ervo szerint a preklúziókkal elérhető, hogy a felek már az eljárás elején előkészítsék az ügyet, tekintettel arra, hogy a később előadott tények és benyújtott bizonyítékok nem vehetők figyelembe. Azonban ez a jelenség az eljárást drágává és lassúvá teheti, ha a felek előzetesen minden lehetőséget a bíróság elé tárnak.¹⁸⁸ Laura Ervo szerint az 1993-as reformmal a fő probléma az volt, hogy az előkészítés túl erőteljes szerephez jutott, és nem az eredetileg célként kitűzött főtárgyalás előkészítési szerepet töltötte be. Mindez a felek preklúzióktól való félelme miatt alakult ki. Az előkészítésbe sűrítették bele a főtárgyalás tartalmát, amely így lényegében – a főtárgyalás eredeti céljától eltérően – az előkészítés megisméltése volt.¹⁸⁹

Egy további probléma volt, hogy a bírák a főtárgyalás koncentrációjának érdekében több előkészítő tárgyalást is tartottak, gyakoriak voltak a *halasztások*. Ezzel visszahozták a reform előtti gyakorlatot, ahol egymást követték a tárgyalások elhalasztásai. Laura Ervo szerint e problémát a norvég modellhez hasonló szabályozással lehet megoldani. Az előkészítés és a főtárgyalás közti szükséges választóvonal meghúzását az segíti elő, ha a felek és képviselőik el vannak zárva attól, hogy feleslegesen túlterheljék az előkészítést. A perrendnek meg kell tiltania a jogvitával össze nem függő érvelések előterjesztését, illetve a bírónak lehetőséget kell adni azok kizárására.¹⁹⁰

A jogalkotó a 2003-ban hatályba lépett módosításokkal enyhített a cezúrán (lásd korábban), kiterjesztette az előkészítést, ezáltal a felek szabadabban tudják prezentálni nyilatkozataikat és kérelmeiket.¹⁹¹ Anna Nylund szerint a cezúra még mindig túl szigorú. Azt azonban elismeri, hogy az enyhítés előtti még szigorúbb szabályok hozzájárultak a finn per kultúra megváltozásához. Szükséges volt, hogy a korábbi egységes tárgyalási szerkezethez szokott joggyakorló közönség attitűdje változzon, ezt pedig a (túl) szigorú szabályokkal sikerült

¹⁸⁶ J. Niemi Kiesiläinen 2008. 38.

¹⁸⁷ Per Henrik Lindblom 2001. 163.

¹⁸⁸ Laura Ervo 2016. 24.

¹⁸⁹ Laura Ervo 2016. 25.

¹⁹⁰ Laura Ervo 2007. 470-480.

¹⁹¹ Laura Ervo 2016. 20.

elérni. Ezzel együtt kiemeli, hogy a per kultúra jó irányba mozdult, azonban *a mellékhatások kedvezőtlenek voltak*.¹⁹²

A finn reformok jó példája annak az átmenetnek, melyben az új per jogi szabályok az egységes tárgyalási szerkezetet felváltják a főtárgyalási modellel. Az utóbbi években több kelet-európai ország is részben vagy egészben bevezette a főtárgyalási modellt. A perrend változása mellett azonban a gyakorlatnak több idő kell, hogy átálljon az új szabályokra. A bírák és jogi képviselők hosszú éveken át hozzászórtak egy rendszerhez, melyben az előkészítés nem volt hangsúlyos, nem volt cezúra, melyben az indítványok és bizonyítékok előterjesztését részletekben is meg lehetett tenni.¹⁹³

Laura Ervo szintén kiemeli, hogy a perrendi szabályok megváltoztatása mellett fontos, a bírák, a felek és jogi képviselőjük szemléletváltása. Az 1993-as reformmal kapcsolatban kiemeli, hogy sok változtatás elérhető lett volna a perrend megváltoztatása nélkül is, azonban a szigorú szabályok bevezetése az egyetlen út, ha az ellenállást mutató gyakorlaton változást akar elérni a jogalkotó.¹⁹⁴

2.6 A főtárgyalási modell jellemzői

Az egyes fentebb részletezett perrendek megfelelően szemléltetik a főtárgyalási modell elméleti tisztaságának a gyakorlatban megvalósuló sokszínűségét, mindamelllett, hogy jelentős hasonlóságok figyelhetők meg közöttük. A vizsgált perrendek alapján az alábbi megállapításokat tesszük.

Az első szakasz (*pleadings stage*) szerepe nem mutat túl a jogvita egyszerű bíróság elé tárásán, a keresetlevél alaki vizsgálatán, az idézésen és az ellenkérelemre való felhíváson. E szakasznak egyik vizsgált perrendben sincs kiemelkedően fontos szerepe, a keresetlevél és kellekei nem túl részletezőek, sőt a Norvég Pp. kifejezett rendelkezést tartalmaz arra, hogy a keresetlevél ne legyen túl részletes. Az alperesi írásbeli ellenkérelem fontosságát azonban a modell és a tárgyalt perrendek szintén hangsúlyozzák, mindegyikben megjelenik az előkészítés előtt vagy annak elemeként az írásbeli ellenkérelem.

Az előkészítésnek (*preparatory stage*) kulcsfontosságú szerepe van az egész elsőfokú eljárásban. Az megállapítható, hogy elsősorban a *rugalmasság* az, ami az előkészítés igazi hatékonyságát adhatja. A jogalkotók igyekeznek megteremtteni azt, hogy az előkészítés lehetőleg vegyes – tehát írásbeli és/vagy szóbeli úton – valósuljon meg, ennek

¹⁹² Anna Nylund 2018. 33.

¹⁹³ Anna Nylund 2018. 36.

¹⁹⁴ Vö.: Laura Ervo 1995. 56-61.

alkalmazásáról pedig a bíróság dönthessen. A megfelelő előkészítés fontos eszköz a főtárgyalás sikerének biztosítása érdekében, azonban annak túlhajszolása elvezethet az előkészítés elhúzóáshoz.

Az előkészítéssel kapcsolatban külön szükséges kiemelni a bírói közreműködést¹⁹⁵ és a percezúrát, melyek a legfontosabb eszközök az előkészítés sikeres lefolytatásához és a főtárgyalás eredményességének biztosításához. A percezúra túlhajszolása azonban – ahogy a finn példa mutatja – könnyen elvezethet oda, hogy a felek túlterhelik a jogvitát és elhúzódik az előkészítés.

Kiemelendő még a modern infokommunikációs technológiák alkalmazása. Számunkra – a hazai eljárásjogi gondolkodásban – talán kissé idegennek tűnik, hogy az előkészítést és akár a főtárgyalást a rugalmasság jegyében telefonon, konferenciahíváson keresztül is le lehet folytatni.

A főtárgyalás (*main hearing*) igazi tartalma a kérelmek előadásán túl a bizonyítási eljárás. A bizonyítási eljárás szabályaira jelen keretek között nem térünk ki, tekintettel arra, hogy ez a főtárgyalási modell és az elsőfokú eljárás szerkezetét tekintve másodlagos kérdés. Emiatt a főtárgyalásról szóló fejtegetések meglehetősen rövid terjedelmet kaptak. Ami kiemelés érdemel, hogy hangsúlyos a szóbeliség, közvetlenség és a koncentráció elve, azonban megjelenik az a lehetőség, hogy a bíróság mellőzze a főtárgyalást és az előkészítés anyaga alapján eldöntse a jogvitát, mely Per Henrik Lindblom fentebb idézett szavaival ez előbbi elvek csorbítása a rugalmasság érdekében.

¹⁹⁵ Anna Nylund 2016. 7.

3. Az 1911. évi I. törvénycikk tárgyalási rendszere

Jelen fejezet felépítését és a Tc. tárgyalási szerkezetének feldolgozását három szempontrendszer határozza meg: egyrészt maga a Tc. szerkezeti felépítése; másrészt Magyary Géza; harmadrészt Plósz Sándor tudományos rendszerezései. Magyary Géza 1898-ban megjelent *A magyar polgári peres eljárás alaptanai* című munkájában négy külön kérdésre osztja a rendes szerkezetű pert. Első a per elhárítása körüli eljárás, a pergátló kifogások elintézése.¹⁹⁶ Második a peralapítást előkészítő cselekmények, melyek az idézési kérelem, az idézés és a bíróság felhívása a kereset előterjesztésére.¹⁹⁷ Harmadik a peralapító cselekmények, melyek a kereset, a bíróság parancsa az alperes felé, illetve a perbebocsátkozás.¹⁹⁸ Végül a negyedik elem a pert lebonyolító cselekmények, az érdemleges tárgyalás szaka.¹⁹⁹ Később 1913-ban megjelent *Magyar Polgári Per* című (tan)könyvében a tudományos feldolgozás rendszerén annyit módosít, hogy két nagy címet különböztet meg, a „per elhárítása körüli eljárást”²⁰⁰ valamint a „per érdemében való eljárás az elsőfokú bíróságok előtt” címeiket. A másodikat tovább differenciálja peralapítás előkészítése, peralapítás, és a per lebonyolítása alcímekre.²⁰¹

Plósz Sándor tudományos feldolgozása a peren, mint jogviszonyon alapul, ennek tartamából vezeti le a rendszert. Egyetemi előadásaiból Vass Károly által összeállított és 1906-ban kiadott *Magyar polgári törvénykezési jog* című műben kifejti, hogy a perjog tudományos vizsgálata során az első kérdés a perelőfeltételek vizsgálata, mely főleg a felek, a bíróság és az alkalmas pertárgy. Itt a vizsgálat tárgya, hogy mely tények, sajátosságok szükségesek per létrejöttéhez és melyek azok, amelyek akadályozzák azt, vagyis mik a perelőfeltételei, majd a peralapító cselekmények, amelyek a pert létrehozzák, megalapítják végül, amelyek által a per lefolyik.²⁰²

A Tc. rendszertana ezeket a dogmatikai tagolásokat nem tartalmazza. Egységesen a harmadik „Eljárás az elsőfolyamodású bíróságok előtt” nevű címben tárgyalja a bemutatni

¹⁹⁶ Vö.: Magyary Géza 1898. 139-147.

¹⁹⁷ Magyary Géza 1898. 148-154.

¹⁹⁸ Magyary Géza 1898. 154-180.

¹⁹⁹ Magyary Géza 1898. 181-250.

²⁰⁰ Vö.: Magyary Géza: *Magyar Polgári Perjog*. 1. kiad., Budapest, Franklin Társulat, 1913. 447-465. (továbbiakban: Magyary Géza 1913).

²⁰¹ Magyary Géza 1913. 465-515.

²⁰² Vass Károly (szerk.): *Magyar polgári törvénykezési jog, dr. Plósz Sándor egyetemi ny. r. tanár előadásai után*. Budapest, Szent-István-Társulat, 1906. 60-61.

kívánt rendelkezéseket. A Tc. felépítése az időbeli linearitáson alapul, kivételt képez ez alól a keresetlevél és a kereset részbeni együttes szabályozása.

E három szempont figyelembevételével és vegyítésével nézetünk szerint három külön részre osztható a Tc. elsőfokú eljárásra vonatkozó szabályanyaga. Elsőként a *peralapítást előkészítő cselekmények*, így a keresetlevél, az idézés és a felhívás a kereset előterjesztésére. Másodikként a *peralapító cselekmények*, így kereset, az alpereshez intézett parancs, és a perbebocsátkozás, vagyis a tulajdonképpeni *perfelvétel*. Harmadikként a per lefolyása, az *érdemleges tárgyalás*. A dolgozatban e dogmatikai tagolást követően kifejtjük a járásbíróági eljárásra vonatkozó külön szabályokat. A törvényszéki eljáráshoz képest a *járásbíróság előtt alkalmazandó eltérő szabályokat* a Tc. nem különített el önálló fejezetben, ennek ellenére jelen dolgozatban a tudományos feldolgozás során külön címben helyeztük el, mert e rendszerezés a tudományos feldolgozást, és az áttekinthetőséget megkönnyíti. Fontos megjegyezni továbbá, hogy az egyes perbeli cselekményekhez kapcsolódhatnak mind magánjogi, mind perjogi hatályok, ezek közül a *perjogi hatályokat* vizsgáljuk.

A keresetlevél és a kereset elkülönítésével a plósi perszerkezetben a keresetlevél a peralapításnak csak előkészítő cselekménye, a kereset pedig az első peralapító cselekmény. A keresetlevélre vonatkozó szabályok kifejtése körül szólnak a keresetlevél kettős céljáról és az azokhoz kapcsolódó eltérő szankciókról. Ezt követően tárgyaljuk az idézést, végül az utolsó – esetleges – peralapítást előkészítő cselekményt, a bíróság felhívását a felpereshez a kereset előterjesztése iránt, ha ennek önként nem tenne eleget. A keresethez kapcsolódóan külön kell szólni a mulasztási ítéletről. Bár a Tc. önállóan, külön fejezetben tárgyalja, a peralapítás során kiemelt jelentősége van a perfelvételi tárgyalás elmulasztására vonatkozó rendelkezéseknek. Továbbá a kereset cím alatt kerül elhelyezésre a perelhárítás körüli eljárás, vagyis a pergátló kifogások és azok elintézésének kérdése. Ennek indoka, hogy a Tc. linearitását követve ezek vizsgálata a kereset előterjesztését követően történik az eljárásban. Ezt követően tárgyaljuk a parancsot az alpereshez nyilatkozásra, valamint a peralapítás utolsó cselekményét a perbebocsátkozást. Végül a perbebocsátkozás két – véleményünk szerint az eljárás szerkezete szempontjából igen jelentős – perjogi hatását, a keresettől, illetve a pertől való elállás, valamint a keresetváltoztatás szabályainak a perbebocsátkozással összefüggő rendelkezéseit vizsgáljuk.

A perfelvétel és az érdemleges tárgyalási szak elkülönítésével a Tc. két külön eljárási szakot alakított ki. A sikeres perfelvétel után következik az érdemleges tárgyalás előkészítése, majd

az érdelemleges tárgyalás. A fejezet végén e szak tartalmát és szerkezetét vizsgáljuk, hangsúlyozottan kitérve az előkészítésre és az előkészítő iratok szerepére.

E fejezetet a dolgozat elméleti, történeti megalapozásának szánjuk. A Tc. és a hatályos Pp. kodifikációja között számos párhuzam vonható. Ezek a párhuzamok teszik élővé a két perrend *szellemisége* közti kapcsolatot és megteremtik az egymás melletti tudományos feldolgozhatóságot. A Pp. kodifikációja során számos tudományos mű hivatkozási alapként használta a Tc.-t.²⁰³ Egy kodifikáció kötődjön az akár egy személyhez, akár egy ideológiához vagy máshoz soha nem állhat kritika nélkül. Azonban a jogászközönség által elfogadott uralkodó álláspont és elméleti alap a plószai kodifikációnál egységes volt, bár hozzá kell tenni, az osztott szerkezetet is érte kritika. Ugyanígy a Pp. esetén is az osztott szerkezetet a kodifikáció során elfogadták, ám annak gyakorlati megvalósítása és részletei éles tudományos vitákat váltottak ki.²⁰⁴ A Tc. megalkotás is egy az egész jogrendszert átfogó kodifikációs korszak egyik fontos sarokpontja (új Btk. (Csemegi-kódex), új bünvádi perrendtartás, készülő magánjogi tervezetek). Ugyanígy a Pp. is egy ilyen korszak egyik eleme [Alaptörvény, 2021. évi C: törvény (Btk.), 2013. évi V. törvény (Ptk.), 2012. évi I. törvény (Mt.), 2016. évi CL. törvény (Ákr.), 2017. évi I. törvény (Közigpp.), 2017. évi XC. törvény (Be.)].

3.1 A törvénycikk kodifikációja

A Tc. hatálya és az azt megelőző évtizedek kodifikációs és perjogi tudományos időszaka felöleli a magyar perjogtudomány születését és első nagy korszakát. Bacsó Jenő *Tudományos Perjog* című munkájában Plósz Sándort és Magyary Gézárt nevezi meg a magyar tudományos perjog két kezdeményezőjének és művelőjének.²⁰⁵ A perjog önálló közjogias felfogása és önálló tudományos feldolgozása, művelése szintén e korszak kezdetére tehető. A képviselőház határozatától induló kodifikációs munka számos állomáson keresztül jutott el – igen hosszú idő után – a Tc. hatálybalépéséig. Ami a kezdeti plószai első javaslattól kezdődően nem változott és egy biztos pont volt az uralkodó álláspontok szerint (bár nem kritika nélkül) az az *osztott szerkezetű per*, és annak plószai elképzelése.

A képviselőház – észlelve az akkor hatályos polgári törvénykezési rendtartás (Ptr.) elvi és gyakorlati hiányosságait – 1880. április 23. napján határozattal utasította az igazságügyi kormányzatot egy a szóbeliség és a közvetlenség elvén nyugvó perrendtartás előkészítésére.

²⁰³ Lásd például: Wopera Zsuzsa 2017.153-161.; Köblös Adél 2017a. 13-26.; Udvary Sándor 2017. 7.

²⁰⁴ Lásd jelen dolgozat 5. fejezet 2. címben kifejtett egyes alternatív nézeteket és a Pp. végleges szövegét.

²⁰⁵ Bacsó Jenő 1937. 3.

Pauler Tivadar igazságügyi miniszter Emmer Kornélt és Plósz Sándort bízta meg a polgári peres eljárás külföldi tanulmányozásával és a fenti elveken nyugvó perrend előkészítésével.²⁰⁶ A két megbízott két egymást kiegészítő, de a perelőkészítést és a tárgyalást különböző rendszerben elképzelő tervezetet nyújtott be, melyeket 1885-ben közzétettek. Mindezzel nagyjából egyidőben, 1880-ben megjelent Ökröss Bálint reformgondolatokat tartalmazó javaslata²⁰⁷ és annak részletes indokolása. E javaslat részletes kifejtésétől eltekintünk, azonban a Tc. elemzése során a megfelelő helyeken ismertetjük Ökröss Bálint örökérvényű gondolatait.

Annak ellenére, hogy nem az ő nevéhez fűződik a végül elfogadott törvény, szükséges röviden megvizsgálni Emmer Kornél perrendi javaslatának rendszerét. Ennek indoka, hogy e gondolatiság szintén alapját képezte a kodifikációnak. Nézetei élénk tudományos vitát váltottak ki, és megjelent egy markánsan más álláspont is, mint Plósz Sándoré. Emmer tervezete²⁰⁸ a francia perjogot vette alapul, s jelentős mértékben különbözött Plósz elképzeléseitől.

E szerint a pert a felperes ügyvédje a kereset bírósági irodán történő benyújtásával indítja meg (1. §), a keresetekről az iroda jegyzéket vezet (2. §). A beadott keresetet az iroda kézbesíti az alperes részére (6. §). Az alperes ezt követően meghatalmazza saját ügyvédjét, aki elleniratát a felperes ügyvédjének kézbesíti (9. §). Erre a felperes esetlegesen válasziratot kézbesíthet (10. §).

Emmer szerint a feleknek a tárgyalásra előkészülve kell jönniük, mert különben elnapolások szakíthatják meg a tárgyalást, ami egyrészt káros, mert a bírói „benyomást” rontja, költséget okoz, a vitás jog megállapítása „elodáztatik” vagy „elhamarkodás” történik.²⁰⁹ Emmer tervezetében nagy hangsúlyt helyezett a tárgyalás előkészítésére, nézete szerint fontos a kereset ténybeli állításainak a pontozása, a bizonyítékok felsorolása, az okiratok másolatának csatolása. Szintén fontosak a periratok még a tárgyalás előtt, ugyanis ezek biztosítják, hogy ne legyen elnapolás és indokolatlan költség.²¹⁰

Ha a kereset kézbesítésétől számított 30 nap alatt az alperes elleniratot nem kézbesített vagy az ellenirat kézbesítése után, ha a felperes az ügyet kellően előkészítettnek találja, kérheti az

²⁰⁶ Térfi Gyula: A polgári perrendtartás javaslatának előkészítő munkálatai. *Jogállam*, 1902/4. [1. r.] 306. (továbbiakban: Térfi Gyula 1902).

²⁰⁷ Ökröss Bálint 1880.

²⁰⁸ Emmer Kornél: *Törvényjavaslat a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvein alapuló polgári törvénykezési rendtartás tárgyában*. Budapest, Egyetemi Nyomda, 1885. (továbbiakban: Emmer Kornél 1885).

²⁰⁹ Emmer Kornél: *A polgári peres eljárás reformja*. Budapest, Magyar Jogászegyleti Értekezések, 14. sz., 1883. 7. (továbbiakban: Emmer Kornél 1883).

²¹⁰ Emmer Kornél 1883. 13-14.

ügy a tárgyalandók jegyzékébe történő felvételét (16. §). Az alperes szintén kérheti az ügy felvételét a tárgyalandók jegyzékébe (17. §) A megállapított periratokon túl (kereset, válaszirat, ellenválasz) több előkészítő periratot a bíróság nem fogadhat be (23. §). A felperes a keresetét az ügy tárgyalásáig kérheti töröltetni az irodán, az alperes kérvény útján kérheti a neki okozott költségek megtérítését (25. §). A tárgyalás a felek zárindítványainak a tanácsjegyző általi felolvasásával kezdődik, erre a felek adják elő perbeszédeiket (79. §). A feleket rendszerint két-két perbeszéd illeti meg (79. §). E tervezetben szintén megjelent a perelőfeltételek elkülönített, érdemi perbebozsátkozás előtti külön eldöntése (85. §). A felek írott és elmondott ténybeli állításai és tagadásai egészükben méltánylandók (92. §), vagyis e tervezet a szóbeliség-írásbeliség arányában jelentősen mást képvisel, mint a plósz, hangsúlyosabban szerepet szán az írásbeliségnek.

E tervezet és gondolatmenet nem tudott a maga teljességében kifejlődni és hosszú évek alatt perrendé formálódni, ezért vezérfonalai nincsenek kiforrva, azt nem érte elég vélemény, nem támadta elég kritika, nem haladt át a törvénycikké válás folyamatán. Emmer ezen rendszerének fejlődése megakadt, és megmaradt tudományos műnek. Éppen ezért a felvázolt sarokpontokon kívül a továbbiakban e tervezettel nem kívánunk foglalkozni.

Plósz Sándor 1885-ben megjelent tervezete²¹¹ (a továbbiakban: 1885-ös Tervezet) a bizonyítási eljárás kivételével a perrendtartás egészét felölelő alkotás, mely a német birodalmi perrendet veszi alapul, de attól számos ponton eltér, így a perfelvételi cezúra, a tárgyalás egysége és a mulasztás következményeinek szabályozásában.²¹² Az 1885-ös Tervezet mind szerkezetében, mind egyes részletszabályaiban jelentősen különbözik a későbbi szövegektől, majd a végleges törvénycikktől. Azonban kiemelendő, hogy a Tc. jellegadó sajátosságai, így a keresetlevél, mint idézőlevél és az attól való eltérési lehetőség a perfelvétel során (269. és 270. §)²¹³, a pergátló kifogások elkülönített elintézése (275. §),²¹⁴ a tárgyalás szerkezete, a perfelvétel, a cezúra, az érdemleges tárgyalás (Negyedik cím, Első fejezet)²¹⁵ már az 1885-ös Tervezetben is azonosan voltak szabályozva, mint a Tc.-ben.

A sommás eljárás előkészítése során Szilágyi Dezső megbízta Plósz Sándort a teljes polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat tervezetének kidolgozásával, mely tervezetet 1893-

²¹¹ Plósz Sándor: *A magyar polgári perrendtartás tervezete. A magyar királyi igazságügyminister megbízásából készítette Plósz Sándor.* Budapest, Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomda, 1885. (továbbiakban: Plósz Sándor 1885).

²¹² Térfi Gyula: A polgári perrendtartás javaslatának előkészítő munkálatai, *Jogállam*, 1902/5. [2. r.] 394. (továbbiakban: Térfi Gyula 1902a).

²¹³ Plósz Sándor 1885. 70.

²¹⁴ Plósz Sándor 1885. 71.

²¹⁵ Plósz Sándor 1885. 67-77.

ban tettek közzé (továbbiakban: 1893-as Tervezet).²¹⁶ E tervezet lényeges eltéréseket mutat az 1885-ös Tervezethez képest, valamint úgy felépítésében, mint tartalmában egyre inkább hasonlít a Tc.-hez. Az 1893-as Tervezet elhagyja az általános részt és a törvényszéki eljárás címébe helyezve, a keresetlevél és egyéb beadványok alatt tárgyalja a kereset és a beadványok szabályait.²¹⁷ Az új rendelkezések között szerepel, hogy az idézés a bíróság feladata, a perfelvételi tárgyalás során a kereset felolvasása, ha ahhoz a felperes ragaszkodik csak akkor szükséges, ha azt a bíróság elrendeli. Megjelenik két új pergátló kifogás (megelőző eljárás költségeinek a megtérítése, biztosítékadás elmulasztása). További új elem a keresettől való elállás szabályozása és következményeinek végzéssel történő kimondása.²¹⁸ 1901-re Plósz Sándor elkészített egy újabb, átdolgozott tervezetet. E tervezet egyik újítása, hogy a járásbírói eljárásra vonatkozó külön szabályokat nem külön címben helyezte el, hanem minden fejezetben vagy szakaszban, ahol eltérő szabályt kell alkalmazni, ott van kifejtve.²¹⁹ Tartalmi újítás, hogy az idézésre vonatkozó szabályanyag kiegészült azzal, hogy az elnök a keresetlevelet idézés előtt visszaadhatja kijavításra, illetve lehetősége van visszautasítani, ha a hiányok nem pótolhatók.²²⁰ E két újítás végül a végleges Tc.-ben megtalálható. Az 1901-es tervezetet rövid átdolgozás után, mint a *polgári perrendtartás javaslatát* az igazságügyminiszter 1902. január 29. napján terjesztette a képviselőház elé,²²¹ mely javaslathoz készült indokolás is.²²² A javaslat az országgyűlésben az igazságügyi bizottság elé került. A bizottság kifogást emelt a javaslat ellen, mert az a szóbeliség elve miatt az írásbeliséget túlzóan háttérbe szorítja ott is, ahol az írásbeliség feltétlenül szükséges, a tárgyalás elhalasztásánál, és a fellebbvitel esetén.²²³ 1907. október hónap 17. napján Günther Antal igazságügyminiszter benyújtotta a polgári perrendtartás új javaslatát. E javaslat az 1902-ben előterjesztett plószai szöveget vette alapul, az ott megállapított eljárási alapelveket, a rendszerét, beosztását és szerkezetét megtartotta.²²⁴ 1910-ben a képviselőház letárgyalta és elfogadta a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslatot. Az 1880-ban meghozott képviselőházi határozatban

²¹⁶ Térfi Gyula: A polgári perrendtartás javaslatának előkészítő munkálatai. *Jogállam*, 1902/7. [3. r.] 567. (továbbiakban: Térfi Gyula 1902b).

²¹⁷ Térfi Gyula 1902b. 569.

²¹⁸ Térfi Gyula 1902b. 569.

²¹⁹ Térfi Gyula: A polgári perrendtartás javaslatának előkészítő munkálatai. *Jogállam*, 1902/8. [4. r.] 640. (továbbiakban: Térfi Gyula 1902c).

²²⁰ Térfi Gyula 1902c. 643.

²²¹ Térfi Gyula 1902. 308.

²²² Az indokolást Grill Károly kiadvállalata jelentette meg: Plósz Sándor 1902.

²²³ Térfi Gyula 1902. 440.

²²⁴ Térfi Gyula: A polgári perrendtartás új javaslata. *Jogtudományi Közlöny*, 1907/43. 356-357.

megfogalmazott elveknek megfelelően 1911-ben megalkotásra került a polgári perrendtartás. Az előkészítés idején megváltozott a mintaként szolgáló perjog, valamint a Tc. szövege és beosztása igen jelentős módosuláson ment keresztül az 1885-ös Tervezetből kiindulva, de a témánk szempontjából jelentős problémakör állandó maradt. Plósz Sándor egyik *legnagyobb érdeme*, hogy már az első javaslata magában foglalta a *pernek azt a struktúráját*, mely eredeti gondolata szerint a perfelvételi cezúrával való kettéosztáson alapszik.²²⁵

3.2 A peralapítás előkészítése

3.2.1 A keresetlevél (129. §)

Az eljárás kezdő cselekménye a felperes keresetlevelének, másnéven az idézési kérelmének bírósághoz történő benyújtása.²²⁶ Ez a peralapítást előkészítő első cselekmény. Az idézőlevelet, mint iratot a Tc. keresetlevelének nevezi, mert ez a fogalom egyezik a korábbi perrendtartásban bevett és elfogadott megnevezéssel.²²⁷ Tartalmát tekintve azonban pusztán előkészítő irat, ennek bizonyítéka, hogy a felperes az abban előadottakhoz a szóbeli tárgyaláson nincs kötve.²²⁸ Ezáltal a keresetlevél nem egyéb, mint idézőlevél. Nem áll ezzel ellentétben az, hogy az idézőlevél magában foglalja a keresetet.²²⁹ A kereset az idézési kérelem indoka, a felperes ezáltal jelöli meg, hogy mit kér az alperestől, és azt milyen magánjogi jogviszonyra alapítja.²³⁰ Plósz Sándor szerint a szóbeli per csak *előkészítő iratokat* ismer.²³¹ A szavak hivatottak előkészíteni a pert, nem az előkészítő iratok, ezért az előkészítő iratok tartalma nem köti a feleket.²³² Ebből következően a keresetlevélben, mint előkészítő iratban foglalt keresethez a felperes a perfelvételi tárgyaláson nincs kötve, azt megváltoztathatja.

A keresetlevél kellékeit a Tc. 129. § határozza meg. Magában kell foglalnia a bíróság megjelölését, a felek megjelölését (nevét), állásukat vagy foglalkozásukat, perbeli állásuk és lakásuk szerint, valamint a felek képviselőinek nevét, állását vagy foglalkozását és lakását. Továbbá magában foglalja a perfelvételi határnapon előadandó kereset közlését, vagyis a jog

²²⁵ Fodor Ármin: A polgári perrendtartás. *Jogtudományi Közlöny*, 1910/48. 413.

²²⁶ Kovács Marcel: *A polgári perrendtartás magyarázata*. 1. köt., Budapest, Benkő Gyula Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése, 1911. 231. (továbbiakban: Kovács Marcel 1911).

²²⁷ Plósz Sándor 1902. 177.

²²⁸ Plósz Sándor 1902. 42.

²²⁹ Plósz Sándor 1902. 177.

²³⁰ Magyary Géza 1898. 148-149.

²³¹ Plósz Sándor 1883. 1.

²³² Plósz Sándor 1883. 6.

előadását, amelyet a felperes érvényesíteni akar és az ehhez kapcsolódó határozott kérelmet. E pont alátámasztására és körülírására a további rendelkezések szerint elő kell adni a kereset alapjául szolgáló tényeket, bizonyítékokat, valamint a hatáskör és illetékesség megállapításához szükséges adatokat (129. §).

Szilasi Adolf cikkében kritika alá veszi e paragrafust. Álláspontja szerint a Tc. túlzóan részletesen foglalkozik a keresetlevél kellékeivel.²³³ Azzal, hogy ennyi kelléket kell felsorolni és megjelölni a jogalkotó azt éri el, hogy megszorodik azon esetek, amikor a beadott keresetlevél valamely kelléke hiányzik, és emiatt kijavításra kell visszaadni. Ez a per időtartamára és kiható felesleges eljárási idővesztés, ami megelőzhető lenne azzal, hogy a perrend kevesebb kelléket ír elő.²³⁴ A technikus kellékek mellett a perrend kereset előadására vonatkozó rendelkezéseit (129. § 3. bekezdés) ugyanezen kritikával illeti. A perrend ismét túl bonyolult nyelvezete és részletezése rontja e rendelkezés érthetőségét és alkalmazhatóságát. Érvelése szerint a túlzásba vitt részletezés nem válik egyik törvénynek sem az előnyére. E szakaszban azért fölösleges e bonyolultság, mert a keresetlevél mindenképp csak előkészítő irat, így jelentősége csekélyebb, minthogy olyan bonyolult szabályozást kapjon, melyen nehéz eligazodni.²³⁵

Egy évszázaddal és két perrendtartással későbbi véleményünk szerint a Tc. által megkövetelt keresetlevél kellékek nem tekinthetők túlzóan részletezőnek. A perrend azokat a minimum követelményeket támasztja azzal szemben, amelyek mindenképp szükségesek ahhoz, hogy az eljárás meg tudjon indulni, és a bíróság megtegye az első lépéseket. Az egyes elemeket csak felsorolás vagy *megjelölés* szintjén várja el a Tc., azok részletezése a majdani perfelvételi és érdemleges tárgyaláson fog megtörténni. Az esetleges hiányok vagy mulasztások pótlására pedig – amint az a következőkben kifejtésre kerül – a felperesnek hiánypótlás keretében van lehetősége.

A keresetlevél beadásához fűződnek bizonyos perjogi hatályok, melyek ismertetése elengedhetetlen a tárgyalás szerkezetének bemutatása során. Ha a keresetlevél a Tc. által támasztott tartalmi és formai követelményeknek megfelel, a bíróság köteles idézni az alperest;²³⁶ a követelés összegének és ezáltal a bíróság hatáskörének megítélését a keresetlevél beadásának napján fennállottak szerint kell megítélni (8. §); eltérő rendelkezés

²³³ Szilasi Adolf: Észrevételek a polgári törvénykezési rendtartás javaslatához. *Jogtudományi Közlöny*, 1901/17. 133. (továbbiakban: Szilasi Adolf 1901).

²³⁴ Szilasi Adolf 1901. 133-134.

²³⁵ Szilasi Adolf 1901. 134.

²³⁶ Magyary Géza: *Polgári Perjog*. 2. kiad., Budapest, Franklin Társulat, 1924. 349. (továbbiakban: Magyary Géza 1924).

hiányában a bíróság illetékességét szintén a keresetlevél benyújtásakor fennálló állapot szerint kell megítélni (49. §). Az előkészítő irat jellege miatt előfordulhat, hogy a keresetlevél nem tartalmaz vagy később egészül ki olyan elemekkel, melyek ezen hatások beállításához szükségesek. Ilyenkor a peralapítás előkészítés nélkül történik, így e hatások a kereset tárgyaláson való előadásához (jegyzőkönyvhöz csatolásához) fűződnek.²³⁷

A keresetlevél azáltal, hogy előkészítő irat, de mégis magában foglalja a keresetet, mint előzetes tájékoztatást, kettős elbírálás alá esik, aszerint, hogy az egyes kellékeknek a célja az alperes idézésének kérése a bíróságtól vagy az eljárás megindítása, előkészítése.²³⁸ E kettős jelleg miatt eltérő jogkövetkezmények fűződnek a hiányukhoz,²³⁹ ezért a következőkben külön kerülnek kifejtésre.

3.2.1.1 A keresetlevél idézés kibocsátását célzó szerepe

A keresetlevél elsődleges célja szerint a per létrejöttét, felvételét hivatott előkészíteni.²⁴⁰ Az idézőlevél szolgál a bíróság alperest idéző végzése kibocsátásának alapjául.²⁴¹ Azok a kellékek, melyek ehhez szükségesek a keresetlevél *szükségképpen*, lényeges eszközei, így hiányuk kijavítás végett visszaadást vagy visszautasítást von maga után.²⁴² Ilyen a felek megjelölésének vagy a perfelvételre alkalmas kereset előadásának hiánya, valamint a pergátló körülmények léte, melyet a bíróság már a keresetlevél elintézésekor vizsgál.²⁴³ Tóth Károly meghatározása szerint ezek az idézőlevél *perjogi kellékei*, a perelőfeltételek, – vagyis az alkalmas bíróság, az alkalmas felek és képviselőjük – és az ezek alátámasztására szolgáló bizonyítékok megjelölése. Mindezzel a felperes a bírósághoz fordulás jogát kívánja érvényesíteni, ennek kellékeit jelöli meg.²⁴⁴ A Tc. külön nem szabályozza e körben az *idézés iránti kérelmet*, mint kelléket. Magyary Géza szerint a Tc.-ben ez a keresetlevél legtermészetesebb tartalmi eleme, mégis azért maradhatott ki, mert a Tc. azt magától értetődőnek veszi.²⁴⁵

²³⁷ Magyary Géza 1924. 351.

²³⁸ Plósz Sándor 1902. 177.

²³⁹ Térfi Gyula (szerk.): *Az új polgári perrendtartás*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1911. 228. (továbbiakban: Térfi Gyula (szerk.) 1911).

²⁴⁰ Plósz Sándor 1902. 178.

²⁴¹ Plósz Sándor 1927. 121.

²⁴² Plósz Sándor 1902. 178.

²⁴³ Térfi Gyula 1911. 228.

²⁴⁴ Tóth Károly: *Polgári törvénykezési jog alapismertek*. 2. kiad., Debrecen, Hegedüs és Sándor, 1923. 494. (továbbiakban: Tóth Károly 1923).

²⁴⁵ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 344.

3.2.1.2 A keresetlevél előkészítést célzó szerepe

A keresetlevél másik célja, rendeltetése az érdemleges tárgyalás előkészítése.²⁴⁶ Az ehhez kapcsolódó kellékek – melyek Plósz Sándor szerint „*egytől- egyig nem lényegesek*”²⁴⁷ – hiánya nem eredményezi az irat kijavításra való visszaadását vagy visszautasítását, hanem pusztán a nem megfelelő előkészítésből eredő *költségek viselését* vonja maga után.²⁴⁸ E hiányok a perben később pótolhatók.²⁴⁹ E kellékek közé tartozik a kereset megalapítására szolgáló tények és bizonyítékok közlése.²⁵⁰ Tóth Károly szerint ezek a *magánjogi* kellékek, a tulajdonképpeni kereset előzetes közlése és a határozott kérelem a magánjogra vonatkozóan.²⁵¹

A keresetlevél a per alapításának csupán előkészítő eszköze (cselekménye), míg a kereset a per alapításának cselekménye.²⁵² A keresetlevél kijavítással vagy visszautasítással fenyegetett kellékei alapján arra kell alkalmasnak lennie, hogy a bíróság az alperest a bíróság elé tudja idézni, és meg legyenek az eljárás perjogi előfeltételei, e kellékekről a felperesnek szükséges nyilatkoznia. A keresetre vonatkozó kellékek hiánya az esetleges halasztás és egyébként felmerült költségek viselésének jogkövetkezményeivel jár, a mulasztás pedig pótolható később a perben. E kettős célzat és eltérő jogkövetkezmények a keresetlevélnek vegyes jelleget adnak. Magyary Géza szerint azáltal, hogy az idézési kérelemnek a keresetet is magában kell foglalnia, idézési kérelem jellege *elhomályosul*.²⁵³

E jelleg véleményünk szerint egy „mellékhatása” a plósz szerkezetnek. Plósz Sándor felismeri, hogy az írásbeli előkészítés a szóbeli perben sem mellőzhető, azonban az írásbeliséget mindinkább vissza kívánja szorítani, ezért a lehető legnagyobb mértékben előkészítő iratként tekint a keresetlevélre. Ennek bizonyítéka, a fentebb kifejtett kettős célzat és ehhez kapcsolódó eltérő jogkövetkezmények. A kereset előzetes bejelentését nem hagyhatja ki egy perrend a keresetlevélből, de a szóbeliség elvének megerősítése a plósz érvelésben nem tűri meg, hogy az írásban közölt kereset legyen irányadó a perben.

²⁴⁶ Plósz Sándor 1902. 178.

²⁴⁷ Plósz Sándor 1927. 121.

²⁴⁸ Plósz Sándor 1902. 178.

²⁴⁹ Földes István-Fehérváry Jenő: *A magyar polgári perrendtartás kézikönyve*. 2. kiad., Budapest, Grill Károly könyvkiadóvállalata, 1946. 92-93. (továbbiakban: Földes István-Fehérváry Jenő 1946)

²⁵⁰ Térfi Gyula 1911. 229.

²⁵¹ Tóth Károly 1923. 494.

²⁵² Tóth Károly 1923. 493.

²⁵³ Magyary Géza 1898. 149.

3.2.1.3 A keresetlevél és a kereset elkülönítésének kritikája

Oberschall Adolf – kritikai írásában – elfogadja azt az érvet, hogy az idézési kérelem és a kereset elválasztása jobban megfelel a szóbeliség elvének, mint ezek egyesítése, azonban véleménye szerint célszerűbb lenne ezeket mégis egybeolvasztani.²⁵⁴ A Tc. e rendszer alkalmazásával megkönnyíti a megdöntetlen pereskedést, illetve „tág kaput nyit az ellenfél meglepetésének.”²⁵⁵ Emellett feltevése szerint az ügyvédek úgy fogják szerkeszteni a keresetlevelet, hogy az alkalmas legyen a makacssági ítélet meghozatalára, vagyis tartalmazza a keresetet, ezért sem szükséges az elkülönítés.²⁵⁶

Pap József szintén kritika tárgyává teszi a keresetlevél (idézőlevél) és kereset elkülönítését. Álláspontja szerint ez a megoldás „*túlhajsolja*” a szóbeliség elvét. Helyesebb lenne, ha a keresetlevél tartalmazná a végleges keresetet. Ennek indoka, hogy a felperesnek már a keresetlevél beadásakor tudnia kell ki ellen és pontosan milyen alapon indít pert, ezért nincs semmi indok, ami alapján a felperesnek megengedhető lenne a későbbi új kereset előadása.²⁵⁷ Véleményünk szerint a végleges kereset az eljárás ezen szakaszában történő megkövetelése – figyelembe véve az eljárás szakaszolását, és a szakaszok szerepét – túlzó elvárás. Pap József érvelésének alátámasztására a perindítás perjogi hatályainak beállítását hozza fel. E szerint a perindítás perjogi hatályai az alperesnek történő kézbesítéskor állnak be. A közölt idézéssel együtt a bíróság megküldi a keresetlevelet is, mely ekkor még nem végleges, vagyis olyan keresetnek kapcsolódnak egyes hatályok „mely kezdettől fogva nem létezett”.²⁵⁸ Az idézési kérelem beadása és az idéző végzés kézbesítésével nem történik egyéb, mint a felperes az alperest a bíróság elé hívatta, anélkül, hogy megtudná milyen keresetet fog előterjeszteni.²⁵⁹ Véleménye szerint a kereset csak a szóbeli tárgyalás alkalmával adható elő szóban (illetve az idézőlevélre hivatkozva), ezért szükséges, hogy ehhez kapcsolódjanak a perindítás hatályai.²⁶⁰

Ez a megoldás azonban Pap József szerint egy bizonytalan állapotot tartana fenn, mert ekkor a felperes érdekkörén kívül eső bizonytalan eseményektől függenének e hatályok. Ennek

²⁵⁴ E tudományos nézetet a későbbi hazai perrendi kodifikációk megfogadták, és mind az 1952-es Pp. mint a Pp. ennek talaján áll.

²⁵⁵ Oberschall Adolf: Észrevételek a polgári perrendtartásról készült törvényjavaslat előadói tervezetéhez. *Ügyvédek Lapja*, 1896/52. [3. rész] 3. (továbbiakban: Oberschall Adolf 1896)

²⁵⁶ Oberschall Adolf 1896. 3.

²⁵⁷ Pap József: *A Plósz-féle Polgári perrendtartás tervezetéhez, perjogi tanulmány*. Budapest, Eggenberger. 1899. 63-64. (továbbiakban: Pap József 1899).

²⁵⁸ Pap József 1899. 65.

²⁵⁹ Pap József 1899. 68.

²⁶⁰ Pap József 1899. 68.

feloldására javaslata szerint a perindítás perjogi hatályainak a keresetlevél beadásához kell kötődniük, mert ez egy biztos, felperes által meghatározott időpont.²⁶¹ Pap József további érve szerint a keresetlevél és annak 129. § szerinti kellékei már peranyag és nem pusztán előkészítő irat, hiszen ha a perfelvételi határnap előtt a meg nem jelent alperessel még nem volt közölve vagy a közölt kereset tartalma szerint nem állhat meg, akkor a mulasztás következményeit a bíróság végzéssel megtagadja.²⁶² A perjogi hatályok beállta és a mulasztás következményeinek ily szabályozása miatt Pap József szerint a keresetlevél nem pusztán előkészítő irat, az a perre nézve meghatározó befolyással bíró beadvány.²⁶³

3.2.2 Az idézés (140. §)

Az idézés a bíróság felhívása, parancsa a felekhez a megjelenésre, ez a második peralapítást előkészítő cselekmény.²⁶⁴ Jancsó György szerint előkészítő jellege abban áll, hogy egyrészt lehetővé teszi a per keletkezését, másrészt a keresetlevél egyidejű közlésével az alperes tudtára adja a felperes akaratát, ezáltal felkészülhet az arra adandó válaszra.²⁶⁵ A peralapítás előkészítése során az idézés *célja*, hogy a felek együttesen megjelenjenek a bíróság előtt a per felvétele érdekében.²⁶⁶ Az idézés *indoka* – mint az fentebb kifejtésre került – az idézési kérelem (keresetlevél) közléséből áll. A bíróság soha nem idéz általában, hanem mindig a keresetlevél közlése mellett teszi azt.²⁶⁷ Az idézés végzés formájában történik, és az elnök bocsátja ki (140. §), *tartalma* a felek felszólítása a megjelenésre; a felek figyelmeztetése, kitanítása az egyes következményekre; illetve az idézés indoka, a keresetlevél másodpéldányának a csatolása (142. §).²⁶⁸

Az idézés a per szerkezetét figyelembe véve a perfelvételi tárgyalásra szól.²⁶⁹ A *Te.* az idézésre vonatkozó szabályanyagot kiegészítette azzal a rendelkezéssel, hogy a törvényszéki

²⁶¹ Pap József 1899. 68-69. Mindezzel együtt Pap József ebben az írásában nem tér ki a keresettől való elállás és a keresetváltoztatás kérdéskörére, mely a plózi rendszertől eltérő szabályozással szintén megoldandó kérdések lennének.

²⁶² Pap József előadása. In: Szladits Károly (szerk.): *Magyar Jogászegyleti értekezések*. XXIV. köt. 5. füzet – A magyar polgári perrendtartás javaslata. Budapest, Franklin Társulat, 1902. 201. (továbbiakban: Pap József 1902).

²⁶³ Pap József 1902. 202.

²⁶⁴ Kovács Marcel 1911. 231.

²⁶⁵ Jancsó György: *A magyar polgári perrendtartás rendszeres kézikönyve*. 1. köt., Budapest, Atheneum, 1912. 396. (továbbiakban: Jancsó György 1912).

²⁶⁶ Magyary Géza 1924. 351.

²⁶⁷ Magyary Géza 1898. 152.

²⁶⁸ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 348.

²⁶⁹ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 102-103.

eljárásban az idéző végzésben figyelmeztetni kell a feleket arra, hogy a perfelvételi határnapon *esetleg* az érdemleges tárgyalás megtartásának is helye lehet (Te. 10. §).²⁷⁰

Az idézés közléséhez (kézbesítéséhez) kapcsolódnak bizonyos perjogi hatályok (147. §), melyek szerint a felek – különösen az alperes – megjelenni kötelesek a bíróság előtt; a bíróság az idézéssel egyidejűleg kijelenti, hogy el fog járni az ügyben; beáll a *perfüggőség*, vagyis a per ideje alatt ugyanazon jog iránt sem ugyanazon, sem más bíróság előtt nem indítható per, vonatkozik ez a felperesre és az alperesre is az ellenkező irányból²⁷¹; idézés közlésével hárompólusúvá válik az eljárás. Az alperes jogosulttá válik viszontkeresetet indítani, és a költségeinek a megtérítését igényelheti, ha a felperes a perbebocsátkozás előtt eláll a keresetétől.²⁷² Ezen hatások együttes célja a felek közti jogi helyzet rögzítése.²⁷³

3.2.2.1 A keresetlevél visszaadása kijavítás végett és az idézés kibocsátása nélkül hivatalból történő visszautasítása (140-141. §)

A keresetlevél *perjogi kellékeinek* hiányához kapcsolódik a kijavítás és a visszautasítás intézménye. A 129. § megjelölt egyes kellékek hiányának következménye a 140. és 141. § rendelkezéseinek alkalmazása.²⁷⁴ A beérkezett keresetlevelet (idézési kérelmet) a bíróság az idézés kibocsátása előtt megvizsgálja. Ezáltal a két előkészítő cselekmény (idézési kérelem beadása, idézés) közé esik e bírói tevékenység. Bár e paragrafusok szoros kapcsolatban vannak a keresetlevélre vonatkozó rendelkezésekkel, rendszertani felosztásunk szerint mégis itt, az idézés körében vizsgáljuk. Ennek magyarázata, hogy a keresetlevél bírói megvizsgálása az idézés kibocsátásának előzetes mérlegelése, ezért ide szorosabban kapcsolódik.

E vizsgálat célja, hogy a nyilvánvalóan a per létrehozására alkalmatlan iratot a bíróság ne kézbesítse az alperesnek, ezzel is időt és költséget spórolva.²⁷⁵ Alkalmatlan a perfelvételre az idézési kérelem, ha hivatalból figyelembe veendő pergátló kifogás áll fenn, hiányzik az ügyvédi képviselő vagy nem pótolható hiány áll fenn.²⁷⁶ „Ha ilyen akadály fennforgása iránt kétség merül fel, azt el kell oszlatni, [kijavítás] ha pedig annak fennforgása nyilvánvaló, a per

²⁷⁰ Fabinyi Tihamér: *Polgári perrendtartás törvénye és joggyakorlata*. 1. köt., Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1931. 271. (továbbiakban: Fabinyi Tihamér 1931).

²⁷¹ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 348.

²⁷² Jancsó György 1912. 405.

²⁷³ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 349.

²⁷⁴ Fabinyi Tihamér 1931. 239.

²⁷⁵ Kovács Marcel 1911. 233.

²⁷⁶ Gaár Vilmos: *A magyar polgári perrendtartás magyarázata (1911. évi I. t.-cz.)*. Budapest, Athenaeum, 1911. 130. (továbbiakban: Gaár Vilmos 1911).

létrejöttét már itt meg kell akadályozni [visszautasítás].”²⁷⁷ Ezek elintézése az alperes (ellenfél) meghallgatása nélkül *hivatalból* történik. Ekkor a bíróság végzés formájában a kérelmet a hiányok pótlása végett határidő tűzésével visszaadja vagy visszautasítja, és nem bocsájtja ki az idéző végzést.²⁷⁸

3.2.3 Felhívás a felpereshez keresetének előterjesztése iránt

A harmadik és egyben utolsó *esetleges* peralapítást előkészítő cselekmény a bíróság felhívása a felpereshez a kereset előterjesztése iránt. A felperes – főszabályként – nem terjesztheti elő bármikor a keresetét, csak a bíróság felhívására, ezért e bírói cselekmény szintén a per alapításának előkészítése.²⁷⁹ A per rendes menete szerint a felek az idézési kérelem és a bíróság idézése folytán együttesen megjelennek a perfelvételi határnapon. A kereset előterjesztése egyrészt függ a bírósági határnap tárgyalási naplóban meghatározott sorrendjétől (218. §), másrészt függ az egyedi ügyben megállapított eljárási cselekmények sorrendjétől is. A tárgyalást az elnök vezeti, e jogkörében meghatározza az eljárási cselekmények sorrendjét (224. §). Ha a felperes a felhívás ellenére sem terjeszti elő keresetét, rá a mulasztás következményei alkalmazandók. Nem szükséges e felhívás abban az esetben, ha a bíróság az idézési kérelmet egyidejűleg kereseti kérelemnek tekinti.²⁸⁰

3.3 A peralapítás – a perfelvétel

3.3.1 A kereset (129. § 3. bekezdés)

A kereset a felperes indokolt kérelme a bírósághoz, az iránt, hogy a felek cselekvését egy bizonyos magánjogi viszony tekintetében határozza meg.²⁸¹ A kereset kezdeményezi a peralapítást.²⁸² A Tc. Plósz Sándor által kialakított rendszere elkülönítette a keresetlevelet és a keresetet, ugyanis a szóbeliség elvén nyugvó perben szerkezetileg a szóbeli tárgyalásra tartozik a kereset előadása, enélkül a tárgyalás csonka, irány nélküli vitatkozás lenne.²⁸³ A keresetlevél nem azonos a keresettel, ugyanis a szóbeliség elvének következtében kereset csak az lehet, amit a felperes a perfelvételi tárgyaláson szóban előad, vagy amire élőszóval utal.²⁸⁴ Az idézőlevél – a fentebb kifejtettek szerint – magában foglalja a keresetet, de

²⁷⁷ Plósz Sándor 1902. 185.

²⁷⁸ Magyary Géza 1924. 337.

²⁷⁹ Magyary Géza 1924. 353.

²⁸⁰ Magyary Géza 1898. 153-154.

²⁸¹ Magyary Géza 1898. 154.

²⁸² Plósz Sándor: A keresetjogról. In: *Plósz Sándor Összegyűjtött dolgozatai*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1927. 29. (továbbiakban: Plósz Sándor 1927a).

²⁸³ Térfi Gyula 1911. 228.

²⁸⁴ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 92-93.

előkészítő irat jellege miatt ahhoz a felperes a szóbeli tárgyaláson nincs kötve, ezáltal a peralapítás első és irányadó cselekménye a kereset.²⁸⁵

3.3.1.1 A kereset előadása

„A perfelvételi határnapon felperes az idézőlevélből vagy egy külön iratból (mert az idéző levélben közölt keresetnek nincs kötve) felolvassa keresetét, melynek lényeges tartalmát az *érvényesíteni kívánt jog és a kérelem előadása* képezi.”²⁸⁶ A kereset a perfelvételi határnapon előkészítés nélkül is előadható.²⁸⁷ Előadása e kettősség (korábban azt az idézőlevélben előkészítette vagy sem) miatt kétféleképpen történhet. Elsőként a felperes kijelenti, hogy az idézőlevélben foglaltakhoz ragaszkodik és azt fenntartja, egyéb keresetet nem kíván előterjeszteni. Ekkor elengedő a *ragaszkodás*, fenntartás kijelentése, ha a bíróság nem rendeli el a kereset ismertetését (178. §). A kereset előadása ekkor a *fenntartási nyilatkozatból áll*.²⁸⁸ E rendelkezés a szóbeliség elvével ellentétben megengedi, hogy a felperes irat tartalmára hivatkozzon. Pap József szerint ez helytelen. A kereset előadásának mindig szóbelinek kellene lennie, az arra való hivatkozás, hogy a bíróság ismeri a keresetet *nem fogadható el*.²⁸⁹ Mai szemmel nézve – figyelemmel a plószai gondolat mentén felépített szóbeliség elvére – véleményünk szerint a fenntartási nyilatkozat előadása elengedő, a kereset megismétlése nem szükséges, ez nem csorbítja a szóbeliséget, pusztán a formalizmust csökkenti, mely jótékony hatással van a tárgyalásra.

A második eshetőség, ha felperes el kíván térni az idézőlevélben közöltektől, akkor szóban előadja keresetét, és azt köteles a tárgyalási jegyzőkönyvhöz mellékelni írásban.²⁹⁰ Fodor Ármin e rendelkezéssel kapcsolatban megjegyzi, hogy a Tc. ezzel nem növeli az írásbeliség szerepét, hiszen figyelmen kívül hagyás terhe mellett szóban is elő kell adni keresetét a felperesnek. Az írásbeli rögzítés és jegyzőkönyvhöz csatolás a bíróság munkáját segíti azáltal, hogy nem kell a tárgyaláson jegyzőkönyvezni a keresetet, hanem az a felperesi ügyvéd által szerkesztett irattal kerül a jegyzőkönyvhöz.²⁹¹ Ez azt jelenti, hogy a felperes az idézési kérelmében foglaltaktól teljesen eltérő, új, „előkészítetlen” keresetet is előadhat. A

²⁸⁵ Plósz Sándor 1927. 119.

²⁸⁶ Plósz Sándor. 1883. 11.

²⁸⁷ Plósz Sándor 1927. 121.

²⁸⁸ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 352.

²⁸⁹ Pap József: *A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetének egyes részeitől*. In: Magyar Jogászegyleti Értekezések. 12. köt. 3. füz., Budapest, Franklin Társulat, 1895. 125.

²⁹⁰ Magyary Géza 1924. 357.

²⁹¹ Fodor Ármin előadása. In: Szladits Károly (szerk.): *Magyar Jogászegyleti értekezések*. XXIV. köt. 5. füzet – A magyar polgári perrendtartás javaslata. Budapest, Franklin Társulat, 1902. 244. (továbbiakban: Fodor Ármin 1902).

kereset szóbeli előadása nélkül azonban nem lehet az ügyet érdemben tárgyalni és eldönteni, ez következik a keresetlevél előkészítő irat jellegéből,²⁹² a keresetlevél alapján nincs érdemleges eljárás.²⁹³ Az előadás vagy arra való hivatkozás által válik keresetté az, ami a keresetlevélben közölve volt.²⁹⁴

3.3.1.2 A kereset tartalma

Jancsó György megállapítása szerint a kereset az egész pert irányító perceselemény, ezért tartalma és kellékei kiemelten fontos szabályozási tárgyak. A Tc. sajátos módon a kereset tartalmát nem a perfelvételi tárgyalásról szóló fejezetben, hanem a keresetlevélről rendelkező 129. § 3. pontjában teszi meg, holott a keresetlevelet csak idézőlevélnek és perelőkészítő cselekmények tartja. Azonban a kereset kellékeiről máshol nem szól a Tc., ezért e rendelkezésből kell megállapítani annak tartalmát.²⁹⁵

Gaár Vilmos szerint nem szükséges a kereset indokolása, elegendő annak előadása, az alperessel való szóbeli közlése, indokolása már érdemi (tartalmi) kérdés, mely az érdemi tárgyalásra tartozik.²⁹⁶ Ezen előadás során a Tc. szerint az *érvényesítendő jogot* kell előadni és az ehhez kapcsolódó *határozott kérelmet*, valamint a *tényeket*, amelyből a keresetét a felperes származtatja és az alapjául szolgáló *bizonyítékokat* (129. § 3. pont). Nem kell azonban pontos jogszabályi helyet vagy konkrét paragrafust megjelölni, elegendő, ha az a kereset egész tartalmából megállapítható.²⁹⁷

Fövényessy Lajos szerint a kereset *tényállitásból, jogállitásból és kérelemből* áll. A tényállítás a jogalapító tények és a bizonyítékok, a jogállítás a jogszabálynak a felhívása, amelyre támaszkodik, a kérelem pedig szabatos előadása annak, amit akarunk.²⁹⁸ A keresetlevél lényeges kelléke a jog megjelölése, melyet a felperes érvényesíteni akar. Nem szükséges a tényeket megjelölni és a bizonyítékokat sem szükséges csatolni. A jogot nem kell pontos jogszabályhelyként megjelölni, elegendő, ha a kereset egész tartalmából kitűnik.²⁹⁹ A Tc. indokolása ugyanezen az állásponton van. A pontos jogszabályhely „nyomasztó formalizmust” idéz elő a perben. A jogállítás a kereset egész tartalmából ki kell, hogy tűnjön, mert ez határozza meg azon eljárási kereteket, melyen belül a bíróságnak

²⁹² Magyary Géza 1924. 351.

²⁹³ Magyary Géza 1924. 359.

²⁹⁴ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 117.

²⁹⁵ Jancsó György 1912. 373.

²⁹⁶ Gaár Vilmos 1911. 152.

²⁹⁷ Plósz Sándor 1927. 132.

²⁹⁸ Fövényessy Lajos: A szóbeli tárgyalás az új polgári perrendtartás szerint. *Jogtudományi Közlöny*, 1913/19. 164.

²⁹⁹ Gaár Vilmos 1911. 111.

döntenie kell. A jog megváltoztatása az alperes perbebocsátkozása után már nem lehetséges, azonban e jog alátámasztására új tények, bizonyítékok szabadon felhozhatók.³⁰⁰ Jancsó György szerint a Tc. a tényelőadást a kereset alkotó kellékei közül kizárta, és azt a perfelvételi tárgyalásra utalta.³⁰¹

Magyary Géza szerint a jogállítás és a felhozandó tények nem állnak egymással konjunktív viszonyban, elegendő, ha a felperes általában jelöli meg a jogot, de azt mely tényekből származtatja már nem kell kifejtene. Igaz ez fordítva is, ha a felperes csak a tényeket közli, ám jogállítást kifejezetten nem tesz, a kérelem alkalmas az idézés kibocsátására. Utóbbi esetben a felperes már a szóbeli tárgyalást is valamelyest előkészíti, ezért ekkor jár el helyesebben.³⁰²

Plósz Sándor eredeti gondolata szerint: „a jogot individualizálni kell, mert csak egy meghatározott jog lehet a pernek tárgya, csak e felől lehet ítéletet hozni és csak e felől emelkedhetik az ítélet jogerőre. Ha a jog nincs individualizálva, a pernek nincsen tárgya és célja és az létre sem jöhet. Ellenben nem szükséges a keresetet substantiálni, azaz nem szükséges a jogot tényalapjára felbontani és igazolni. Ez az érdemleges tárgyalásra tartozik. Ha ott a jog igazolása szükséges és elő nem adatik, a felperest keresetével elutasítják, de érdemben utasítják el.”³⁰³

Az individualizáció lényege, hogy a felperes annyit adjon elő a keresetben, amennyi szükséges ahhoz, hogy a benne érvényesített jog minden más jogtól megkülönböztethető legyen. Ezzel ellentétben (vagyis inkább ezzel párhuzamosan) a szubsztanciálás elve szerint a keresetben minden tényt részletesen elő kell adni.³⁰⁴ Magyary Géza szerint helyes az individualizálás elvének alkalmazása, azonban azt a Tc. „túlhajtja, mikor még ezt sem tartja szükségesnek s megelégszik egyszerűen a jog műnevi megjelölésével.”³⁰⁵ Földes István szerint a felperes vagylagosan választhatja a jog alakszerű megjelölését vagy az erre utaló tényállás előadását. Ez utóbbi esetben elegendő annyit előadnia, amiből kiderül, hogy milyen jogot kíván érvényesíteni. Elegendő a jog individualizációja, nem szükséges a tényállás kimerítő előadásával szubsztanciálni azt.³⁰⁶

³⁰⁰ Térfi Gyula 1911. 229.

³⁰¹ Jancsó György 1912. 374.

³⁰² Magyary Géza 1924. 348.

³⁰³ Plósz Sándor 1927. 132.

³⁰⁴ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 351.

³⁰⁵ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 351.

³⁰⁶ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 96.

3.3.1.3 A mulasztási ítélet (440. §)

A Tc. a mulasztást önállóan, a XVIII. fejezetben tárgyalja, azon belül külön szabályozza az alperes perfelvétel körüli mulasztását és annak esetleges szankcióját, a *mulasztási ítéletet*. A pert, mint lineáris eljárási cselekmények láncolatát vizsgálva a mulasztási ítélet a kereset előterjesztését követően alkalmazható. A mulasztási ítélettel, másnéven makacssági ítélettel, a mulasztó alperessel szemben szankcióként a felperes nem vitatott jogát ítélettel állapítja meg a bíróság.³⁰⁷ Makacssági ítélet csak a perfelvételi szakban hozható az alperes ellen.³⁰⁸ Ha a perfelvételi határnapot a *felperes mulasztja el*, az alperes kérheti költségeinek a megtérítését, valamint az idézés feloldását.³⁰⁹ A felperes mulasztása esetén nem hozható ítélet, mert nincs kereset.

A keresetet a Tc. szerint a felperes a perfelvételi tárgyaláson terjeszti elő, amennyiben nem jelenik meg úgy csak idézés volt, ezért ennek *feloldását* kérheti az alperes.³¹⁰ A felperesnek a kereset előterjesztése megengedett és nem köteleességszerű perbeli cselekménye, az alperes perbebocsátkozása ellenben köteleességszerű magatartás. „Ebből azonban az is következik, hogy a felperes ellen, midőn ez a peralapítás első cselekményét, a keresetet mulasztja el előterjeszteni, nem alkalmazhatók ugyanolyan természetű következmények, mint az alperes ellen, midőn ez a peralapítás befejező cselekményét, a perbe bocsátkozást mulasztja el. Mert senki ellen nem lehet kényszerrel gyakorolni amiatt, hogy jogát nem érvényesíti.”³¹¹

Ha a perfelvételi határnapot az *alperes mulasztja el*, őt a felperes kérelmére, a kereseti kérelemhez képest, ítélettel el kell marasztalni (440. §). Ugyanígy értékelendő, ha az alperes megjelenik, ám nem kíván perbe bocsátkozni és ellenkérelmet sem terjeszt elő.³¹² Azzal, hogy az alperes perbebocsátkozása szintén peralapító cselekmény előáll az a helyzet, hogy ha ezt megtagadja, ezzel megghiúsíthatja a per létrejöttét, és a felperes elesik az igényétől. E mulasztás szankcionálására két lehetséges álláspont létezik. Egyik szerint a felperes csak akkor lesz pernyertes, ha bizonyítja a keresetében foglaltakat. A másik, ha a bíróság a felperes kereseti állításait valószínűsíti és e szerint ítélt.³¹³ A Tc. a második álláspontot fogadja el.

³⁰⁷ Plósz Sándor 1927. 128.

³⁰⁸ Plósz Sándor 1902. 42.

³⁰⁹ Plósz Sándor 1902. 42.

³¹⁰ Plósz Sándor 1902. 42.

³¹¹ Magyary Géza: A perfelvétel körüli mulasztás következményei. *Jogtudományi Közlöny*, 1899/46. [1. r.] 329-330. (továbbiakban: Magyary Géza 1899).

³¹² (Kúria, P. VII. 2336/1932. – Gr. XXVII, 1067) Vö.: Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 509.

³¹³ Magyary Géza 1899. 329.

A bíróságnak tehát ez esetben *nem kell vizsgálnia* a kereseti jog és tényelőadásokat, hanem azokhoz képest kell ítéletet hoznia, de ez nem jelenti azt, hogy a bíróság „a kérelemnek vakon helyt ad.”³¹⁴ A bíróság végzéssel megtagadja a mulasztás következményeinek a kimondását, ha hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény miatt az eljárás megszüntetésének esete forog fenn; a megjelent fél a hivatalból figyelembe veendő körülmények tekintetében a szükséges bizonyítékokat nem adja elő; ha a perfelvételi határnapon előadott kereset a meg nem jelent alperessel még nem volt közölve, illetve, ha a kereseti kérelem a közölt kereset tartalma szerint nincs megalapítva (443. §).

3.3.1.4 A pergátló kifogások (180. §), valamint azok tárgyalása és eldöntése (181-182. §)

A pergátló kifogások (perakadályok) az alperes perelhárító, alaki kifogásai vagy hivatalból figyelembe veendő körülmények. Tárgyalásuk a Tc. perszerkezetének vizsgálatakor elengedhetetlen. Időbelileg a kereset előadását követően van helye a perfelvétel során, ezért a kereset cím alatt helyeztük el. A pergátló körülmények vizsgálata a plósz rendszerben egy önálló perszakot kapott, a perfelvételt, ha ennek szabályait meg akarjuk érteni és vizsgálni, akkor szükséges a pergátló körülményekre kitérni. A kiindulási pont ahhoz, hogy a per, mint jogviszony létrejöhesse, szükségesek annak a törvényi előfeltételei.³¹⁵

Magyary Géza szerint a per létrejöttét két oldalról gátolhatják meg bizonyos tények, körülmények, egyrészt azok *léte* (perfüggőség), másrészt azok *hiánya* (hatáskör, illetékesség). Ezeket a körülményeket nevezi a Tc. *pergátló kifogásnak*. Magyary Géza szerint azonban ezek valójában helyes elnevezés szerint *pergátló körülmények*. E megfogalmazás jobban fejezi ki azt, hogy nem csak azok a perakadályok tárgyalandók, melyek az alperes kifogása folytán hoz fel, hanem a hivatalból vizsgálandók is.³¹⁶

A Tc. 180. § taxatív felsorolja pergátló kifogásokat.³¹⁷ Ezeket Fabinyi Tihamár két csoportra bontja, első a *perelőfeltételek*, melyek a három legalapvetőbb feltétel: az alkalmas pertárgy, a hatáskör és illetékesség, valamint a perképes felek [180. § 1., 2., 3., 6.], második a *perakadályok*, nevezetesen a: választottbírói szerződés léte, perfüggőség, megelőző

³¹⁴ Plósz Sándor 1902. 43-44.

³¹⁵ Gaár Vilmos 1911. 110.

³¹⁶ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 336.

³¹⁷ Ezek a következők: 1.) hogy a kereset érvényesítése egyáltalában nem tartozik a polgári peruttra, vagy hogy külön eljárásnak van fenntartva; 2. hogy törvény szerint a polgári pert más hatósági eljárásnak kell megelőznie; 3. hogy a per nem tartozik a bíróság hatáskörébe, vagy hogy a bíróság nem illetékes; 4. hogy az ügyben választott bíróságnak kell eljárni; 5. a perfüggőség kifogása (147. §); 6. hogy a felek valamelyikének nincs perképessége, illetőleg hogy törvényes képviselője mellőzve van vagy nincsen igazolva; 7. hogy a felperes a megelőző eljárásnak a 186. és a 439. § alapján megállapított költségét a törvény értelmében meg nem térítette; 8. hogy a felperes a perköltségre nézve biztosítékot nem adott (124-128. §).

eljárás költségének megtérítése, valamint perköltségbiztosíték hiánya.³¹⁸ Gaár Vilmos felsorolásában a per létrejöttének feltételei közé tartozik a felek perképesége, perbeli cselekvőképessége vagy törvényes képviselőjük, a hatáskör és illetékesség, a perfüggőség hiánya, ügyvédi képviselet (ha szükséges), illetve a Tc.-ben írt egyéb feltételek.³¹⁹

E körülményeket a bíróság hivatalból megvizsgálja, még az idézés kibocsátása előtt.³²⁰ Ha a bíróság nem észlelt ilyet kibocsátja az idézést, majd a perfelvételi tárgyaláson az alperes az ellenkérelmének előterjesztését megelőzően hivatkozhat e körülményekre. Ez az alperesi cselekmény a *pergátló kifogás*, mely a „voltaképpen egy vagy több perelőfeltétel hiányának a perfelvételi határnapon az alperesi perbebocsátkozás előtt való érvényesítése.”³²¹ Pap József definíciója szerint a pergátló kifogás egy olyan kifogás, melynek célja azt kimutatni, hogy a per létrejöttének előfeltételei nem állnak fenn, így perről nem lehet szó, nem történhet meg az alperesi perbebocsátkozás. A pergátló kifogások a kereseti jogot, a vitás jogviszonyt nem érintik.³²² A pergátló körülmények tárgyalása a perakadályok fennállásának, a perelőfeltételek hiányának, illetve a per keletkezését gátló tények létének a kiderítéséből áll, e vizsgálatnak és az ezekre vonatkozó bizonyításnak nincs kihatása a per érdemére.³²³ A perfelvételi tárgyaláson az alperes a felperes által előadott keresetre elsőként előadja esetleges pergátló kifogásait.³²⁴ Tóth Károly szerint az alperes *perjogi védekezése* a pergátló kifogások előterjesztése.³²⁵

A pergátló kifogások nyomban, az ügy érdemétől elkülönítve tárgyalandók és a törvényszéki eljárásban ítélettel döntendők el (181. §). Ezeket az alperes együttesen köteles felhozni a felperesi kereset előterjesztése után, de még ellenkérelmének előterjesztését megelőzően, azonban egyrészt a perakadály tárgyalható folytatólagos (perfelvételi) tárgyaláson, ekkor a bíróság egyúttal erre a határnapra kitűzheti az érdemleges tárgyalást is, másrészt a per érdemével együtt tárgyalandók, ha a bíróság a per bármely szakában figyelembe veendő pergátló körülményt észlel a perbebocsátkozás után.³²⁶

A perbebocsátkozás után két esetben van lehetőség ezek előterjesztésére, egyrészt ha olyan akadályra vonatkozik, melyet a bíróságnak hivatalból is a per egésze során figyelembe kell

³¹⁸ Fabinyi Tihamér 1931. 307.

³¹⁹ Gaár Vilmos 1911. 110-151.

³²⁰ Gaár Vilmos 1911. 154.

³²¹ Gaár Vilmos 1911. 154.

³²² Pap József 1899. 84.

³²³ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 337.

³²⁴ Plósz Sándor 1883. 11.

³²⁵ Tóth Károly 1923. 497.

³²⁶ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 337.

vennie, másrészt ha az alperes a kifogás utólagos előterjesztésekor valószínűsíti, hogy a kifogást korábban önhibáján kívül nem érvényesíthette.³²⁷ A pergátló körülmények fennállásának következménye az 1.)–5.) pontokban megjelölt esetekben a per megszüntetése, egyéb esetekben hiánypótlás (kiegészítés) elrendelése.³²⁸

A bíróság a törvényszéki eljárásban önálló *ítélettel* – a felperesi ügyvédi maghatalmazás kivételével, melyet végzéssel mond ki – bírálja el a perakadályokat.³²⁹ Az ítéleti határozati forma következménye, hogy önálló fellebbezésnek és felülvizsgálatnak van helye ellene. Pap József szerint a pergátló kifogások elintézését követően a fellebbvitelt, amennyiben lehet, korlátozni kell. A pergátló kifogásoknak helyt adó és ezáltal eljárást megszüntető döntésnél engedne fellebbvitelt.³³⁰ Az ítélettel való eldöntést a plószki érvelés szerint egyrészt a kérdés fontossága indokolja, valamint, hogy a pergátló kifogások eldöntése során szintén tényállást kell megállapítani, akárcsak a per érdemében hozott ítéletnél.³³¹ Másodsorban a praktikum, ami az ítélet mellett szól. Ha végzés formájában születne ez a határozat, akkor a végzés elleni fellebbezés szabályanyagát kellene számos kivétellel kiegészíteni, továbbá azzal előállna az a helyzet, hogy egy olyan határozat kerülne a perrendbe, mely ítélet jellegével bír, csak a neve végzés.³³²

Földes István szerint a pergátló kifogások eldöntése nem jelent az ügy érdemében való döntést, ezért a bíróságnak tulajdonképpen végzéssel kellene eldöntenie azokat, de a Tc. a döntés nagy jelentőségére tekintettel úgy rendelkezik, hogy mégis ítélettel kell eldönteni.³³³ A Tc. szerint a törvényszéki eljárásban a bíróság az ellenfél kérelmére a pergátló kifogások elvetése esetén az ítélet jogerőre emelkedésére tekintet nélkül folytatja az eljárását (181. § 3. bekezdés).

3.3.2 Parancs az alpereshez nyilatkozásra

Magyary Géza szerint a második *esetleges* peralapító cselekmény a bíróság alpereshez intézett parancsa a keresetre való nyilatkozás iránt. E cselekmény esetlegessége abban áll, hogy az alperes rendszerint felszólítás nélkül, maga nyilatkozik a keresetre.³³⁴ A parancs fontosságát Magyary Géza abban látja, hogy az esetleges mulasztás következményei csak

³²⁷ Gaár Vilmos 1911. 155.

³²⁸ Gaár Vilmos 1911. 159.

³²⁹ Magyary Géza 1924. 339.

³³⁰ Pap József 1899. 91.

³³¹ Térfi Gyula 1911. 283.

³³² Térfi Gyula 1911. 283.

³³³ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 119.

³³⁴ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 366.

akkor mondhatók ki, az ellenfél tényállítására vagy okiratára teendő nyilatkozat csak akkor tekinthető elmulasztottnak, ha a felet a nyilatkozat megtételére az elnök vagy a bíróság valamelyik tagja felszólította (225. §). E rendelkezés szintén irányadó a keresetre való nyilatkozásra.³³⁵ Az alperes a parancs ellenére sem lesz köteles perbe bocsátkozni, de akkor ennek vállalnia kell perjogi következményeit.

3.3.3 A perbebocsátkozás (185. §)

A perbebocsátkozás az alperes nyilatkozata a kereset tényalapjára és ennek jogi hatásaira, melyben az alperes beismer, tagad, vagy csak a tényalap jogi hatásait tagadja.³³⁶ A kereset, mint a felperesi jogállítás és az alperes perbebocsátkozása mint ezen állított jog tagadása együttesen hozzák létre a pert, ez a felek közti vitapont, a kontradikció, mely a *litis contestatio*.³³⁷ Tóth Károly szerint e két irat hozza létre a felek közti kontradikciót, a peres eljárás alapját. A pergátló kifogás előterjesztése a perjogi védekezés, az alperesi (érdemi) ellenkérelem a *magánjogi védekezés*, a perfelvétel.³³⁸ A magánjogi kérdések eldöntése az érdemi tárgyalásra tartozik, azonban az alperes ellenkérelme konstatálja azt, hogy a felek között magánjogi vita van, melyet az érdemi tárgyaláson kell eldönteni. Az ellenkérelemmel kapcsolatban használt *érdemleges* jelző Tóth Károly szerint arra vonatkozik, hogy ez az alperesi eljárási cselekmény a perben a felperes által érvényesítendő magánjogra vonatkozik.³³⁹

3.3.3.1 A perbebocsátkozás előadása és indokolása

„Amint felperes keresetét csak a jog megnevezésével és a kereseti kérelem előterjesztésével tartozik előadni és az indokolás mellőzendő, úgy alperes is ellenkérelmét indokolás nélkül tartozik előterjeszteni.”³⁴⁰ „Ép úgy, mint a felperes a keresetet iratba foglalva köteles becsatolni, az alperes is írásban a jegyzőkönyvhöz mellékelni köteles ellenkérelmét. A peralapítás fontossága ezt az alakiséget megköveteli.”³⁴¹ Az alperes ellenkérelme a felperes keresetére adott válasz, ehhez mérten annak tartalmi és alaki ellenpárja. Ezért, ahogy a keresetet szóban kell előterjeszteni, de írásban a tárgyalási jegyzőkönyvhöz kell mellékelni, az ellenkérelmet szintén szóban kell előterjeszteni, majd a tárgyalási jegyzőkönyvhöz

³³⁵ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 366.

³³⁶ Magyary Géza 1898. 171.

³³⁷ Plósz Sándor 1927a. 29.

³³⁸ Tóth Károly 1923. 499-500.

³³⁹ Tóth Károly 1923. 499.

³⁴⁰ Gaár Vilmos 1911. 160-161.

³⁴¹ Plósz Sándor 1902. 210.

mellékelni. Ezen forma elmulasztása esetén az ellenkérelem nem vehető figyelembe. Az elismerésre nem vonatkozik ez az alakosság (185. §).³⁴²

Az alperesnek a perbebocsátkozáshoz elegendő a fentebb kifejtett cselekményeket megtennie, azokat nem kell indokolnia. Ellenkérelmének indokai már érdemi kérdések volnának, ezért azok már a per érdemének kérdésköréhez tartoznak, amelyek a perfelvétel keretein túlmennének. A perfelvétel az alperes perbebocsátkozása által elérte a célját, a bíróság ezt követően kitűzi az érdemleges tárgyalás határnapját.³⁴³

Alföldy Ede 1920-ban írt cikkében megfogalmazott véleménye szerint az ellenkérelem írásba foglalása üres formaság, és szükségtelen formalizmust okoz. Az írásbeli ellenkérelmek jelentős része nem egyéb, mint sablon, mely a kereset elutasítására irányul.³⁴⁴

Szintén vitatja az ellenkérelem felolvasásának szükségességét, szerinte az egyszerű ellenkérelmet felolvasni szintén csak formalitás, bonyolultabb esetén pedig elengedő lenne írásban előterjeszteni azt.³⁴⁵ Megjegyzendő, hogy a szóbeliség elvével nem egyeztethető össze ez az érvelés. A perrend logikájából és szabályozásából egyértelműen kitűnik, hogy milyen körülmények között lehet az iratok tartalmára hivatkozni. Az érvelésben foglalt nézetet azzal lehetne teljessé tenni, ha egy kiegészítő szabály megengedné az alperesnek, hogy ellenkérelmét csak írásban terjessze elő és az így is a peranyag részévé válhatna, illetve, ha – ahogy a kereset előadásánál – a Tc. itt szintén megengedné az iratra való hivatkozást.

Pap József nagy előnyként tekint arra a rendelkezésre, mely szerint a perbebocsátkozásnak kifejezettnek, kétséget kizárónak kell lennie. Ez véleménye szerint határozott keretet ad az eljárásnak.³⁴⁶ Ezzel szemben Oberschall Adolf szerint az érdemleges ellenkérelem előterjesztése szükségtelen formalizmus, és még kevésbé szükséges, hogy azt az alperes írásból olvassa fel.³⁴⁷

Véleményünk szerint az ellenkérelem szóbeli előadása, vagyis annak kijelentése, hogy az alperes vitatja a felperesi keresetet *fontos perjogi hatásai miatt* kiemelt jelentőséggel bír. Ha a szóbeliség elve megköveteli, hogy a felperes a keresetét a bíróság előtt előadja, akkor ezzel egyenértékűen alperesnek szintén szóban kell előadnia ellenkérelmét. *Perlétesítő jellege*

³⁴² Magyary Géza 1924. 377.

³⁴³ Gaár Vilmos 1911. 153.

³⁴⁴ Alföldy Ede: A polgári perrendtartás egyszerűsítése. *Jogtudományi Közlöny*, 1920/14. [1.r.] 108. (továbbiakban: Alföldy Ede 1920).

³⁴⁵ Alföldy Ede 1920. 108.

³⁴⁶ Pap József 1899. 78.

³⁴⁷ Oberschall Adolf: Észrevételek a polgári perrendtartásról készült törvényjavaslat előadói tervezetéhez. *Ügyvédek Lapja*, 1896/53. [4.r.] 3. (továbbiakban: Oberschall Adolf 1896a).

miatt pedig nem tekinthető „üres formaságnak”, hiszen e kijelentés hiányában már a perfelvétel során véget ér az eljárás, ezzel azonban átlép az érdemleges tárgyalási szakba.

3.3.3.2 A perbebocsátkozás, mint percezúra és egyéb hatásai

Az alperes ellenkérelme a *percezúra*, permetszés, mely különválasztja a perfelvételi és az érdemleges tárgyalást. Célja, hogy a tárgyalás kezdetén meg legyen állapítva, hogy a felek között mi képezi a vitát, mely keretek között kell a bíróságnak döntenie.³⁴⁸ Magyary Géza szerint a cezúra lényege, hogy ezzel a peralapítás be van fejezve, azaz véglegesen meg van állapítva, mi képezi az elbírálás tárgyát.³⁴⁹ Jancsó György megfogalmazása szerint az ellenkérelemmel meg van állapítva a vita mértéke, az ellenkérelem „vájja ki azt a medret és adja meg a keretet, melyben a per folyni fog.”³⁵⁰ Pap József a Tc. egyik legnagyobb érdemének tartja a per cezúrával történő kettéosztását.³⁵¹

A cezúrának kiemelt szerepe van a per szerkezetének megteremtésében. „Ha a törvény a felekre bízta, hogy mit kérjenek és minő tények alapján és hogy a kérelmekre miként nyilatkozzanak: akkor meg kell határozni azt az időpontot is a meddig ezt tenniök szabad, illetve kell, mert máskülönben az elbírálás anyaga véglegesen soha sem volna megállapítva, a mi magát az elbírálást is lehetetlenné tenné.”³⁵² Domján Lajos megállapítása szerint az alperesi ellenkérelem képezi a zárkövét az első (perfelvételi) szaknak, mintegy kifejezve azt, hogy a peralapítás végbement.³⁵³ Földes István szerint a perfelvételi cezúra célja, hogy perek „megrostáltassanak” és csak azokban történjen előkészítés, amely nem fejeződött be a perfelvételi határnapon.³⁵⁴

Az alperes perbebocsátkozásához, mint peralapító cselekményhez a per szerkezetének szempontjából is fontos perjogi hatások kapcsolódnak, melyek a következők: lezárul a perfelvétel, véglegesen megállapításra kerül, hogy a felek között mi képezi az elbírálás tárgyát³⁵⁵; megnyílik az érdemleges tárgyalás előkészítése, a per a következő létszakába kerül; a felperes csak az alperes hozzájárulásával módosíthatja a keresetét; a keresetváltoztatás tilalma mellett szintén érvényesül, hogy innentől a felperes csupán az

³⁴⁸ Gaár Vilmos 1911. 162.

³⁴⁹ Magyary Géza 1898. 175.

³⁵⁰ Jancsó György 1912. 426.

³⁵¹ Pap József 1899. 77.

³⁵² Magyary Géza 1898. 175.

³⁵³ Domján Lajos: A magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatának bírálata. Perfelvétel és előkészítés. *A jog*, 1906/27. [7.r.] 205. (továbbiakban: Domján Lajos 1906).

³⁵⁴ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 114.

³⁵⁵ Magyary Géza 1924. 378.

alperes beleegyezésével, egyoldalúan nem állhat el a pertől,³⁵⁶ az alperes ettől kezdve (a két fentebb részletezett kivételtől eltekintve) nem hozhat fel pergátló kifogásokat; az alperest az igazmondás kötelezettsége terheli; az alperes viszontkeresetet indíthat a felperes ellen ugyanazon bíróság előtt;³⁵⁷ a felperes köteles nyilatkozni az alperes nyilatkozataira; a hatánap elmulasztásához más következményeket fűz a Tc.³⁵⁸

3.3.3.3 A perbebocsátkozás hatása a keresettől, illetve a pertől való elállásra (186-187. §)³⁵⁹

A következőkben a perbebocsátkozás véleményünk szerint két legfontosabb – keresettől, illetve a pertől való elállás és a keresetváltoztatásra gyakorolt – hatását vizsgáljuk. Ezeket összefoglalóan Magyary Géza akként írja le, hogy a felperes köteles a peralapítás után a *perben megmaradni*, mely megmaradás vonatkozik egyrészt arra, hogy a felperes keresetét egyoldalúan nem vonhatja vissza, tehát a pertől nem állhat el, másrészt keresetét nem változtathatja meg, azaz nem bír jogi hatállyal az egyoldalú nyilatkozata.³⁶⁰

Alapvető különbség van aközött, hogy a felperes a keresetétől a *per melyik stádiumában áll el, illetve, hogy ez az alperes jelenlétében vagy távollétében történik*. A stádium tekintetében annak van jelentősége, hogy a felperes az alperes perbebocsátkozása előtt szabadon, azt követően azonban csak az alperes beleegyezésével állhat el keresetétől, melyekhez más és más joghatályok kapcsolódnak.³⁶¹ Az alperes jelenlétére vonatkozóan annak van jelentősége, hogy a meg nem jelent alperessel hogyan lesz *közölve* az elállás, illetve ehhez milyen további következmények fűződnek.

A gyakorlatban előforduló esetek mindegyikét a jogalkotó nem szabályozta. Természetes, hogy nem tartalmaz minden eshetőségre rendelkezést a perrend, mert akkor túl részletező lenne a jogszabály és akkor sem lehetne számba venni a felmerülő variációkat.³⁶² A következőkben a legtipikusabb eseteket írjuk le, illetve az azokkal kapcsolatban felhozott érveket, megoldásokat mutatjuk be.

³⁵⁶ Magyary Géza 1924. 378.

³⁵⁷ Magyary Géza 1924. 382.

³⁵⁸ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 122.

³⁵⁹ E paragrafusok gyakorlati, elméleti értelmezéséről a Jogtudományi Közlöny hasábjain éles vita támadt Borsos Endre (törvényszéki bíró) és Gutfreund Sámuel (ügyvéd) között, mely álláspontokat Antal József egészítette ki és világított meg új szemszögből. A szerzők által felhozott érvek mentén mutatjuk be e paragrafusokat és azok lehetséges értelmezéseit.

³⁶⁰ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 371.

³⁶¹ Borsos Endre: A keresettől való elállás szabályozása az új polgári perrendtartásban. *Jogtudományi Közlöny*, 1915/10. 122. (továbbiakban: Borsos Endre 1915).

³⁶² Antal József: Elállás a pertől és a keresettől. *Jogtudományi Közlöny*, 1915/29. 324. (továbbiakban: Antal József 1915).

A 186. §-ban szabályozott esetek az alperes perbebocsátkozása előtti időre esnek, ezért a perrend erre az elállásra a *keresettől való elállás* terminológiát használja. Az alperes perbebocsátkozásával a peralapítás befejeződik, ezért az ezt követő elállásra a *pertől való elállás* a helyes terminológia, melyet a Tc. is követ. A perrend alapgondolata, hogy a perbebocsátkozás után a felperes már nem egyedüli ura a pernek, ezért teszi függővé az elállás hatályosságát az alperes beleegyezésétől.³⁶³

Az alperes perbebocsátkozása előtt tehát a felperes szabadon elállhat keresetétől, mely a perfelvételi határnapon szóban, azon kívül pedig írásban közzendő az alperessel (186. §). Az elállás következménye, hogy a keresetlevél benyújtásához fűzött perjogi hatályok elenyésznek.³⁶⁴ További következmény, hogy az alperes nem köteles túrni a felperes ezen cselekményét. Számára megnyílik a lehetőség, hogy egyrészt kérje a felmerült költségeinek a megtérítését, másodrészt a felperes újabb perindításakor a perbebocsátkozást mindaddig megtagadja, amíg a felperes az előző eljárás költségeit nem térítette meg részére, harmadrészt joga nyílik arra, hogy a felperes által perbe vitt jog fenn nem állása iránt maga keresetet indítson.³⁶⁵

A perbebocsátkozás előtti elállásra időbelileg több eshetőség képzelhető el, melyhez szintén más és más perjogi következmények fűződnek. Ezeket időrendi sorrendben tárgyalva az első, ha a felperes a keresetétől a bírósághoz történő benyújtás után, de annak elintézése és alperessel való közlése előtt áll el. Ennek következménye, mivel az alperes nem is értesült a perindítási szándékról, illetve neki semmilyen költsége nem merült fel és nem élhet a 186. § adta jogaival, az *eljárás megszüntetése*.³⁶⁶ Második eshetőség, ha a keresetlevél alperessel történt közlését követően, de még a perfelvételi tárgyalás előtt áll el. Ekkor az alperes kérheti az eljárással kapcsolatban felmerült költségeinek a megtérítését (például: peres képviselőhez kapcsolódó ügyvédi díj, okiratbeszerzés). A felperes ekkor ugyan elállhat a keresetétől az alperes beleegyezése nélkül, de a perfelvételi határnapot csak az alperes beleegyezésével lehet hatályon kívül helyezni, ennek indoka a költségmegtérítés iránti igény előterjeszhetősége.³⁶⁷ Antal József szerint, ha az elállás a perfelvételi tárgyalás előtt, de annak kitűzése után történik, akkor az alperest erről értesíteni kell azzal a felhívással, hogy amennyiben a határnapig nem nyilatkozik, az elállásba beleegyeznek és egyéb jogot nem

³⁶³ Borsos Endre: Megjegyzések a pertől való elállásra. *Jogtudományi Közlöny*, 1915/19. 232. (továbbiakban: Borsos Endre 1915a).

³⁶⁴ Borsos Endre 1915. 122.

³⁶⁵ Borsos Endre 1915. 122.

³⁶⁶ Borsos Endre 1915. 123.

³⁶⁷ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 124.

kíván gyakorolni.³⁶⁸ Harmadik, ha a perfelvételi tárgyaláson, de még az alperes perbebocsátkozása előtt szóban jelenti be az elállását a felperes. Ekkor, ha az alperes nem kíván élni a 186. § adta jogaival, az eljárást végzéssel meg kell szüntetni, ha azonban megállapítási keresetet támaszt a felperessel szemben a jog fenn nem állásának megállapítása érdekében, akkor az ügy tovább tárgyalandó, majd eldöntendő.³⁶⁹

A perfelvételi tárgyaláson az alperes meg nem jelenése esetére több javaslatot dolgozott ki a tudomány arra, hogy az alperessel miként legyen közölve az elállás, illetve jogai ne sérüljenek, hogyan hidalhatók át a perrend által nyitottan hagyott kérdések. Borsos Endre szerint, ha az alperes nem jelent meg a perfelvételi határnapon, akkor az eljárás *szünetel*. Ennek indoka, hogy csak ebben az esetben nem sérülnek az alperes jogai, vagyis élhet a fentebb leírt eszközök valamelyikével. Ekkor a Tc. 446. §-át hívná életre, mely szerint a felperes olyannak tekintendő, mint aki az ügy tárgyalását nem kívánja, az alperes pedig nem jelent meg, ezért a per szünetel. Gutfreund Sámuel szerint azonban a perrend fogalmazásából az olvasható ki, hogy az írásban (perfelvételi határnapon kívül megtett) előadott elállást közölni kell az alperessel, a szóban előadott elállást nem, valamint mivel az alperes hozzájárulásától nem függ az elállás hatályossága, így ha az alperes a perfelvételi határnapot elmulasztja a per akkor is *megszüntetendő*.³⁷⁰ Azzal, hogy az alperes nem jelenik meg azt kockáztatja, hogy a vele közölt kereset vonatkozásában a bíróság őt marasztalhatja, valamint – indoka szerint – ekkor az alperes annak is tudatában van, hogy a felperes a keresetétől el is állhat. Ezzel a magatartással vélelmezhető, hogy egyébként az elállást nem vitatja, és a 186. § adta jogaival nem kíván élni.³⁷¹ Az alperesre ez a megoldás azért sem hátrányos, mert a felperes által perbe hívott jog fenn nem álltának megállapítása érdekében az alperesnek jogában áll önálló keresetet, külön pert is indítani, nem csak e perben érvényesítheti e jogát. A szünetelésre helyezkedő álláspontot továbbá azzal az indokkal is támadja, hogy az elállás bejelentésével a perindítás jogi hatályai ipso iure megszűnnek.³⁷²

Borsos Endre viszontválaszában elismeri azt, hogy ha az alperes nem jelenik meg, akkor úgy tekintendő, hogy a *keresetet nem vitatja*. Ez a vélelem azonban azon alapszik, hogy a kereset

³⁶⁸ Antal József 1915. 324.

³⁶⁹ Antal József 1915. 324.

³⁷⁰ Gutfreund Sámuel: Elállás a keresettől. *Jogtudományi Közöny*, 1915/13. 159. (továbbiakban: Gutfreund Sámuel 1915).

³⁷¹ Gutfreund Sámuel 1915. 159.

³⁷² Gutfreund Sámuel 1915. 159.

vele közölve lett, ellenben az elállás ameddig nem lett közölve az alperessel, addig nem vélelmezhető ugyanez.³⁷³

Áttérve a perbebocsátkozás utáni felperesi *pertől való elállásra*, e körben közös pont, hogy az elálláshoz szükséges az *alperes beleegyezése*.³⁷⁴ Ennek megadásával az elállás hatályossá válik, az eljárás megszűnik. A beleegyezés hiányában a felperesi elállás a tárgyalás elmulasztásának tekintendő (187. § 2. bekezdés). Ekkor, ha a felperes nem folytatja a pert, akkor rá a mulasztás következményei állnak be, ha az alperes nem kívánja a per folytatását, akkor az eljárás szünetel. A meg nem engedett elállás nem vehető figyelembe (hatálytalan), így a bíróság az ügy állása szerint annak érdemében ítélettel köteles határozni.³⁷⁵ Ha a felperes az elállással összefüggésben megtagadja a további tényállításokat és nem kívánja a bizonyítás lefolytatását, nem ajánl fel bizonyítékot, akkor a bíróság elutasítja a keresetet. Borsos Endre szerint azonban, ha a bizonyítási eljárás közepén vagy lefolytatása után áll el a felperes, előfordulhat az, hogy az elállás ellenére a bíróság keresetének helyt adhat,³⁷⁶ ugyanis ekkor a hatálytalan elállás (beleegyezés nélküli), mint mulasztás nem menti fel a bíróságot a bizonyítás eredményének mérlegelésétől.³⁷⁷

Gutfreund Sámuel ellenvéleménye szerint azonban a perrendből és az indokolásból teljességgel más olvasható ki. Érvelésének alapja a Tc. 394. §-a, mely szerint a *marasztalás a kérelmen túl nem terjeszkedhet*. Ennek eredményeként teljességgel kizárt, hogy a bíróság a felperes kérelmétől történt elállás után marasztaló ítéletet hozzon. Az, hogy beleegyezés hiányában nem vehető figyelembe az elállás nem azt jelenti, hogy a bíróság marasztaló ítéletet hozhat, hanem azt, hogy a bíróság az elállást nem végzéssel mondja ki hanem érdemben, ítélettel utasítja el a keresetet, aminek a következménye, hogy a felperes ugyanazon jog iránt újabb keresetet nem indíthat.³⁷⁸ A tárgyalás elmulasztásának jogkövetkezménye, hogy az összes perbeli cselekmény elmulasztottnak tekintendő, így sem az eddigi, sem a további cselekmények nem vehetők figyelembe.³⁷⁹

Borsos Endre a felhozott 394. § rendelkezéseit és a marasztalási kérelemmel kapcsolatos előbb bemutatott álláspontot viszontválaszában azzal cáfolja, hogy a beleegyezés nélküli elállás a perrend szerint hatálytalan, figyelembe nem vehető, amiből „a contrario következik,

³⁷³ Borsos Endre 1915a. 232.

³⁷⁴ Borsos Endre 1915. 123.

³⁷⁵ Térfi Gyula 1911. 288.

³⁷⁶ Borsos Endre 1915. 123.

³⁷⁷ Borsos Endre 1915. 123.

³⁷⁸ Gutfreund Sámuel 1915. 160.

³⁷⁹ Gutfreund Sámuel 1915. 160.

hogy a kereseti kérelmet *fennállónak* kell tekinteni, tehát épen a [Tc.] 394. §-a alapján kell afelett határozni.”³⁸⁰ Antal József szintén erre az álláspontra helyezkedik és azt állítja, hogy ami nincs (beleegyezés nélküli elállás ilyennek tekintendő), annak nem lehet perjogi hatása és ha az alperes jelen van, és folytatni kívánja a tárgyalást, érdemi döntést kell hozni.³⁸¹

Ha az alperes nem jelent meg az érdemi tárgyaláson az azt eredményezi, hogy nem tud a tárgyaláson beleegyezni vagy a beleegyezést megtagadni. Borsos Endre szerint ekkor az eljárás szünetel. A felperes ugyanis az elállással kifejezte, hogy nem kívánja az eljárást folytatni, az alperes azonban arra nem tudott reagálni, vagyis a pert nem lehet megszüntetni.³⁸² Gutfreund Sámuel szerint viszont az alperes meg nem jelenése az elálláshoz való hozzájárulást jelenti, nézete szerint ezt a vélelmet lehet felállítani, ezért a per semmiképp nem szünetelhet.³⁸³ Borsos Endre viszontválaszában továbbra is kitarat a szünetelés mellett, és a felhozott vélelmet tagadja, melynek szerinte nincs törvényes alapja. A vélelem felállítása oda vezetne, hogy megfosztaná az alperest a 186. §-ban biztosított jogaitól.³⁸⁴

A cikkírók érveit Antal József bírálja, szerinte mindkét álláspont a meg nem jelenés szankcionálását keresi, és erre állít fel fikciókat. Míg Borsos Endre a szünetelésben látja a megoldást, addig Gutfreund Sámuel a megszüntetésben.³⁸⁵ Antal József szerint azonban nem lehet elfogadni egyik álláspontot sem. A helyes megoldás az, hogy a meg nem jelent alperest írásban értesíteni kell az elálló nyilatkozatról és felhívást intézni hozzá, hogy reagálni tudjon.³⁸⁶

3.3.3.4 A perbebocsátkozás hatása a keresetváltoztatásra (188. §)

A 188. § rendelkezése szerint a felperes keresetét az alperes perbebocsátkozását követően nem változtathatja meg, előtte azonban bármikor jogában áll megváltoztatni azt.³⁸⁷ A változtatás következményeit vizsgálva eltérő következmények fűződnek ahhoz, hogy az alperes megjelent-e a perfelvételi tárgyaláson. Amennyiben igen, úgy kérheti a tárgyalás elhalasztását (179. §), illetve a halasztás költségeinek a megtérítését (431. §). Amennyiben nem, úgy a megváltoztatott keresetet közölni kell az alperessel, ezért a mulasztás

³⁸⁰ Borsos Endre 1915a. 232.

³⁸¹ Antal József 1915. 324.

³⁸² Borsos Endre 1915. 123.

³⁸³ Gutfreund Sámuel 1915. 160.

³⁸⁴ Borsos Endre 1915a. 232.

³⁸⁵ Antal József 1915. 324.

³⁸⁶ Antal József 1915. 324.

³⁸⁷ Borsos Endre: A keresetváltoztatás lényege és következményei. *Jogtudományi Közlöny*, 1917/15. 141. (továbbiakban: Borsos Endre 1917).

következményei vele szemben nem mondhatók ki, illetve a szükségtelen költségek viselése szintén a felperesre hárul.³⁸⁸

Borsos Endre fontos dogmatikai ellentmondásra hívja fel a figyelmet. A keresetlevélben (idézőlevél) közölt kereset csak akkor tekinthető keresetnek, ha azt a felperes a perfelvételi tárgyaláson előadta, illetve, ha ahhoz ragaszkodott. Ezért, ha a felperes a keresetlevéltől eltérő keresetet ad elő nem tekinthető keresetváltatásnak, mert tulajdonképpen nem is volt kereset. Keresetváltatásról csak a perfelvételi tárgyaláson előadott keresetet követően lehet beszélni, mely az érdemleges ellenkérelmet megelőzően szabadon, azt követően pedig az alperes beleegyezésével változtatható meg.³⁸⁹

A keresetváltatás fogalmát a Tc. nem határozza meg, csupán némi negatív felsorolást, körülírást tartalmaz, hogy mik nem tekinthetők annak.³⁹⁰ Gaár Vilmos szerint a keresetváltatás a Tc. hatálya alatt a keresettel *érvényesített jog* megváltoztatását jelenti.³⁹¹ Lényege, hogy ebben az esetben új, más kereset áll elő. Borsos Endre szerint ahhoz, hogy más, az eredetitől eltérő kereset jöjjön létre a kereset lényeges kellékeit kell megváltoztatni, melyek szerinte – figyelembe véve a Tc. 129. §-át – a jogállítás, a határozott kérelem, és a tényállítások, melyeket a felperesnek legkésőbb a perfelvételi tárgyaláson elő kell terjesztenie.³⁹² Magyary Géza szerint a keresetváltatás a pertől való minősített elállás, ekkor ugyanis a felperes az eredeti keresetét visszavonja, és helyébe mást tesz.³⁹³

A keresetnek bizonyos *módosításai* azonban nem tekinthetők *keresetváltatásnak*, melyből következik, hogy a keresetmódosítás és változtatás eltérő fogalmak, amelyekhez eltérő következmények fűződnek.³⁹⁴ A módosításokat (mely megengedett és nem tekinthető keresetváltatásnak) a Tc. 188. § 1.-6. pontja sorolja fel, közös jellemzőjük, hogy a kereset azonosságát nem módosítják, nem áll elő új, más kereset.³⁹⁵ Ezek közül az 1. pont foglalkozik a kereseti *tényekre* vonatkozó módosítással. Az érvényesített jog a kereset alapjául szolgáló tényekből fakad, így e tények megváltoztatása, felcserélése keresetváltatás, ám ha az új tények azonos jogot támasztanak alá, az nem tekinthető

³⁸⁸ Borsos Endre 1917. 141.

³⁸⁹ Borsos Endre 1917. 141.

³⁹⁰ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 125.

³⁹¹ Gaár Vilmos 1911. 163.

³⁹² Borsos Endre 1917. 139. Ez a tudományos álláspont, mely a kereset valamelyik lényeges elemének a megváltoztatását és nem kizárólag az érvényesített jog megváltoztatását tekinti keresetváltatásnak megjelent a Pp. hatálybalépéskori szövegében, melyen az Úppn. annyit finomít, hogy további tények felhozhatók a kereset pontosítására. Ennek bővebb kifejtését lásd a Pp. keresetváltatását tárgyaló címben.

³⁹³ Magyary Géza-Nizsalovszky Endre 1939. 372.

³⁹⁴ Borsos Endre 1917. 139.

³⁹⁵ Borsos Endre 1917. 139.

keresetváltogatásnak. Új tények tehát felhozhatók, pontosíthatók, ha azok nem eredményezik a jog megváltoztatását.³⁹⁶ „Természetes következménye ez a pont annak, hogy a perrendtartás az eshetőségi elvet – általánosságban – nem fogadja el. Ha a kifogások és a replikák a tárgyalás egész folyamában előadhatók, akkor a kereseti tények előadását sem lehet precludálni, feltéve, hogy azok nem vonják maguk után a kereseti jog megváltoztatását.”³⁹⁷

3.4 A per lefolyása – az érdemleges tárgyalás (191. § - 255. §)

Amennyiben perfelvétel során nem fejeződött be az eljárás, nem történt elállás, elismerés, joglemondás, nem jött létre egyezség, az alperes nem hozott fel vagy a bíróság megállapította, hogy nincs pergátló akadály, továbbá megtörtént a peralapítás, az eljárás tovább lép az érdemleges tárgyalásra (191. §). „Az érdemleges tárgyalás a per lebonyolításának a perbebocsátkozást követő része. Áll a felek érdemleges előadásából, a bizonyítás felvételéből és az érdemleges ítélet meghozatalából.”³⁹⁸ Tóth Károly ezt nevezi a *per lebonyolításának*.³⁹⁹ Földes István megállapítása szerint az érdemleges tárgyalás a *polgári per gerince*. A bíróság itt hallgatja meg a feleket a perbe vitt jog érdemére vonatkozóan, itt történik a bizonyítás felvétele és ennek adatai alapján ítélt a bíróság.⁴⁰⁰

A tárgyalási időköz a perfelvételi és az érdemleges tárgyalás között főszabályként 30 nap (191. §), erre az időszakra esik az érdemleges tárgyalás előkészítése. Ezt azonban a bíróság a felek kölcsönös beleegyezésével vagy sürgős esetben az egyik fél kérelmére is lerövidítheti, sőt az érdemleges tárgyalást a perfelvételre bejelentett ügyek elintézése után a perfelvételi határnapon is megtarthatja (191. § 3. bekezdés). Az indokolás szerint a Tc. az időközt csak *megközelítő jelleggel* írja le, ez azért szükséges mert itt megy végbe az előkészítés, azonban az ügy egyedi körülményeihez szintén igazodnia kell a perrendnek, ezért lehetőség van a rövidebb időközre, sőt az azonos határnapon történő elintézésre is.⁴⁰¹

A Te. 13. §-a azzal egészíti ki a Tc. 191. § 3. bekezdését, hogy „a bíróság az érdemleges tárgyalást a perfelvételre bejelentett ügyek elintézése után a perfelvételi határnapon *sürgősség esetén kívül is* köteles megtartani abban az esetben, ha az érdemleges tárgyalás előkészítése nem mutatkozik szükségesnek.” A Te.-hez fűzött indokolás szerint a módosítás

³⁹⁶ Gaár Vilmos 1911. 164.

³⁹⁷ Térfi Gyula 1911. 290.

³⁹⁸ Magyary Géza 1924. 385.

³⁹⁹ Tóth Károly 1923. 503.

⁴⁰⁰ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 137.

⁴⁰¹ Térfi Gyula 1911. 298.

előtti rendelkezések nem érték el a céljukat. Ennek oka, hogy az alperes azért, hogy késleltesse az eljárást nem egyezett bele a folytatásba, a bíróság az ügyet nem tartotta sürgősnek, és azt nem folytathatta. A módosítás szerint azonban, ha például a felek között csak a jogkérdés vitás vagy az okiratos bizonyítás halasztás nélkül szintén lefolyatható, a bíróság *köteles* megtartani az érdemleges tárgyalást.⁴⁰² A tárgyalási időköz és a halasztás ekkor csak feleslegesen hátráltatja a gyorsabb elintézését és feleslegesen okozott költségeket teremt. A Te. ezzel nemcsak a lehetőségét kívánta megteremteni az egy határnapon való elintézésnek, hanem *szűk körben a bíróság kötelezettségévé is tette.*⁴⁰³

3.4.1 Az érdemleges tárgyalás előkészítése (194. §)

A bonyolultabb ügyeket az érdemleges(szóbeli) tárgyalás előtt, a tárgyalási időköz tartama alatt szükséges írásban előkészíteni. Ennek célja, hogy a felek és a bíróság már az érdemleges tárgyalást megelőzően kellő tájékoztatást kapjanak a felek nyilatkozatairól, kérelmeiről.⁴⁰⁴ További célja, hogy ezzel akadályozza meg a perrend a tárgyalás elhalasztását és elősegítse a perkoncentrációt.⁴⁰⁵ Ezáltal az előkészítés az ítékezés pillanatát közelebb hozza a tényállás előterjesztéshez.⁴⁰⁶ Az írásbeli előkészítés két kulcsfogalom körül összpontosul, ezek a *tájékoztatás* és az *előkészítő irat*, melyek jelentése és indoka részben összekapcsolódik és az egész perrendet átható szóbeliség elvével, azzal összhangban nyerik el végső jelentésüket.

3.4.1.1 Az előkészítő iratok jellege

A *tájékoztatásból* következik, hogy ezen iratoknak nincs kötelező erejük. Arra szolgálnak, hogy a bíróságot és a másik felet előzetesen informálják, tájékoztassák. Indoka, hogy a perrend a szóbeliség elvének megerősítése érdekében a lehető legkisebb kötőerőt kívánja adni az írásbeliségnek és ezzel az iratoknak, nehogy a tárgyalás súlypontja az iratokra helyeződjön át.⁴⁰⁷ Podhorányi Gyula megállapítása szerint az előkészítő iratok előterjesztése nem kötelező, azok a felek kölcsönös informálására és a tárgyalás menetének biztosítására és gyorsabb lefolyására szolgálnak. A szóbeliség merev alkalmazását, és az előkészítő iratok háttérbe szorítását nem tartja célszerűnek. Álláspontja szerint az előkészítő iratok e fentebb

⁴⁰² Fabinyi Tihamér 1931. 419.

⁴⁰³ Fabinyi Tihamér 1931. 419.

⁴⁰⁴ Gaár Vilmos 1911. 173.

⁴⁰⁵ Plósz Sándor 1902. 24.

⁴⁰⁶ Jancsó György- Meszlényi Artúr: *A magyar polgári perrendtartás rendszeres kézikönyve*. 2. köt., Budapest, Athenaeum, 1915. 1. (Néhai Jancsó György irodalmi hagyatékának felhasználásával írta Meszlényi Artúr), (továbbiakban: Meszlényi Artúr 1915).

⁴⁰⁷ Tóth Károly 1923. 501.

írt célok mellett elősegítik a szóbeli tárgyalás koncentrációját, valamint fontos segédeszköz a tárgyalás anyagának írásba foglalására.⁴⁰⁸

Az *előkészítő irat* fogalomból következik – ahogy azt a perrend következetesen végig viszi az eljáráson –, hogy ezen iratok tartalma csak akkor vehető figyelembe a jogvita eldöntésénél, ha azokat a felek utóbb szóban is előadták.⁴⁰⁹ A szóbeliség elve nem engedi, hogy a felek az előkészítő iratok tartalmára hivatkozzanak, a perrend ezért ezt állítja fel általános szabályként (203. §). Ökröss Bálint szerint a szóbeli per alapja a szóbeli tárgyaláson előadottak, ehhez az irat csak előkészület, csak azt jelzi, hogy a felek mit kívánnak majd előadni.⁴¹⁰ A Tc. azonban tartalmaz kivételeket, ahol megengedi, sőt kifejezetten előírja az iratokra való hivatkozást⁴¹¹ (178. § 3. bekezdés).

Plósz Sándor felfogása szerint nem az előkészítő iratok vannak arra hivatva, hogy előkészítsék a pert, hanem a szavak, ezért az előkészítő iratok tartalma nem köti a feleket.⁴¹²

*Ezzel előáll az a helyzet, hogy a szó az írás fölött áll. Az iratok csak az értesítés, informálás eszközei, azok nem képezik a per anyagát, nem válnak periratokká.*⁴¹³ Ezzel Plósz Sándor radikálisan a szóbeliség pártjára áll, a periratokban foglalt, ám szóban elő nem adott állításokat figyelmen kívül hagyhatónak tartja. Teszi ezt azért, mert a törvénycikk megalkotásával együtt kellett meghonosítani a szóbeliség elvét (a rendes peres eljárásban, hiszen a sommás eljárás már szóbeli volt) a peres eljárásban. 1883. évi jogászegyleti felszólalásában kifejtett véleménye szerint, ha a szóbeliségnek érvényt akarnak szerezni akkor „*kényszerrel kell statuálni a szóbeli előadásra*”. Éles kritikával illeti azokat, akik a francia perjogra hivatkoznak az ő álláspontjával szemben, tekintettel arra, hogy „*ott a szóbeliség már gyökeret vert, nálunk meg kell még honosítani.*”⁴¹⁴

Azt azonban Plósz Sándor is elismeri, hogy az írásbeliség teljes száműzése a perből lehetetlen. Szükséges az előkészítő iratok benyújtása, majd azok jegyzőkönyvhöz csatolása, valamint az előadottak utólagos jegyzőkönyvezése.⁴¹⁵ Ez az írásbeliség felhasználásának két módja, első a szóbeli tárgyalás írásbeli előkészítése, második az elmondottak utólagos írásba

⁴⁰⁸ Podhorányi Gyula: A törvénykezés reformja. *Jogtudományi Közlöny*, 1886/31. 249. (továbbiakban: Podhorányi Gyula 1886).

⁴⁰⁹ Gaár Vilmos 1911. 173.

⁴¹⁰ Ökröss Bálint 1880. 95-96.

⁴¹¹ Magyary Géza: A szóbeliség és közvetlenség alapelvei az új polgári perrendtartásban. *Jogtudományi Közlöny*, 1912/40. 348-349. (továbbiakban: Magyary Géza 1912).

⁴¹² Plósz Sándor 1883. 6.

⁴¹³ Plósz Sándor 1883. 6-7.

⁴¹⁴ Plósz Sándor 1883. 8.

⁴¹⁵ Plósz Sándor 1883. 9.

foglalása.⁴¹⁶ Ökröss Bálint szerint a jegyzőkönyvbe vétel megszünteti a szóbeliség ellen felhozott azon érvet, hogy a fél szóbeli előadásából származó jogai nyom nélkül eltűnnek. Szükséges az írásbeli rögzítés, mert az eljárás további folyamára is kiható mozzanatok foglaltnak a jegyzőkönyvbe.⁴¹⁷

Alföldy Ede szerint a „szóbeliség túlhajszolása” nyilvánul meg e rendelkezésekben. Érvelése szerint az előkészítő iratokat a felek nyilvánvalóan azért készítik, hogy a per során azok irányadók legyenek. Emellett az írásbeli nyilatkozatok nagyobb gondossággal és pontossággal készülnek, ezért pontosabban adják vissza a felek szándékát. Az egyes részletkérdések, számok, nevek, adatok kifejtésére vonatkozóan az írásbeli előadás sokkal célravezetőbb.⁴¹⁸ 1920-as cikkében megfogalmazott javaslata szerint a 203. § akként kell módosítani, hogy az előkészítő iratok tartalma megtartja a hatályát függetlenül attól, hogy a szóbeli tárgyaláson előadták-e, „ha azt a fél a beadását közvetlenül követő tárgyaláson vagy e tárgyalás előtt vissza nem vonta.”⁴¹⁹

Domján Lajos azonban éppen az ellenkező álláspontot képviseli. Érvei szerint, ha az előkészítő iratokban foglaltak nem kötik a feleket, a benne foglaltaknak nincs jelentőségük, ha nem adják elő szóban, illetve előterjesztésük elmulasztása csak az okozott költség megtérítését vonja maga után, ezért *teljesen elhagyhatók*, kihagyhatók a perrendből.⁴²⁰

Az előkészítő iratokban elkövetett „mulasztás” vagy az előkészítő iratok előterjesztésének elmulasztása az okozott költségek megtérítésének szankcióját vonja maga után, de az ügy érdemére kiható hátránnyal nem jár a félre nézve, „mulasztását” a szóbeli tárgyaláson helyrehozhatja.⁴²¹ A „mulasztás” egyetlen biztosítéka a *költségviselés szankciója*.⁴²² Ezt erősíti az is, hogy a perrend nem kötelezi a bíróságot, – bár lehetőséget ad –, hogy az előkészítő iratokat felhasználja (204. §). Gaár Vilmos érvelése szerint azonban a perrend szabályozási rendszeréből az következik, hogy a szóbeli tárgyalásnak előkészítettnek kell lennie, ennek egyik eleme, hogy a bíróság ismerje az előkészítő iratok tartalmát.⁴²³ A perrend nyitva hagyja azt a kérdést, hogy a bíróság a tárgyalás előtt felhasználja-e az előkészítő

⁴¹⁶ Térfi Gyula 1911. 220.

⁴¹⁷ Ökröss Bálint 1880. 114.

⁴¹⁸ Alföldy Ede: A polgári perrendtartás egyszerűsítése. *Jogtudományi Közlöny*, 1920/15. [2.r.] 114. (továbbiakban: Alföldy Ede 1920a).

⁴¹⁹ Alföldy Ede 1920a. 114.

⁴²⁰ Domján Lajos 1906. 206.

⁴²¹ Plósz Sándor 1902. 220.

⁴²² Meszlényi Artúr 1915. 9.

⁴²³ Gaár Vilmos 1911. 173.

iratokat. Indoka, hogy a figyelembevétel vagy elolvasás a tanács minden tagjától vagy az elnöktől csak óhaj lenne, nem lehetne megfelelően szankcionálni.⁴²⁴

Az írásbeli előkészítés mindkét félre nézve elő van írva. A felperesi oldalon ennek elsődleges célja, hogy ha az idézőlevélben nem közölte a tényállításait és bizonyítékait, akkor itt tegye meg. Plósz Sándor és Gaár Vilmos fogalomhasználatát idézve, ha a felperes az idézőlevélben e „kötelességének” nem tett volna eleget, akkor itt pótolhatja a mulasztását.⁴²⁵ Ez a fogalomhasználat azonban véleményünk szerint következetlen, figyelembe véve a szerzők és a perrend szabályozási logikáját, – mely több helyen is kifejtésre került – amely szerint az előkészítő iratok nem bírnak kötelező erővel, azok előterjesztése csak segíti az eljárást, de nem szolgáltatnak peranyagot.

Pap József kritikája szerint a törvénycikk a szóbeliség túlhajszolása miatt kevés hangsúlyt fektet az írásbeliségre, ennek következménye, hogy az előkészítő iratok tartalmához a felek, és különösen a felperes, a keresetlevélhez nincs kötve.⁴²⁶ Szerinte az előkészítő iratoknak nagyobb figyelmet kell szánni. Érvelése szerint, ha a perrend részben figyelembe veszi az előkészítő iratokat⁴²⁷, akkor azokat egészben is figyelembe lehetne venni.⁴²⁸ Ezzel az iratokban foglaltakhoz bizonyos kötőerőt, kötöttséget írna elő. Érvelése szerint a pusztán költségviselés következményével járó szankcionálás nem elegendő, mert így előfordulhat az, hogy ha valaki vállalja a költségviselést, akkor teljesen előkészítetlenül kerül sor a szóbeli tárgyalásra.⁴²⁹ Mindezzel együtt a szóbeliség elvét nem kívánja csorbítani, és nem kívánja az írásbeliség erősödését, de a Tc. által elfoglalt szóbeliség-írásbeliség arányától eltérne, nem látja veszélyben ezáltal a szóbeliség elvét, mint Plósz Sándor.⁴³⁰ További érve, hogy a szóbeli előadás képezze az ítélet alapját egy fikció, hiszen a kereset, az ellenkérelem a felek kérelmei, nyilatkozatai írásba foglalandók és a jegyzőkönyvhöz melléklendők.⁴³¹

Véleményünk szerint a Tc. az előkészítő iratok perbeli szerepe tekintetében *egy mérsékelt megoldást alkalmaz*. Teljesen nem hagyja ki a perrendből, azonban a perszerkezettel összefüggésben azoknak a lehető legkisebb szerepet adja. Ennek a megoldásnak köszönhetően, – ahogy a fenti jogirodalom mutatja – mindkét oldalról kritika alá vonható. Követelhető az előkészítő iratok teljes elhagyása vagy azok egyenesen perirattá történő

⁴²⁴ Térffy Gyula 1911. 222.

⁴²⁵ Plósz Sándor 1902. 217., Gaár Vilmos 1911. 174.

⁴²⁶ Pap József 1899. 63.

⁴²⁷ Lásd kifejezett előkészítő iratokra való hivatkozás megengedése (Tc. 178. §).

⁴²⁸ Pap József 1899. 103.

⁴²⁹ Pap József 1899. 102.

⁴³⁰ Pap József 1899. 98-104.

⁴³¹ Pap József 1899. 103.

minősítése. Ez a mérsékelt megoldás véleményünk szerint helyes választás. Az írásbeli előkészítő irat szerkesztésével előtrébe kerülnek az írásbeliség előnyei, mint a részletesen kidolgozott és lényegre törő jogi érvelés kifejtése, azonban ezek csak a *szóbeli előadással válnak élővé*, így a perrend egyben vissza is szorítja az írásbeliséget, valamint megteremti a közvetlen szóbeli előadás lehetőségét a bíróság előtt.

3.4.1.2 Az előkészítő iratok száma és tartalma

A Tc. abból indul ki, hogy a keresetlevélen kívül egy alperesi előkészítő irat elegendő lesz.⁴³² Az előkészítés addig tart, amíg a felek nem közölték egymással mindazt, amit az érdemleges tárgyaláson elő kívánnak adni, azonban az érdemleges tárgyalás hatánapjáig be kell érkezniük az előkészítő iratoknak.⁴³³ A Tc. rövid – 3 napos – határidőt enged a felperesnek a kítűző végzés kézhezvétele után, hogy az alperes ügyvédjével közölje az előkészítő iratát (194. §). Ezzel a rövid határidővel segíti a perrend a perelhúzás megakadályozását, hiszen a „felperesnek már előbb is módjában volt, sőt keresetlevelében köteles lett volna a javára szolgáló tényállításokat és bizonyítékokat előadni.”⁴³⁴ E rendelkezéssel a rövid 30 napos előkészítés során így az alperesnek több ideje marad a válasziratának előterjesztésére. Ez azért is szükséges, mert perbebocsátkozása nem előkészítő irat, az nem tartalmazott tényállításokat, bizonyítékokat és indokolást sem.⁴³⁵ „A tárgyalási időköz első felében az alperes ügyvéde a felperesi ügyvédnek előkészítő iratot köteles kézbesíteni, amelyben a vele közölt kereseti tényállításokra s bizonyítékokra nyilatkozik és egyszersmind saját tényállításait és bizonyítékait, valamint netaláni új kérelmeit közli” (195. §).

A Tc. hatálybalépésekor nem korlátozta az előkészítő iratok *számát*. Azonban a *Tcn.* azzal egészítette ki a Tc.-t, hogy az első körös iratváltást (felperesi keresetlevél, alperesi ellenkérelem) követően a felek további egy-egy előkészítő iratot terjeszthetnek elő, a bíróság kivételesen szükséges esetben kérelemre több előkészítő iratot engedélyezhet.⁴³⁶ A novella indokolása szerint azzal, hogy a Tc. nem korlátozta az előkészítő iratok számát sok esetben azok „szükségtelenül túltengtek” és ezzel feleslegesen megterhelték a bíróságot, valamint felesleges költségeket okoztak.⁴³⁷

⁴³² Térfi Gyula 1911. 223.

⁴³³ Tóth Károly 1923. 502.

⁴³⁴ Gaár Vilmos 1911. 174.

⁴³⁵ Plósz Sándor 1902. 217.

⁴³⁶ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 133.

⁴³⁷ Térfi Gyula (szerk.): *A Polgári Perrendtartás Törvénye és Joggyakorlata*. 7. kiad. 1. köt., Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1927. 443. (továbbiakban: Térfi Gyula 1927).

A *tartalmukra* vonatkozóan a Tc. eredeti szövege úgyszintén nem tartalmazott korlátozást. Bár a 194. és 196. §-ok hatálybalépéskori szövege utalt ugyan a tartalomra (tényállítások, bizonyítékok, új kérelem), de a Tc. nem tiltotta az ezeken túlmutató tartalmat. Plósz Sándor szerint e rendelkezések eredeti célja, hogy az előkészítő iratok rövidek legyenek, ezért azok tartalmát a legszükségesebbre szorítja. Annak megakadályozására, hogy ezen iratok periratokká váljanak, a bíróság feladata a felesleges előadások költségviselés terhe melletti figyelmen kívül hagyása.⁴³⁸

A Te. 14. § azonban kimondta, hogy az előkészítő iratok csak tényállításokat, bizonyítékokat, az alkalmazandó jogszabályokra való utalást és kérelmeket tartalmazhatnak, mégpedig a lehető legrövidebben. A Te. miniszteri indokolása szerint az 1925-ös Tcn. általi módosítás ellenére az előkészítő iratok terjedelme a peranyagot áttekinthetlenné teszi, a bíróságra azok elolvasása nagy munkaterhet ró.

A módosítással az eredeti Plósz Sándor által megfogalmazott célokat kívánták visszahozni, vagyis a rövid, áttekinthető periratokat, a jogi okfejtések kizárásával.⁴³⁹ Szankcióként bekerült a Tc.-be, hogy a nem megfelelő előkészítő iratért perköltség nem jár.⁴⁴⁰ Fodor Ármin véleménye szerint a Te. előkészítésének idejére a perjogi gyakorlat eltért az eredeti plószói céloktól. E módosításokkal ahelyett, hogy új alapokra fektetnék a Tc.-et a jogalkotó visszatér az eredeti Plósz Sándor által megalkotott elvekhez, különösen igaz ez a szóbeliség és az írásbeli előkészítés viszonyára.⁴⁴¹

3.4.2 Az érdemleges tárgyalás

A tárgyalás kezdetén a felek kérelmeiket adják elő (220. §). Ez alatt értendők a felek azon indítványai, melyek a hozandó ítélet vagy más ügydöntő határozat rendelkező részét szabják meg.⁴⁴² Meszlényi Artúr a *kérelmek* alatt a kereset és az ellenkérelem előadását, megisméltését érti. Véleménye szerint helytelen arra következtetni, hogy itt a felek a tárgyalás menetének irányítására vonatkozó előadásait, illetve a bizonyításra vonatkozó kérelmeket kell érteni, hiszen a pervezetés hivatalból történik, és az ilyen indítványoknak nincs addig értelme, míg a felek ténybeli álláspontja nincs tisztázva.⁴⁴³ „Nem marad tehát más hátra, minthogy kérelem alatt itt is a kereset és az érdemleges ellenkérelem

⁴³⁸ Plósz Sándor 1902. 217.

⁴³⁹ Fabinyi Tihamér 1931. 422.

⁴⁴⁰ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 134.

⁴⁴¹ Vö.: Fodor Ármin: A polgári peres eljárás reformja. *Jogállam*, 1930/3-4. 85-92.

⁴⁴² Kovács Marcel: *A polgári perrendtartás magyarázata*. 2. kiad., 4. füz., Budapest, Pesti nyomda Rt., 1927. 588. (továbbiakban: Kovács Marcel 1927).

⁴⁴³ Meszlényi Artúr 1915. 19.

előterjesztését értsük, vagyis annak megismétlését, a mi a perfelvételi tárgyaláson már megtörtént.”⁴⁴⁴

A tárgyalás jogi kereteit a fenti kérelmek szabják meg, így annak előterjesztése után következnek a tényelőadások, melyek a tárgyalás ténybeli kereteit határozzák meg.⁴⁴⁵ A Tc. 221. § rendelkezései szerint: „tényállítások, az ellenfél tényállításaira való nyilatkozatok, a bizonyítékok megnevezése vagy felmutatása és a rájuk vonatkozó nyilatkozatok rendszerint bármikor megtehetőek annak a tárgyalásnak a bezárásáig, a mely a fennforgó kérdést elintéző határozatot megelőzi.” E paragrafus értelmében a tárgyalás *egységes egész*. „A felek tényállításaikat és bizonyítékaikat akár egymással összekötve, akár külön, a tárgyalás bármely szakában annak berekesztéséig előadhatják. Az eshetőségi elvet – annak közönséges értelmében, a törvényes *praeclusio* hatályával – a [Tc.] elejti.”⁴⁴⁶ Nincs elválasztva az állítások és a bizonyítás szaka.⁴⁴⁷ Az egységes tárgyaláson belül nincs korlátozva a perbeszédék száma, a tárgyalás addig tart, amíg a vita eldöntésre alkalmas.⁴⁴⁸

Földes István e paragrafust és az általa felállított elvet nevezi a *tárgyalás egységességének*, illetve a szabad perbeli előadás elvének.⁴⁴⁹ Az egységes tárgyaláson tehát az eshetőség elvének elvetése miatt is – Meszlényi Artúr megfogalmazásával élve – nincsenek kizárva a *nóvumok*. A felek a tárgyalás folyamán előadhatnak új tényeket, felhozhatnak új bizonyítékokat. Az ebből eredő hátrányos jogkövetkezmények enyhítésére pedig két megoldás létezik: egyik, ha a perrend korlátlan halasztást enged; másik a megfelelő előkészítés, mely még a tárgyalás előtt informálja a másik felet, ezáltal a szóbeli tárgyaláson megfontoltan és a szükséges bizonyítási eszközökkel tud nyilatkozni. A Tc. az utóbbit választotta.⁴⁵⁰

Az érdemleges tárgyalás szakában a tárgyalás koncentrációjának fenntartása érdekében a Tc. több eszközt – szankciót – is ad a bíróság kezébe a késedelmesen megtett perbeli cselekmények vagy szándékosan perelhúzást célzó cselekmények szankcionálására. Elsőként a Tc. a fél *hanyagsága* ellen lép fel, ha ugyanis a fél az előterjesztéseit a bíróság meggyőződése szerint korábban érvényesíthette volna, és ez a tárgyalás elhalasztására ad okot, az ebből eredő többletköltséget pernyertesség esetén is viselnie kell a félnek (221.§ 2.

⁴⁴⁴ Meszlényi Artúr 1915. 19.

⁴⁴⁵ Meszlényi Artúr 1915. 20.

⁴⁴⁶ Plósz Sándor 1902. 35.

⁴⁴⁷ Wach Adolf: A magyar polgári perendtartás törvényjavaslata. *Jogállam*, 1902/6. 446.

⁴⁴⁸ Tóth Károly 1923. 503.

⁴⁴⁹ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 146-147.

⁴⁵⁰ Meszlényi Artúr 1915. 2.

mondat). Másodikként, ha a fél *rosszhiszeműen*, szándékosan, az ügy késleltetését célzóan teszi meg vagy halogatja előadásait, úgy az utólagos előadásokat és felajánlott bizonyítékokat a bíróság hivatalból is figyelmen kívül hagyhatja⁴⁵¹ (222. § 1. bekezdés). Továbbá azt a felet vagy képviselőt, aki jobb tudomása ellenére az ügyre tartozóan nyilvánvalóan alaptalan tényt állít, alaptalanul tagad, vagy nyilvánvalóan alaptalanul hivatkozik valamely bizonyítékra, a bíróság hatszáz koronáig terjedhető pénzbírsággal bünteti (222. § 2. bekezdés).

A rosszhiszeműségre vonatkozó rendelkezéseket az 1902-es plószai javaslat még nem tartalmazta, az Igazságügyi Bizottság kezdeményezésére került be a Tc.-be.⁴⁵² A bizottság érvelése szerint e rendelkezéssel a Tc. egyéb rosszhiszemű pervitelt tiltó rendelkezései megfelelő kiegészítést nyernek.⁴⁵³ Herceg Lajos aggályai szerint a rendelkezés inkább az alperes ellen irányul, mert neki áll érdekében védekezésével akadályozni a pert, valamint a hatszáz koronáig terjedő bírság alacsony összegű, illetve a szankcionáláshoz szükséges előfeltételek megítélése és alkalmazása további értelmezési kérdéseket és bizonyítást vet fel, ami megnehezíti az alkalmazást. Mindezek miatt 1913-ban írt cikkében bizalmatlanul fogadta az új rendelkezést.⁴⁵⁴

3.5 A járásbírói eljárásban alkalmazandó eltérő szabályok

A Tc. nem különítette el önálló fejezetbe az eltérő szabályokat. Az elkülönítés megnehezíti a törvény áttekinthetőségét. Ez azzal jár, hogy a járásbíró csak úgy „szerezheti meg magának a szükséges tájékozódást, ha a megfelelő szabályt nemcsak a járásbírói eljárás fejezetében, hanem a törvényszéki eljárás szabályai között is keresi.”⁴⁵⁵ Ez hátrányos a bíróra nézve, akinek a tárgyalás folyamán gyors tájékozódásra van szüksége.⁴⁵⁶ Jelen dolgozat ugyanakkor nem a gyakorlati alkalmazást szolgálja, így az eltérő szabályok összegyűjtése és együttes tárgyalása a tudományos áttekinthetőséget nagyban segíti.

Megfigyelhető az a szabályozási technika, hogy ahol a Tc. paragrafusa általános, tehát a törvényszéki és a járásbírói eljárásra szintén alkalmazandó szabályt ír le, ott *általánosan* fogalmaz, ahol viszont eltérés van, ott használja a „*törvényszéki eljárásban*”, illetve a

⁴⁵¹ Földes István-Fehérváry Jenő 1946. 147-148.

⁴⁵² Herceg Lajos: Az 1911: I tcz. 222. §-ához. *Jogtudományi Közlöny*, 1913/17. 149. (továbbiakban: Herceg Lajos 1913).

⁴⁵³ Térfi Gyula 1927. 455.

⁴⁵⁴ Herceg Lajos 1913. 149-150.

⁴⁵⁵ Plósz Sándor 1902. 176.

⁴⁵⁶ Plósz Sándor 1902. 176.

„járásbírósi eljárásban” megkülönböztetést, vagyis a járásbíró a paragrafus elején, amennyiben észleli a *törvényszéki* terminust, tudhatja, hogy a paragrafus végén lesz eltérő szabály a járásbírósi eljárásra.

Fodor Ármin szerint a törvényszéki és a járásbírósi eljárás közötti egyik legfontosabb, sőt talán az egyedüli lényeges különbség, a *szóbeliség-írásbeliség* szerepe. A szóbeliség fokozott megjelenése miatt az írásbeli előkészítés háttérbe szorul, a tárgyaláson előadottak jegyzőkönyvezése azonban felértékelődik.⁴⁵⁷ Ezen túl a jegyzőkönyv szerepe minden egyes eljárási cselekménynél, melynél a törvényszéki eljárásban azt írásban kell teljesíteni, felértékelődik. Igaz ez a keresetre, melyet a felperes jegyzőkönyvbe mondhat (135. §). A keresetlevélben közölt és a perfelvételi határnapon előadott kereset közti eltéréseket írásbeli benyújtás hiányában jegyzőkönyvbe kell venni (178. §). Ezt az ügyvédkényszer hiánya indokolja.⁴⁵⁸ Az ellenkérelmet szóban kell előadni, és azt hivatalból jegyzőkönyvezni kell (185. §).

A perfelvételi tárgyalás cezúráját a Tc. csak a törvényszéki eljárásban juttatja teljesen érvényre.⁴⁵⁹ Ennek legfontosabb megjelenése, hogy a járásbírósi eljárásban az idézés egyszerre a perfelvételi és az érdemleges tárgyalásra is szól (142. §). Itt ugyanis *van külön perfelvétel, de nincs külön perfelvételi határnap*, hanem az érdemleges tárgyalás folytatólagosan megtartandó,⁴⁶⁰ sőt az idézés teljesen egészében kimaradhat a peralapítást előkészítő cselekmények közül, amennyiben a felek a bíróság által meghatározott és közzétett napokon, önként, együttesen megjelennek a bíróság előtt (146. §). Csak a járásbírósi eljárásban fordulhat elő az, hogy a felek minden előkészítés nélkül jelennek meg a perfelvétel céljából úgy, hogy köztük még semmiféle per nincs folyamatban.⁴⁶¹ A Tc. azonban szintén módot nyújt arra, hogy a cezúranak az előnye a járásbírósi eljárásban is érvényesülhessenek és megengedi az érdemleges tárgyalás elhalasztását.⁴⁶²

Fontos eltérő szabály, hogy a pergátló kifogások *elvetése tárgyában a bíróság végzéssel* dönt, mely ellen fellebbezésnek nincs helye, az az ügy érdemében hozott határozat elleni fellebbezés során vitatható⁴⁶³ (181. §). A pergátló kifogásnak helyt adó bírói döntés ítélet formájában történik.⁴⁶⁴ A fellebbezési jog kizárásával elengedő a végzés határozati forma,

⁴⁵⁷ Fodor Ármin 1902. 242.

⁴⁵⁸ Plósz Sándor 1902. 203.

⁴⁵⁹ Plósz Sándor 1902. 34.

⁴⁶⁰ Jancsó György 1912. 400.

⁴⁶¹ Magyary Géza 1924. 346.

⁴⁶² Plósz Sándor 1902. 216.

⁴⁶³ Jancsó György 1912. 423.

⁴⁶⁴ Magyary Géza- Nizsalovszky Endre 1939. 337.

hiszen ekkorra a fentebb Plósz Sándor által kifejtett aggályok – nevezetesen, hogy a végzés elleni fellebbezéssel kapcsolatos részletszabályokat meg kellene alkotni – nem jelentkeznek.⁴⁶⁵

A szóbeliség elve még fokozottabb szerepet kap a kereset és az ellenkérelem előadásakor. Mindkét eljárási cselekmény esetén elengedő azokat szóban megtenni, ezek után pedig azok jegyzőkönyvbe foglalása következik (178. §, 185. §). Az ügyek egyszerűbb volta és az eljárás nagyobb rugalmassága indokolja, hogy az érdemleges tárgyalás rendszerint azonnal a perfelvételi tárgyalás után megtartandó.⁴⁶⁶

A járásbírói eljárásban a perfelvételi és az érdemleges tárgyalás közti előkészítés nem alkalmazandó, a Tc. hatálybalépéskori szövege azt egyszerűen *kizárta* (205. §). Ez egyrészt levezethető a tárgyalási időköz elhagyásának lehetőségéből. Ekkor tekintettel a két szak egymás utáni megtartására fogalmilag kizárt. Másrészt, ahogy fentebb láttuk, az indok itt szintén ugyanaz, mint eddig minden intézménynél, az ügyek egyszerűbb volta, illetve a kötelező jogi képviselő hiánya.⁴⁶⁷ Szűk körben azonban, az okiratok előzetes közlése útján való előkészítésnek járásbírói eljárásban is helye van⁴⁶⁸ (202. §).

A gyakorlat azonban azt mutatta, hogy nagyobb értékű perekben a járásbírói eljárás előtt szintén célszerű lenne az előkészítő iratok váltása.⁴⁶⁹ Ezért a Tcn. kiegészítette e rendelkezést, ettől kezdve, ha az érdemleges tárgyalást az előkészítés hiánya miatt el kell halasztani, a bíró az olyan perben, amelyben az ügyvédi képviselő a törvény (94. §) szerint kötelező, elrendelheti előkészítő iratok közlését és erre határidőt tűz. Egyebekben az előkészítésre a 194-203. §-ok a járásbírói eljárásban is megfelelően alkalmazandók, valamint a bíró, ha a tárgyalást el kell halasztani, előkészítő iratok közlésének elrendelése nélkül is meghagyhatja bármelyik félnek, hogy azokat az okiratokat, amelyeket használni kíván, bizonyos határidő alatt a bírósági irodában tegye le, hogy az ellenfél megtekinthesse (Tcn. 5. §, Tc. új 205. §). A 204. § szerinti előkészítő intézkedéseket a bíróság szintén megteheti a járásbírói eljárásban (Tcn. 5. §).

A Te. indokolása szerint a Tcn. általi módosítások oda vezettek, hogy a járásbírói eljárás nagyrészt írásbelivé vált, a bíróság jegyzőkönyvvezető hiányában akkor is elrendelte az előkészítő iratok előterjesztését, ha arra feltétlenül nem volt szükség.⁴⁷⁰ Erre tekintettel a Te.

⁴⁶⁵ Vö.: Plósz Sándor 1927. 135.

⁴⁶⁶ Jancsó György 1912. 428.

⁴⁶⁷ Meszlényi Artúr 1915. 10-11.

⁴⁶⁸ Magyary Géza 1924. 248.

⁴⁶⁹ Fabinyi Tihamér 1931. 427.

⁴⁷⁰ Fabinyi Tihamér 1931. 427.

szigorít és csak bizonyos, *bonyolultabb természetű ügyekben* (melyeket külön nevesít a Te.) lehetséges, amennyiben ez a vitás követelések vagy ellenkövetelések nagy száma miatt szükséges (Te. 15. §). A perrend tehát a bonyolultabb ügyekben – ahogy a Te. indokolása fogalmaz – *kénytelen* a járásbírói eljárásban is teret engedni az előkészítő iratoknak, enyhítve ezzel a bíróság jegyzőkönyvezési kötelezettségén.⁴⁷¹

3.6 A Tc. tárgyalási szerkezete mellett és ellen felhozott jogirodalmi érvek

Plósz Sándor – előadásában és írásában – az általa megalkotott rendszer előnyeként látta, hogy a perfelvétel nem igényel előkészítést, ezáltal rövid határidővel kitűzhető a perfelvételi tárgyalás. Az ügy pedig az alperes meg nem jelenésének szankciójaként makacssági ítélet, elismerés, lemondás, egyezség, perakadály folytán gyorsan be is fejeződik.⁴⁷² A törvényszék előtti kötelező jogi képviselet az alperest már korán arra kényszeríti, hogy ügyvédet fogadjon, ezáltal az ügyvéd nem kérhet halasztást a későbbiekben, arra hivatkozással, hogy most kapta a megbízást ügyfelétől.⁴⁷³ A bíróságra nézve előny, hogy nem kell előkészülnie a perfelvételre, illetve annak egyszerű és gyors tartalma miatt jelentős számú ügyet tud egy nap tárgyalni. Továbbá, a perfelvételi tárgyalás után az ügy egyedi jellegéhez képest be tudja osztani a saját ügyterhe mellett az idejét a bíróság.⁴⁷⁴ A cezúra Tc. szerinti alkalmazásával nem állhat elő az a helyzet, hogy minden pert tekintet nélkül arra, hogy létre fog-e jönni érdemileg elő kell készíteni.⁴⁷⁵

Oberschall Adolf szerint a külön perfelvételi határnap tartása a legtöbb esetben indokolatlan. Egyrészt, ha mulasztás, elismerés, elállás, lemondás vagy egyezség születik, ott érdemleges tárgyalás egyébként sem fordul elő, ezekért tehát nincs szükség külön határnapra. A pergátló kifogások elintézésére, ha egyszerű az elintézésük, akkor felesleges külön határnap, ha bonyolult, akkor pedig halasztást igényel és elveszik a külön határnap előnye. További álláspontja szerint nem érdemes a perbebocsátkozásra külön fenntartani egy határnapot. Azt az érvet sem tartja meggyőzőnek a rendszer mellett, mely szerint a külön perfelvételi határnap esetén nem kell előkészíteni az ügyeket.⁴⁷⁶

⁴⁷¹ Fabinyi Tihamér 1931. 428.

⁴⁷² Plósz Sándor 1883. 13.

⁴⁷³ Plósz Sándor 1883. 13.

⁴⁷⁴ Plósz Sándor 1883. 13.

⁴⁷⁵ Papp József: Az új polgári perrendtartásról. *Jogállam*, 1907/8. 627.

⁴⁷⁶ Oberschall Adolf 1896a. 2.

Alföldy Ede 1920-ban írt cikkében közöltek szerint meg kell szüntetni az eljárás kettéosztását. Érvelése szerint a külön perfelvételi határnap pusztán idő és munkapazarlás.⁴⁷⁷ A perfelvétellel elérhető előnyök csak kivételesen jelentkeznek, ellenben egy plusz megjelenést ró a felekre. A tárgyalás előkészítése – melyet a perfelvétel elhagyásával már az első tárgyalási határnapra meg kellene tenni – szerinte nem jelent nagy terhet a felekre nézve, illetve, ha pergátló kifogás nem merül fel, akkor a perfelvétel csak üres formáság, mely akár az érdemleges tárgyalás előtt közvetlenül is megtartható. Érvelését azzal zárja, hogy „az önálló perfelvétel intézményének az eltörlése semmi tekintetben sem hagyja ürt maga után.”⁴⁷⁸

E hivatkozott tudományos álláspontok alapján megállapítható, hogy a szerzők mindegyike az általuk felhozott érvekre támaszkodva elméletileg helyesen ítéli meg a Tc. tárgyalási szerkezetével kapcsolatos helyeslését vagy éppen aggályait. Ebből az a következtetés vonható le, hogy az ügyek és az élethelyzetek differenciáltsága miatt minden szabálynak, elvnek vannak előnyei és hátrányai, melyek arányának helyes megtalálása nehéz jogalkotói feladat.

A Tc. kiemelet jelentőséget tulajdonít a perakadályok vizsgálatának és a per létrejöttének, olyannyira, hogy e két kérdésnek külön határnapot szentel, és cezúrával választja le a per érdeméről. Az imént hivatkozott bíráló tudományos nézetek ezt a fontosságot vitatják, és ezen keresztül a perszerkezetet ellenzik. Véleményünk szerint, ha a jogalkotó e két kérdést fontos és hangsúlyos eljárásjogi előkérdésnek tekinti a per érdeme előtt, akkor helyesen különíti el. Az elkülönítéssel pedig előjönnek az e címben fentebb hivatkozott előnyök, melyek által végső soron a perek egy jelentős részét a szerkezet *megszűri*, már az idő és költségigényes érdemleges szak és annak előkészítése előtt. Ahol ez a szűrő funkció pedig nem éri el a hatását, ott pedig a külön határnap és a perelőfeltételek előzetes vizsgálata önmagában nem okoz szükségtelen idővesztést és munkatöbbletet, különösen igaz ez a Te. módosítást követően a *vegyes tárgyalási rendszerrel*.

3.7 A Tc. tárgyalási szerkezetének összegzése

A Tc. tárgyalási rendszere szerint az idézőlevél bírósághoz történő beadását, megvizsgálását és közlését, vagyis az idézést követően gyakorlatilag előkészítés nélkül a felek a perfelvételi tárgyaláson együttesen megjelennek és csak ez után következik a tényleges előkészítés,

⁴⁷⁷ Alföldy Ede 1920. 107-108.

⁴⁷⁸ Alföldy Ede 1920. 108.

amennyiben annak szükségessége vagy lehetősége fennáll. Ez az a pont, ahol a fentebb hivatkozott szerzők rámutattak egy hiátusra, mely az előzetesen közölt kereset szabad megváltoztathatósága és az ehhez kapcsolódó *alperesi bizonytalanság*. E körben arra hívjuk fel a figyelmet, hogy az alperes úgy köteles az idézésre megjelenni, hogy egyáltalán nem biztos, hogy a szóbeli tárgyaláson a felperes szintén azt a keresetet adja elő, amit az idézésben közölt a bíróság. Ennek egyetlen lehetséges kiküszöbölése a szintén a kritikai szerzők által kívánt írásbeliség felé való elmozdulás, mely a plósi szerkezettől rendszeridegen és megbontaná a Tc. rendszerét.

Véleményünk szerint tekintettel arra, hogy az alperestől a perfelvételi tárgyaláson a pergátló kifosások felhozása és a perbebocsátkozás kijelentése elvárt perbeli cselekmény, a felperesi esetleges más kereset felhozása *nem sérelmes az alperesre nézve*. A perakadályokat a közölt vagy újonnan előadott kereset alapján rögtön elő tudja adni. Ezek előadása szintén elvárt, ha a közölt és az előadott kereset más perakadályok felhozását teszi szükségessé, azok hivatkozási szinten ismertek kell legyenek az alperes előtt. A perbebocsátkozás pedig nem egyéb, mint egy kijelentés, indokolás nélkül. Ezt meg tudja tenni akkor is, ha perfelvételi tárgyaláson szembesül először a keresettel.

Azzal, hogy a perfelvétel csak tárgyalásos úton folytatható le és az előkészítés ezt követően az érdemleges tárgyalás előtt zajlik a tárgyalási rendszerről valóban elmondható, hogy az osztott szerkezetű. Ezt azonban több oldalról is árnyalják bizonyos tényezők.

Egyrészt, hogy – követve a Tc. indokolását – a perrend *kizárta mindazt a tárgyalásból, melynek tárgya nem tartozik oda*. „Ahhoz, hogy a per lefolyhassék, előbb létre kell hozni. A perben ennél fogva két tényálladékkal találkozhatunk, t. i. a pernek és a perbevitt jognak a tényálladékaival. A perben előforduló cselekmények ennél fogva szintén kétfélek, t. i. vagy a per létrehozására vagy pedig a per folytatására, az érdemre vonatkoznak.”⁴⁷⁹

„A szóbeli perbeszédnek száma nincs megszabva, a tárgyalás addig tart, amíg az ügy kimerítve nincs. A perbeszédnek tartalma formához nincs kötve, a tárgyalás végéig minden tényállítás és bizonyíték elődható.”⁴⁸⁰ Ezáltal a per, mint *egységes egész jelentkezik*, nem oszlik részekre.⁴⁸¹ „De ezzel egyszersmind előáll a veszély, hogy a tárgyalás megoldhatatlan gombolyaggá válik, a melynek fonalai kisiklanak a bíróság kezéből. Nem kisebb az a veszély sem, hogy a per anyaga nem lesz egy tárgyalás keretébe szorítható, halasztás halasztás után

⁴⁷⁹ Plósz Sándor 1902. 30.

⁴⁸⁰ Kovács Marcel 1911. 268.

⁴⁸¹ Térfi Gyula 1911. 269.

következik és ezzel a szóbeliség és a közvetlenség előnyeinek nagy része is kárbavész. Az írásbeli előkészítés csak részben segít ezen a bajon. Ha az érdemleges tárgyalás sikerét biztosítani akarjuk, akkor abból ki kell zárni mindazt, ami külön elintézhető, hogy a tárgyalás ne legyen túlterhelve az anyag által. A peranyag egy részének különválasztásával oda is kell hatni, hogy a bíróság helyesen oszthassa be munkaidejét és hogy a helytelen munkabeosztás ne vezessen halasztásokra.”⁴⁸²

E kizárás a perbebecsátkozás, mely a perfelvételi és az érdemleges tárgyalás közti *cezúraként* jelenik meg, és a per szempontjából is jelentős hatások fűződnek hozzá. *A cezúra tulajdonképpen csak azt rögzíti, hogy a felek között jogvita van*, tartalmi kérdéseket nem rögzít. Erre az érvelésre támaszkodva a perfelvételi tárgyalás még nem a szűk értelemben vett tárgyalás, annak csak az érdemleges tárgyalás tekinthető. *A perfelvétel csak azért egészült ki a tárgyalás fogalommal, mert az szóbeli*. Az érdemleges tárgyalás pedig a szinte korlátlan tényelőadás-változtatás jogával és az eventualitás elvének háttérbe szorításával önmagában magán hordozza a tárgyalás fogalmának ismérveit. Támaszkodva a feldolgozott tudományos irodalomra és az iménti indokolás érvelésére az szintén kiolvasható ezekből, hogy a „per tényálladéka”, vagyis a per létrehozása lényegében még nem tárgya a pernek, ezért van az elkülönítve, kizárva abból.

Másrészt azzal, hogy a Tc. csak a törvényszéki eljárásban alkalmazta a tárgyalási időközt, a Tc. a járásbírói eljárásban kezdetektől fogva a *vegyes szerkezetet* követte.⁴⁸³ A perfelvételi tárgyalás és az érdemleges tárgyalás tartalma nem változott, de az időbeli egymásutánosság miatt a percezúra ugyan tartalomban elválasztotta a szakokat, de időben nem. A Te. 1930-as módosítása a törvényszéki eljárásban nagyobb számban lehetővé tette az érdemleges tárgyalás egy határnapon való lefolytatását. Azonban, ha bárminemű előkészítés szükséges, mely azonnal nem végezhető el, akkor e lehetőség rögtön alkalmazhatatlanná válik. Ezzel a Te. a törvényszék előtti eljárást szintén a vegyes szerkezet irányába mozdította el.⁴⁸⁴

Harmadrészt érdekes dogmatikai felosztás, hogy – ha osztott tárgyalási szerkezetként jellemezzük a Tc.-t – akkor a tényleges tárgyaláselőkészítés a két tárgyalási szak között zajlik. Ezáltal két előkészítés van, egyszer a perfelvételi tárgyalás előkészítése, lásd idézési kérelem, annak bírói megvizsgálása, idézés, másodszor a perfelvételi tárgyalás után –

⁴⁸² Plósz Sándor 1902. 30., Térfi Gyula 1911. 269.

⁴⁸³ Kengyel Miklós 1992. 62.

⁴⁸⁴ Kengyel Miklós: *Magyar Polgári Eljárásjog*, Budapest, Osiris, 2003. 224-225. (továbbiakban: Kengyel Miklós 2003a).

szükség esetén – az érdemleges tárgyalást megelőző iratváltás(ok) vagy maga a perfelvételi tárgyalás szintén csak előkészítés és maga a *tárgyalás egységes*. Ez az egységes tárgyalásra való hivatkozás megjelenik a Tc. tudományos irodalmában, sőt az indokolásában is. Ezzel a fentebb hivatkozott szerzők arra utalnak, hogy a tényállítások és a bizonyítás nincs megosztva az egyes szakok között, az mind az érdemleges tárgyalási szak része.⁴⁸⁵

E három tényezőből és a Tc. szerkezetének vizsgálatából levonhatjuk azt a következtetést is, hogy a *Tc. tárgyalási szerkezete egységes*, és abból ki van zárva a pergátló kifogások elintézése, mely önállóan a perfelvételi tárgyalás körében bírálандók el, illetve az írásbelileg előkészítendő, mindvégig figyelemmel a Tc. által hangsúlyozott szóbeliség elvére és ebből következően az előkészítő iratok körében elfoglalt álláspontjára.

A Tc. – a vizsgált tárgyalásszerkezettel összefüggésben – kevés számú módosítást élt meg, és azok egyike sem alakította át a Plósz Sándor által hosszú időn át megalkotott rendszert. A leghangsúlyosabb módosítás e körben a Te. tárgyalási időköz elhagyását – szélesebb körben – lehetővé tevő újítása. A vizsgált tudományos érvek mentén mind a Tcn. mind a Te. módosításairól elmondható, hogy azok mindvégig összhangban voltak az eredeti plószai gondolatokkal. Céljuk sokkal inkább a tudományos szinten kifejtett és ismert helyes alkalmazandóságra vonatkozó elvek kodifikálása volt, a félreértelmező gyakorlat megakadályozása érdekében.

A Tc. alapján azt a megállapítást tesszük, hogy annak *tárgyalása egységes, ugyanakkor tárgyalási szerkezete osztott*. Ezt kibontva az egységes tárgyalás alatt a fentiekben hivatkozottak alapján azt értjük, hogy abból a Tc. kizárta a per létrejöttének kérdését, azonban a tény és jogállításokat, valamint a bizonyítást nem különítette el, ezáltal az egységes tárgyalás lényegében a *funkcionális egységet* jelöli.

Az osztott szerkezet ezzel szemben véleményünk szerint azt jelenti, hogy a tárgyalás, mint a felek szóbeli, nyilvános, közvetlenül a bíróság előtt zajló ülése, mely a felek előadásainak a formális kereteit adja, két külön elnevezésű határnapon valósul meg. Az első perfelvételi tárgyalás, melynek tartalma – a plószai dogmatika szerint, mint láttuk nem tartozik a tárgyalás tartalmához – a peralapítás, formailag azonban tárgyaláson valósul meg, a második pedig az érdemleges tárgyalás, a tény- és jogállítások, a bizonyítási eljárás és a bíróság döntése. Ezt az érvelésünket támasztja alá Plósz Sándor ezirányú magyarázata, aki szerint „a tárgyalás a [Tc.] szerint egységes egész. A felek tényállításaikat és bizonyítékaikat akár egymással

⁴⁸⁵ Az érvelést lásd: Plósz Sándor 1902. 36-39.

összekötve, akár külön, a tárgyalás bármely szakában annak berekesztéséig előadhatják. [...]
A bizonyítékok szabad mérlegelése mellett nincs merev határvonal tényelőadások és bizonyítás közt. Nemcsak a szorosán vett bizonyító eszközök tartalmaznak bizonyító okokat, hanem a felek előadásai is. Ehhez járul, hogy a tényállítások maguk is sokszor a bizonyítási eljárás folyamán lesznek tisztázva és felvilágosítva.”⁴⁸⁶

⁴⁸⁶ Plósz Sándor 1902. 35-36.

4. Az 1952. évi III. törvény tárgyalási szerkezete

Jelen fejezet felépítését és az 1952-es Pp. tárgyalási szerkezetének feldolgozását két szempontrendszer határozza meg. Egyik oldalról a tudományos perjogi irodalom, másik oldalról a perrend felépítése és szerkezete. Azzal, hogy az 1952-es Pp. megszüntette a tárgyalás kettéosztását, bevezette az *egységes tárgyalási szerkezetet*, ezzel az eddigi osztott szerkezet alapköveit nyújtó fogalmak (például: perfelvétel, érdemleges tárgyalás) értelmüket veszítették, ezért a per strukturálására mind a jogalkotónak, mind a tudománynak új fogalmakat kellett találnia, vagy az eddig használt fogalmakat új tartalommal kellett meghatározni. Az egységes tárgyalási szerkezet bevezetése mellett szintén kulcsfontosságú szerkezeti kérdés a tárgyaláselőkészítés – kezdetekben – szinte teljes mellőzése, illetve a mulasztási ítélet (bíróági meghagyás) elhagyása. E tárgyalási szerkezeti és elvi jelentőségű változások képezik a fejezet központi tárgyát.

Ezek vizsgálata előtt a fejezet elején be kívánunk mutatni néhány olyan tudományos – és a kor ideológiájától sem mentes⁴⁸⁷ – álláspontot, mely a kodifikáció idején született és céljuk volt a Tc.-től való eltérés, különbözőség hangsúlyozása. Emellett céljuk volt, hogy a Tc.-t, mintegy „burzsoá ellenségként”⁴⁸⁸ állítsák be és megcáfolják az egyes jogintézmények mikénti alkalmazását, ezzel támasztva alá az új szocialista törvényt. A Tc. részletes szabályai fentebb kifejtésre és bemutatásra kerültek, azokra e fejezetben csak utalás történik. Emellett szükséges kitérni az 1952-es Pp. kodifikációs időszakára, áttekinteni a korban uralkodó véleményeket, illetve a jogalkotás körülményeit, megvizsgálva a hatálybalépést követő gyors változásokat övező jogirodalmat és az abban megjelenő kritikákat.

A következőkben elsőként kitérünk a Tc. szocialista perjogban megjelenő kritikájára. Másodikként megvizsgáljuk a kodifikáció szükségességét és az azt körülvevő tudományos álláspontokat. Harmadikként a törvény rendszerét követve mutatjuk be a tárgyalási szerkezetet. Az 1952-es Pp. a „Második Rész” alatt csupán a „Keresetindítást” és a

⁴⁸⁷ Az 1952-es Pp. szocialista ideológiai tartalmát jól mutatja Vass Tibor írása, mely a hatálybalépéskor megjelent tanulmánykötet bevezetéseként szolgált és a kodifikáció ideológiai alapjait mutatja be. Vass Tibor: Bevezetés. In: *A magyar polgári perjog főbb kérdései*. Budapest, Jogi- és Államigazgatási Könyv és Folyóiratkiadó, 1953. 5-10.

⁴⁸⁸ A „burzsoá” jelző a dolgozatban nem hordoz pejoratív tartalmat, csupán az 1952-es Pp. jogirodalmában megjelenő fogalomhasználatot szemlélteti. A kodifikáció és a hatálybalépést követő kezdeti jogirodalomban sok szerző használja e jelzőt, a Tc. és a nyugat-európai perrendek jogintézményeinek kritikájával és a szocialista jogirodalom dicsőítésével összefüggésben. Néhány jogirodalmi mű, mely tartalmazza a jelzőt: Bacsó Ferenc: Az új polgári perrendtartásról. *Állam és Igazgatás*, 1952/8. 446., Révai Tibor: A tárgyalás előkészítése a burzsoá polgári perben. In: Névai László (szerk.): *Polgári eljárásjogi füzetek I.* 1971. 157-174. (továbbiakban: Révai Tibor 1971).

„Tárgyalást” különíti el, ezeket emeli ki fejezetként. A *keresetindítás* néhány olyan aspektusát fejtjük ki, mely a tárgyalási szerkezettel összefüggésbe hozható, továbbá a tárgyalási rendszerhez érintőlegesen kapcsolódó olyan kérdések is megvizsgálásra kerülnek (a szükséges mélységben), amelyek a tárgyalás szerkezetének vizsgálata érdekében szükségesek. E paragrafusok az összefüggések mellett jól példázzák az 1952-es Pp. hatálya alatti jogalkotói tevékenységet, ezen keresztül végig lehet követni egy-egy jogintézmény, szerkezeti elem fejlődési tendenciáit. Mindenekelőtt be kívánjuk mutatni a keresetlevél szerepét és annak tartalmát, valamint annak kellékeit, külön részletezve magát a keresetet, ezt követően pedig a perindítás hatályainak beálltával kapcsolatos új szabályokat.

A *tárgyaláselőkészítés* szabályozása tekintetében annak igen széles fejlődési ívét ismertetjük. Külön kiemelését kap a hatálybalépéskori szocialista álláspont, majd azok a nézetek, melyek mentén bevezették a perrendbe a tárgyaláselőkészítő intézkedéseket. A tárgyaláselőkészítés az 1952-es Pp.-ben nem jelenik meg önálló fejezetként. Véleményünk szerint azonban e paragrafusok olyan fontos hatást gyakorolnak a tárgyalásra és ezáltal a tárgyalásszerkezetre, hogy a dolgozatban külön címet érdemel. E körben a tudományos feldolgozás alapjait Névai László rendszerezése adja, aki három egymástól jól elhatárolható tevékenységre osztotta a tárgyaláselőkészítést.⁴⁸⁹ A későbbiekben e tudományos rendszerezés mentén vizsgáljuk a perrend e paragrafusait, melynek kifejtését lásd a fejezet vonatkozó részében.

A *tárgyalás* szerkezetének vizsgálata során az 1952-es Pp. fogalmait és eljárási cselekményeinek láncolatát felhasználva mutatjuk be a tárgyalás menetét, annak tagozódását. Ennek során részletesen kitérünk az első és folytatólagos tárgyalás fogalomparra, valamint ezek tartalmára. Az első tárgyalással összefüggésben kiemelten kezeljük az alperes általi mulasztás szabályozásának fejlődését, mely a per szerkezetére is kiható alapvető változásokon ment keresztül a törvény hatálya alatt. A folytatólagos tárgyalás ismertetése során először annak előkészítése, majd maga a folytatólagos tárgyalás tartalma kerül megvizsgálásra. Végül az 1952-es Pp. által használt érdemi tárgyalás fogalom és annak tartalma kerül tisztázásra, ezzel együtt a keresetváltoztatás és a viszontkereset előterjesztését szintén vizsgálat tárgyává tesszük. Ennek indoka, hogy e jogintézmények szerepe és tartalma az egységes tárgyalási rendszer alkalmazásával a Tc.-hez képest eltérő szabályozást kaptak, melyek hatással vannak a tárgyalásszerkezetre.

⁴⁸⁹ Névai László: A tárgyalás előkészítése (XI. Fejezet). In: Beck Salamon és Névai László (szerk.): *Magyar Polgári Eljárásjog*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1962. 217. (továbbiakban: Névai László 1962a).

A fejezet első részében – hangsúlyosan – vizsgált időszak az 1952-es Pp. kodifikálásától tart 1989-ig, illetve a 1980-as évek közepéig, az utolsó szocialista kodifikációs próbálkozásokig. A perrend további – rendszerváltozást követő – fejlődési irányait és ívét a fejezet második része vizsgálja.

E második részben – építve a fejezet első felére – az *1952-es Pp. rendszerváltozást követő változásai* kerülnek vizsgálat alá. Az 1989/90-es jogállami átmenet során a perrend újrakodifikálása elmaradt, azonban részletszabályai jelentősen változtak, melyek jelentősen érintették az elsőfokú eljárást is. E szétválasztást azzal egészítjük ki, hogy bizonyos helyeken, ahol a perrend normaszövege és a tudományos irodalom változatlan, ott a rendszerváltozás előtti és utáni hivatkozott tudományos művek keverednek.

A fejezet *fő célja* mindemezzel, hogy egyrészt a kodifikációtól kezdve bemutassa az 1952-es Pp. tárgyalási szerkezetét, másrészt bemutassa azt a fejlődési ívet, amelyet a perrend a hatálybalépés óta a szocialista perjog idején, illetve a rendszerváltozást követően a hatályon kívül helyezéséig bejárt, hivatkozva és támaszkodva az adott korban uralkodó jogirodalmi álláspontokra.

Érintőlegesen – ahol a tárgyalt jogintézmény ezt elengedhetetlenül megkívánja – említésre kerülnek az 1952-es Pp. sajátos szocialista alapelvei, így a szocialista rendelkezési elv, az anyagi igazság kiderítésére való törekvés, a bíróság nevelő és kitanító kötelezettsége, illetve a rendszerváltozást követően ezek elhagyása, illetve kikerülése a perrendből. Az alapelvek szerepe éppen abban áll, hogy egy perrend összes rendelkezését áthatják, így nem kérdés, hogy a tárgyalás körében lévő jogintézményeket szintén érintik. Az alapelvek részletes kifejtése a dolgozatnak nem tárgya, de ahol nélkülözhetetlen a megértéshez, vagy a jogintézmény mikénti alkalmazásához, ott érintőlegesen szólunk róluk.

4.1 Az 1911. évi I. törvénycikk szocialista kritikája

A szocialista eljárásjog tudománya minden oldalról kritika tárgyává tette a Tc.-et. Jellemző volt ez főleg a kodifikációt körülvevő időszakban, egészen az 1960-as évekig. Ezt követően a tudomány inkább az 1952-es Pp. tapasztalataival és módosításaival volt elfoglalva. A kritikai hangok gyakran nem mentesek a kor ideológiájától. Ennek egyik megnyilvánulása, hogy több olyan eljárásjogi megoldást, melyet helytelennek véltek egyszerűen a „burzsoá” jelzővel illettek. Ettől fogva a megbélyegzett intézmény ellenkezőjének igazát próbálta bizonyítani a szocialista eljárásjog. A kritikák közül az elsőfokú eljárásra vonatkozókat

ismertetjük. Ezzel összefüggésben a legtöbb figyelmet a *tárgyalási szerkezet*, illetve a *per létrejöttének* kérdése, valamint a *mulasztás* szankcionálása kapta.

Móra Mihály a polgári per keletkezésének kérdését látja az egyik fontos sarokpontnak, melynek a per szerkezetére is kiható fontos gyakorlati következményei vannak.⁴⁹⁰

Véleménye szerint a Tc.-ben a keresetlevél benyújtásától a litis contestatioig tartó eljárást nem lehet pernek tekinteni, ennek következtében az peren kívüli eljárás.⁴⁹¹ A burzsoá magyar perjogban uralkodó nézet volt, hogy a per az alperes érdemleges ellenkérelmével (perbebocsátkozás) jön létre, ezzel fejeződik be a peralapítás.⁴⁹² Móra Mihály szerint a Tc.

azzal, hogy a perbebocsátkozásnak erőltetett módon perlétesítő jelleget tulajdonított egy mesterkéltnél, bonyolult konstrukcióba került.⁴⁹³ A keresetlevelet és a keresetet élesen elkülönítette, azonban azokat együtt szabályozta (Tc. 129. § és 129.§ 3. bekezdés).

A keresetlevél (idézési kérelem), így a szóbeli tárgyaláson előadandó és peralapítási hatással felruházott keresetet „elburkolta”, és ezzel fokozta a rendszerbeli következetlenséget.⁴⁹⁴

Beck Salamon a Tc. e rendelkezéseinek vizsgálata során megállapítja, hogy a kereset akkor volt előterjesztettnek tekinthető, ha azt a felperes szóban is előadta, önmagában a keresetlevél benyújtása vagy a kereset jegyzőkönyvbe mondása nem volt elegendő.⁴⁹⁵

A Tc. szerint a keresetlevél benyújtásával még nincs per ezért, ha a bíróság már itt észlelt pergátló kifogást, akkor a keresetlevelet visszautasította, ha ezek később merültek fel, akkor a bíróság a perbebocsátkozás révén már a pert szüntette meg. A Tc. a *visszautasítás* mellett használta az *elutasítás* fogalmát, melyet az érdemi okból való hiány esetén alkalmazott. Móra Mihály szerint ezek a fogalmi megkülönböztetések abból következtek, hogy a Tc. nem akart következtelen lenni saját szabályaival. A fogalmi sokféleség azonban véleménye szerint bonyolult nyelvezetet és szabályozást teremt.

Hasonlóan „bonyolult” szabályozásként értékeli a felperes elállásának perbebocsátkozás előtti és utáni eltérő szabályozását. A keresetlevél és a kereset elkülönítésével előálló helyzet miatt ahhoz, hogy a felperes elálljon a keresetétől (Tc. 186. §) előbb azt a tárgyaláson elő

⁴⁹⁰ Móra Mihály: A per létrejöttének kérdése a burzsoá polgári perrendtartás szerint. In: Schultheisz Emil (szerk.): *A Szegei Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Karának Évkönyve*. Budapest, Tankönyvkiadó Vállalat, 1953. 88. (továbbiakban: Móra Mihály 1953).

⁴⁹¹ Móra Mihály 1953. 89.

⁴⁹² Móra Mihály 1953. 91.

⁴⁹³ Móra Mihály 1953. 92.

⁴⁹⁴ Móra Mihály 1953. 93.

⁴⁹⁵ Beck Salamon: A szóbeliség kérdéséhez. *Jogtudományi Közöny*, 1951/6. 548. (továbbiakban: Beck Salamon 1951).

kell adnia, hiszen a keresetlevél és annak tartalma csak a kereset előzetes bejelentése.⁴⁹⁶ Beck Salamon szerint a Tc. nem mondta ki, de azt a helyzetet tartotta szem előtt, hogy ilyenkor a felperes a kereset szóbeli előadása helyett tesz elálló nyilatkozatot, de a „perbeocsátkozás előtt” kifejezésbe belefér az is, hogy a kereset szóbeli előadása után, de az alperesi perbeocsátkozás előtt történik az elállás.⁴⁹⁷ Mindazonáltal megjegyezzük, hogy e hiátusra már a Tc. korabeli jogtudomány szintén felhívta a figyelmet.

Véleményünk szerint a fogalmi differenciáltság, tisztaság nem lehet kritika tárgya. A fogalmi egyszerűség vagy azonos fogalmak használata nem azonos viszonyokra (lásd visszautasítás, elutasítás) olyan mértékű egyszerűsítést és fogalmi zavart okoz, mely súlyos következményeket okozhat.

Móra Mihály szerint következetlen a Tc. indokolásának fogalomhasználata, mely szerint a „perben” két kérdés merül fel, a per létrejöttének és az érdemének kérdése.⁴⁹⁸ Az, hogy egyáltalán létrejöhetett-e a per – van-e pergátló kifogás vagy akadály – ennek vizsgálata megelőzte az alperesi perbeocsátkozást vagyis a per létrejöttét, ezért ez valójában a *per előkérdése*. Ellentmondást hordozott magában, hogy a „per létrejötté” előtt is történt számos olyan eljárási cselekmény, melyhez processzuális következményeket fűzött a Tc. Szintén kritika tárgya a perindítás hatályainak beállta, tekintettel arra, hogy a per létrejötté előtt már beálltak annak hatályai. Móra Mihály rámutat arra, hogy ezzel a „per egy olyan intézmény, amely előbb megindul, hogy aztán később létrejöhessen, megszületett a születése előtt.”⁴⁹⁹ A *megindulás* és a *létrejötté* fogalmak elkülönítése csakúgy, mint a visszautasítás és az elutasítás Móra Mihály szerint mesterkéltséget és ellentmondásos, valamint bonyodalmat okoz. Ezt a nézetét erősíti azzal, hogy további kritika alá veszi a Tc. 182. §-át, mely szerint pergátló kifogás esetén a *per* meg kell szüntetni. Az érv itt szintén ugyanaz, miért lehet megszüntetni a *per*t, ha még nem jött létre, csupán megindult.⁵⁰⁰

Móra Mihály érveléséből kiolvasható, hogy szándékosan hibát keres a Tc. fogalomrendszerében. A meglévő fogalmi különbségeket vagy bonyolultnak láttatja, vagy elmosza azok határait. Érvelésének alapja, hogy a perelőfeltételek és vizsgálatuk szintén a *per* tárgya. Ezzel alátámasztható az az alapvető különbség, mely Plósz Sándor és az ő nézete között van. *A per megindulása és a létrejötté közti plószai dogmatikai, elméleti különbséget*

⁴⁹⁶ Móra Mihály 1953. 93.

⁴⁹⁷ Beck Salamon 1951. 548.

⁴⁹⁸ Móra Mihály 1953. 90.

⁴⁹⁹ Móra Mihály 1953. 94.

⁵⁰⁰ Móra Mihály 1953. 95.

Móra Mihály nem akarja elismerni. A plószai gondolatokból kristálytisztán kirajzolódik, hogy a per létrejöttét egy folyamatnak tekinti, mely a keresetlevél (idézési kérelem) benyújtásától tart az alperesi érdemleges ellenkérelem előterjesztéséig. Ezzel szemben Móra Mihály szerint a per létrejötte nem lehet egy folyamat, hanem az egy *statikus pont*, a per vagy létezik vagy nem, e szempontból veti kritika alá a Tc.-et.

Az 1952-es Pp. szerint a per már a keresetlevél közlésével, a perindítás hatályainak beállításával létrejön (128. §). A kérdést ezzel azonban csak részben oldja meg. A perindítás hatályainak beálltát és a per létrejöttét egy időpontra teszi, azonban a pert keresetlevél benyújtása továbbra is csak *megindítja* (121. §). Móra Mihály *a pert*, mint egészet különböző személyek dinamikus cselekményeinek láncolataként írja le, melyben az első cselekmény a felperes keresete, ami elindítja a pert, az utolsó pedig a bíró jogerős ítélete, ami eldönti az ügyet, vagyis befejezi a pert.⁵⁰¹

Támaszkodva Móra Mihály kritikai érvelésére az 1952-es Pp. szintén fenntartja a megindítás és a létrejövetel közti különbséget, azonban azokat időben egymáshoz közelebb hozza. Végeredményben a korai szocialista eljárásjogtudomány rámutatott a Tc. (vélt) ellentmondásosságra, azonban az 1952-es Pp. megalkotása, az osztott tárgyalási szerkezet megszüntetése, a „per megindulása” és a „per létrejötte” (keletkezése) között húzódó *fogalmi kettőséget nem szüntette meg*.⁵⁰²

Schleiffer Pál kritikája szerint korábban a bíróság pedig nem alkalmazta a Tc. 204 § (tárgyaláselőkészítés) által adott lehetőséget, hogy az előkészítő iratok alapján a bíróság tanúkat, szakértőt idézzen, így a Tc. által alkalmazott külön perfelvételi tárgyalás következtében az első érdemleges tárgyalás valójában már a második tárgyalás volt, ahol nem történt egyéb, mint hogy a felek előadták, helyesebben előadottnak tekinteni kérték az előkészítő iratokat, a bíróság pedig az előkészítő iratokban foglaltaknak megfelelően bizonyítást rendelt el.⁵⁰³

4.2 Az 1952. évi III. törvény kodifikációja

Az 1953. január 1. napján hatályba lépett 1952-es Pp. kodifikálása beleilleszkedett az egész jogrendszer átalakító nagyszabású szocialista jogalkotási, kodifikációs folyamatba. Már az Alkotmány (1949. évi XX. törvény) elfogadását megelőzően, illetve azt követően rövid időn

⁵⁰¹ Móra Mihály: A polgári per lényegének kérdéséhez. *Állam- és Jog*, 1953/4. 47.

⁵⁰² Lugosi József: A polgári (peres) eljárás és a polgári per. *Jogtudományi Közlöny*, 2012/2. 69. (továbbiakban: Lugosi József 2012).

⁵⁰³ Schleiffer Pál: Egyéves az új polgári perrendtartás. *Jogtudományi Közlöny*, 1954/3. 90. (továbbiakban: Schleiffer Pál 1954.)

belül a jogrendszer egészét érintő átalakítások történtek. A jogalkotó ekkor olyan *gyors és egyszerű* megoldást keresett, mely rövid idő alatt egy új polgári perrendtartás megalkotásához vezethet. E folyamat során a német-osztrák mintát követő Tc.-t *kivonatolták*, kihagyva belőle több feleslegesnek vélt rendelkezést és formalitást, ugyanakkor beleépítették a szocialista polgári perjog alapelveit.⁵⁰⁴ Kengyel Miklós szerint az 1952-es Pp. alapvonalaiiban a Tc. felépítését követte. E hasonlóság ellenére azonban a *per szerkezete* lényeges változásokon ment keresztül. Ez pedig érintette az ehhez kapcsolódó mulasztás, pergátló kifogások, és az írásbeli előkészítés szabályozását is.⁵⁰⁵

Schleiffer Pál szerint „az a döntő politikai, gazdasági és társadalmi változás, amely hazánkban a felszabadulással végbement, a hatalmasabbnál hatalmasabb feladatok megvalósítását követelte meg. [...] így jöttek létre a szocialista munkatempónak megfelelően nem évtizedek alatt, hanem legrövidebb időn belül az igazságügy körébe vágóan is a kiváló szocialista jogalkotások: mint az 1950. évi II. törvény, a Bt., az 1951. évi 7. számú tvr., a Munka Törvénykönyve, az 1951. évi III. törvény a büntető perrendtartásról és mindezek betetőzéséül a folyó évi június hó 6-án kihirdetett 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról.”⁵⁰⁶

A jogalkotó a törvény megalkotása során – egyéb elvi jelentőségű újítások mellett – az osztott tárgyalási szerkezet alkalmazásáról áttért az *egységes tárgyalási szerkezetre*, vagyis a tárgyalást egységes folyamannak tekinti, az egyszerűsítés és a gyorsítás érdekében mellőzi a tárgyalás külön perfelvételi és érdemi részekre való bontását.⁵⁰⁷ Schleiffer Pál szerint a külön perfelvételi tárgyalás elhagyása az egyszerűbb perek tekintetében lényegesen elősegíti a pertartam rövidülését. A bíróság így már az első határnapon érdemben tárgyalhatja az ügyet.⁵⁰⁸ A törvény indokolása hangsúlyozza a váltás indokait, e szerint „a formalizmus kiküszöbölése végett – a szovjet példa nyomán – [...] megszünteti a [Tc.-ben] alkalmazott vegyes rendszert, amely nemcsak túlzottan bonyolult szabályozásra vezetett, hanem az

⁵⁰⁴ Németh János: A polgári perjogunk fejlődése a felszabadulás óta. *Magyar Jog*, 1985/3-4. 290. (továbbiakban: Németh János 1985).

⁵⁰⁵ Kengyel Miklós: Az ötvenéves Polgári perrendtartás – a törvény keletkezésétől a rendszerváltozásig. In: Kengyel Miklós (szerk.): *50 éves a polgári perrendtartás (tanulmánykötet)*. Pécs, Dialog Campus Kiadó, 2003. 100-101. (továbbiakban: Kengyel Miklós 2003).

⁵⁰⁶ Schleiffer Pál: Néhány szó a régi és az új Pp. létrejöttének körülményeiről. *Jogtudományi Közöny*, 1952/7. 322.

⁵⁰⁷ Németh János 1985. 290.

⁵⁰⁸ Schleiffer Pál 1954. 90.

ügyek egy részében – a per folyamába beiktatott külön perfelvételi tárgyalással – a perek elintézését is merőben feleslegesen késleltette.”⁵⁰⁹

A tárgyalási szerkezetváltáshoz szintén hozzájárult a kor hazai ideológiája. E kodifikációs munkának (is) központi eleme volt a per időtartamának és formalizmusának csökkentése. A jogalkotó ekkor az egységes tárgyalási szerkezet bevezetésével kívánta ezt elérni. Gáspárdy László az 1952-es Pp. *történelmi léptékekkel mérhető érdemének* nevezte, hogy a jogalkotó megszüntette a Tc. dichotóm (értsd: törvényszéki és járásbíróági eljárás kettőssége) szabályozását és a járásbíróági eljárást tette általánossá.⁵¹⁰

A gyors jogalkotás következménye, hogy már a hatálybalépést követő évben módosítani kellett az elfogadott jogszabályt. Egy évnyi joggyakorlat ahhoz, hogy az összes eredményt, valamint hibát véglegesen lemérhessék, kevés, ahhoz azonban elég, hogy a gyakorlatban leginkább bevált rendelkezésekre és a legélesebben kiütköző hibákra rá lehessen mutatni.⁵¹¹

Schleiffer Pál 1954-ben megjelent cikkében – ellentétben a fentebb idézett kodifikációt méltató nézetével – már a perrendtartás hibáit, hiányosságait *nem csekély részben* azzal indokolja, hogy a törvényelőkészítés során sem a tervezet, sem a javaslat nem került szakemberek megfelelő körének véleményezése alá, csupán kisszámú szakember szerzett arról tudomást, és e vélemények sem részesültek kellő figyelemben.⁵¹² Névai László szerint néhány cikkben foglalt kritikai megjegyzéstől eltekintve a jogtudomány alig tett eleget a jogalkotás során a kritikai szerepének. A megfelelő számú szakembert nem vonták be és az előkészítő munkálatok nem voltak kellően széleskörűek.⁵¹³

Az 1952-es Pp. újabb reformja sem váratott magára sokat, az elfogadást követő negyedik évben végbe is ment. Farkas József e reformmal kapcsolatban megjegyzi, hogy nem helyes rövid időn belül többször módosítani egy jogszabályt, mindemellett az eltelt négy év elegendő arra, hogy az eredmények mellett a hiányosságok szintén megmutatkozzanak. Ezzel összefüggésben Farkas József kiemeli, hogy „azok az alapelvek, melyeken [az 1952-es Pp.] felépül, kétségtelenül helyesek, de a részletes szabályozás sok kívánnivalót hagy maga után.”⁵¹⁴ Kengyel Miklós megállapítása szerint egységesen szemlélve az 1952-es Pp.,

⁵⁰⁹ 1952-es Pp. indokolás, a tárgyalás (133-164. §).

⁵¹⁰ Gáspárdy László 1993. 59.

⁵¹¹ Schleiffer Pál 1954. 90.

⁵¹² Schleiffer Pál 1954. 90.

⁵¹³ Névai László: A Pp reformjának kérdéséhez. *Jogtudományi Közlöny*, 1954/5. 190. (továbbiakban: Névai László 1954).

⁵¹⁴ Farkas József: A polgári perrendtartás reformjáról. *Jogtudományi Közlöny*, 1957/4-6. 165.

az I. és II. Ppn. lezárta a közel tíz éves kodifikációs folyamatot, amely eredményeképpen az elkövetkező tizenöt évre egy használható polgári perrendtartást hozott létre a jogalkotó.⁵¹⁵ A jogalkotást az vezérelte, hogy a Tc.-et minél gyorsabban hatályon kívül helyezték és egy teljesen új, már szocialista elveken nyugvó perrendtartást hozzanak létre. A gyors kodifikáció eredményeképp azonban az 1952-es Pp.-t jelentős mértékben módosítani kellett az elfogadást követő években. A módosítások jelentős mértékben érintették az elsőfokú eljárást és ezáltal a tárgyalás szerkezetét is. E változások vizsgálatát és bemutatását a fejezet az egyes jogintézményeknél elvégzi. Mindemellett arról szintén szólni kell, hogy a perrendet nemcsak a hatálybalépést követően érték módosítások. A fejezet első részében vizsgált időszakban is négy novelláris és számtalan egyéb módosításon esett át. A későbbi, ideértve a rendszerváltozást követő módosításokat is, azonban könnyebben és jobban indokolhatók, sőt azok adott esetben szükségesek egy hosszú időn át hatályban lévő jogszabály esetén.

4.3 A keresetindítás

A peres eljárást – főszabály szerint – a felperes keresetlevelének bírósághoz történő beadása *indítja meg*. A keresetlevél olyan írásbeli beadvány, amely a kereset mellett a per megindításához szükséges egyéb adatokat is tartalmazza.⁵¹⁶ Ujlaki László szerint a keresetlevél benyújtása a felperes egyoldalú cselekménye, mely mozgásba hozza az igazságszolgáltatás gépezetét: megindul a *bírósági eljárás*.⁵¹⁷

A Legfelsőbb Bíróság szerint a keresetlevél a keresetet és a *per megindításához* szükséges más adatokat tartalmazó beadvány. A keresetlevelnek a bírósághoz történő *benyújtása nem perbeli cselekmény*.⁵¹⁸ Lugosi József szerint ebből arra lehet következtetni, hogy a Legfelsőbb Bíróság a keresetlevél benyújtását és a perindítást nem tekinti egyenlőnek.⁵¹⁹ Kapa Mátyás megfogalmazása szerint a keresetlevél benyújtásával veszi kezdetét az *elsőfokú eljárás*.⁵²⁰ E fogalomhasználattal kiküszöbölhető az a dogmatikai vita, hogy mikortól indul az eljárás peres része, valamint, hogy a keresetlevél a pert vagy az eljárást indítja meg. Az 1952-es Pp. a törvény második részének szintén az „elsőfokú eljárás” címet adja, melyet rögtön a 121. § rendelkezésein keresztül a keresetlevél szabályozásával indít.

⁵¹⁵ Kengyel Miklós 2003b. 267.

⁵¹⁶ Névai László: A kereset és a keresetlevél (X. Fejezet). In: Beck Salamon és Névai László (szerk.): *Magyar Polgári Eljárásjog*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1962. 214. (továbbiakban: Névai László 1962).

⁵¹⁷ Ujlaki László 1997. 444.

⁵¹⁸ 4/2003. számú Polgári jogegységi határozat.

⁵¹⁹ Lugosi József 2012. 73.

⁵²⁰ Kapa Mátyás: Keresetindítás (VIII. fejezet). In: Szabó Imre (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata*. 2. köt., Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. 2006. 485.

4.3.1 A keresetlevél (121. §)

A 121. § határozza meg a keresetlevél minimális tartalmát, és mint ilyenek vonatkoznak minden keresetlevélre.⁵²¹ Kellékei, az eljáró bíróság megnevezése; a felek és képviselőjük neve, [foglalkozása], lakóhelyük és perbeli állásuk; az érvényesíteni kívánt jog megjelölése, az annak alapjául szolgáló tényeknek és azok bizonyítékainak előadásával; azok az adatokat, amelyekből a bíróság hatásköre és illetékessége megállapítható; valamint a bíróság döntésére irányuló határozott kérelem (kereseti kérelem) (121. §). Ezek lényegében megfelelnek a Tc. 129. § rendelkezéseinek.⁵²² E körben a jogalkotó jelentősen nem alakította át az ekkor új perrendet, meghagyta a keresetlevél klasszikus kellékeit, a szabályozást nem bővítette.

A keresetlevél beadásához fűződnek bizonyos perjogi hatályok, melyek a felperes egyoldalú eljárás cselekményéhez, igényének a bíróságnál kereset útján történt szabályszerű előterjesztéséhez fűződnek.⁵²³ Ezek közül egyet emelünk ki, mely szerint a keresetlevél beadásával megindul a *peres eljárás*, az igazságszolgáltatás folyamata, ezáltal a bíróság köteles foglalkozni a keresetlevéllel.⁵²⁴ Névai László iménti fogalomhasználata szerint tehát a peres eljárás és nem a per indul meg. Ennek következménye, hogy beáll a bíróságnak a keresetlevél megvizsgálásával kapcsolatos sokágú kötelezettsége.⁵²⁵ Mindennek jelentősége pedig az, hogy a keresetlevél beadása elindítja a peres eljárás folyamatát, megteszi annak első lépését. A továbbiakban az eljárási cselekmények legtöbbször a keresetlevélhez viszonyítottan megy végbe, illetve ezzel létrejön a felperes és a bíróság közti közjogi eljárásjogi jogviszony.

4.3.2 A kereset

Az 1952-es Pp. szerkezetileg nem különíti el élesen egymástól a keresetet és a keresetlevelet. A kereset sorrendben a legelső perbeli cselekmény, mellyel az eljárás megindul.⁵²⁶ Ezzel a definícióval lényegében a kereset és a keresetlevél összekapcsolódik, azok egymást feltételezik, a keresetlevél magában foglalja a keresetet. Névai László a szocialista eljárásjogászok gondolatait felhasználva megkülönbözteti az eljárási és az anyagi jogi

⁵²¹ Névai László: A Keresetindítás (VIII. fejezet). In: Szilbereky Jenő és Névai László (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata*. 1. köt. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1976. 653.

⁵²² Schleiffer Pál: Elsőfokú eljárás az új Pp-ben. *Jogtudományi Közlöny*, 1952/10. 438. (továbbiakban: Schleiffer Pál 1952a).

⁵²³ Névai László: A keresetindítás. In: Szilbereky Jenő (szerk.): *Polgári eljárásjog I.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1980. 271. (továbbiakban: Névai László 1980a).

⁵²⁴ Névai László 1962. 216.

⁵²⁵ Novák István: A keresetindítás eljárásjogi felelőssége. *Jogtudományi Közlöny*, 1988/4. 215.

⁵²⁶ Névai László 1962. 203.

értelemben vett kereseti jogot. Az eljárási keresetjog jelentése, hogy a felperesnek joga van bírósághoz fordulni, míg az anyagi jogi keresetjog alapján jogosult az alanyi jogának bíróság útján történő érvényesítésére. Amennyiben az eljárási értelemben felfogott kereseti jog hiánya vagy hibája állapítható meg, akkor a bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja vagy később a pert megszünteti és ezáltal az anyagi jogi értelemben vett kereseti jog vizsgálatára nem kerül sor az eljárásban. Az anyagi jogi értelemben vett kereseti jog vizsgálata a per érdemére tartozik, annak hiánya érdemi elutasításhoz vezet.⁵²⁷ E gondolatmenet párhuzamba állítható a fentebb hivatkozott Tóth Károly és Plósz Sándor által kifejtett eljárásjogi és anyagi jogi keresetlevél kellékekkel, illetve a Tc.-ben a keresetlevél kettős céljával és az ehhez fűződő jogkövetkezményekkel, tartalmát tekintve a két rendszerezés azonos.

Névai László a keresetnek három elemét különbözteti meg, az *alapját*, a *tárgyát* és a *tartalmát*. Az alapja azok a *tények*, melyekből a felperes a jogát származtatja [121. § (1) bekezdés c) pont]. E tények összessége alkotja a kereseti tényállítást.⁵²⁸ E vonatkozásban Névai László megjegyzi, hogy a szocialista polgári perben már a keresetlevélben fel kell tárni az ügy eldöntése szempontjából *lényeges összes körülményt*, ezzel segítve ezek mielőbbi kiderülését. Azonban a keresetlevélbe nem helyes belezsúfolni mindenféle tényelőadást, de az „érvényesíteni kívánt jog alapjául szolgáló tények” körébe beletartozónak kell tekinteni mindazokat a felperes előtt ismeretes tényeket, melyek szükségesek az objektív igazság megállapításához.⁵²⁹

A kereset tárgya alatt az *érvényesíteni kívánt jogot* érti, mely lehet egy vitás jog vagy jogviszony.⁵³⁰ Novák István szerint a jog megjelölése terén sem a törvény, sem a gyakorlat nem kívánja, hogy „a felperes a jogszabályt magát is tüzetesen megjelölje. Helyes, ha megteszi, de annak elmaradása semminemű hátránnyal nem járhat.”⁵³¹

A kereset tartalma pedig a *határozott kereseti kérelem*, mely a jogvédelem módjára utal [121. § (1) bekezdés e) pont].⁵³² A kereseti kérelem lényege, hogy a felperes megjelöli, milyen terjedelemben és milyen keretek között kér jogvédelmet, illetve ezzel összefüggésben kijelöli a bíróság döntési kereteit is.⁵³³ Hámori Vilmos szerint a kereset egy *egységes*

⁵²⁷ Névai László 1962. 205-206.

⁵²⁸ Névai László 1962. 207.

⁵²⁹ Névai László 1962. 207.

⁵³⁰ Névai László 1962. 208.

⁵³¹ Novák István: *A kereset a polgári perben*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1960. 258. (továbbiakban: Novák István 1960).

⁵³² Névai László 1962. 208.

⁵³³ Novák István 1960. 259.

gondolati egész, a keresetben előadottak a maguk egészében képezik annak tartalmát, amelyen belül megkülönböztetendők az egyes elemek, ezért nem célszerű a kereset általános tartalmán belül annak egyik elemét szintén a tartalmának nevezni.⁵³⁴

Névai László 1980-ban megjelent tankönyvében e három ismertetett elemhez hozzáteszi a *címzettet*, illetve az *alanyt*. A felsoroltak olyan lényeges alkotórészei a keresetnek, melyek hiánya csonkává és céljának elérésére alkalmatlanná teszik.⁵³⁵

4.3.3 A perindítás hatályainak beállta (128. §)

A perindítás hatályainak beálltát az 1952-es Pp. a Tc.-hez képest előrébb hozza. A Tc. esetén „a per akkor jött létre, ha [keresetét] a felperes akár a bíróság előtt, akár a megyei bíróságnál evégből kitűzött perfelvételi határnapon szóval előadta, illetőleg, ha az alperes perbebozsátkozása már megtörtént.”⁵³⁶ Az 1952-es Pp. a 128. § rendelkezéseivel azonban „szakít ezzel a formalizmussal és a pert már a keresetlevélnek az alperes részére történt *kézbcsítés*szel létrejötnék tekinti.”⁵³⁷ Ez azt mutatja, hogy a korábbiakhoz képest megnőtt az írásbeliség szerepe, hiszen a perindítás hatályai az írásban közölt keresethez kapcsolódnak, annak szóbeli előadására e vonatkozásban nincs szükség.

A keresetlevelet a bíróság az idézéssel együtt közli az alperessel,⁵³⁸ ezzel perindítás hatályai beállnak. E hatályok beállta az alperes keresetindításról való tudomásszerzéséhez kapcsolódnak, vagyis amikor az eljárás *kétoldalúvá* válik.⁵³⁹ Hámori Vilmos szerint a „perviszony” a felperes és a bíróság között már a keresetlevél benyújtásával létrejön, az alperes vonatkozásában ez pedig a keresetlevéllel ellátott idézéssel jön létre.⁵⁴⁰

Lugosi József kritikával illeti a normaszöveget, amiért a „per megindítását”, a tulajdonképpeni keresetindítást és a „perindítást” azonos fogalmakkal kezeli. Az előbbi ugyanis a keresetlevél bírósághoz történő beadását [121. § (1) bekezdés] jelenti, utóbbi pedig az annak ellenféllel való közlését (128. §) takarja.⁵⁴¹ Lugosi József a „következetlen” fogalomhasználattal kapcsolatban megjegyzi, hogy ha egyszer egy esemény elkezdődött

⁵³⁴ Hámori Vilmos: Anyagi jog és kereset. *Jogtudományi Közlöny*, 1978/10. 618.

⁵³⁵ Névai László 1980a. 241.

⁵³⁶ Schleiffer Pál 1952a. 438.

⁵³⁷ Schleiffer Pál 1952a. 438. Itt megjegyzendő, hogy a Tc. 147. § esetén is a perindítás hatályai (feltételesen, későbbi szóbeliváltoztatás hiányában) a keresetlevél alperes részére történő kézbesítésével álltak be.

⁵³⁸ Névai László 1962. 208.

⁵³⁹ Névai László 1980a. 270.

⁵⁴⁰ Hámori Vilmos: A keresetjog és az eljárásjogi jogviszony a polgári perben. *Jogtudományi Közlöny*, 1979/8. 523.

⁵⁴¹ Lugosi József: A rendelkezési elv (a fél rendelkezési joga) és a keresettől elállásra tekintettel történő permegszüntetés közötti jogszabályi összeütközés a hatályos Polgári Perrendtartásban. *Magyar Jog*, 2009/7. 394.

vagy megindult, akkor annak utóbb nem kell még egyszer létrejönnie.⁵⁴² Azzal, hogy az 1952-es Pp. – a fentiek szerint – a 121. § rendelkezéseinél szintén a *per* kifejezést használja az eljárás keresetlevél ellenérdekű féllel való közlése előtti szakaszát szintén pernek tekinti, amikor a perindítás hatályai még nem álltak be.⁵⁴³

Gáspárdy László szerint „nincs szó perről a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítása esetén.”⁵⁴⁴ Ujlaki László szerint, ha a keresetlevelet a bíróság idézés kibocsátása nélkül elutasítja, akkor azt úgy kell tekinteni, hogy a jogvita nem került a „per” stádiumába, bár kétségtelen, hogy a bíróság végzett eljárási cselekményeket, de az eddigi eljárás egy peren kívüli eljárásnak tekinthető.⁵⁴⁵ Lugosi József szerint a peres eljárás első szakasza a perindítás hatályainak beállításáig tart, ezzel veszi kezdetét a második szakasz. A két szakasz lényegesen eltérő jellemzőket mutat, a legfontosabb különbség azonban az alperes tudomásszerzése az eljárásról, a kereset közlése, vagyis a perindítás hatályainak beállítása.⁵⁴⁶ *A keresetlevéllel nem a pert, hanem az eljárást indítja meg a felperes*, a per abban az esetben indítja meg, ha a keresetlevél alapján beállnak a perindítás hatályai.⁵⁴⁷ A keresetlevél benyújtása felfüggesztő feltételhez kötött perindítás: ahhoz a kondícióhoz van kötve, hogy a bíróság a keresetlevelet elutasítja-e idézés kibocsátás nélkül vagy nem.⁵⁴⁸

Véleményünk szerint a per létrejötte egy két lépcsős és több változótól függő folyamat. Az első lépést a felperes teszi meg, amikor keresetlevelét a bírósághoz benyújtja, azaz elindítja a per létrehozásának folyamatát. A keresetlevél alperes részére történő közlése pedig lezárja ezt a folyamatot, vagyis ténylegesen létrehozza a pert, beállnak a perindítás hatályai. A két lépés közti szakaszt dogmatikailag úgy jellemezhetjük, hogy a per létrehozásának szakasza. Tartalmát a perrend meghatározott rendelkezései adják, az 1952-es Pp.-ben ezek a keresetlevél bírósági elbírálása a befogadhatóság szempontjából, azaz a bíróság megállapítja, hogy az alkalmas-e az idézés kibocsátására. Pozitív irányú elbírálás esetén kibocsátja az idézést, ezzel egyidejűleg közli a keresetlevelet és benne a keresetet az

⁵⁴² Lugosi József 2012. 68.

⁵⁴³ Lugosi József 2012. 74., Lugosi József ebből végső soron azt is levezethetőnek tartja, hogy a per fogalmához így nem tartozik hozzá a kontradiktórius jelleg, a tényleges érdemi vita a felek között, idézés hiányában az alperes védekezési lehetőségének biztosítása. Mindezek ugyanis csak a perindítás hatályainak beálltát követően lehetségesek, de az azt megelőző eljárási cselekményeket is a per fogalma alá veszi a perrend. Lásd: Lugosi József 2012. 75.

⁵⁴⁴ Gáspárdy László 1987. 105.

⁵⁴⁵ Ujlaki László 1997. 445.

⁵⁴⁶ Lugosi József: A polgári (peres) eljárás szakasziról és a polgári nemperes eljárásról. *JURA*, 2012/1.184. (továbbiakban: Lugosi József 2012a).

⁵⁴⁷ Lugosi József: Keresetjog és kereseti jog. *Jog, állam, politika*, 2016/4. 169. (továbbiakban: Lugosi József 2016a).

⁵⁴⁸ Lugosi József 2012a. 181.

alperessel. Ellenkező esetben átteszi az ügyet más bírósághoz, hiánypótlásra hívja fel felperest vagy a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja. A perindítás hatályainak beállta ezáltal alapvető személyi és tárgyi változásokat hoz az eljárásban, *ezzel véget ér a per létrehozásának szakasza.*

A perindítás egyik legfontosabb eljárásjogi hatása a *perfüggőség* beállta, ennél fogva a felperes ugyanazon jog és tény alapon nem indíthat keresetet bíróság előtt, illetve a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül vissza kell utasítani.⁵⁴⁹ Továbbá rögzül a vagylagos illetékesség. A felperest megillető szabad bíróságválasztási jog a kereset közlésével megszűnik (BH 1985. 270.). A per megszüntetésére csak a perindítás hatályának beállta után van lehetőség, azt megelőzően csak a keresetlevél idézés kibocsátása nélkül történő elutasítására kerülhet sor, ha annak valamelyik feltétele fennáll (BH 1999. 182.). A bírósági tárgyalásra való szabályszerű idézés kézbesítésének hiányában nem állnak be a perindítás hatályai, ezért ilyen esetben nem érvényesülhet az a rendelkezés, amely szerint a tárgyalás megtartását, illetőleg a határozathozatalt a felek távolléte nem gátolja (BH 1984. 418.). Nem lehet a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítani, ha azt a bíróság már kézbesítette az alperes részére (BH 1984. 34).

Ujlaki László szerint, ha a bíróság a keresetlevelet perindításra alkalmasnak találta, megtörtént az ellenérdekű féllel való közlés, akkor *következik a tárgyalási szakasz, vagyis a per.*⁵⁵⁰

4.4 A tárgyaláselőkészítés (124. § – 130. §)

Az 1952-es Pp. hatálybalépéskori normaszövege szerint az elnök a keresetlevél alapján az ügyet (hiánypótlás, áttétel, elutasítás eseteit kivéve) lényegében előkészítés nélkül tárgyalásra tűzte ki [124. §, hatály: 1953]. Boross József szavaival élve a törvény „eredeti szövege a tárgyalás előkészítésének körét meglehetősen szűk körre szorította.”⁵⁵¹ Schleiffer Pál cikkében megjegyzi, hogy a tárgyalási rendszer következtében a helyzet előnyösebb, mint korábban, azonban mégsem ideális. A bonyolultabb perek esetén az ügyvédi képviselet megszüntetése és az előkészítő iratok szűk körre szorítása azt eredményezi, hogy e perek a bíróság munkáját feleslegesen szaporítják.⁵⁵²

⁵⁴⁹ Névai László 1980a. 271.

⁵⁵⁰ Ujlaki László 1997. 445.

⁵⁵¹ Boross József: A tárgyalás előkészítése a polgári perben. *Magyar Jog*, 1974/9. 520. (továbbiakban: Boross József 1974).

⁵⁵² Schleiffer Pál 1954. 90.

A tárgyaláselőkészítés kihagyásával a jogalkotó lényegében visszahozza a perfelvételi tárgyalás intézményét. Az előkészítés nélkül ugyanis a keresetindítási szakaszban a felperes keresetlevelét a bíróság közli az alperessel, és megidézi az első tárgyalásra, mindenfajta előkészítés nélkül. A Tc. hatálya alatt a perfelvételi tárgyalás szerkezeti értelemben ugyanitt helyezkedett, és tartalmát tekintve sem sokban különbözött, hiszen a szerepe a pergátló kifogások elintézése volt és a perbebocsátkozás megvalósítása. Bírósági oldalról nem volt előtte (kötelező) előkészítés, illetve az alperesi oldalról sem igényelt írásbeli előkészítést. Az előkészítés nélküli első tárgyalás szintén ugyanezeket a tulajdonságokat mutatja. Amennyiben a bíróság nem utasította el a keresetlevelet, mert nincs vagy nem észlelt perakadályt, akkor az alperes az első tárgyaláson hivatkozik ezekre. Lehetősége ugyan van korábban is nyilatkozni, azonban ez nem kötelező. Az előkészítés hiánya miatt pedig a felperes itt szembesül először az alperes bárminemű (ellen)kérelmével, mely megakaszthatja a tárgyalást.

Névai László 1962-ben megjelent tankönyve szerint a keresetlevél benyújtását a szocialista polgári eljárásban a tárgyaláselőkészítés követi.⁵⁵³ Ez azonban a hatálybalépéskor nem így volt, szinte teljesen hiányoztak az előkészítő cselekmények. E tudományos megállapítás szintén jól példázza a szocialista eljárásjog rövid idő alatt bekövetkező szemléletváltását. A perrend kodifikálását jellemző egyszerűsítés, formalizmus kerülése és tagadása következtében kimaradt egy nagyon fontos elem – a tárgyaláselőkészítés –, melyet a jogalkotónak rövid időn belül pótolnia kellett.

Az I. Ppn. jelentősen módosította a 124. §-t. Bekerültek a perrendbe a tárgyaláselőkészítés eljárási cselekményei. Névai László a korábban már megvolt és az újonnan bevezetett tárgyaláselőkészítés intézkedéseit három csoportra osztja. *A keresetlevél megvizsgálására, az előkészítő intézkedésekre és a tárgyalás kitűzésére.*⁵⁵⁴ E címben a hármas felosztás alapulvételével vizsgáljuk meg a per e szakaszát. E vizsgálat sorrendjét e felsorolás, illetve e cselekmények eljárási sorrendje határozza meg. Szilberekly Jenő az előkészítő eljárás (előkészítés) fogalma alá helyezi „mindazt a tevékenységet mely az eljárásnak a felek vagy erre jogosultak által való indítása után általában a tárgyalásig szükséges. [...] Szűkebb

⁵⁵³ Névai László 1962a. 217.

⁵⁵⁴ Névai László 1962a. 217.

értelemben pedig az előkészítő eljárás alatt a tanács elnöke által a tárgyalás előkészítésére tehető intézkedéseket” sorolja ide.⁵⁵⁵

Névai László szerint az I. Ppn. utáni tárgyaláselőkészítés célja, hogy a bíróság ellenőrizze a keresetlevél érdemi elbírálásra való alkalmasságát, és tegye meg előre a tárgyalás eredményességének biztosításához szükséges intézkedéseket.⁵⁵⁶ Mindennek jelentősége abban áll, hogy a kereset esetleges fogyatékoságának idejekorán történő tisztázása, a vitára okot adó körülmények feltárása és a bizonyítékok biztosítása előmozdítja az objektív igazság kiderítése mellett a *perek alapos és gyors, lehetőleg egy tárgyaláson való elbírálását*.⁵⁵⁷

4.4.1 A keresetlevél megvizsgálása – az idézés kibocsátás nélküli elutasítás (130. §)

A keresetlevél megvizsgálásának célja, hogy a bíróság megállapítsa, van-e a felperesnek eljárási értelemben vett kereseti joga, és a keresetlevél alkalmas-e tárgyalásra. Ennek keretében a bíróság (elnök) megvizsgálja, hogy van-e helye hiánypótlásnak, áttételnek, illetve van-e perakadály, amely miatt a keresetlevelet tárgyalás kitűzése nélkül el kell utasítani.⁵⁵⁸ E vizsgálat hiánya vagy felületes elvégzése esetén a bíróság nem veszi észre a hiányokat, kitűzi a tárgyalást, majd az első tárgyaláson kerülnek pótlásra a keresetlevél hiányai. Ezzel a tárgyalás nem tudja betölteni a szocialista felfogás szerinti processzuális feladatát, és átalakul perfelvételi tárgyalássá, melyet a perrend megszüntetett.⁵⁵⁹ Ez a Névai Lászlótól idézett gondolat alátámasztja a fentebb kifejtett véleményünket, az előkészítés nélküli első tárgyalással összefüggésben. Véleményünk szerint azonban nem csak a keresetlevél megvizsgálása szükséges a megfelelő előkészítéshez, hanem további intézkedések is.

Az 1952-es Pp. elejét kívánja venni annak, hogy olyan jogviták is tárgyalásra kerüljenek, melyekről tárgyalás nélkül megállapítható, hogy érdemi elbírálásra alkalmatlanok. E körben a bíróság a keresetlevél megvizsgálásakor alkalmazza a 130. § rendelkezéseit és ha valamely körülmény megállapítást nyer, akkor a keresetlevelet tárgyalás kitűzése nélkül utasítja el.⁵⁶⁰

Az 1952-es Pp. megszünteti a „visszautasítás” és az „elutasítás” közti különbségtételt, mely

⁵⁵⁵ Szilberek Jenő: A tárgyalás előkészítésének kérdései, az előkészítő eljárás. In: Szilberek Jenő (szerk.): *A Magyar Jogász Szövetség 1955. évi hévizi vándorgyűlésének anyaga.*, 7. füz., Budapest, Magyar Jogász Szövetség Törvénykezési Jogi Szakosztálya, 1956. 4. (továbbiakban: Szilberek Jenő 1956).

⁵⁵⁶ Névai László: A keresetindítás. In: Névai László és Szilberek Jenő (szerk.): *Polgári eljárásjog*. 3. kiad. Budapest, Tankönyvkiadó, 1974. 320. (továbbiakban: Névai László 1974).; Névai László 1962a. 217.

⁵⁵⁷ Névai László 1962a. 217.

⁵⁵⁸ Névai László: A polgári perbeli tárgyalás hatékonyságának problémái a Magyar Népköztársaságban – különös tekintettel a tárgyalás előkészítésre. In: Névai László (szerk.): *Polgári Eljárásjogi füzetek XI. – A polgári perbeli tárgyalás időszerű kérdései*. Budapest, ELTE, 1981. 35. (továbbiakban: Névai László 1981).

⁵⁵⁹ Névai László 1981. 39.

⁵⁶⁰ Schleiffer Pál 1952a. 439.

a Tc. hatálya alatt fennállt. Schleiffer Pál ezt – összhangban a perrend indokolásával – az egész újrakodifikálást meghatározó egyszerűsítés egyik elemeként, pozitív hozadékaként értékeli.⁵⁶¹

A perakadályok közül egyet emelünk ki, ez pedig a „nyilvánvalóan alaptalansággal” összefüggő ok. Az I. Ppn. a 130. § (1) bekezdés f) pontját egészítette ki azzal, hogy idézés kibocsátása nélküli elutasításnak van helye, ha „a keresettel érvényesített jog nyilvánvalóan alaptalan.” A rendelkezést a következő, II. Ppn. törölte. Az indokolás szerint „e szabály nemcsak elvi okokból esik kifogás alá, hanem azért is, mert az alaptalan perek elleni harcban nem bizonyul hatásos eszköznek, az ilyen alapon történt elutasítás az alperesnek nem ad ugyanis jogvédelmet, nem akadályozza meg a felperest abban, hogy bármikor új pert indítson. Ezenkívül a nyilvánvalóan alaptalanság fogalma körül is sok vita támadhat. A javaslat a fenti szabályt elveti.”⁵⁶²

A III. Ppn. létrehozta a 130. § (1) bekezdés i) pontját, mely szerint idézés kibocsátása nélküli elutasításnak van helye, ha „a felperes követelése nyilvánvalóan alaptalan, vagy lehetetlen szolgáltatásra (megállapításra) irányul.” A novella sommás indokolása szerint „az új i) pont felvételét gyakorlati igények indokolják. A nyilvánvalóan alaptalan vagy lehetetlen szolgáltatásra, illetőleg megállapításra irányuló keresetlevelek tárgyalásába tehát a bíróság nem bocsátkozik, hanem azokat idézés kibocsátása nélkül elutasítja.”⁵⁶³

A jogállami átmenetet követően a vita végére az AB tett pontot, az 53/1993. (XI. 29.) AB határozattal a bírósághoz fordulás jogából levezetve alkotmányellenesnek találta e pontot. Indokai szerint a „többi esetben a bíróság a kereset teljesítésének konkrét eljárásjogi és anyagi jogi előfeltételeiről, az érvényesíthetőség elvi lehetősége felől dönt, addig az i) pont esetében már magának a keresetnek az érdeméről foglal állást és tagadja meg annak teljesítését.”⁵⁶⁴ Az elutasítási ok kiemelése szerkezeti szempontból azért fontos, mert ezzel egyértelművé válik, hogy a bíróságnak az eljárás e szakaszában *nem feladata a keresetlevélben foglalt kereset megalapozottságának érdemi vizsgálata.*

4.4.2 Az előkészítő intézkedések (124. §)

Lantos János szerint a keresetlevél alakításainak vizsgálatával a tárgyaláselőkészítés első szakasza befejeződik, ezt követi az érdemi előkészítés, melyet a 124. § szabályoz.⁵⁶⁵ A

⁵⁶¹ Schleiffer Pál 1952a. 439.

⁵⁶² II. Ppn. indokolás a 40. §-hoz.

⁵⁶³ III. Ppn. indokolás a 22. §-hoz.

⁵⁶⁴ 53/1993. (XI. 29.) AB határozat.

⁵⁶⁵ Lantos János: A tárgyalás előkészítése a polgári perben. *Magyar Jog*, 1975/1. 28.

módosított 124. § (1) bekezdés szerint az elnök a keresetlevelet kézhezvétele után nyomban megvizsgálja, nem kell-e azt a félnek hiánypótlás végett visszaadni (95. §), nincs-e helye az ügy áttételének (129. §), illetőleg a keresetlevél tárgyalás nélküli elutasításának (130. §) és ha így a keresetlevél tárgyalásra alkalmas, *minden szükséges intézkedést megtesz* a tárgyalás előkészítésére. A 124. § (2)-(5) bekezdés példálózó felsorolást ad az előkészítés lehetséges eszközeire. A hatálybalépéskori kvázi előkészítő intézkedések kiegészültek a „minden szükséges intézkedést megtesz” fordulattal, illetve további új bekezdésekkel.

Révai Tibor 1970-ben kifejtett véleménye szerint a 124. § rendelkezéseit úgy kell értelmezni, hogy az elnök *köteles* megtenni ezen intézkedéseket, hiszen a *megtesz* fogalmazásból – és a jogalkotói célkitűzésből, mely szerint nélkülözhetetlen a kellő előkészítés – ez következik.⁵⁶⁶

A III. Ppn. módosít a terminológián, ettől kezdve az elnök a minden szükséges intézkedés helyett a *szükséges intézkedést haladéktalanul megteszi*. Novák István szerint e rendelkezés fókuszában az áll, hogy a per lehetőleg egy tárgyaláson eldönthető legyen, ezért kell a bírónak minden szükséges intézkedést megtennie, az pedig, hogy ez az adott esetben milyen intézkedést követel meg, azt mindig az eljáró bírónak kell eldöntenie.⁵⁶⁷ E felhatalmazással az elnök egyszerre jogosult és köteles megtenni minden szükséges intézkedést, lényegében az előkészítés terén az eljárás „mindenese” lett.⁵⁶⁸

Révai Tibor szerint a gyakorlatban igen gyakran előfordul, hogy a felek a per anyagát a tárgyaláson tárják fel, és a tárgyalás az előkészítés hiánya miatt hiúsul meg, el kell azt halasztani.⁵⁶⁹ A szocialista perben a tárgyalás írásbeli előkészítése és az alperesi válaszirat a keresetlevélre „ismeretlen fogalom”, ezért felértékelődik a szóbeliség elve.⁵⁷⁰ Névai László szerint a szocialista polgári eljárásban az előkészítés a szóbeliség elve alapján megy végbe, melyet a bíróság (az elnök) végez, részben egyedül, részben a felek bevonásával.⁵⁷¹ Novák István 1962-es cikke szerint a perrendtartás a szóbeli előkészítést tartja az előkészítés alapformájának, ugyanis ez a legközvetlenebb érintkezési forma a felek és a bíróság között, tehát a „gondolatok közvetlen és élőszóval történő kicserélése” vezethet legeredményesebben az ügy sikeres megalapozásához.⁵⁷²

⁵⁶⁶ Révai Tibor: A felek meghallgatása a polgári perbeli tárgyalás előkészítése során. *Magyar Jog*, 1970/11. 669. (továbbiakban: Révai Tibor 1970).

⁵⁶⁷ Novák István 1987. 246.

⁵⁶⁸ Novák István: A tanácselnök jogköre a polgári perben. *Magyar Jog*, 1975/12. 717.

⁵⁶⁹ Révai Tibor 1970. 669.

⁵⁷⁰ Révai Tibor 1970. 669.

⁵⁷¹ Névai László 1974. 320.

⁵⁷² Novák István: A polgári per tárgyalásának előkészítése az eljárási alapelvek tükrében. *Magyar Jog*, 1962/8. 375.

Kapcsolódva a szóbeli előkészítéshez Novák István 1987-es véleménye szerint a természetes személyek egymás közti pereiben célszerű lehet a *felek tárgyalást megelőző meghallgatása*, hiszen ők azok, akik a legtöbbet tudják saját ügyükről és a bíró számára a legrészletesebb felvilágosítást tudják adni, ők tudnak olyan adatokkal szolgálni, amelyen elindulva a jogvitát a legrövidebb úton lehet rendezni. Segíti továbbá, hogy a tárgyalásra csak az ügyhöz legszorosabban tartozó tények és bizonyítékok maradnak vagy a tárgyalásra egyáltalán nem kerül sor, mert a felek az előkészítés során a bíró előtt egyezséget kötnek. Véleménye szerint ennek minden természetes személyek közötti perben meg kellene történnie.⁵⁷³

Soósné Lajos Ilona szerint az előkészítés során a felek személyes meghallgatása – melyet a bíróságok igen ritkán alkalmaznak – könnyebbé teszi a további pervitelt, határozottabbá válik tőle a bizonyítás iránya, elkerülhető a felesleges bizonyítás, az egyező előadás folytán szükségtelenné válik a bizonyítás egy része és ezáltal rövidül a bizonyítási eljárás, aminek a következtében a bíróság gyorsabban és eredményesebben tudja meghozni az érdemi döntést.⁵⁷⁴

Révai Tibor 1971-ben megjelent cikke szerint – korábbi véleményével némileg ellentétesen – a tárgyalás előkészítéséhez szükséges, hogy mindkét fél írásban nyilatkozzon már a tárgyalás előtt. Felperesi oldalról ez a keresetlevelet jelenti, alperesi oldalról azonban a *válaszirat* előterjesztése két oldalról ütközhet akadályba, elsősorban, ha az alperes nem akar nyilatkozni, másodsorban, ha az alperes jogi képviselő hiányában nem képes nyilatkozni.⁵⁷⁵ Az, hogy az alperes válasziratát a bíróság elé terjesztheti nem lehet kétséges, még akkor sem, ha erre vonatkozó rendelkezést nem találunk a törvényben.⁵⁷⁶ Révai Tibor szerint a 124. § (2) bekezdés példálózó felsorolása, mely az elnök tárgyaláselőkészítési cselekményeit részletezi, ám ez nem kimerítő jellegű. Ezekén túl szintén – ahogy az (1) bekezdés írja – minden szükséges intézkedést megtehet. Erre az egyik példa szerinte az alperes válaszira való felhívása még a tárgyalás előtt.⁵⁷⁷ A 124. §-ban biztosított jogokat az elnök nemcsak az első tárgyalás előtt, hanem az eljárás további folyamán is gyakorolhatja (P.K. 137. állásfoglalás).⁵⁷⁸

⁵⁷³ Novák István 1987. 246.

⁵⁷⁴ Soósné Lajos Ilona: A perek előkészítése és a bíróságok pervezetési tevékenysége a polgári ügyekben. *Magyar Jog*, 1980/7. 647. (továbbiakban: Soósné Lajos Ilona 1980).

⁵⁷⁵ Révai Tibor 1971. 168.

⁵⁷⁶ Révai Tibor 1970. 671.

⁵⁷⁷ Révai Tibor 1970. 671.

⁵⁷⁸ Benkő-Jeszenszky-Géczy-Simor-Szepes (szerk.): *Döntvénytár, Bírósági határozatok*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1956. 350. (továbbiakban: Benkő-Jeszenszky-Géczy-Simor-Szepes (szerk.) 1956).

4.4.3 A tárgyalás kitűzése – idézés a per tárgyalására (125. §)

Varga Gyula szerint az egységes tárgyalási rendszerben a perelőfeltételek hivatalbóli megvizsgálását a bíróság már a tárgyaláselőkészítés szakaszában elvégzi. A tárgyalás kitűzése lényegében azt jelenti, hogy a bíróság hivatalból figyelembe veendő perakadályt nem észlel.⁵⁷⁹ Az első tárgyalásra szóló idézésnek az általános kellékek (96. §) mellett különös kellékei a keresetlevél, illetve jegyzőkönyv⁵⁸⁰ [125. § (1) bekezdés], és a meghatalmazotti képviseletre való figyelmeztetés.⁵⁸¹ A feleket az idézésben fel kell hívni, hogy az ügyre vonatkozó okiratokat a tárgyalásra hozzák magukkal, az alperest pedig arra is figyelmeztetni kell, hogy a kereseti kérelemre legkésőbb a tárgyaláson nyilatkoznia kell, és elő kell adnia a védekezésének alapjául szolgáló tényeket és ezek bizonyítékait, az ügyre vonatkozó okiratait pedig be is kell mutatnia. Az idézésben arra is utalni kell, hogy az alperes nyilatkozatát már a kitűzött határnap előtt benyújthatja vagy jegyzőkönyvbe mondhatja [94. § (4) bekezdés]. Az írásbeli nyilatkozat másodpéldányát, illetőleg az arról készített jegyzőkönyv másolatát a bíróság a felperesnek haladéktalanul kézbesítetteti, ha pedig erre már nincs elegendő idő, azt a tárgyaláson adja át. [125. § (3)⁵⁸² bekezdés, hatály: 1953].

Schleiffer Pál szerint e pergyorsító rendelkezések, melyek *célja*, hogy az alperest figyelmeztesse és felkészítse az első tárgyalásra, alig érvényesülnek.⁵⁸³ Ennek oka lehet, hogy az alperes nincs rákényszerítve a nyilatkozattételre, azt később is minden joghátrány nélkül előterjesztheti. Ennek következtében a cikkíró szerint e rendelkezések nem bizonyultak alkalmasnak, mert *szankció nélküliek*.⁵⁸⁴ Schleiffer Pál megjegyzi, hogy méltánytalan lenne az alperessel szemben szankciót alkalmazni, azonban, ha mégis alkalmazna ilyet a perrend, akkor kívánatos hosszabb időt hagyni a tárgyalás előtt, hogy az alperes megfelelően felkészülhessen, segítséget tudjon igénybe venni.⁵⁸⁵ Azzal zárja

⁵⁷⁹ Varga Gyula: A bírósági meghagyás a polgári perben. *Magyar Jog*, 1973/3. 150-151. (továbbiakban: Varga Gyula 1973).

⁵⁸⁰ 1952-es Pp. 94. § (1) bekezdés: A keresetet, valamint a per megindítását megelőző kérelmet az ügyvéd által nem képviselt fél bármely járásbíróságnál vagy a perre illetékes megyei bíróságnál is jegyzőkönyvbe mondhatja. A felet ilyenkor a szükséges útbaigazítással is el kell látni és az esetleges hiányok pótlására (95. §) nyomban fel kell hívni; ha a fél a hiányok pótlását figyelmeztetés ellenére is elmulasztja, a keresetet, illetőleg a kérelmet jegyzőkönyvbe kell foglalni (hatályos 1958-tól).

⁵⁸¹ Névai László 1980a. 268-269.

⁵⁸² A paragrafus számozása 1958-tól módosult, később a (4) bekezdés tartalmazta e rendelkezést.

⁵⁸³ Schleiffer Pál 1954. 91.

⁵⁸⁴ Schleiffer Pál 1954. 91.

⁵⁸⁵ E jogtudományi kívánalmat a Pp. a maga 45 + 45 napos ellenkérelem előterjesztési határidőjével végül megvalósította.

gondolatmentét, hogy kívánatos lenne, ha az alperesek minél gyakrabban élneek a perrend adta keresetre való írásbeli nyilatkozás jogával.⁵⁸⁶

4.4.4 A tárgyaláselőkészítés, mint önálló perszakasz gondolata az eljárásjogtudományban

Névai László találó megállapítása szerint az előkészítés nem szoríthatja háttérbe magát a tárgyalást, és nem válhat előzetes tárgyalássá. A tárgyaláselőkészítés nem arra való, hogy már a tárgyalás előtt előzetes érdemi állásfoglalást vagy „előítéletet” alakítson ki a bíróban.⁵⁸⁷ 1981-ben megjelent tanulmányában a tárgyalások elhalasztásának leggyakoribb okaként a bizonyításkiegyesítés szükségességét jelöli meg. Erre azért van szükség, mert a bíróság a tárgyaláselőkészítés hiánya vagy fogyatékosága miatt nem volt képes koncentrálni a per anyagát, hogy a vitatott és bizonyításra szoruló tények már az első tárgyaláson rendelkezésre álljanak, elbírálhatók legyenek, és ehhez képest a törvény kívánalmi szerint egy tárgyaláson eldönthető legyen az ügy.⁵⁸⁸

Szilbereky Jenő 1955-ben elhangzott előadásában kifejti, hogy a polgári eljárás egymást követő cselekmények sorozata, mely szakaszokra tagolódik aszerint, hogy az eljárási cselekmény egy-egy részét, egy meghatározott eljárási cél jellemez, fog össze. Megállapítása szerint a tárgyalás előkészítése más jellegű, másképp szabályozott eljárási rész, ezért annak *felismerhető eljárási szakasz volta*.⁵⁸⁹ Különösen hangsúlyos tudományos álláspont ez röviddel az I. Ppn. által bevezetett tárgyaláselőkészítést követően, és jól jellemzi a hatálybalépést követő gyors szemléletváltást.

„Ha a tárgyalás előkészítését a polgári per *önálló szakaszának* tekintjük is, az előkészítés mégis szervesen kapcsolódik magához a tárgyaláshoz. Az előkészítés során a bírónak gondot kell fordítani arra, hogyan világítson meg és készítse elő mindazt, aminek a felkutatásával a tárgyaláson nem célszerű foglalkozni.”⁵⁹⁰ Révai Tibor ezzel azt állítja, hogy a tárgyaláselőkészítés akár önálló perszakasznak is tekinthető. A jogalkotó az I. Ppn. módosításaival lényegében a keresetindítás és a tárgyalás közé *egy új perszakaszt iktatott be*. Az egységes tárgyalási rendszer a tárgyaláselőkészítést a tárgyalást megelőző perszakaszra teszi. Varga Gyula 1971-es tanulmánya szerint azonban a gyakorlatban tárgyaláselőkészítés

⁵⁸⁶ Schleiffer Pál 1954. 91.

⁵⁸⁷ Névai László 1962a. 221.

⁵⁸⁸ Névai László 1981. 37.

⁵⁸⁹ Szilbereky Jenő 1956. 6.

⁵⁹⁰ Révai Tibor 1970. 670.

egyáltalán nincs, vagy csak korlátozott – a felek részvételét mellőző – előkészítés van, mely valójában az első tárgyaláson valósul meg.⁵⁹¹

Boross József 1974-ben, a III. Ppn. hatálybalépését követően kiemeli, hogy a tárgyaláselőkészítést helyes elválasztani a keresetlevél megvizsgálásától, mely megelőzi, és a tárgyalástól, mely követi azt. Amennyiben ez nem történik meg, akkor ez alapot ad arra, hogy a tárgyaláselőkészítésre úgy lehessen tekinteni, mint a tárgyalási szakaszból egyes eljárási cselekmények kiemelése a megelőző perszakaszra.⁵⁹² E tudományos álláspont szintén abba az irányba mutat, hogy a tárgyaláselőkészítés *önálló perszakaszként is kezelhető*.

Szilbereky Jenő 1977-ben megjelent véleménye szerint a tárgyaláselőkészítés továbbfejlesztésének körében rögzíteni kell, hogy a tárgyaláselőkészítés önálló perszakasz, a tárgyaláselőkészítés *címet kell neki adni*. Ez pedig *nem érintené a tárgyalás egységét*, általában kötelező lenne, és csupán annyit jelentene, hogy akkor lehet kitűzni a tárgyalást, ha megtörtént az előkészítés vagy az ügy nem igényel előkészítést.⁵⁹³

Az 1952-es Pp. újra-kodifikálásának jogirodalmában az 1980-as években megjelent a törvény szerkezetének felülvizsgálata. Farkas József 1984-ben a törvény felülvizsgálatával kapcsolatos tanulmányok egyikében azon véleményének ad hangot, mely szerint a tárgyaláselőkészítést alaposan felül kell vizsgálni. Az *írásbeli előkészítést* jogi képviselővel eljáró fél esetén megkövetelné, személyesen eljáró fél esetén pedig, ha a félnek nem okoz nagyobb nehézséget, szintén megkövetelné. Ezzel összefüggésben felülvizsgálná az egész tárgyalási rendszert. Azon véleményének szintén hangot ad, mely szerint nem biztosan volt jó döntés a percezúra eltörlése. Megvizsgálandónak tartja a perfelvételi határnap, illetve tárgyalás visszaállításának, továbbá, hogy a bírósági meghagyás eltörlésének és a mulasztási ítélet bevezetésének milyen hatásai lennének.⁵⁹⁴

Szilbereky Jenő szerint a törvény alapvető szerkezetét fenntartva szükséges annak módosítása, kisebb megreformálása. Véleménye szerint a második részben az elsőfokú eljárás körében a tárgyaláselőkészítést *külön fejezetben* kellene rendezni.⁵⁹⁵ Azzal együtt,

⁵⁹¹ Varga Gyula: A felek közreműködési kötelezettségének fokozása a polgári perben. In: *A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának actái*. 13. köt., Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 1971. 177-178. (továbbiakban: Varga Gyula 1971).

⁵⁹² Boross József 1974. 524.

⁵⁹³ Szilbereky Jenő 1977. 256.

⁵⁹⁴ Farkas József: A polgári peres eljárás átfogó újra-szabályozása. *Magyar Jog*, 1984/1. 45. (továbbiakban: Farkas József 1984).

⁵⁹⁵ Szilbereky Jenő: Megjegyzések egy készülő törvénytervezet előkészítéséhez. (A polgári eljárás újrászabályozása). *Magyar Jog*, 1984/4. 295-296. (továbbiakban: Szilbereky Jenő 1984).

hogy a tárgyalás kettéosztásának mindig ellene volt, mert az lassítja az eljárást. A megoldást a tárgyaláson kívüli előkészítés keretében történő minél szélesebb cselekvési kör lehetővé tételében látja.⁵⁹⁶

Németh János szerint a tárgyaláselőkészítés az 1952-es Pp. hatálybalépése óta *neuralgikus pont*. A jogalkotó többszöri módosítási kísérleteit „változó vagy talán csökkenő szerencsével” elvégzett próbálkozásokként jellemzi. Véleménye szerint az új, egységes tárgyalási rendszer elméletben megfelelő ugyan, a nem megfelelő tárgyaláselőkészítés miatt azonban a gyakorlatban nem vált be, annak módosítása szükséges.⁵⁹⁷ Németh János előadásában elhangzottak szerint a tárgyaláselőkészítés gyakorlati hiányosságainak ellensúlyozására megoldást jelentene a *tárgyalás megosztása*, két időben és céljában elkülönülő ún. előkészítő és érdemi tárgyalásra, azonban ha a tényállás jellege vagy a bizonyítás szűk köre lehetővé teszi, ez az osztott rendszer mellőzhető lenne. Ezzel összefüggésben hangsúlyozza, hogy az előkészítő tárgyaláson iratváltás történne a felek között, az ezt követő érdemi tárgyaláson pedig sor kerülne a személyes meghallgatásra.⁵⁹⁸

Horváth János 1898-ben megjelent írásában amellyel foglalt állást, hogy egy esetleges újrakodifikálás esetén *nem szükséges* ismét bevezetni az osztott tárgyalási rendszert, elkülöníteni a perfelvételi vagy előkészítő tárgyalást. Az 1952-es Pp. szabályai ugyanis „kiállták az idő próbáját” és azok kellően hajlékonyak, az előkészítés keretében a bíró így is megteheti, amit a Tc. idején a perfelvétel során megtehetett. Megítélése szerint az a fontos, hogy a joggyakorlat mennyire alkalmazza a perrend által felkínált lehetőségeket.⁵⁹⁹

Az 1952-es Pp. tárgyaláselőkészítésre vonatkozó rendelkezései a törvény hatálybalépése óta – a szocialista perjog időszaka alatt – jelentős változáson mentek keresztül. Kezdetben nem volt tárgyaláselőkészítés, illetve kizárólag a tárgyalás kitűzésében kimerült. Névai László 1981-ben megjelent tanulmányában azonban már kritikával illeti azon bírakat, akik még mindig úgy fogják fel, hogy a tárgyaláselőkészítés felesleges terhet ró rájuk. Véleménye éppen az ellenkező álláspontot erősíti, mely szerint a megfelelő előkészítés, összhangban a perrend nyújtotta „minden szükséges intézkedés” rendelkezéssel a tárgyalási határnapok feleslegessé válásával, a halasztások elmaradásával, munkamegtakarítással jár.⁶⁰⁰

⁵⁹⁶ Szilbereky Jenő 1984. 297.

⁵⁹⁷ Németh János: A polgári eljárásjog átfogó újraszabályozása a Magyar Népköztársaságban. In: Németh János (szerk.): *Polgári eljárásjogi füzetek XIII. Gondolatok a Pp reformjához*. Budapest, ELTE ÁJK Polgári Eljárásjogi Tanszék, 1985. 214-215.

⁵⁹⁸ Az előadást és az azt követő szakmai vitát röviden összegző szemleciikk a Magyar Jog hasábjain jelent meg: Kiss Daisy: A tárgyalás és a pervezetés. *Magyar Jog*, 1986/2. 186.

⁵⁹⁹ Horváth János: Tárgyalás a polgári perben. *Jogász Szövetségi Értekezések*. 1. köt. 1989. 124.

⁶⁰⁰ Névai László 1981. 39.

Novák István szerint pedig az 1952-es Pp. módosításaival a tárgyaláselőkészítés körében létrehozott szinte korlátlan lehetőségek a gyakorlatban csak kivételesen érvényesülnek. Véleménye szerint „a szabályozás jó, tökéletesen rugalmas, semmi különösebb kötöttséget nem jelent annak, aki élni akar vele.”⁶⁰¹ A bírói gyakorlat azonban a lehetséges eszközök alkalmazását nem vette át, ezzel megbuktatva az egyébként célravezető, jóhatású törvényt.⁶⁰²

4.5 A tárgyalás

Névai László szerint a szocialista polgári perben a tárgyalás az eljárás második szakasza.⁶⁰³ Ez a nézet szintén azt erősíti, hogy a tárgyaláselőkészítés nincs elismerve, mint önálló perszakasz. Az egységes tárgyalási rendszer 1952-es Pp.-ben alkalmazott megoldásának vizsgálata során a továbbiakban érdemes és szükséges három fogalmat – *első tárgyalás, folytatólagos tárgyalás és érdemi tárgyalás* – közelebbről megvizsgálni. Tekintettel arra, hogy Varga Gyula szerint „e kifejezések az egységes tárgyalás részben időbeli, részben meghatározott perbeli cselekményekhez kötött belső tagozódását jelentik.”⁶⁰⁴ E kulcsfogalmak adják az egységes szerkezet *belső szerkezetét*.

Szerkezeti értelemben az 1952-es Pp. a perfelvételi tárgyalást elhagyta, annak tartalmát a tárgyaláson kívülre, az azt megelőző előkészítés körébe helyezte, magát a tárgyalást pedig azonos tartalommal tölti meg, mint a Tc. az érdemleges tárgyalást. Ezt támasztja alá az az 1980-as állítás, mely szerint a bíróságok a hiányos keresetlevelet ritkán adják vissza hiánypótlásra, ezeket a hiányokat az első tárgyaláson igyekeznek tisztázni, tehát az első tárgyalást mintegy *perfelvételi tárgyalásnak tekintik*, amit egyébként helytelennek tartanak, mert a bíró így az első tárgyalásra nem tud megfelelően felkészülni és ezzel bizonyos, hogy több tárgyalási határnapot kell tartani.⁶⁰⁵

Névai László 1954-ben írt cikkében az előkészítő eljárás intézményesítésével kapcsolatban felveti, hogy célszerű lenne bevezetni egy olyan rendelkezést, mely szerint „új bizonyítékok csak a kellő időben való bejelentést akadályozó alapos ok fennforgása esetén terjeszthetők be.”⁶⁰⁶ Ez a tárgyalás koncentrálását nagymértékben előmozdítaná, a törvénynek a felek állítási és bizonyítási köteletségével kapcsolatos szabályai ugyanis túl enyhék. A szigorúbb szabállyal e rendelkezések az eljárás gyorsaságát és eredményességét jobban szolgálnák,

⁶⁰¹ Novák István 1987. 247.

⁶⁰² Novák István 1987. 247.

⁶⁰³ Névai László 1980. 333.

⁶⁰⁴ Varga Gyula 1980. 279.

⁶⁰⁵ Soósné Lajos Ilona 1980. 643.

⁶⁰⁶ Névai László 1954. 191.

mindamelllett a valóságos tényállás feltárását nem akadályozó határozottabb megfogalmazást nyernének.⁶⁰⁷ E Névai László által felvetett gondolatok rendkívül haladónak és egyedülállónak mondhatók az 1952-es Pp.-t körülvevő korai jogirodalomban. Mindezt annak tükrében, hogy e gondolatok gyakorlati megvalósítása igazán hangsúlyosan nem történt meg.

4.5.1 A tárgyalás menete (mozzanatai)

A tárgyalás szerkezetileg egységes, ám e szerkezetnél szintén meg van határozva az eljárási cselekmények sorrendje. A tárgyalás *menete* alatt a bíróság, a felek és egyéb perbeli személyek tárgyaláson végzendő perbeli cselekményeinek sorrendjét értjük.⁶⁰⁸ Kengyel Miklós szerint a felek és a per egyéb résztvevőinek az eljárási cselekményei egymásba fonódnak, láncolatot alkotnak. Ennek sorrendjét részben a törvény, részben az elnök határozza meg. E teljesítendő cselekmények sorrendjét nevezzük a tárgyalás menetének.⁶⁰⁹ Móra Mihály fogalomhasználatával élve a tárgyalás megnyitása és berekesztése között több perbeli cselekmény csoportosul anélkül, hogy ezek a tárgyalás többi részétől elkülönülnének. Ilyen értelemben tehát beszélhetünk a tárgyalás egyes *mozzanatairól*, de nem önálló szakaszairól, mert a tárgyalás egységével az nem fér össze.⁶¹⁰

Az eljárási cselekményeket, mozzanatokot dogmatikailag a következőképpen oszthatjuk fel: megnyitás, felek számbavétele, szóváltás, érdemi tárgyalás (bizonyítás), berekesztés és végül a határozathozatal és annak kihirdetése.⁶¹¹ Köblös Adél szerint a tárgyalást a megnyitás és a berekesztés keretezi.⁶¹² E keretek között a tárgyalás menetét a perrendtartás előírásai szerint, illetve annak keretei között a tárgyalásvezetési jogkörben eljárva, az elnök határozza meg (133. §) a célszerű és gyors pervitel, valamint a valóságos tényállás felderítése következményeinek szem előtt tartásával.⁶¹³ Ezek közül két elem kerül részletesen kifejtésre, a *szóváltás* és az *érdemi tárgyalás*.

A tárgyalás menetének e dogmatikai felosztása mellett megkülönböztethető még első és a folytatólagos tárgyalás. A következőkben e két rendszerezés vegyítésével mutatjuk be a

⁶⁰⁷ Névai László 1954. 191.

⁶⁰⁸ Varga Gyula: A tárgyalás (IX. fejezet). In: Szilbereky Jenő és Névai László (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata*. 1. köt., Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1976. 832. (továbbiakban: Varga Gyula 1976)

⁶⁰⁹ Kengyel Miklós 2014. 257.

⁶¹⁰ Móra Mihály 1962. 227.

⁶¹¹ Vö.: Varga Gyula 1976. 832.; Névai László 1974. 334-346.; Móra Mihály 1962. 229-235.; Kengyel Miklós 2014. 257-262.; Szabó Imre 2013. 264-269.

⁶¹² Köblös Adél 2017. 298.

⁶¹³ Varga Gyula 1976. 832.

tárgyalást. Elsőként az első tárgyalás fogalmának és tartalmának meghatározásával, a szóváltás bemutatásával, másodikként a folytatólagos tárgyalás és az érdemi tárgyalás kifejtésével.

4.5.2 Az első tárgyalás – a szóváltás (136-139. §)

Az egységes tárgyalási rendszer alkalmazása mellett az 1952-es Pp. az egység megtörése nélkül megkülönbözteti az első és a folytatólagos tárgyalást, mely különbségtétel egyrésről időbeli sorrendiséget jelent, másrésről bizonyos eljárási cselekmények csak az első tárgyaláson végezhetőek el (lásd 138. §).⁶¹⁴ Az első és folytatólagos tárgyalás megkülönböztetése nem jelenti a tárgyalás egységének elejtését.⁶¹⁵ A folytatólagos tárgyalás egy eshetőleg elem arra az esetre, ha az első tárgyaláson nem fejeződik be a per.

Az 1952-es Pp. nem határozza meg az *első tárgyalás* definícióját, első tárgyalásnak azt kell tekinteni, melyre a keresetlevél benyújtása után az elsőfokú bíróság a feleket első ízben, szabályszerűen idézi és a tárgyalást megtartották vagy a megtartásának helye lett volna.⁶¹⁶ Ebből a – tankönyvi – definícióból kitűnik, hogy az első tárgyalás nemcsak időszerűséget, hanem az idézés tekintetében szabályszerűséget is jelent. A szabálytalan idézéssel létrejött tárgyalási határnap nem kezdi meg a tárgyalást, nem tekinthető a tárgyalás első ülésének, a határnapot el kell halasztani és az első tárgyalásnak az újabb határnapot kell tekinteni.⁶¹⁷

Definíciót ugyan nem ad az 1952-es Pp., azonban az itt elvégzendő eljárási cselekményeket meghatározza. A tárgyalás menetének felosztását követve itt történik a *szóváltás*, mely a kereset ismertetésével veszi kezdetét.⁶¹⁸ Eszerint az első tárgyalás kezdetén a felperes vagy az elnök felolvassa vagy ismerteti a keresetlevelet, és a felperes nyilatkozik, hogy fenntartja-e az abban foglaltakat, vagy miként módosítja (138. §).⁶¹⁹

A felperes a tárgyalás ezen szakaszában nyilatkozhat úgy, hogy változatlanul fenntartja keresetét, vagy el is állhat attól (az alperes érdemi védekezése előtt az alperes hozzájárulása nélkül), illetve megváltoztathatja azt, nincs kötve a keresetlevélben közöltekhöz.⁶²⁰ A „*nincs kötve*” fordulatot itt nem lehet a Tc. normaszövegében és tudományos irodalmában megjelent értelemben használni. A 1952-es Pp. szerint a per már a kereset közlésével létrejön, vagyis, ha az első tárgyaláson szóban előadott kereset és a korábban írásban közölt

⁶¹⁴ Kengyel Miklós 2014. 245.

⁶¹⁵ Móra Mihály 1962. 228.

⁶¹⁶ Varga Gyula 1980. 291.

⁶¹⁷ Varga Gyula 1976. 799.

⁶¹⁸ Schleiffer Pál 1953. 90.

⁶¹⁹ Varga Gyula 1980. 291.

⁶²⁰ Varga Gyula 1976. 832.

kereset eltér, akkor a keresetváltogatás szabályai megfelelően irányadók erre az új, megváltoztatott keresetre. Ebben az értelemben tehát az 1952-es Pp. esetén a keresetlevélben foglalt kereset és a szóban előadott kereset nem teljes mértékben független egymástól.

Varga Gyula szerint nincs jelentősége annak, hogy ki ismerteti a keresetlevelet, mert a kereset megalapítása már a keresetlevéllel, annak közzétételével megtörténik a szóbeli előadás nélkül. A felolvasást, ismertetést a szóbeliség elve követeli meg, ha a felperes jelen van a tárgyaláson.⁶²¹ Kengyel Miklós szerint e paragrafus kissé „lazának” tűnő szabályozását az indokolja, hogy a perindítás hatályainak beállítását az 1952-es Pp. a keresetnek az ellenféllel való közzétételéhez, nem pedig a tárgyaláson való előadáshoz köti. Ha felperes a tárgyaláson nem jelenik meg, a keresetlevelet nem kell felolvasni.⁶²²

Ezt követően, a szóváltás második elemeként – ha jelen van – az alperes nyilatkozik. Amennyiben vitatja a felperes állításait, akkor *védekezést* (alaki vagy anyagi) terjeszt elő, illetve ellenköveteléssel (viszontkereset, beszámítás) él (139. §). Bajory Pál az alaki kifogások közé sorolja a hatásköri és illetékességi kifogásokat, mely a per megszüntetését, ezzel együtt esetleg az ügy áttételét célozza. Továbbá ide sorolja az elfogultsági és perfüggőségi kifogásokat.⁶²³

Ezáltal a szóváltás határozza meg a *jogvita kereteit*, létrehozza a felek között a kontradikciót, tehát megtörténik a perbeocsátkozás. Ha az ellenkérelem *érdemi védekezést* tartalmaz, az alperesnek elő kell adni a védekezése alapjául szolgáló tényeket és bizonyítékokat [139. § (1) bekezdés]. Ez a kereseti kérelem részbeni vagy egészbeni tagadása, mely a keresetben érvényesített jog fenn vagy fenn nem állására vonatkozik. Az érdemi védekezéssel az alperes érdemben perbe bocsátkozik.⁶²⁴ Ettől kezdve a pert hatáskör hiánya miatt csak akkor lehet megszüntetni, ha az nem a per tárgyának értékétől függ, illetékesség hiánya esetén pedig akkor, ha kizárólagos illetékesség forog fenn.⁶²⁵

Az alperesi nyilatkozat azonban már nem feltétlenül esik az első tárgyalásra. Abban az esetben, ha a felperes keresetét az alperessel nem, vagy nem idejében közölték, vagy a felperes keresetét lényegesen megváltoztatta, vagy más kérelmét lényegesen módosította, a bíróság elhalaszthatja a tárgyalást, hogy az alperesnek megfelelő időt biztosítson nyilatkozata előterjesztésére (151. §, hatályos 1999-ig). Azonban a bíróság csak indokolt

⁶²¹ Varga Gyula 1976. 832.

⁶²² Kengyel Miklós 2014. 259.

⁶²³ Bajory Pál: A perbeli kifogások. *Magyar Jog*, 1976/10. 872-873.

⁶²⁴ Varga Gyula 1976. 834.

⁶²⁵ Kengyel Miklós 2014. 260.

esetben ad halasztást, az indok pedig a fentebb ismertetett kereset nem megfelelő közlése vagy megváltoztatása.⁶²⁶ További ok, ami a halasztást indokolhatja, ha az alperes nem jelenik meg a tárgyaláson. A halasztás után kitűzött határnapot már folytatólagos tárgyalásnak kell tekinteni.⁶²⁷

4.5.3 A rejtett cezúra

Az egységes tárgyalási rendszer alkalmazása ellenére az 1952-es Pp. 140. § rendelkezései azt célozzák, hogy az perakadályokat, pergátló kifogásokat az ügy érdemét megelőzően tárgyalja a bíróság. Ha az alperes ellenkérelemében a per megszüntetését kéri a bíróság mindenekelőtt ebben határoz, a bíróság azonban felhívhatja az alperest az ügy érdemére vonatkozó nyilatkozatának előterjesztésére, és a megszüntetés kérdésében való határozathozatal előtt elrendelheti a per érdemi tárgyalását is [140. § (1) és (2) bekezdés].

Éless Tamás és Ébner Vilmos szerint e rendelkezés által az 1952-es Pp. *egységes-osztott* tárgyalási rendszert valósít meg, mert a tárgyalás elhalasztására ugyan lehetőség van, de az nem szükségszerű, azonban a perfelvétel körébe tartozó kérdések tárgyalása megelőzi az érdemi kérdések tárgyalását.⁶²⁸ *Egységes* mert a tárgyalás elhalasztására nem feltétlenül kerül sor, illetve ha a halasztásra kerül sor, az nem azon a formális kényszeren alapul, hogy a tárgyalás egyes részeit külön kell választani, de *osztott* mert a perfelvétel körébe tartozó kérdések megelőzik az érdemi kérdéseket.⁶²⁹

Éless Tamás e rendelkezést nevezi *láthatatlan (tartalmi) percezúrának*, függetlenül attól, hogy formális tárgyaláshalasztás az egyes kérdések között nincs. Véleménye szerint nem lehet másképp értelmezni a keresetlevél első tárgyalás kezdetén való előadását, majd az arra való alperesi ellenkérelmet, mely, ha a permegszüntetésre irányul, akkor mindenekelőtt ebben a kérdésben tárgyal és határoz a bíróság, mint egy *percezúrát*. Mindamellelt, hogy a bíróságnak lehetősége van ettől eltérni, de azt el kell rendelnie, mely e lehetőség kivételességét mutatja.⁶³⁰

Kapa Mátyás szerintm, bár egyes elemei alapján akár vegyesnek is tekinthetnénk az 1952-es Pp. tárgyalási szerkezetét, az alapvetően mégis egységes, vagyis nincs percezúra, a

⁶²⁶ Móra Mihály 1962. 231.

⁶²⁷ Varga Gyula 1980. 294.

⁶²⁸ Éless Tamás- Ébner Vilmos: A percezúra- Az érdemi tárgyalás előkészítése In: Varga István- Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 383. (továbbiakban: Éless Tamás-Ébner Vilmos 2014).

⁶²⁹ Éless Tamás: A kereset nyilvánvaló megalapozatlansága. In: Varga István (szerk.): *Codificatio processualis civilis, Studia in Honorem Németh János II.* Budapest, ELTE, 2013. 27-28. (továbbiakban: Éless Tamás 2013a).

⁶³⁰ Éless Tamás 2013a. 27.

bíróság határozza meg az eljárási cselekmények sorrendjét, ugyanakkor igaz az, hogy az alperes pergátló kifogásait kell a bíróságnak főszabályként először eldöntenie.⁶³¹

Kiss Daisy szerint az 1952-es Pp. tárgyalási rendszerében a percezúra (permetszés) – főszabály szerint – nincs. Az esetleges folytatólagosság (több tárgyalási napra kitűzés) ellenére is egységesnek tekintendő tárgyalás belső tagozódása a vegyes rendszer elemeit hordozza.⁶³²

E rejtett cezúra alkalmazásával az 1952-es Pp. tárgyalási rendszere a tisztán egységes tárgyalási rendszertől eltér a vegyes rendszer irányába. Szerkezetileg ez felfogható *a Tc. cezúrájának továbbéléseként*, annak kivonataként. Az elválasztás itt *eshetőleges*, hiszen az alperes nem feltétlenül kéri ellenkérelmében a per megszüntetését, illetve, ha mégis kéri, a bíróság dönthet az e kérdésben való döntés mellőzéséről (később dönt) és elrendelheti az érdemi tárgyalását is, valamint *tartalmi* oldalon valósul meg, tekintettel arra, hogy a tárgyalási határnap elhalasztása nem szükségszerű. Véleményünk szerint az esetleges alkalmazás, mint szempont miatt, a rejtett cezúra a tárgyalási szerkezetre nem gyakorol meghatározó hatást, így bár ez az elem a vegyes rendszer irányába mutat, továbbra is az egységes tárgyalási rendszer ismérvei a meghatározók az 1952-es Pp.-ben.

4.5.4 Az első tárgyalás elmulasztásának következményei

Az első tárgyalással összefüggésben a tárgyalásszerkezetre is kiható jelentősége van a mulasztás szabályozásának. A mulasztás következtében ugyanis a tárgyalás elhalasztásra kerülhet, az eljárás szünetelhet, megszűnhet, illetve eltérő módon folytatódhat, mint annak hiányában. Ahogy a tárgyalási határnapok közül jelentőségében kiemelkedik az első, úgy a mulasztás szabályozásában szintén az *első tárgyalásnak van kiemelt jelentősége*. A perrend más szankciókat fűz az első tárgyalás elmulasztásához, mint a folytatólagos tárgyaláséhoz. Ezekre tekintettel, mind a felperesi, mind az alperesi oldalról megvizsgáljuk az első tárgyalás elmulasztásának kérdéskörét. A felperesi mulasztásról rövidebben szólunk, ennek ugyanis kisebb a jelentősége, az alperesi oldalról azonban szükséges részletesen értekezni. Ennek keretében megvizsgáljuk az 1952-es Pp. szocialista időszak alatti szabályozást és annak változásait.

4.5.4.1 Az első tárgyalás felperes általi elmulasztásának következményei

Az első tárgyalás felperes általi elmulasztása esetén nincs helye a per megszüntetésének, ha kérte a tárgyalás távollétében történő megtartását, ha nem kérte, az eljárás szünetel, a bíróság

⁶³¹ Kapa Mátyás 2006. 573.

⁶³² Kiss Daisy 2006. 475.

a pert csak az alperes kérelmére szünteti meg.⁶³³ Az 1952-es Pp. megszüntette a Tc.-ben alkalmazott „idézés feloldását”, ennek indoka, hogy a keresetlevél már nem csupán idézőlevél, hanem valóságos kereset, aminek közlése pert létesít.⁶³⁴

A felperes részéről akkor tekinthető elmulasztottnak az első tárgyalás, ha nem jelenik meg, illetve nem kérte a távollétében történő megtartást. A felperes tehát egyoldalú nyilatkozatával elháríthatja a mulasztás következményeit. Ezt megteheti akár a keresetlevélben vagy azt követően szintén. A gyakorlatban ez a kérelem a keresetlevelek állandó eleme lett. A lényeg, hogy az erre irányuló kérelem a tárgyalás előtt a bíróság (elnök) számára megismerhető legyen.⁶³⁵ Varga Gyula 1971-es tanulmányában helyteleníti, hogy a felperes egyoldalú nyilatkozatával el tudja hárítani a mulasztás következményeit. Helyteleníti továbbá, hogy a felperes kérhesse a tárgyalás távollétében történő megtartását, ennek ugyanis rendszerint az a következménye, hogy – figyelembe véve az ekkor hatályos képviselőre vonatkozó szabályokat – a jogi képviselő hiánya miatt felmerülő keresetlevél hiányait a felperes nem tudja pótolni szóban az első tárgyaláson, valamint nem tud azonnal nyilatkozni az alperes által előadott védekezésre, így az első tárgyalást *el kell halasztani*.⁶³⁶

4.5.4.2 Az első tárgyalás alperes általi elmulasztásának következményei, a bírósági meghagyás (136. §)

Az 1952-es Pp. hatálybalépésekor *nem alkalmazta* a bírósági meghagyás intézményét. Nem volt tehát lehetőség arra, „hogy az alperes meg nem jelenésének pusztán ténye alapján a bíróság a felperes egyoldalú előadását figyelembe véve érdemben döntsön.”⁶³⁷ A szocialista polgári perjog elveivel és különösen az anyagi igazság kiderítésének ideológiájával nem fért össze az alperes mulasztásának ezután való szankcionálása.⁶³⁸ Farkas József szerint az anyagi igazság elvével ellentétes lenne a fél mulasztását úgy szankcionálni, hogy a szankció anyagi jogában akként sújtja a mulasztót, hogy azáltal a jognak nem megfelelő állapot jön létre (vélelmezett elismerés, joglemondás).⁶³⁹ Névai László szerint a tárgyalás egyéb jellemzői mellett az egyik fontos elem, hogy itt derül ki az *objektív valóságnak megfelelő*

⁶³³ Móra Mihály 1962. 231. és 239.

⁶³⁴ Schleiffer Pál 1953. 88.

⁶³⁵ Varga Gyula 1976. 800.

⁶³⁶ Varga Gyula 1971. 180.

⁶³⁷ Novák István: A rendelkezési elv új polgári perrendtartásunkban. *Jogtudományi Közöny*, 1953/4. 161. (továbbiakban: Novák István 1953).

⁶³⁸ Bacsó Ferenc 1953. 46.

⁶³⁹ Farkas József: A perbeli mulasztás. In: *A magyar polgári perjog főbb kérdései*. Budapest, Jogi- és Államigazgatási Könyv és Folyóiratkiadó, 1953. 113-114.

tényállás,⁶⁴⁰ ezzel pedig nem összeegyeztethető egy, a mulasztás szankciójaként érdemi kérdéseket eldöntő határozat. Móra Mihály szerint ahhoz, hogy a bíróság az objektív valóságnak megfelelő tényállást tudja megállapítani, a felek aktív közreműködésére van szükség, mely tipikusan a jelenlétükben megtartott tárgyalással érhető el.⁶⁴¹

Bacsó Ferenc szerint az alperes távolmaradásának nem az az indoka, hogy nem kíván védekezni, csupán időt akar nyerni. Ezt azzal küszöböli ki a perrend, hogy a felperes kérelmére az alperes távollétében szintén lehetőség van az érdemi tárgyalás megtartására.⁶⁴²

A bíróság a felperes kérelmére, az alperes távolmaradása esetén is megtartja a tárgyalást [136. § (2) bekezdés, hatály: 1953]. A tárgyaláson előadottakat, ha az korábban közölve volt az alperessel, úgy kellett tekinteni, hogy azokat nem vonja kétségbe, a kívánt bizonyítást nem ellenzi. Kivétel, ha a perben korábban másképp nyilatkozott, illetve, ha a bíróság a valóságnak megfelelő tényállás kiderítése érdekében elrendeli a tárgyalás elhalasztását [136. § (3) bekezdés, hatály: 1953]. Novák István szerint e bekezdés rendelkezéseivel a törvény, az (1) bekezdéssel összefüggésben ismertetett, általa helyesnek tartott szocialista állásfoglalástól némileg eltér, amikor a mulasztó féllel közölt nyilatkozatokat úgy tekinti, mintha azokat a fél nem vitatná, azonban álláspontja szerint a bíróság az anyagi igazságra törekvő eljárásának eredményeképp e rendelkezés teljes mértékben eltüntethető.⁶⁴³ Amennyiben a felperes a tárgyaláson újabb kérelmeket, indítványokat tesz, melyek nem voltak közölve az alperessel, azokat a tárgyalási jegyzőkönyv és az előkészítő irat megküldésével közölni kell vele [136. § (2) bekezdés, hatály: 1953].

Az I. Ppn. által beiktatott 136. § (4) bekezdés szerint, ha a mulasztó fél a következő tárgyalást is elmulasztja, ezen az alapon a tárgyalást újra elhalasztani nem lehet. A mulasztó féllel előzetesen már közölt kérelmeket, tényállításokat és bizonyítási indítványokat ilyen esetben úgy kell tekinteni, hogy a mulasztó fél a kérelem teljesítését nem ellenzi, a tényállítás valóságát nem vonja kétségbe, illetőleg a kívánt bizonyítást nem ellenzi, kivéve, ha ez a perben korábban tett nyilatkozatával ellentétben állna. E rendelkezés Hámori Vilmos szerint tulajdonképpen maga a mulasztási ítélet. A kétszeri tárgyalásra idézés jelent bizonyos munkatöbbletet, azonban a második tárgyaláson meghozott ítélet elleni fellebbezés ritkább.⁶⁴⁴ A (4) bekezdésnek azonban nem tulajdonítható az az értelem, hogy a bíróság csak

⁶⁴⁰ Móra Mihály 1962. 226.

⁶⁴¹ Móra Mihály 1962. 237.

⁶⁴² Bacsó Ferenc 1953. 46.

⁶⁴³ Novák István 1953. 161.

⁶⁴⁴ Hámori Vilmos: Polgári eljárásjoguk módosításának kérdéséhez. *Jogtudományi Közlöny*, 1966/8-9. 457.

a második tárgyaláson alkalmazhatja a mulasztás következményeit. Ha a tényállás nem tiszta, akkor bizonyítást kell elrendelni, ha pedig a tényállás tiszta, akkor az ügy már az első tárgyaláson befejezhető (P.K. 144. állásfoglalás).⁶⁴⁵

Móra Mihály szerint az ekkor hatályos (fentebb kifejtett) rendelkezések – melyek a mulasztási ítéletet nem alkalmazzák – nincsenek kellő összhangban a fizetési meghagyással, ezért egy perrendtartásban kétféle mulasztási rendszer érvényesül. Ezzel „a jelenlegi rendezés saját maga alatt vágja a fát, mert azokat az érveket, amelyeket az első tárgyalás elmulasztásának új szabályozása mellett hoz fel, éppen a maga példájával erőtleníti meg a fizetési meghagyás területén.”⁶⁴⁶ Novák István már 1965-ben felveti a Tc. mintájára a *mulasztási ítélet* meghonosítását, újra meghonosítását.⁶⁴⁷ Varga Gyula 1971-ben megjelent tanulmányában javasolja a bírósági meghagyás bevezetését az első tárgyalást elmulasztó alperes szankcionálására, ezáltal közreműködésének fokozására.⁶⁴⁸

A III. Ppn. *bevezeti* a bírósági meghagyás intézményét a perrendbe. Megteremti a lehetőségét, hogy a bíróság az első tárgyalást elmulasztó alperes ellen a keresetben foglaltaknak megfelelően bírósági meghagyást bocsásson ki.⁶⁴⁹ Varga Gyula szerint a bírósági meghagyás „egy meghatározott perbeli cselekmény elmulasztásának egyéb feltételekhez kötött szankciója, hátrányos jogkövetkezménye. A mulasztás szankciói közül a legsúlyosabb, mert *érdemi szankció*.”⁶⁵⁰ Szilberek Jenő 1973-ban megjelent cikkében írt megállapítása szerint ekkoriban egyre gyakoribbá vált az alperesi szándékos, önhibából eredő tárgyalásmulasztás, a bizonyítékok késedelmes és részletekben történő bejelentése, a felesleges bizonyítási indítványok megtétele, valamint az iratváltás során adott határidő meghosszabbítása iránti kérelem, mindezek perelhúzási céllal.⁶⁵¹ A jogalkotó ez ellen kívánt fellépni az újabb módosítással, mellyel erősíteni kívánta az eljárási fegyelmet, a jóhiszemű eljárás elvét, és ezen keresztül az eljárás hatékonyságát.⁶⁵² A III. Ppn. indokolása szerint a

⁶⁴⁵ Lásd: Benkő-Jeszenszky-Géczy-Simor-Szepes (szerk.) 1956. 352.

⁶⁴⁶ Móra Mihály: A mulasztás, a szünetelés, és a bizonyítás egyes kérdései a polgári perben. *Magyar Jog*, 1957/8. 226.

⁶⁴⁷ Novák István: A polgári peres eljárás gyorsításának és egyszerűsítésének néhány kérdése. *Jogtudományi Közöny*, 1965/11. 558-559. A cikk írója szerint a „formalizmus kiküszöbölése”, mint indok, mely mentén a jogalkotó elvetette a Tc.-ben alkalmazott mulasztási ítéletet helytelen. Az egész perrend a formalizmus talaján áll, határidőkkel, jogkövetkezményekkel. Példaként hivatkozik a fellebbezési határidőre (15 nap), mely elmulasztása szintén az ügy érdemére kiható hatással lehet, illetve a fizetési meghagyás intézményére.

⁶⁴⁸ Vö.: Varga Gyula 1971. 184.

⁶⁴⁹ Németh János 1985. 294.

⁶⁵⁰ Varga Gyula 1973. 150.

⁶⁵¹ Szilberek Jenő: A polgári eljárás módosítása. *Magyar Jog*, 1973/1. 3. (továbbiakban: Szilberek Jenő 1973).

⁶⁵² Szilberek Jenő 1973. 4.

módosítás a bírósági meghagyás intézményének bevezetésével az eljárás gyorsítását, de egyszersmind eredményességének fokozását célozza.⁶⁵³ A bírósági meghagyás célja az alperes *perviteli felelősségének fokozása*, hogy az alperes már az első tárgyaláson kénytelen legyen nyilatkozni a keresetre, és ha védekezik, akkor terjesszen elő bizonyítási indítványt vagy egyéb védekezést, segítse elő a megalapozott és gyors döntést.⁶⁵⁴

Kérdésként merült fel, hogy az egységes tárgyalási rendszerbe *bevezethető-e* a bírósági meghagyás intézménye. Varga Gyula véleménye szerint igen, bár nem problémamentesen. E rendszerben ugyanis – ellentétben az osztott vagy vegyes rendszerekkel – a tárgyaláson belül nincs egy választóvonal, ahova lehetne kötni e jogintézményt.⁶⁵⁵ Ugyanakkor az első és folytatólagos tárgyalás fogalompár cezúra hiányában is megfelelő keretet tud adni arra, hogy ehhez legyen köthető a bírósági meghagyás.

Az ekkor új 136. § rendelkezései szerint, ha az *első tárgyalást* az alperes mulasztja el, és írásbeli védekezést nem terjesztett elő, a bíróság a felperes kérelmére az alperest az idézéssel közölt kereseti kérelemnek megfelelően bírósági meghagyással kötelezi, egyben marasztalja a felperes költségeiben [136. § (2) bekezdés, hatály: 1973]. Az alperesi mulasztás mellett szintén a kibocsátás feltétele a felperes erre irányuló *kérelme*, melyet előterjeszhet a keresetlevélben vagy az első tárgyaláson.⁶⁵⁶ A perrend hatálybalépésekor a két fő érv a mulasztás ily módú szankcionálásának elvetésére az *anyagi igazság kiderítése* és a *gyors ítélkezés* megvalósítása volt. Varga Gyula 1973-ban megjelent cikkében írtak szerint azonban az elmúlt húsz év tapasztalatai azt mutatták, hogy az alperes passzivitása éppen az imént idézett két célt akadályozta.⁶⁵⁷

A cél és az eredmény közti ellentét feloldása az alperes aktivitásának fokozásával volt elérhető, amely a Tc. mulasztási ítéletre vonatkozó szabályozásának némi módosítással való felélesztését jelenti. Mindemellett az új rendelkezés megteremtí a felek mulasztása közti egyenlőséget, és fokozza az alperes *perviteli felelősségét*.⁶⁵⁸ Farkas József 1983-ban megjelent tanulmányában kifejti, hogy a peres eljárást átszövi az igazság kiderítésének alapvető követelménye, mely bírói kötelesség tartalma, hogy az ítéleti tényállás adekvát legyen az ún. történeti tényállással. Ezzel az elvvel, törekvéssel azonban nem fér össze olyan

⁶⁵³ III. Ppn. indokolás a 23. §-hoz.

⁶⁵⁴ Juhászné Zvolenszki Anikó: Az elsőfokú tárgyalás elmulasztásának következményei – a jogalkotás fejlődésének tükrében. In: Tóth Károly (szerk.): *Emlékkönyv dr. Szilbereky Jenő egyetemi tanár oktatói működésének 30. és születésének 70. évfordulójára*. Szeged, JATE, 1987. 130.

⁶⁵⁵ Varga Gyula 1973. 151.

⁶⁵⁶ Varga Gyula 1976. 807.

⁶⁵⁷ Varga Gyula 1973. 148-149.

⁶⁵⁸ Varga Gyula 1973. 149.

mulasztás esetén alkalmazott szankció, mely a per érdemére is kiható jogkövetkezményt von maga után. Ezt az ellentétet a *jóhiszeműség* elvével oldja fel, mely azt követeli meg, hogy a felek az eljárási jogukat jóhiszeműen gyakorolják. E szerint minden olyan cselekmény, amely a per céljának elérését megakadályozza vagy késlelteti rosszhiszeműnek minősül. Valójában a fél által elkövetett mulasztás a jóhiszeműség megsértésén keresztül gátolja a valóságos tényállás gyors és hatékony kiderítését.⁶⁵⁹ A III. Ppn. céljai között pedig a jóhiszeműség elvének erősítése és érvényre juttatása került meghatározásra. Emellett célként került meghatározásra a szigorú intézkedések megtétele az eljárási jogokkal visszaélőkkel szemben.⁶⁶⁰

Az alperes a bírósági meghagyás kibocsátását két módon tudja elhárítani. Egyrészt *megjelenik* az első tárgyaláson, másrészt *írásbeli védekezést* terjeszt elő [136. § (2) bekezdés, hatály: 1973]. A tudományban és a gyakorlatban ekkor az újonnan bevezetett „írásbeli védekezés” tartalmának meghatározása fontos kérdés volt. Kérdésként merült fel, hogy milyen terjedelműnek és tartalmúnak kell lennie. Elegendő-e egy formális alaki védekezés vagy szükséges egyébként a 125. § (4)⁶⁶¹ bekezdésében foglaltak kimerítése az alperes részéről? Varga Gyula szerint amennyiben elegendő egy rövid formális védekezés, akkor a meghagyás intézménye kerül veszélybe, mert az alperes könnyen el tudja hárítani azt. Azonban, ha túl szigorú követelményeket állít fel a gyakorlat, akkor a „laikus fél” jogi képviselő nélkül eljárva nem képes védekezni, tőle nem várható el a magas szintű védekezés, aminek következtében nem tudja elhárítani a bírósági meghagyást. Mindezen ellentét feloldására Varga Gyula szerint elegendő az olyan írásbeli védekezés, amiből megállapítható, hogy az alperes védekezni akar.⁶⁶²

Az alperesi elhárításon túl szintén vannak olyan esetek, amikor nem bocsátható ki a bírósági meghagyás. Ezek mindegyike valamilyen bizonytalansághoz kapcsolódik. Figyelembe véve az eddigi eljárási cselekményeket e bizonytalanságok a *keresetlevélhez*, illetve annak *közléséhez*, valamint az *idézéshez* kapcsolódhatnak.

⁶⁵⁹ Farkas József 1983. 129.

⁶⁶⁰ A III. Ppn. általános indokolása.

⁶⁶¹ 1952-es Pp. 125. § (4) A feleket az idézésben fel kell hívni, hogy az ügyre vonatkozó okiratokat a tárgyalásra hozzák magukkal, az alperest pedig arra is figyelmeztetni kell, hogy a kereseti kérelemre legkésőbb a tárgyaláson nyilatkoznia kell, s elő kell adnia a védekezésének alapjául szolgáló tényeket és ezek bizonyítékait, az ügyre vonatkozó okiratait pedig be is kell mutatnia. Az idézésben arra is utalni kell, hogy az alperes a nyilatkozatát már a kitűzött határnap előtt benyújthatja vagy jegyzőkönyvbe mondhatja [94. § (4) bek.]. Az írásbeli nyilatkozat másodpéldányát, illetőleg az arról készített jegyzőkönyv másolatát a bíróság a felperesnek haladéktalanul kézbesítetteti, ha pedig erre már nincs elegendő idő, azt a tárgyaláson adja át.

⁶⁶² Varga Gyula 1976. 804.

Bírósági meghagyást nem lehet kibocsátani, ha kétséges, hogy az alperes az első tárgyalásra szóló idézéssel együtt a keresetlevelet is megkapta (BH 1985. 389.). Hiányos az a kereseti kérelem, amely nem vagy hiányosan tartalmazza az érvényesíteni kívánt jogra vonatkozó adatokat, az igény alapjául szolgáló tényeket és azok bizonyítékait. Ezért az ilyen ügy bizonyítási eljárás lefolytatása nélkül érdemben nem bírálható. Következésképpen bírósági meghagyás kibocsátásának nincs helye (BH 1979. 212.). A kereseti kérelem aggályossága esetén bírósági meghagyás az egyéb feltételek meglététől függetlenül sem bocsátható ki, a helyes eljárás, ha a bíróság az ügyben tárgyalást tart, és a bizonyítási eljárást lefolytatja (BH 1987. 127.). Nem bocsátható ki bírósági meghagyás, ha már a keresetlevélben tett előadások alapján aggályok merülnek fel a kereseti követelés alaposágát illetően, s ezért az ügy bizonyítási eljárás lefolytatása nélkül érdemben nem bírálható el (BH 1983. 360.).

Nem bocsáthatja ki a bíróság a meghagyást, ha a per megszüntetésének lenne helye, továbbá, ha a keresetlevelet a 130. § (1) bekezdésének i) pontja alapján el kellett volna utasítani. [136. § (2) bekezdés utolsó mondat, hatály: 1973]. A bírósági meghagyás intézményével együtt bekerült a perrendbe a 130. § (1) bekezdés i) pontja, mely szerint a bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja, ha a felperes követelése *nyilvánvalóan alaptalan*, vagy lehetetlen szolgáltatásra (megállapításra) irányul. Témánk szempontjából nem maga a rendelkezés végletekbe menő elemzése a fontos, hanem az a párhuzam, amit e paragrafus és a Tc. ugyanilyen irányú szabálya mutat. Azzal, hogy megjelent a bírósági meghagyás, szükségessé vált egy olyan fék, mely a „nyilvánvalóan alaptalan” kereseti követelés esetén meggátolja a meghagyás kibocsátását. A szabályozás már a Tc.-ben is megvolt, (lásd Tc. 443. §). Farkas József ezt az „*enyhítő rendelkezést*” az igazság kiderítésére való törekvés elvével igazolja,⁶⁶³ ugyanakkor 1984-ban megjelent másik munkájában a 130. §. (1) bekezdés i) pontjának törlését javasolja, mert a jogalanyok keresetindítási jogát sérti, hogy a bíróság meghallgatás nélkül hoz végleges döntést.⁶⁶⁴ E rendelkezés későbbi sorsáról a keresetlevél idézés kibocsátás nélküli elutasítása körében szoltunk.

4.5.5 A folytatólagos tárgyalás és előkészítése (141-144. §)

A folytatólagos tárgyalással összefüggésben mindenekelőtt szólni kell az egyes határnapok közti előkészítésről. Amennyiben az első tárgyaláson nem lehetséges a jogvita eldöntése, akkor a bíróság a halasztás mellett elrendelheti a per további előkészítését, erre szolgál az írásbeli előkészítés. Ennek akkor van helye, ha az ügy nagyobb terjedelme vagy

⁶⁶³ Farkas József 1983. 131.

⁶⁶⁴ Farkas József 1984. 45.

bonyolultsága miatt szükséges, ha a feleknek van jogi képviselőjük vagy nem okoz különösebb nehézséget [141. § (2) és (3) bekezdés, hatályos 1999-ig].⁶⁶⁵ Az előkészítés előkészítő iratok útján történik, melyek elsősorban a bíróság tájékoztatására szolgálnak, ezért azt nem közvetlenül az ellenféllel, hanem a bírósággal kell közölni.⁶⁶⁶ Az itt végzendő előkészítésnek is a célja – akárcsak az első tárgyalást megelőző 124. § szerinti előkészítő intézkedéseknek –, hogy a per lehetőleg a következő határnapon érdemben befejezést nyerjen, elkerülve a többszöri halasztást, azonban az iratok nem tehetik írásbelivé a pert, az iratok szükségtelen terjengőssége a bíróságnak felesleges megterhelést jelent.⁶⁶⁷ Az írásbeli előkészítés nem változtat a per szóbeliségén, szerepe kiegészítő jellegű, ezért az előkészítő iratokban foglaltakat a tárgyaláson szóban ismertetni kell.⁶⁶⁸ Utalni kívánunk arra, hogy e hivatkozott álláspontok megegyeznek a Tc. hatálya alatt született jogirodalmi álláspontokkal. Kengyel Miklós szerint az egységes tárgyalási rendszerben az 1952-es Pp. az első és folytatólagos tárgyalás közé iktatott írásbeli előkészítést súlytalan intézménnyé tette, ezt mutatja az is, hogy annak szabályozása kimerült – az előbb ismertetett – egyetlen paragrafusban.⁶⁶⁹

Az első tárgyalást követően minden tárgyalás *folytatólagos tárgyalás*.⁶⁷⁰ Ha a bíróság az első tárgyaláson nem tudja érdemben eldönteni a pert és azt nem kell megszüntetni, újabb tárgyalási határnapot tűz ki. E tárgyaláson az előkészítő iratot és más beadványt ismertetni kell [143. § (1) bekezdés]. A fél azonban, ha az előkészítés során mulaszt, akkor a tárgyaláson azt helyrehozhatja, előadhat olyan tényállításokat és bizonyítékokat, melyet az előkészítő iratokban elmulasztott, illetve „elrejtheti”, visszavonhatja az előkészítő iratban foglaltakat. Ezzel a törvény az eljárás súlypontját a tárgyalásra helyezi. E mulasztás azonban a perrend által szankcionált, az okozott költségek megtérítését vonja maga után, illetve ismételt késedelem esetén az előterjesztés bevárása nélkül is határozhat a bíró [143. § (2) bekezdés, e rendelkezést a VI. Ppn. hatályon kívül helyezte].⁶⁷¹

⁶⁶⁵ Móra Mihály 1962. 232.

⁶⁶⁶ Móra Mihály 1962. 232.

⁶⁶⁷ Móra Mihály 1962. 233.

⁶⁶⁸ Nagy Andrea: A tárgyalás (IX. fejezet). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz, Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvényhez*. 1. köt., Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 490.

⁶⁶⁹ Kengyel Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*. Budapest, Osiris, 2003. 248. (továbbiakban: Kengyel Miklós 2003b).

⁶⁷⁰ Varga Gyula 1976. 800.

⁶⁷¹ Móra Mihály 1962. 233.

A valóságos tényállás kiderítésére való törekvés azonban e mulasztás szankcionálását árnyalja. Csupán az elkésettség miatt nem mellőzhető a bizonyítási kérelem, tényállítás vagy nyilatkozat.⁶⁷² E paragrafus csak arra ad jogot, hogy ha a tárgyalásnak ismételt és a fél költségére történt elhalasztása után a fél a következő tárgyaláson is késlekedik az előterjesztéssel, akkor a bíróság az előterjesztés további bevétele nélkül is határozhat, ha azonban a fél a határozathozatal megelőző tárgyalás berekesztése előtt bár késedelmesen, de megtette előterjesztését, akkor azt csupán az elkésettség miatt nem lehet figyelmen kívül hagyni (P.K. 104. állásfoglalás).⁶⁷³

A folytatólagos tárgyalás megkezdéséhez kapcsolódó fontos eljárásjogi következmény, hogy ettől kezdve a felperes már csak az alperes hozzájárulásával állhat el a pertől (160. §).

4.5.6 Az érdemi tárgyalás (141. §)

Farkas József szerint az első és a folytatólagos tárgyalás az egységes tárgyalási rendszerben az érdemi tárgyalás részei. Időben azonban elkülönülnek, és ennek megfelelően az egységes tárgyalás belső tagozódását jelentik. Elhatárolásuknak főleg a mulasztás következményeinek szempontjából van jelentősége.⁶⁷⁴ Az első tárgyalás azonban csak akkor lehet egyben érdemi is, ha a bíróság – mint lentebb kifejtjük – már érdemi kérdésekbe bocsátkozik.

Az érdemi tárgyalás megkülönböztetése szintén nem bontja meg a tárgyalás egységét, csupán arra utal, hogy a bíróság e tárgyaláson már a per érdemével, az anyagi jogi kérdéssel szintén foglalkozik.⁶⁷⁵ Az egységes tárgyalás mozzanatainak dogmatikai felosztását követve az érdemi tárgyalás a harmadik mozzanat.

Az 1952-es Pp. az *érdemi tárgyalás* kifejezést használja, azonban ismét nem definiálja. A normaszöveg szerint „ha a bíróság a pert nem szünteti meg, az ügyet érdemben tárgyalja...” [141. § (1) bekezdés]. Ebből az a következtetés vonható le, hogy a permegszüntető okok vizsgálata - hivatalból figyelembe veendő okok és az alperes alaki védekezése folytán előterjesztett okok - nem tartoznak az érdemi tárgyaláshoz. Ha a bíróságnak nem kell a mulasztás jogkövetkezményeként megszüntetni a pert, a felperes nem áll el a keresetétől vagy a felek nem kérték közösen a per megszüntetését,⁶⁷⁶ akkor lehet áttérni az érdemi tárgyalásra.

⁶⁷² Varga Gyula 1976. 840.

⁶⁷³ Lásd: Benkő-Jeszenszky-Géczy-Simor-Szepes (szerk.) 1956. 352.

⁶⁷⁴ Farkas József 1983. 127.

⁶⁷⁵ Móra Mihály 1962. 228.

⁶⁷⁶ Móra Mihály 1962. 231.

Az érdemi tárgyalás az alperes érdemi ellenkérelmének előterjesztésével kezdődik.⁶⁷⁷ Célja a bírósági döntés alapjául szolgáló tényállás felderítése.⁶⁷⁸ Tartalma a kereseti követelés (igény) alaposságával vagy alaptalanságával összefüggő tényállás megállapítása, felderítése, amelynek célja a kereseti kérelem és az érdemi ellenkérelem elbírálásához szükséges tényállás megállapítása és a jogkérdések tisztázása.⁶⁷⁹ Kengyel Miklós szerint az érdemi tárgyalás során a bíróság a *kereseti követelés megalapozottságát* vizsgálja.⁶⁸⁰

Az érdemi tárgyalás itt egy *funkcionális megközelítést* kap, a tárgyalás nincs szakokra osztva, így az egységes tárgyaláson belül bizonyos eljárási cselekményeket jelöl. Kengyel Miklós szerint legfontosabb tartalma a felek tényelőadásai és jognyilatkozatai, valamint a bizonyítási eljárás. Érdemi tárgyalásra akár az első, akár a folytatólagos tárgyaláson sor kerülhet.⁶⁸¹

Míg az érdemi tárgyalás tisztán funkcionális meghatározáson alapul, addig az első és folytatólagos tárgyalás kifejezéspár inkább időbeli elkülönítést jelent, mindamelllett, hogy az első tárgyaláson írja elő a törvény a kereset felolvasását. Az érdemi és az első tárgyalás nem egymást kizáró fogalmak, sőt a jogszabálysöveg kívánatosnak tartja az egy tárgyaláson való elbírálást (141. §).

4.5.6.1 A keresetváltogatás (146. §)

A keresetváltogatás és annak megengedhetősége a tárgyalási szerkezet vonatkozásában egy fontos kérdéskör. A jogvita kereteinek meghatározása és rögzítésének az ideje, valamint módja befolyásolja a tárgyalási határnapok számát, illetve azt, hogy a bíróság mikor tudja megkezdeni az érdemi tárgyalást, továbbá milyen körben kell azt lefolytatnia. Az 1952-es Pp. – szintén az anyagi igazság kiderítésére való törekvéssel összefüggésben – a keresetváltogatást az elsőfokú tárgyalás berekesztéséig bármikor lehetővé teszi.⁶⁸² A jogviszonyok valóságú feltárása mellett a pergazdaságossági szempontok szintén azt kívánják, hogy feleslegesen ne keletkezzenek új polgári perek, ez a keresetváltogatás széleskörű megengedésével lehetséges.⁶⁸³ Névai László szerint az 1952-es Pp. nagyon észszerű és formalizmusmentes álláspontra helyezkedik, minthogy a keresetváltogatást a

⁶⁷⁷ Varga Gyula 1980. 279.

⁶⁷⁸ Kapa Mátyás 2006. 612.

⁶⁷⁹ Varga Gyula 1976. 836-837.

⁶⁸⁰ Kengyel Miklós 2014. 260.

⁶⁸¹ Kengyel Miklós 2014. 260.

⁶⁸² Schleiffer Pál 1953. 94.

⁶⁸³ Névai László 1974. 305.

törvény általában megengedi. Csupán egy időbeli korlátot állít fel, az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztését [146. § (1) bekezdés].

A keresetváltatáshoz nem szükséges az alperes beleegyezése, az alperes azonban halasztást kérhet a megváltoztatott keresetre történő nyilatkozásra való felkészülésre.⁶⁸⁴ A keresetváltatás a szocialista polgári perben az, ha a felperes az eredetileg felhozott tények helyébe másokat állít, vagy módosítja a kereseti követelést, vagy megállapítás helyett teljesítést, illetőleg teljesítés helyett megállapítást követel, vagyis a kereset tartalmának, a *kereseti kérelemnek a módosítását* jelenti. Az eredeti kereset tárgyalanná válik, helyébe a megváltoztatott lép. Ezzel összefüggésben – bár nem szükségképpen – módosulhat a kereset tárgya is, vagyis az érvényesített jog, illetve a kereset alapja, a kereseti tényállás.⁶⁸⁵ Azonban mindegyik esetben a hatályosság feltétele, hogy a megváltoztatott keresettel érvényesített jog ugyanabból a jogviszonyból származzék, mint az eredeti, vagy azzal összefüggő legyen.⁶⁸⁶ Ezek a keresetváltatás anyagi jogi feltételei, az eljárási pedig a keresettel szemben támasztott perjogi követelmények teljesítése.⁶⁸⁷

A keresetváltatással összefüggésben szükséges érintőlegesen szólni a *szocialista rendelkezési elvről*. Az 1952-es Pp. szerint ugyanis a feleknek távolról sincs meg az az akaraturalma, mint ami a „burzsoá” (itt értsd pld. a Tc.) felfogás szerint a feleket megilleti.⁶⁸⁸ Hartai László szerint az anyagi igazság kiderítésének elve miatt a felperes már korántsem ura a pernek, a perbebocsátkozást követően pedig a felek rendelkezési joga korlátok közé van szorítva.⁶⁸⁹ A szocialista rendelkezési elv kereteit az 1952-es Pp 4. § rendelkezései határozzák meg.⁶⁹⁰ A bíróság a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz *általában* kötve van. A jogról való olyan lemondást azonban, amely a fél méltányos érdekeivel nyilvánvalóan ellentétben áll, a bíróság akkor sem köteles figyelembe venni, ha a fél azt a bíróság tájékoztatása és figyelmeztetése ellenére is fenntartja. Ugyanez áll a jog elismerésére és az egyezsége is (4. §, hatály: 1953).

E rendelkezés jelentős mértékben összefügg a keresetváltatáshoz kapcsolódó *kitanítási kötelezettséggel*, mely szerint, ha a bíróság megítélése szerint a kereseti kérelem nem meríti ki a felperest megillető jogokat, erre a felperest figyelmeztetni kell, illetőleg magyarázatot

⁶⁸⁴ Névai László 1974. 306.

⁶⁸⁵ Névai László 1980a. 248.

⁶⁸⁶ Névai László 1962. 210-211.

⁶⁸⁷ Névai László 1980a. 249.

⁶⁸⁸ Novák István 1953. 160.

⁶⁸⁹ Hartai László: Az igazság érvényre jutásának problémái a polgári perben. *Jogtudományi Közöny*, 1971/6. 292. (továbbiakban: Hartai László 1971).

⁶⁹⁰ Hartai László 1971. 293.

kell tőle kérni. A felperest – nyilatkozatához képest – arról is tájékoztatni kell, hogy kereseti kérelmét a tárgyalás folyamán is jogában áll megfelelően megváltoztatni [146. § (3) bekezdés, hatály: 1953]. Novák István szerint e rendelkezés jól mutatja, hogy a bíróság a kereseti kérelemhez kötve van, mégis a rendező tevékenységével a keresettel érvényesített jog helyes alkalmazását a maga széleskörű figyelmeztető és kérdőre vonó funkciója révén erőteljesen befolyásolja.⁶⁹¹ A fentebb hivatkozott rendelkezések a szocialista álláspont szerint nemhogy csorbítják, ellenkezőleg: támogatják a rendelkezési elvet, még hozzá a kioktatáson keresztül, mely a fél előnyére válhat.⁶⁹² E gondolatmenetből – és a 146. § rendelkezéseiből – Novák István azt a következtetést vonja le, hogy a keresetváltoztatás és a rendelkezési elv az 1952-es Pp. szerint szélesebb körű, mint a Tc. szerint, mert a kereset megváltoztatásához nem kell az alperes hozzájárulása.⁶⁹³

Solt Kornél 1965-ben megjelent cikke szerint e bírói kioktatás következményeként a felperes rendszerint felemeli a keresetét. Ez azonban – véleménye szerint – magában hordozza a *prejudikálás* veszélyét, ez pedig helytelen.⁶⁹⁴ A bíróság köteles figyelmeztetni a felperest, hogy a kereseti kérelmét a tárgyalás folyamán és a tárgyalás eredményének megfelelően jogában áll megváltoztatni. Ha a felperes a figyelmeztetés nyomán keresetét megváltoztatja, akkor a bíróság annak tárgyalásába bocsátkozni köteles (P.K. 106. állásfoglalás).⁶⁹⁵ Amennyiben a bíróság a tárgyalás során azt észleli, hogy a kereseti kérelem nem meríti ki a felperest megillető jogokat, erre figyelmeztetnie kell, s tájékoztatnia kell a felperest a keresetváltoztatás lehetőségéről is. A bíróságnak ez a kötelezettsége akkor is fennáll, ha a félnek jogi képviselője van (BH 1985. 431.).⁶⁹⁶

Schleiffer Pál szerint a bíróság széleskörű kitanító, tájékoztató és figyelmeztető kötelezettsége a gyakorlatban igen jótékonyan érvényesül. Elősegíti az igazságra való törekvés sikerét, valamint a szembenálló felek jogi műveltsége közti eltérést megfelelően kiküszöböli.⁶⁹⁷ Névai László megfontolandónak tartja a kérelemhez kötöttség elvének

⁶⁹¹ Novák István 1953. 161.

⁶⁹² Novák István 1953. 161.

⁶⁹³ Novák István 1953. 161.

⁶⁹⁴ Solt Kornél: Az elsőfokú ítékezés korlátai a polgári perben. *Jogtudományi Közlöny*, 1965/6. 237.

⁶⁹⁵ Lásd: Benkő-Jeszenszky-Géczy-Simor-Szepes (szerk.) 1956. 352.

⁶⁹⁶ A hivatkozott bírósági határozat előtt szintén hasonló megközelítést alkalmazó bírósági döntések születtek: A bíróság a tájékoztatói kötelezettséget sérti meg és a hatályon kívül helyezésre alapot adó eljárási szabálysértést követ el, ha a felperest nem világosítja fel arról, hogy kereseti kérelme nem meríti ki az őt megillető jogokat (BH 1982. 148.). A felek nyilatkozatait és kérelmeit tartalmuk szerint kell figyelembe venni. Szükség esetén fel kell hívni a felperes figyelmét a keresetváltoztatás lehetőségére is (BH 1980. 134.). Ha a kereseti kérelem nem meríti ki a felperest megillető jogokat, a bíróságnak erre figyelmeztetnie kell a felet, de arra nincs lehetősége, hogy a kereseti kérelem túlmenő érdemi döntést hozzon (BH 1979. 304.).

⁶⁹⁷ Schleiffer Pál 1954. 90.

elvetését, tekintettel a széleskörű keresetváltoztatás megengedésére, illetve az ahhoz kapcsolódó felperest figyelmeztető bírói tevékenységre.⁶⁹⁸

A keresetváltoztatás lehetőségére való figyelmeztetés, és a kereset felemelése mellett külön figyelmet érdemel a *keresetleszállítás*. Az látható, hogy a felperest megillető jogokról szóló tájékoztatásra nagy hangsúlyt fektet a perrend, a joggyakorlat és a tudomány is. Ennek ellenpárja a leszállítás. Beck Salamon szerint az anyagi igazság kiderítésén nyugvó szocialista polgári eljárással nem fér össze a keresetleszállítás. A fél, ha az őt megillető igényt nem vagy kisebb részben érvényesíti, azzal sérelmet szenved. Ennek orvoslására szolgál a bíróság kitanítási kötelezettsége, valamint az, hogy a bíróság az anyagi rendelkező cselekmények esetén, ha az a fél méltányos érdekeivel nyilvánvalóan ellentétes, nem köteles figyelembe venni azokat.⁶⁹⁹

4.5.6.2 A viszontkereset (147. §)

A viszontkereset szabályozásával összefüggésben annak előterjeszthetőségének ideje és módja, mely kifejtést érdemel, ennek van jelentősége a tárgyalásszerkezet vonatkozásában. Akárcsak a keresetváltoztatásnál itt szintén a jogvita kereteinek meghatározása, illetve a per terjedelme, ami a kapocs a jogintézmény és a tárgyalási szerkezet között. A III. Ppn. a jóhiszeműség elvével és az eljárási felelősség növelésével összefüggésben kiegészítette a 147. § rendelkezését egy második mondattal. Ettől kezdve a bíróság érdemi tárgyalás nélkül végzéssel elutasíthatja a viszontkeresetet, ha nyilvánvaló, hogy a fél azt azért terjesztette elő késedelmesen, hogy a per befejezését hátráltassa (147. §). Az indokolás a rendelkezést a jóhiszeműség elvével igazolja. Azt, hogy a fél a viszontkereset előterjesztésében *nyilvánvalóan rosszhiszemű-e*, a bíróságnak az eset összes körülményeinek figyelembevételével kell elbírálnia.⁷⁰⁰ Önmagában az a körülmény, hogy a követelésére már előzőleg hivatkozó fél a viszontkeresetét az első tárgyaláson előterjeszthette volna, még nem alapozza meg a viszontkeresetnek késedelem okából történő elutasítását (BH. 1978. 124.). A viszontkereset nem tartozik a perbeli nyilatkozatoknak abba a körébe, amelynek késedelmes megtétele vagy elmulasztása esetén az 1952-es Pp. 5. §-ának (3) bekezdése pénzbírság kiszabását teszi lehetővé (BH. 1977. 156.).

⁶⁹⁸ Névai László 1954. 191.

⁶⁹⁹ Beck Salamon: A szocialista rendelkezési elv és a keresetleszállítás. *Magyar Jog*, 1958/12. 370-371.

⁷⁰⁰ III. Ppn. indokolás a 24. §-hoz.

4.6 Összefoglaló gondolatok a szocialista felfogás kapcsán

A fejezet első felének középpontjába az 1952-es Pp. egységes tárgyalási szerkezetét helyeztük. A tárgyaláson túl azonban a nézőpontot szükséges volt kiterjeszteni a keresetindításra, illetve ennek részeként a tárgyaláselőkészítésre, melyet a perrend ugyan külön fejezetként nem szabályoz, azonban jelentősége miatt megkerülhetetlen. Mielőtt azonban e kérdéseket érdemben vizsgáltuk volna, szükséges volt több előkérdés tisztázása is.

Elsőként kitértünk a Tc., mint előző perrend szocialista kritikájára. Itt jelentős mértékben támaszkodtunk Móra Mihály művére, melyen keresztül személetesen bemutattuk azt az alapvető elvi különbséget, mely a szocialista perjogászai gondolkodás és a Plósz Sándor gondolatainak felépülő Tc. között húzódik. A leghangsúlyosabb különbség a két személet között a per megindulásának és létrejöttének kérdésköre, pontosabban, hogy ez egy folyamat vagy egy statikus állapot, illetve a két fogalom elválhat-e egymástól. A 121. § szerint a pert a keresetlevél benyújtásával kell *megindítani*. A fentebb idézett tudományos álláspontok szerint a per a keresetlevél közlésével *jön létre*. Amennyiben követjük Móra Mihály álláspontját és a per létrejöttét egy statikus állapotnak tekintjük, akkor a kritika így a szocialista jogalkotás termékére szintén igaz.

A második fontos előkérdés a történelmi körülményekből következően a jogrendszer szocialista átalakításába illeszkedő 1952-es Pp. kodifikáció, illetve annak utóélete, a korban megjelenő kritikákkal övezve. A gyors kodifikációt követően rövidesen megjelentek azok a jogirodalmi álláspontok, melyek szerint a törvény megalkotása és elfogadása túl gyors volt, annak egyes részletszabályai nem kellően kidolgozottak, ezért szükséges annak felülvizsgálata és módosítása. Ezek a nézetek alá is támasztják az első két gyors novelláris módosítást, mely jelentős mértékű beavatkozást jelentett a perrendbe.

A továbbiakban felhasználva a perrend és a tudomány adta kereteket megvizsgáltuk az elsőfokú eljárás egyes rendelkezéseit, szerkezetileg hármas felosztást alkalmazva. Elsőként a keresetindítást vizsgáltuk, benne a keresetlevél és a kereset jelentőségével, illetve ezek hatását a peranyagra, továbbá, hogy ezek milyen mértékben és milyen szempontok szerint befolyásolják a per menetét. E körben látható volt, hogy a keresetlevelet és a keresetet az 1952-es Pp. szorosán *összekapcsolja*. A normaszöveg szerint a per a keresetlevél beadásával indul, Névai László szerint pedig a kereset az első perbeli cselekmény. A keresetlevéllel szembeni követelményeket a törvény nem helyezi magasra. A tudomány azonban azt az elvi kívánalmat fogalmazta meg, hogy a felperesek adjanak elő minden a tényállás

megállapításához szükségeset már lehetőleg a keresetlevélben, azonban ez a normaszövegben nem jelenik meg, illetve ennek elmaradásához a perrend nem fűz jogkövetkezményeket.

Másodikként – mint azt többször hangsúlyoztuk – önálló címben vizsgáltuk a tárgyaláselőkészítést. Az előkészítésről elmondható, hogy igen széles fejlődési ívet járt be a szocialista perjog idején, kezdetben szinte teljesen hiányzott a perrendből. Rövid joggyakorlat is elegendő volt ahhoz, hogy a szocialista perjogászok felmérjék ennek káros hatásait és már a hatálybalépést követő évben jelentősen bővítették az előkészítő intézkedések körét. E hatások leginkább abban jelentkeztek, hogy az első tárgyalásra a felek felkészületlenül érkeztek és ezért a tárgyalás nem tudta betölteni az eredeti rendeltetését, az sokkal inkább volt a felekkel együtt személyesen megvalósított előkészítés.

A módosítástól az a várakozás alakult ki, hogy az első tárgyalásra a felek és a bíróság felkészültebb lesz. Az elnök hatásköreit bővítették annak érdekében, hogy még a tárgyalást megelőzően lehetősége legyen elrendelni bizonyos előkészítő intézkedéseket, melyek a per alaposabb és gyorsabb tárgyalását teszik lehetővé. A tudományban hangsúlyosan megjelent *a felek tárgyalást megelőző személyes meghallgatásának igénye*, a gyakorlatban azonban ez nem valósult meg. Ebből kiolvasható egy előkészítő vagy perfelvételi tárgyalás iránti igény, melynek szerepe, hogy a felek érdemi kérdésekbe bocsátkozás nélkül körvonalazzák a jogvitájukat, megkönnyítve és egyszerűsítve ezzel az érdemi tárgyalást és a bizonyítási eljárást.

A tárgyalási szerkezet felülvizsgálata azonban alig kapott tudományos figyelmet és annak nem volt realitása így az előzetes felek és bíróság közti egyeztetés nem tudott megvalósulni. Véleményünk szerint a jogalkotó és a tudomány mindvégig – osztva Németh Jánost nézetét – neuralgikus pontként tekintett az előkészítésre. Miután bekerült a perrendbe a tudomány nem győzte hangsúlyozni annak fontosságát, azonban egyik módosítás sem tudta áttörni azt a lélektani határt, hogy önálló perszakasz váljék belőle, és ezáltal önálló fejezetet kapjon. E kettősség mindvégig érezhető a jogintézmény megítélésén. Véleményünk szerint novelláris szintű módosításokkal sem lehet ilyen mértékben megbontani egy perrend szerkezetét. Az előkészítés (előkészítő eljárás) hangsúlyos és hatékony perrendbe illesztéséhez véleményünk szerint egy újrakodifikálásra van szükség.

Harmadikként elérkezve a tárgyaláshoz megvizsgáltuk annak legfontosabb fogalmait, illetve ezek tartalmát. A szocialista jogirodalom kiemelten foglalkozott a tárgyalással és annak fogalmaival. Az újonnan bevezetett egységes tárgyalási szerkezet merőben eltér a korábbi

Tc. által alkalmazott tárgyalási szerkezettől, ezért annak kialakítása új fogalmakat is megkövetelt, illetve a régi fogalmakat a tudománynak és a gyakorlatnak új tartalommal kellett megtöltenie. Új mozzanatok, szerkezeti elemek, támpontok jelentek meg a tárgyalás körében. Ilyenek az első és folytatólagos tárgyalás fogalompár mely, mint fent kifejtettük, elsősorban a mulasztás szankcionálása körében, illetve az időbeliség vonatkozásában kapott szerepet. Ilyen továbbá az érdemi tárgyalás, mely a Tc. által alkalmazott érdemleges tárgyalás, mint önálló perszak továbbélését hivatott fenntartani, azzal, hogy már az első tárgyaláson szintén a per érdemébe lehetett bocsátkozni (anyagi jogi kérdést tárgyalni). A perrend iménti fogalmai mellett a dogmatikai fogalmak szintén fontos szerepet kaptak, mint a szóváltás, mely a normaszövegben nem jelenik meg, a jogirodalom szerint ez a felperesi és alperesi kérelmek előterjesztését jelöli. E fogalmi keretek között rendezte be a tárgyalást a szocialista perjog, ezek tartalmát és egymásra épülését vizsgáltuk.

Végül az érdemi tárgyalás körében helyeztük el a keresetváltoztatás és a viszontkereset szabályozásának egyes kérdéseit, hiszen a kereset és a viszontkereset a *per érdeme*. A két jogintézmény tárgyalási szerkezetre vonatkozó jellemzőit vizsgáltuk. Az 1952-es Pp. – a már többször hivatkozott – egyszerűsítésre és formalizmusmentességre hivatkozva a teljes elsőfokú eljárásban lehetővé tette a kereset megváltoztatását és a viszontkereset előterjesztését. Az utóbbin azonban némileg szigorított, melyet a jóhiszeműség és az eljárási fegyelem növelésével indokolt. E körben figyelmet kapott egy sajátos szocialista intézmény, a bíróság kitanító és figyelmeztető kötelezettsége. Ez az adott perben alapvetően változtathatta meg a jogvita tárgyi kereteit, melynek rögzülése kihatással van a tárgyalások számára, végső soron a pertartamra.

A vizsgált tárgyi és időbeli keretek között az 1952-es Pp.-ről elmondható, hogy a kodifikálását követően jelentős módosításokon ment keresztül, *az a kodifikációs feltételezés, hogy az egyszerűsítés és a formalizmus lebontása jótékony, az évek során megcáfolásra került*. Kengyel Miklós megállapítása szerint a szocialista jogirodalom – az egységes tárgyalási rendszerből következően – adós maradt azzal a magyarázattal, hogy miféle célszerűség indokolhatja azt, hogy a bíróság ne a perelőfeltételek vizsgálatával kezdje az ügy tárgyalását.⁷⁰¹ A jelentős módosítások azonban a per alapvető struktúráját nem tudták átalakítani, a kezdetben is létező és alkalmazandó fogalmi keretek időtállóan bizonyultak.

⁷⁰¹ Kengyel Miklós 1992. 63.

Szabó Imre szerint az 1952-es Pp. novelláiból az látszik, hogy rendszerint csak egy-egy szegmensre koncentráltak, így azok nem is lehettek sikeresek.⁷⁰² Gáspárdy László 1994-ben elhangzott előadásában rámutatott, hogy az 1952-es Pp. átlagosan évi egy módosítása ellenére is „megállapítható törzsanyagának szívós továbbélése.”⁷⁰³

4.7 Az 1952. évi III. törvény tárgyalási szerkezetét érintő rendszerváltozást követő módosítások

Az 1989/90-ben lezajló rendszerváltozást követően a jogrendszer átalakítása során elmaradt a polgári perrendtartás újrakodifikálása. Az 1952-es Pp. egészen 2017. december 31. napjáig hatályban volt, ezt követően hatályba lépett a Pp. Ebben a közel harminc éves időintervallumban kodifikáció hiányában is több novellaris és egyéb kisebb módosítás érte az 1952-es Pp.-t, melyek egy része a szocialista eljárásjogi jegyek elhagyására irányult, másik része pedig a megváltozott társadalmi, gazdasági körülményekhez való igazodást igyekezett elérni. A dolgozatban e módosítások közül az elsőfokú eljárás szerkezetét érintő változásokat vizsgáljuk. Kiemeljük azonban, hogy az eljárásjogi dogmatika által *egységes tárgyalási rendszerként* jellemzett tárgyalásszerkezet az 1952-es Pp. hatálya alatt végig megmaradt, jogalkotó csak azon belül tudott kisebb módosításokat véghezvinni, de rendszerszintű újítást nem valósított meg.

Kiemeljük, hogy a változásokat nem kronológiai sorrendben, hanem tematikusan vizsgáljuk, megtartva az 1952-es Pp. által alkalmazott fejezetbeosztást – VIII. fejezet a *keresetindítás* és IX. fejezet a *tárgyalás* – követő címkiosztást, mely követi az eljárás linearitását, az egyes módosítások évszámát csak szükség esetén tüntetjük fel.

4.7.1 A polgári perrendtartás továbbélése, a változatlan rendelkezések

Az elsőfokú eljárás szerkezetét érintő változásokat megelőzően szólnunk kell az alapelvi fejezet változásairól. Kengyel Miklós szerint az 1952-es Pp. alapelveiben nyilvánult meg legerőteljesebben a szovjet hatás.⁷⁰⁴ A jogalkotó a kétezres években – különösen a VIII. Ppn. által – szinte teljesen *lecserélte e fejezetet*. A szocialista eljárásjogot jellemző anyagi igazság kiderítésének szándékát, a felek rendelkezési jogának korlátozását, a szocialista tárgyalási

⁷⁰² Szabó Imre: Perjogi kísérletek az igényérvényesítés gyorsítására. In: Certicky Mária (szerk.): *Innovatív magánjogi megoldások a társadalmi-gazdasági haladás szolgálatában*. Szeged, Magánjogot Oktatók Egyesülete, 2020. 14. [http://www.maganjog.hu/wp-content/uploads/2020/02/MOE_Innovatív-magánjogi-megoldások.-Tanulmánykötet..pdf](http://www.maganjog.hu/wp-content/uploads/2020/02/MOE_Innovativ-maganjogi-megoldasok.-Tanulmánykötet..pdf) (Letöltve: 2021. március 19.). (továbbiakban: Szabó Imre 2020).

⁷⁰³ Gáspárdy László: A polgári perrendtartás reformja c. előadása az 1994. évi jogászgyűlésen. In: Erdei Árpád (szerk.): *Második magyar jogászgyűlés*. Budapest, Magyar Jogász Egylet, 1994. 107.

⁷⁰⁴ Kengyel Miklós 2003. 103.

elvet (paranyag szolgáltatási elv) felváltották az új, jogállami alapelvek. Megváltozott a törvény célja (1. §), bekerült az eljárás tisztességes lefolytatáshoz és az észszerű időn belül való befejezéshez való jog (2. §), háttérbe szorult a hivatalbóli bírói eljárás és megerősítésre került a kérelemhez kötöttség elve (3. § és 4. §).⁷⁰⁵ Ezek az alapelvi szintű változások jelentősen kihatnak az egyes perrendi részletszabályokra. Leginkább a felek és a bíróság viszonyát értelmezik újra, illetve növelik a felek perviteli felelősségét, mely megjelenik az egyes eljárási cselekmények teljesítése során, és így végső soron a tárgyalás szerkezetében is.

Wopera Zsuzsa szerint a VI. Ppn. más megvilágításba helyezte a felek és a bíróság viszonyát. A VIII. Ppn. azonban ennél is tovább ment, egyértelművé kívánta tenni, hogy a felek rendelkezési jogának kiterjesztése, a hivatalbóltság visszaszorítása, a perhatékonyság érvényre juttatása és a felek esélyegyenlőségének elvei a perrend új rendező elvei.⁷⁰⁶

D. Novák István jellemzése szerint a VI. Ppn. „a bíró perbeli mozgásának ezt megelőző szabályait átrendezte. Az eljárásba sajátos kettősséget vitt be és ezzel a törvényben bizonyos ellentmondásosságot teremtett. A korábbi széles ívelésű – a hivatalból vizsgálódást favorizáló – igazságszolgáltatást beszűkítette. Közelebbről: a szocialista rendszertől örökölt paternalista szemléletet megszüntette, a felek perbeli magatartását rábízta magukra a felekre, ugyanakkor a bíró perbeli helyét és szerepét visszaszorította a bírói emelvény hűvösebb, semlegesebb világába.”⁷⁰⁷ Pribula László szerint az 1952-es Pp. az 1990-es években már koncepciójában jelentősen megváltozott: a peres felek nagyobb felelősségére épült, a tárgyalási elvet előtérbe helyezte, az anyagi igazság kiderítése helyett a felek által szolgáltatott joganyag alapján történő döntést vette alapul, a perhatékonyságot és az észszerű határidőn belül történő befejezést kiemelt érdekek tekintette.⁷⁰⁸

Kiss Zoltán szerint az 1989-et követő 1952-es Pp. módosítások *szemléletváltást* is jelentenek, ezért fontos, hogy a perrend már korábban szintén hatályban volt rendelkezései az újonnan meghatározott elveknek és körülményeknek megfelelően legyenek értelmezve.⁷⁰⁹ Ennek fonalán haladva a változó rendelkezéseket vizsgáljuk. Mindvégig figyelembe vesszük, hogy az 1952-es Pp. részletszabályainak módosításai szemléletváltást is

⁷⁰⁵ Vö.: Kengyel Miklós 2014. 55-66.

⁷⁰⁶ Wopera Zsuzsa: A polgári per jog alapelvei (II. fejezet). In: Gáspárdy – Wopera – Kormos – Cserba – Nagy – Harsági: *Polgári per jog általános rész*. Budapest, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó, 2003. 49.

⁷⁰⁷ D. Novák István: Polgári peres eljárásunk tévedhetetlenségi szindrómája. *Magyar Jog*, 2000/10. 585.

⁷⁰⁸ Pribula László: Fogyasztóvédelem az új polgári perrendtartásban. *Ügyészek Lapja*, 2018/4-5. 6. (továbbiakban: Pribula László 2018a).

⁷⁰⁹ Kiss Zoltán: A pervezetés elméleti és gyakorlati kérdései a Pp. legutóbbi módosítása után. *Magyar Jog*, 1997/3. 154.

tükröznek, azonban éles szerkezeti változás a perrendben nem történt. Ezért a szocialista eljárásjog tudománya által kidolgozott és értelmezett *alapfogalmak*, melyek a tárgyalás szerkezetét jelentik, a továbbiakban is helytállóak.⁷¹⁰

4.7.2 A keresetindítás változásai

A VI. Ppn. hatálybalépését követően a felperesnek a keresetlevélhez új kellékként csatolni kell azt az okiratot, illetve annak másolatát (kivonatát), amelynek tartalmára bizonyítékként hivatkozik [121. § (2) bekezdés]. Az indokolás szerint ez a szabály a bizonyítási eljárás időbeli elhúzódása ellenében hat, így csökkentheti a perek futamidejét, ugyanakkor a felperest szintén gondos eljárásra kényszeríti. Mindez természetesen nem zárja el a felperest attól, hogy bizonyítási indítványát később – tehát nem a keresetlevélben –, a per folyamán előterjeszthesse, akár okirati bizonyítás keretében is.⁷¹¹ Az 1952-es Pp.-ben hatálybalépése óta szerepel a keresetlevélben a bizonyítékok feltüntetése [121. § (1) bekezdés c) pont, utolsó tagmondat], azonban az okiratcsatolás új elem. Éless Tamás szerint a bizonyítékok keresetlevélben történő előadása még korainak tűnhet, hiszen ekkor még az sem lehet ismert, hogy a bíróság befogadja-e a keresetlevelet. A megjelölés, előadás azonban a perhatékonyság irányába hathat, az alperes felé egy előzetes tájékoztatás a tényállítások megalapozottsága tekintetében, így előmozdítja azt, hogy az alperes alaptalanul ne bocsátkozzon az állított tények tagadásába.⁷¹²

E fenti rendelkezés beiktatásától eltekintve a keresetlevél szabályozásában további érdemi változás nem történt, a *szemléletben* azonban változás következett be. Haupt Egon szerint a pertartam hosszát leginkább befolyásoló tényező a per lényegét képező *vita* mibenlétének ismerete.⁷¹³ A jogvita megjelölésében pedig a felperes, mint döntést kérőnek van kiemelkedő szerepe. A bíróság tudomására kell hoznia, hogy álláspontja szerint mi az a jog, ami őt megilleti, vagyis a jogvita mibenlétének megállapításához *jogállításra* van szükség.⁷¹⁴ További kötelezettsége a felperesnek, hogy az érvényesíteni kívánt joghoz kapcsolódó tényeket – és csakis azokat a tényeket, amelyek az érvényesíteni kívánt jogot megalapozzák – és bizonyítékokat megjelölje.⁷¹⁵ Nyilas Anna ugyanezt az álláspontot képviseli, szerinte

⁷¹⁰ Itt elsősorban az első tárgyalás, folytatólagos tárgyalás és érdemi tárgyalás fogalmakra gondolunk, lásd fentebb.

⁷¹¹ VI. Ppn. indokolás a 11. §-hoz.

⁷¹² Éless Tamás 2013a. 22.

⁷¹³ Haupt Egon: A polgári per gyors befejezésének eszközei a hatályos eljárási törvény alapján. *Magyar Jog*, 2003/9. 546. (továbbiakban: Haupt Egon 2003).

⁷¹⁴ Haupt Egon 2003. 547.

⁷¹⁵ Haupt Egon 2003. 549.

az, hogy a felperes az érvényesíteni kívánt jog körében mit jelöl meg, döntő jelentőségű, mert a jogcímhez kötött bíróságnak kizárólag az e jog alapjául szolgáló tények fennállását kell vizsgálnia. A jogvita megjelölése tehát kijelöli a bizonyítási eljárást.⁷¹⁶

Parlagi Mátyás szerint az 1952-es Pp. rendelkezéseiből és alapelveiből arra lehet következtetni, hogy az érvényesíteni kívánt jog és az annak alapjául szolgáló tények és bizonyítékok megjelölése [121. § (1) bekezdés c) pont] tudatosan került együtt szabályozásra. Ebből továbbá következik, hogy nem az a lényeges, hogy a felperes pontos jogszabályi hivatkozást adjon elő, hanem az, hogy együttesen oly módon adja elő a tényeket és jelölje meg ez alapján az érvényesíteni kívánt jogot, hogy abból a bíróság a felek jogvitában való érdekeltségét és a felperesi igény pontos tartalmát olyan fokig megállapíthassa, hogy tájékoztatni tudja a feleket a bizonyítási teherről.⁷¹⁷

Pribula László szerint látszólagos keresethalmazat előterjesztésekor a fél – bizonytalansága miatt – nem tudja eldönteni, hogy milyen tartalommal tudja érvényesíteni az igényét, ezért kereseteit eshetőlegesen adja elő, ugyanis a jogvitát megelőzően maga nem tárja fel annyiban a jogvitát, hogy meg tudná határozni a keresettel érvényesíteni kívánt jogot, és azt határozottan elő tudná adni a bíróság előtt, hanem annak „megtalálását” a bíróságra bízta.⁷¹⁸

Haupt Egon a jogállítás megkövetelésén keresztül erősen érvel *a jogcímhez kötöttség* mellett. Álláspontja szerint „a felperes a jogvitában kér döntést, a jogvita mibenléte meghatározásának módja pedig a jogállítás. A per alapját képező kérelem tartalma tehát: bírói döntés kérése arról, megilleti-e a felperest az általa az alperessel szemben érvényesíteni kívánt jog. Minthogy pedig a bíróság a kérelmekhez kötve van, ebben kell állást foglalnia. Ha válasza nemleges, a felperes pervesztes.”⁷¹⁹ Ebből következően, *ami a per lényegét alkotja*, meghatározza az egész eljárást, irányt szab a felek és a bíróság cselekedeteinek: *a felperes által érvényesíteni kívánt jog*.⁷²⁰

A kereseti kérelemhez kötöttség alapján a kereset és a viszontkereset határozza meg a felekre és a bíróságra nézve az eljárás tartalmi kereteit.⁷²¹ Az 1952-es Pp. hatálybalépéséhez képest a rendszerváltozás és a XXI. század időszakára gyökeresen megváltoztak a társadalmi,

⁷¹⁶ Nyilas Anna 2009. 70.

⁷¹⁷ Parlagi Mátyás: Az érvényesíteni kívánt jog elbírálása, különös figyelemmel a Polgári Perrendtartás alapelveire. *Magyar Jog*, 2013/4. 224.

⁷¹⁸ Pribula László: Szükséges-e a tárgyi keresethalmazat korlátozása? *Jogtudományi Közöny*, 2016/2. 80.

⁷¹⁹ Haupt Egon: A jogcímhez kötöttség kérdése a polgári perben. *Magyar Jog*, 2000/10. 609. (továbbiakban: Haupt Egon 2000).

⁷²⁰ Haupt Egon 2000. 610.

⁷²¹ Lugosi József: Gondolatok a kereseti kérelemhez kötöttségről. *Magyar Jog*, 2010/11. 674. (továbbiakban: Lugosi József 2010).

gazdasági, politikai folyamatok, melyek az ötvenes években elterjedt „kereseti kérelemhez kötöttség nem jelent jogcímhez kötöttséget” elvet meghaladottá tették. Eltűnt az anyagi igazság kiderítésére való törekvés, a tárgyalási és rendelkezési elv új értelmet nyertek, a szocialista jogelveket leváltották a jogállami elvek. Lugosi József az előbbi gondolatokkal, illetve azzal érvel a kereseti kérelemhez (jogcímhez) kötöttség mellett, hogy a perrend nem ad felhatalmazást a bíróságnak arra, hogy a fél által meghatározott jogalaptól, jogcímtől eltérjen.⁷²²

A 121. § (1) bekezdés c) pontja alapján tehát a fél már a benyújtáskor köteles követelése jogcímét megjelölni, a bíróságnak pedig még a tárgyalás kitűzése előtt, a keresetlevél alapján történő érdemi intézkedések között – akár hiánypótlás keretében – szigorúan meg kell követelnie a jogcímet. Ezzel elérhető, hogy még az első tárgyalást megelőzően a bíróság tudomására jusson a kereset jogalapja és a fél bizonyítási indítványai a kereset jogcíme által meghatározottak és célirányosak legyenek.⁷²³ Lugosi József szerint az 1952-es Pp. „nem határoz meg prioritást a jog és a tény között, a keresetlevélben mindkettőt meg kell határozni.”⁷²⁴

A tudományos irodalom egy része és a joggyakorlat azonban nem követte teljes egészében ezeket a jogcímhez kötöttség melletti állásfoglalásokat. Kovács László szerint igaz, hogy a bíróság kötve van a jogcímhez, ez azonban nem azt jelenti, hogy a bíróság a konkrétan hivatkozott tételes jogi szabályhoz van kötve, hanem a *fél által a jogcselekményével elérni kívánt céljához van kötve*, mely célt a jogcím fogalmával azonosít.⁷²⁵ Kovács László megállapítja, hogy ha az érvényesített jogot csak a jogszabályhely megjelölése útján lehetne megjelölni és ennek hiánya a keresetlevél elutasításához vezetne, akkor a per kimenetele attól függne, hogy a félnek sikerült-e eltalálnia a bíróság által helyesnek tartott jogértelmezést.⁷²⁶

A kereseti kérelemhez kötöttség nem jelent egyben jogcímhez kötöttséget (BH 2016. 172.). Annak eldöntése, hogy a felperest megilleti-e az általa érvényesíteni kívánt jog és az általa megjelölt tények, bizonyítékok elegendőek-e az anyagi jogi jogosultsága megállapításához, nem a keresetlevél eljárásjogi törvényben foglalt feltételei fennállásának vizsgálata körébe

⁷²² Lugosi József 2010. 677-678.

⁷²³ Lugosi József 2010. 679.

⁷²⁴ Lugosi József 2016a. 170.

⁷²⁵ Kovács László tehát a jogcím fogalmát is másképp értelmezi, a szerzők közti ellentmondás ebből is adódik. Kovács László: Mit jelent a bíróság jogcímhez kötöttsége? – Észrevételek dr. Haupt Egon cikkére. *Magyar Jog*, 2003/9. 553-554. (továbbiakban: Kovács László 2003).

⁷²⁶ Kovács László 2003. 554.

tartozik, hanem a kereseti kérelem érdemi elbírálása körébe tartozó kérdés (BDT 2012. 2647.). Ha a fél a keresete alapjául szolgáló tényekkel összhangban nem álló jogi minősítést alkalmaz, a bíróságnak a kereset tartalmának megállapítása és a jogvita érdemi eldöntése során az előadott tényekből kell kiindulnia. A fél által hivatkozott téves jogi minősítés, a követelés jogcímének hiányos vagy helytelen megjelölése a bíróságot nem köti; a felhozott és bizonyított tényekre a jogszabályt a bíróságnak kell alkalmaznia (BDT 2007. 1580.).

Véleményünk szerint a jogcímhez kötöttség melletti érvek alapja, hogy az eljárás mihamarabbi szakaszában megállapítható legyen a felperes követelése és végső soron a jogvita keretei. A 121. § rendelkezéseinek változatlansága ellenére megjelent egy tudományos igény a keresetindítási szakasz megerősítése iránt, a jogcímhez kötöttség által. A gyakorlat azonban nem kívánta kiterjesztően értelmezni a keresetindítási szakasz szerepét, és leszögezte, hogy az eljárás e szakaszában a bíróság nem vizsgálhatja a jogcím megjelölésének megfelelőségét, az mint érdemi kérdés a majdani érdemi tárgyalásra tartozik. Ezáltal a gyakorlat nem támogatta a már a keresetindítási szakaszban megjelenő mielőbbi rögzülést, kötöttséget, azt a tárgyalási szakaszra hagyta.

4.7.3 A tárgyaláselőkészítés változásai

4.7.3.1 Lépések az alperesi írásbeli ellenkérelem irányába [126. § (3) és (4) bekezdés]

Az 1952-es Pp. hatálybalépése óta fennálló tételmondat, hogy a keresetlevélre az alperesnek nem kell kötelezően⁷²⁷, a tárgyalást megelőzően írásban válaszolnia. Kengyel Miklós megállapítása szerint az 1952-es Pp. 124. § eredeti szövege még csak arra kötelezte az elnököt, hogy a keresetlevél alapján az ügyet tárgyalásra tűzze ki, kivéve, ha hiánypótlásnak, áttételnek vagy a keresetlevél tárgyalás nélküli elutasításának van helye. Ezek az intézkedések azonban kevésnek bizonyultak.⁷²⁸

A VIII. Ppn. beiktatta a normaszövegbe, majd a 2012. évi CXVII. törvény⁷²⁹ 4. § módosította, hogy az alperest az idézésben arra is figyelmeztetni kell, hogy a kereseti kérelemre *legkésőbb a tárgyaláson vagy a bíróság által megjelölt határidőn belül* nyilatkoznia kell, s elő kell adnia a védekezésének alapjául szolgáló tényeket és ezek

⁷²⁷ A „kötelezően” határozószó alatt itt értsd, hogy ha az alperes ellenkérelmet kíván előterjeszteni, akkor védekezését már itt elő kellene adnia a perrend ilyen irányú szabályozása esetén. Minthogy az alperesnek ez csak egy megengedett, de nem kötelezően előírt cselekménye lehetne az eljárásban, így a kötelezően helyett az *érdekében áll* helyesebben fejezi ki a cselekmény tartalmát. Lásd a Pp.-vel kapcsolatos ezirányú fogalommagyarázatot: Udvary Sándor 2017b. 22.

⁷²⁸ Kengyel Miklós 2003a. 226., Itt utalni kívánunk rá, hogy a szocialista eljárásjog ideje alatt is jelentős változásokon ment keresztül a tárgyaláselőkészítés szabályozása, mely folytatódott a rendszerváltozást követően is.

⁷²⁹ Az igazságügyi és közigazgatási tárgyú törvények módosításáról szóló 2012. évi CXVII. törvény.

bizonyítékait, az ügyre vonatkozó okiratait pedig be is kell mutatnia. Továbbá, ha az ügy körülményei indokolják, a bíróság az idézésben a fenti alperesi nyilatkozat megtételére a tárgyalás napját megelőző határidőt állapíthat meg, mely nem lehet rövidebb 15 napnál. A bíróság ezt követően – ha a tárgyalási hatánapig rendelkezésre álló idő ezt lehetővé teszi – a felperest tizenöt napos határidővel az alperesi nyilatkozatban foglaltakra vonatkozó álláspontjának közlésére hívja fel [126. § (3) és (4) bekezdés]. Amennyiben az alperes felhívása határidő tűzésével megtörtént vagy önmagától nyilatkozik, akkor a bíróság a tényállással kapcsolatban már az első tárgyaláson rendelkezik bizonyos információkkal.⁷³⁰ Haupt Egon szerint, mivel a bíróságot tájékoztatási kötelezettség terheli [3. § (3) bekezdés] az alperesi nyilatkozat az eljárás gyorsabb lefolytatását szolgálja. Ezáltal az első tárgyaláson a felek úgy jelennek meg, hogy a bizonyítás körével tisztában vannak.⁷³¹

E módosítással a jogalkotó *erősítette a tárgyalást megelőző iratváltást*. Ezt eddig sem tiltotta a perrend, azonban még ez az ösztönző sem volt meg a bíróság számára, csupán a tárgyaláselőkészítés általános szabályaiból volt levezethető. Czoboly Gergely szerint azonban továbbra is felhívás hiányában az alperes szabadon dönthet arról, hogy a védekezését az első tárgyaláson, vagy azt megelőzően adja elő. Szerinte a szabályozás egyik hiányossága, hogy a bíróság az első tárgyalást megelőzően csak *felhívhatja* az alperest arra, hogy nyilatkozatait határidőre tegye meg, de *nem kötelezi* arra.⁷³² Hiányzik a nyilatkozat elmaradásához fűződő jogkövetkezmény, mely biztosítani tudná a rendelkezés hatékonyságát. E felhíváshoz preklúziós hatást kell fűzni, amely biztosítja, hogy a felek pertaktikai okokból nem tartják vissza az információikat.⁷³³ Czoboly Gergely javaslata szerint a keresetlevél beérkezését követően minden esetben indokolt lenne nyilatkoztatni az alperest, hogy kíván-e védekezni. Amennyiben igen, akkor meghatározott időn belül elő kell terjesztenie védekezését, amennyiben pedig az alperes nem nyilatkozik, úgy már itt indokoltnak tartja a bírósági meghagyás kibocsátását.⁷³⁴

Kovács Kázmér 1994-ben előadott korreferátumában felveti annak a gondolatát, hogy célszerű lenne a keresetlevél benyújtását követően két- három héten belül az első tárgyalás megtartása, melyek lényeges tartalma a későbbi tárgyalás előkészítését szolgálná, lényegét tekintve előkészítő tárgyalás lenne, de nem így nevezné a gyakorlat. E tárgyaláson nem

⁷³⁰ Kapa Mátyás 2016. 613.

⁷³¹ Haupt Egon 2003. 550.

⁷³² Czoboly Gergely 2014. 165-166.

⁷³³ Czoboly Gergely 2016. 770.

⁷³⁴ Czoboly Gergely 2016. 770.

történne meg a felek részletes meghallgatása, csupán az alperes rákényszerülne érdemi ellenkérelmének előterjesztésére.⁷³⁵ Ezzel megszüntethető lenne az a visszás helyzet, mely szerint az alperes a perindítás hatályainak beálltát követően, több hónap múltán nyilatkozik először kötelezően.

4.7.3.2 A tárgyaláselőkészítés egyéb változásai

Nyilas Anna 2009-es cikkében a tárgyaláselőkészítés céljaként a jogvita tárgyának konkretizálását, a per lefolyásának a megtervezését, a bíróság és a felek feladatainak meghatározását látja.⁷³⁶ A keresetlevél megvizsgálásának célja nevezetesen, hogy az alkalmas-e a tárgyalásra, nem változott.⁷³⁷ Az 1952-es Pp. 2011-ben hatályba lépő módosítását követően, a 2010. évi CLXXXIII. törvény⁷³⁸ 107. § szerint a jogi képviselővel eljáró fél esetén a bíróság a hiányos keresetlevél esetén nem folytatja le a hiánypótlást, azt *nyomban, idézés kibocsátása nélkül elutasítja*, ha nem tartalmazza a kötelező tartalmi elemeket, mellőzték a gazdálkodó szervezetek az egymás közti per előtti kötelező egyeztetést, a jogi képviselő nem csatolta a meghatalmazását vagy a fél nem fizette meg az eljárási illetéket [124. § (2) bekezdés, hatály: 2011]. Imregh Géza szerint sajnálatosan kimaradt e felsorolásból az okiratcsatolással kapcsolatos mulasztás szankcionálása, mely korlátozza az előkészítést.⁷³⁹ E módosítással tehát a jogi képviselővel eljáró felperes részéről a keresetlevél megfelelő előterjesztéséhez fűződő felelősség megnőtt.

Az alperesnek ezzel ellentétben – bírói felhívás hiányában – továbbra sincsen semmilyen teendője az előkészítés során. A felsorolt okok miatt Imregh Géza 2008-ban megjelent cikke szerint a gyakorlatban gyakran előforduló eset, hogy az első tárgyalás csak „ismerkedési találkozó” a felek számára, mert a bíróság feladatainak a felek előkészítési mulasztása miatt ténylegesen nem tudott eleget tenni.⁷⁴⁰

4.7.4 A tárgyalás változásai

A VIII. Ppn. törölte azt a rendelkezést, mely szerint, ha a keresetet az alperessel egyáltalán nem, vagy nem idejében közölték, vagy ha a felperes a keresetet a tárgyaláson lényegesen

⁷³⁵ Kovács Kázmér: *Korreferátum*. Gáspárdy László, A polgári perrendtartás reformja c. előadására az 1994. évi jogászgyűlésen. In: Erdei Árpád (szerk.): Második magyar jogászgyűlés. Budapest, Magyar Jogász Egylet, 1994. 123.

Ez a Kovács Kázmér (ügyvéd) által megfogalmazott gondolat lényegében a plószki tárgyalási szerkezetet hozná vissza.

⁷³⁶ Nyilas Anna 2009. 70.

⁷³⁷ Kengyel Miklós 2014. 246.

⁷³⁸ Egyes törvényeknek a bíróságok hatékony működését és a bírósági eljárások gyorsítását szolgáló módosításáról szóló 2010. évi CLXXXIII. törvény.

⁷³⁹ Imregh Géza: Gondolatok az előkészítésről. *Magyar Jog*, 2008/11. 790. (továbbiakban: Imregh Géza 2008).

⁷⁴⁰ Imregh Géza 2008. 790.

módosította, a bíróság az ellenkérelem előterjesztésére az alperes kérelme esetén halasztást ad [139. §, hatályon kívül 2000-óta]. Emellett e novella jelentősen módosította az 1952-es Pp. 151. §-át. Az addig hatályos szabály szerint a bíróság kérelemre valamelyik *fontos ok* fennállása esetén halaszthatta el a tárgyalást. A tárgyaláson előterjesztett kérelemre a bíróság a tárgyalást csak akkor halaszthatja el, ha a keresetet az alperessel nem, vagy nem idejében közölték, vagy ha a felperes a keresetét a tárgyaláson megváltoztatta, vagy valamely más kérelmét lényegesen módosította és ezzel összefüggésben az ellenkérelem előterjesztésére az alperesnek megfelelő időt kell biztosítani [151. § (1) bekezdés, hatály: 2000]. Lényegében a novella áthelyezte a rendelkezést, de annak tartalmában érdemi változást nem hozott.

Bár a tájékoztatási kötelezettség alapvető szabályozást kapott, az leginkább a bizonyítással és így a tárgyalással függ össze, ezért annak változásairól e körben értekezünk. A VI. Ppn. megszüntette az általános tájékoztatási kötelezettséget és azt csak a perbeli jogokra és kötelezettségekre szorította [3. § (1) bekezdés]. Ez kizárja azt, hogy a bíróság a félnek jogértelmező tájékoztatást tudjon adni, illetve a bíróság továbbá nem öröködik afelett, hogy a felek kérelmei megfelelnek-e méltányos érdekeiknek.⁷⁴¹ A VIII. Ppn. az általános rendelkezések között a bíróságra telepítette a tájékoztatási kötelezettséget. A bíróság köteles a jogvita eldöntése érdekében a bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről a feleket előzetesen tájékoztatni [3. § (3) bekezdés].

A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának 2009-es véleménye szerint „ennek az a célja, hogy a fél a bizonyítási indítványait a jóhiszemű és célszerű pervitel követelményeinek megfelelően előterjeszthesse.”⁷⁴² Molnár Ambrus szerint e bírói kötelezettségnek értelemszerűen meg kell előznie a bizonyítási eljárást. Ennek teljesítése előzetesen az idéző végzésben, majd hangsúlyozottan és konkrétan a tárgyaláson, a felek személyes meghallgatása után történik. Továbbá, minden olyan perbeli fordulattal feléled, amellyel az előző tájékoztatásban foglaltakat meghaladó bizonyítás szükséges.⁷⁴³ Haupt Egon szerint azért, hogy a bizonyítási eljárás célirányos és kerülők nélküli legyen, a tájékoztatásnak a bizonyítási eljárást megelőzően kell megtörténnie.⁷⁴⁴

⁷⁴¹ Nyilas Anna 2009. 66.

⁷⁴² 1/2009. (VI. 24.) PK vélemény - A Polgári perrendtartás tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó szabályainak alkalmazásával kapcsolatos egyes kérdésekről.

⁷⁴³ Molnár Ambrus: A bizonyításra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség a polgári perben. *Magyar Jog*, 2009/3. 132. (továbbiakban: Molnár Ambrus 2009.)

⁷⁴⁴ Haupt Egon 2003. 550., Összekapcsolva ezt az alperesi válasz keretében tett érvelésével a tájékoztatást Haupt Egon már a tárgyaláselőkészítés keretében célszerűnek látja.

A bíróságot ezzel a jogalkotó kötelezte, hogy aktívan és tevőlegesen tájékoztassa, orientálja a feleket a perben. Döme Attila szerint „bevezetése korszerű és célszerű kísérlet volt a felek jogérvényesítésének az elősegítéséhez, [...] a per koncentrációjához [...] mégsem tudta betölteni kellőképpen a rendeltetését, mert elmaradt a valóban hatékony működésének garanciáját jelentő szabályozási környezet megteremtése.”⁷⁴⁵

4.7.4.1 Óvatos lépések a percezúra irányába [141. § (2) és (6) bekezdés]

A VI. Ppn. módosította a 141. § (2) bekezdést. A bíróság – ha ez a tényállás megállapításához szükséges –, a feleket felhívja nyilatkozataik megtételére és lefolytatja a bizonyítási eljárást. *A fél köteles a tényállításait, nyilatkozatait, bizonyítékait* – a per állása szerint – a *gondos és az eljárást elősegítő pervitelnek megfelelő időben előadni*, illetve előterjeszteni. Ha a bizonyítás lefolytatása az első tárgyaláson ennek ellenére nem lehetséges, vagy csak részben lehetséges, a bíróság a tárgyalás elhalasztása mellett elrendelheti a per további előkészítését. Ez tekinthető az érdemi tárgyalás során a bizonyítékok és nyilatkozatok előterjesztésének általános szabályának.⁷⁴⁶

Emellett a VI. Ppn. beiktatta a 141. § (2) bekezdés megsértéséért alkalmazott (6) bekezdésben szereplő *szankciót*. Ettől kezdve, ha a felek valamelyike tényállításának, nyilatkozatának előadásával, bizonyítékainak előterjesztésével – a (2) bekezdésben előírt kötelezettsége ellenére – *alapos ok nélkül késlekedik*, és e kötelezettségének a *bíróság felhívása ellenére sem tesz eleget*, a bíróság a fél előadásának, előterjesztésének *bevárása nélkül határoz*, kivéve, ha álláspontja szerint a fél előadásának, előterjesztésének bevárása a per befejezését nem késlelteti. Ezzel a perrend 141. § (6) bekezdése *jogvesztést eredményező szankciót* fűz a nyilatkozatok késedelmes megtételéhez, miszerint a bíróság a fél késedelmes nyilatkozata bevárása nélkül is határozhat.⁷⁴⁷ A VI. Ppn. indokolása szerint e jogvesztő szankció az „eljárési fegyelem növelése irányába hathat, s a súlyos szankció kilátásba helyezésével kizárni igyekszik a hanyag felperesi magatartás, illetve az alperesi perelhúzás lehetőségét.”⁷⁴⁸

Nyilas Anna szerint „a joghátrány élet tompítja alkalmazhatóságának két korlátja, illetve feltétele: a vétkes fél nem büntethető, és a szankció csak akkor alkalmazható, ha a fél a

⁷⁴⁵ Döme Attila: A perkoncentráció kulcsa: a közbenszóló határozat. In: Varga István- Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 393. (továbbiakban: Döme Attila 2014).

⁷⁴⁶ Kengyel Miklós 2014. 261.

⁷⁴⁷ Kengyel Miklós 2014. 261.

⁷⁴⁸ VI. Ppn. indokolás 15. §- hoz.

bíróság felhívása ellenére késlekedik.”⁷⁴⁹ Molnár Ambrus a szankció alkalmazhatóságának négy feltételét állapítja meg, e szerint a) a fél alapos ok nélkül, b) bírói felhívás ellenére, c) késlekedik vagy mulaszt, d) és ezáltal a per befejezését hátráltatja.⁷⁵⁰ Vagyis a félnek meg kell sértenie a 141. § (2) bekezdést, illetve a bíróság figyelmeztetését szintén figyelmen kívül kell hagynia. Molnár Ambrus szerint a bíróság bizonyítási teherre vonatkozó tájékoztatási kötelezettség gyakorlása után a 141. § (2) bekezdése értelmében megfelelő határidő tűzésével felhívja a feleket a nyilatkozataik megtételére, illetve a (6) bekezdés megállapítja a határidő eredménytelen eltelte esetére a szükséges jogkövetkezményt.⁷⁵¹

Kiss Gábor szerint a 141. § (2) bekezdése szintén nem az egységes jogalkalmazás irányába hat. A törvény szerkezetében a 141. § (2) bekezdés az első érdemi tárgyalásra vonatkozó szabályok között helyezkedik el. Ennek ellenére olyan általános követelményt fogalmaz meg, amely túlmutat az eljárás ezen szakaszán.”⁷⁵² Czoboly Gergely értelmezése szerint az általános kötelezettség megfogalmazása és a rendszertani elhelyezés közti ellentét feloldására a jogalkotónak lépnie kellene. „Amennyiben a jogalkotó tudatosan azt szeretné, ha a bíróságok már az első tárgyalást megelőzően – preklúziós fenyegetettség mellett – felszólítsák az alperest az érdemi védekezésének az előadására, úgy fontos lenne ennek a világos rögzítése.”⁷⁵³

Németh János szerint az 1952-es Pp. rendelkezései *megfelelő keretet biztosítanak*: a 141. § (2) bekezdése értelmében a fél köteles a tényállításait, nyilatkozatait, bizonyítékait – a per állása szerint – a gondos és az eljárást elősegítő pervitelnek megfelelő időben előadni, illetve előterjeszteni, a 141. § (6) bekezdése szerint pedig, ha a felek valamelyike tényállításának, nyilatkozatának előadásával, bizonyítékainak előterjesztésével alapos ok nélkül késedelmeskedik, és e kötelezettségének a bíróság felhívása ellenére sem tesz eleget, a bíróság – a tárgyalás újbóli elhalasztása nélkül – a fél előadásának, előterjesztésének bevárása nélkül (is) határozhat.⁷⁵⁴

⁷⁴⁹ Nyilas Anna: *A polgári per egyszerűsítésének és gyorsításának eszközei az európai jogrendszerekben, különös tekintettel a kis értékű követelésekre vonatkozó eljárásokra*. Phd értekezés, Debrecen, 2011. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/105207/teljesdolgozat_nyilas_pdf_titkosított.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Letöltve: 2020. augusztus 13.) 98.

⁷⁵⁰ Molnár Ambrus 2009. 138.

⁷⁵¹ Molnár Ambrus 2009. 133.

⁷⁵² Kiss Gábor: Még egyszer a Pp. 1995-ös módosításának a pervezetésére gyakorolt hatásáról. *Magyar Jog*, 1999/5. 288. (továbbiakban: Kiss Gábor 1999).

⁷⁵³ Czoboly Gergely 2014. 167.

⁷⁵⁴ Németh János: Alapvető elvek (I fejezet). In: Németh János- Kiss Daisy (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata*. 1. köt., 3. átdolg. kiad., Budapest, Complex, 2010. 69.

Kiss Zoltán szerint megállapítható, hogy a VI. Ppn. által újrafogalmazott 141. § (2) bekezdésben megfogalmazott általános eljárási kötelezettség és ennek a (6) bekezdésben foglalt eljárási szankciója, valamint az eljárásjogi tájékoztatási kötelezettség [3. § (1) bekezdés], a bírói gondoskodás felelőssége, az officialitás kizorítsa a polgári perből jelentősen meghatározza a *bíróság (szocialista) szerepkörének megtisztulását és a felek rendelkezéseinek a helyreállítását.*⁷⁵⁵

Gáspárdy László megjegyzi, hogy „ha a bíróság arra általában nem is lehet képes, hogy elejét vegye („megakadályozza”) a perhúzásra alkalmas magatartás tanúsításának, arra azonban igen, hogy a perlefutás szempontjából hátrányos következményeit, vagyis az ezzel előidézett szükségtelen többletet utólag korlátozza, vagy ellensúlyozza, például a nyilatkozat figyelembevételének mellőzésével.”⁷⁵⁶

Az íménti rendelkezéseken túl azonban valódi hatékony preklúzió nem ösztönözi a feleket a per anyagának mielőbbi bíróság elé tárására és a per kereteinek tisztázására, valamint véglegesítésére. A jogalkotó a problémákat észlelve próbált lépéseket tenni annak érdekében, hogy a jogvita ténybeli és jogi keretei minél előbb tisztázódjanak, ám ezt nem tudta elérni, amit a bíróságok korábbi gyakorlatának lendületén kívül az a körülmény is okozhatott, hogy az 1952-es Pp. egységes tárgyalási szerkezetét már így is pattanásig feszítette az új elvárások sora. Valódi változást, ahogy a jogalkotó felismerte, már ebben a keretben nem lehetett megvalósítani.

4.7.4.2 A keresetváltoztatás szabályainak módosításai

Az 1952-es Pp. a szocialista eljárásjog idején általánosan megengedte a keresetváltoztatást, ugyanakkor ezzel nem tudta kiküszöbölni az ebben rejlő perelhúzási lehetőséget. Kengyel Miklós szerint „a kötelező jogi képviselő visszaállítása után a jogirodalom és a joggyakorlat is sürgette a keresetváltoztatás parttalanságának a megszüntetését, amelyre a jogalkotó több óvatos kísérlet után csak 2010-ben szánta el magát.”⁷⁵⁷ A változtatás két irányú volt, egyrészt a jogalkotó tartalmilag *szűkítette a keresetváltoztatás fogalmát*, másrészt *időhatárhoz kötötte* azt.

Nem keresetváltoztatás az, ha a felperes a) a keresettel érvényesített jog megváltoztatása nélkül annak megalapozására *újabb tényeket hoz fel, vagy a felhozottakat kiigazítja*, b) az eredetileg követelt dolog helyett, utóbb beállott változás folytán más dolgot vagy kártérítést

⁷⁵⁵ Kiss Zoltán: A bírói pervezetés és a felek rendelkezései a polgári perben a Pp. 1995. évi módosítása után. *Magyar Jog*, 1998/2. 89. (továbbiakban: Kiss Zoltán 1998).

⁷⁵⁶ Gáspárdy László: *A polgári per idődimenziója*. Budapest, Akadémia Kiadó, 1989. 93.

⁷⁵⁷ Kengyel Miklós 2014. 228.

követel, c) a keresetét *leszállítja*, illetve az eredetileg nem követelt *járadékokra* vagy a követeléseknek, illetőleg járadékoknak a *per folyamán esedékessé vált részleteire is kiterjeszti*, d) megállapítás helyett teljesítést vagy teljesítés helyett megállapítást követel [146. § (5) bekezdés].

Jogi képviselő esetén pedig a felperes a keresetét – bizonyos kivételekkel – az alperes érdemi ellenkérelme előadását követő 30 napon belül változtathatja meg. Ha az alperes beszámítási kifogást, viszontkeresetet terjeszt elő, a felperes a beszámítási kifogás, viszontkereset közlésétől számított 30 napon belül változtathatja meg keresetét. Kivételként jelentkezik, ha az alperes hozzájárul a keresetváltatáshoz, ilyenkor a felperes keresetét bármikor megváltoztathatja, illetve, ha a felperes olyan tényre, bizonyítékra, illetve olyan jogerős bírói vagy más hatósági határozatra hivatkozik, amely önhibáján kívül az első tárgyalást követően jutott a tudomására, és ezt igazolja [146/A. § (1) és (2) bekezdés].

A VI. Ppn. a tájékoztatási kötelezettség eljárásjogi jogokra való szorításával megszüntette azt, hogy a bíró kioktassa a felet, hogy az általa előterjesztett kérelem nem meríti ki az őt megillető jogokat. Továbbá nem lehet kioktatni a felet a keresetváltatás lehetőségére sem, ha az anyagi jogi kioktatást jelentene.⁷⁵⁸ Lugosi József a kereseti kérelemhez kötöttség új szabályaiból vezeti le, hogy a bíróság a fél javára többet nem ítélt meg, még akkor sem, ha tudja, hogy a fél nem meríti ki az őt megillető jogokat, jogszabály alapján több illetné meg.⁷⁵⁹

Kiss Zoltán az általánosan megengedett keresetváltatást leszűkítené és azt kizárólag az *első tárgyaláson* tenné lehetővé, ugyanis véleménye szerint az ügy alapos tárgyalását nem szolgálja, hogy a felek a harmadik, negyedik tárgyaláson terjesztik elő kereset vagy viszontkereset-váltatásukat. Tapasztalata szerint a felek már az első tárgyaláson ismerik a peresített jogviszonyt és annak összefüggéseit. A keresetváltatás tilalma folytán elzárt igény külön perben érvényesíthető, ha annak tárgya pedig szorosan összefügg a korábban megindított perrel, a bíróság egyesítheti azokat.⁷⁶⁰

4.7.5 A rendszerváltozást követő változásokból levonható következtetések

Találónan úgy jellemezhetjük a rendszerváltozás óta a Pp. hatályba lépéséig eltelt időszakot, hogy a szocialista polgári perjogtudomány termékébe beoltották a modern, jogállami eljárásjogot. Ennek következtében, mind az alapelvi fejezeten, mind a konkrét eljárásjogi

⁷⁵⁸ Kiss Gábor 1999. 287.

⁷⁵⁹ Lugosi József 2010. 675.

⁷⁶⁰ Kiss Zoltán 1998. 86-87.

rendelkezéseken megfigyelhető kettősség jellemezte a perrendet. A jogalkotó és a jogalkalmazó törekedett a szemléletváltásra, mely meg is tudott valósulni, azonban a tárgyalás szerkezetén történt nagymértékű, rendszerszintű újítás hiányában a szocialista eljárásjogból örökölt hiátusok megmaradtak. A vizsgált időszakban a változások leginkább a Kengyel Miklós által szintén az 1952-es Pp. gyenge pontjaként értékelt tárgyaláselőkészítést, és nem a tárgyalás szerkezetét érintették.

A keresetlevél kellékeit és tartalmát a jogalkotó csak minimálisan bővítette a bizonyítékcsatolás kapcsán. A felperesnek a keresetlevélben továbbra sem a jogszabályhely megjelölése útján kellett megjelölnie az általa állított jogot. A tudomány oldaláról megjelenő jogcímhez kötöttség iránti igény a gyakorlatban nem valósult meg. A tárgyaláselőkészítést és annak eszközeit a rendszerváltozást követően nem bővítette a jogalkotó. Helyeselhető lépés volt az írásbeli alperesi ellenkérelem lehetővé tétele, pontosabban hangsúlyozása, az arra való bírói felhívás kodifikálása. Az új rendelkezés élet azonban éppen az eshetőségessége tompította. Valódi változást annak kötelezővé tételével lehetett volna elérni. A tárgyalás körében pedig a késedelmesen és perelhúzást célzó állítások szankcionálásában látta a jogalkotó az előrelépést. E bevezetett új szabályok a több feltételtől és bírói mérlegeléstől való függése miatt nem voltak kellően hangsúlyosak.

E módosításokból levonhatjuk azt a következtetést, hogy a jogalkotó észlelte a tárgyalási szerkezetből eredő hiátusokat, azonban azokat a megtett módosításokkal nem tudta orvosolni. Ennek oka, hogy minden módosítás, melyet eszközölt egy-egy finom, óvatos lépés volt. A szigorú eljárási kizárások csírái megtalálhatók e változások között, azonban elvi éllal és határozottan a meglévő keretek között nem alkalmazott preklúziókat a jogalkotó. A határozott fellépés lehetett volna a megoldás, azaz a meglévő új rendelkezések további szigorítása, mint: az alperesi ellenkérelem kötelező megkövetelése még a tárgyalást megelőzően; a keresetváltatás tilalmát az első tárgyalás végéhez kötni; az új tény-és jogállítás előadását szintén az első tárgyalás végéhez kötni.

E módosításokat azonban a fennálló keretek között a jogalkotó nem tudta meglépni. Ezek egyértelműen a vegyes tárgyalási rendszer irányába tolták volna el a tárgyalási szerkezetet. Az első és folytatódó tárgyalás fogalompár ezáltal egy újabb szerepkörrel bővült volna. Továbbá e szigorú rendelkezésekhez mindenképp szükséges társítani enyhítő rendelkezéseket, melyek az önhibán kívül hátrányos helyzetbe került fél helyzetét korrigálják. A meglévő perjogi keretek szűknek bizonyultak ezen új szabályoknak.

5. A 2016. évi CXXX. törvény tárgyalási szerkezete

A Pp. 2013-ban kezdődő kodifikációjának fontosabb mérföldköveiként született meg Szerkesztőbizottság Javaslat⁷⁶¹, a Konceptió⁷⁶², az új polgári perrendtartás Tervezet⁷⁶³, majd a T/11900 törvényjavaslat⁷⁶⁴, végül a 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról, mely 2018. január 1. napján lépett hatályba. E fejezetben – a dolgozat időbeli linearitását fenntartva – az imént hivatkozott kodifikációs dokumentumok egy része és a jogalkotói döntések kerülnek vizsgálat alá, mely döntésekből végül megszületett a Pp. normaszövege. A hatályos Pp. tárgyalási rendszerének feldolgozását megelőzően azonban szükséges kitérni két fontos és hangsúlyos kérdésre, így a *kodifikáció indokaira és előzményeire*, valamint a *kodifikáció során megjelent alternatív (kisebbségben maradt) tudományos álláspontokra*.

A kodifikációs munka alatt a tudomány és a gyakorlat képviselői eltérő álláspontokat dolgoztak ki, eltérő elvek mentén kívánták megvalósítani a születendő perrendet. Véleményünk szerint az egyes kodifikációs dokumentumok és az azokat körülvevő tudományos irodalom egy része és a végleges perrend személete és egyes elgondolásai oly mértékben különböznek, hogy azok együttes kifejtése koherencia zavart okozna a dolgozatban, ezért szükséges azokat elkülönítetten vizsgálni, ezért a kodifikáció során kisebbségben maradt, alternatív tudományos nézeteket külön címben rendeztük. A választóvonal a fentebb említett mérföldkövek közül a Tervezet és a T/11900 törvényjavaslat⁷⁶⁵, melyek már közel a végleges perrend rendelkezéseit tartalmazzák. Németh János szerint a Tervezetet követően a kodifikációs folyamatban jelentős az eltérés.

⁷⁶¹ Németh János, a Főbizottság és a Szerkesztőbizottság elnöke által létrehozott a munka- és témabizottságok, és munkájuk eredményeképpen elkészült a Polgári Perjogi Kodifikációs Szerkesztőbizottság által megtárgyalt a polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozat által elkészíteni rendelt *Konceptió I. tervezete* (továbbiakban: Szerkesztőbizottság Javaslat).

⁷⁶² Az új polgári perrendtartás koncepciója, A Kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott Konceptió.

<https://2015->

[2019.kormany.hu/download/f/ca/30000/20150128%20Az%20%20C3%BAj%20polg%20%20A1ri%20perrendtart%20%20A1s%20koncepti%20%20B3ja.pdf](https://2015-2019.kormany.hu/download/f/ca/30000/20150128%20Az%20%20C3%BAj%20polg%20%20A1ri%20perrendtart%20%20A1s%20koncepti%20%20B3ja.pdf) (Letöltve: 2020. november 15.) (továbbiakban: Konceptió 2015).

⁷⁶³ <https://2015->

[2019.kormany.hu/download/c/4c/a0000/20160411%20Pp%20el%20%20C5%91terjeszt%20%20A9s_honlapra.pdf#%21documentBrowse](https://2015-2019.kormany.hu/download/c/4c/a0000/20160411%20Pp%20el%20%20C5%91terjeszt%20%20A9s_honlapra.pdf#%21documentBrowse) (Letöltve: 2020. november 3.).

⁷⁶⁴ https://www.parlament.hu/web/guest/iromanyok-elozo-ciklusbeli-adatai?p_p_id=hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=8FlaXTsQ&hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcpql%2Fogy_irom.irom_adat%3Fp_ckl%3D40%26p_izon%3D11900 (Letöltve: 2020. november 3.).

⁷⁶⁵ A Pp.-vel való nagyfokú szerkezeti azonosságukra való tekintettel ezek részletes bemutatásától a dolgozatban eltekintünk, csak szükség szerint említjük azokat.

Véleménye szerint ettől a ponttól kezdve a 2013-ban elkezdődött kodifikációs munka, együttműködés megtorpant, illetve lezárult.⁷⁶⁶

Az alternatív tudományos nézetek közel azonos nézeteken épülnek fel, ezért azok egymásutánisága és fejlődési íve koherens, azzal együtt, hogy sok helyen az egyes szerzők alternatívákat vázolnak fel, illetve javaslataik még nem konkrét perrendi rendelkezéseket, hanem irányokat fogalmazznak meg, továbbá, amint az látható lesz, az elvi alap azonossága mellett vannak jelentős mértékű nézetkülönbségek is.

E két „előkérdés” után a fejezet részletesen foglalkozik a hatályos Pp. rendelkezéseivel. A fejezet címeinek és a Pp. feldolgozásának szempontrendszerét egyrészt a perrend szerkezete, az általa használt fejezet és címkiosztás határozza meg, másrészt Szabó Imre fent hivatkozott szakaszolása, mely megegyezik a perrend által használt szerkezettel is, és amely szerint a Pp. „*perindítás - perfelvétel - érdemi tárgyalás*” ütemezéssel szakaszolja a peres eljárást”.⁷⁶⁷ E rendszerezést osztjuk, és a magunk részéről is követendőnek tartjuk.

A Pp. hatálybalépésével jelentős és rendszerszintű változások történtek a magyar perjogban. A megújult elsőfokú eljárás és annak szerkezete jelentősen eltérő képet mutat, mint az 1952-es Pp. idején, figyelemmel a szóbeliség csökkenésére, az írásbeli nyilatkozatok térnyerésére, valamint a perfelvételi tárgyalás nélküli perfelvételi módra.⁷⁶⁸ A változások a kezdeti időszakban jelentős bizonytalanságokat eredményeztek a joggyakorlatban. A bíróságok igyekeztek minden értelmezési segédletet igénybe venni a joggyakorlat kialakítására, így a Pp.-vel kapcsolatban megjelent kommentárokat, jogirodalmi munkákat és a különböző jogalkalmazást véleményükkel, állásfoglalásukkal segítő testületek, így a CKOT, új Pp. hatályosulását támogató Munkacsoport és a KKT által kiadott dokumentumokat.

Az imént hivatkozott bírói testületek állásfoglalásainak közzétételében okozott törést a 2020. április 1. napjától hatályos beiktatott Bszi.⁷⁶⁹ 27/A. §, mely szerint: bírói testület, bírósági vezetők, illetve bírák tanácskozása nevében *nem tehető közzé olyan jogértelmezési célú állásfoglalás, amelynek meghozatalára törvény nem ad felhatalmazást*. Osztovits András szerint az új eljárásjogi törvények hatálybalépését követően kiadott nagyszámú jogértelmezést segítő bírósági szakmai állásfoglalás keltette fel a jogalkotó figyelmét e

⁷⁶⁶ Vö.: Németh János: Az új Polgári Perrendtartás, egyes vitatott kérdések és az elfogadott változat. *Közjegyzők Közlönye*, 2017/2. 7-8. (továbbiakban: Németh János 2017).

⁷⁶⁷ Lásd 80. lábjegyzet.

⁷⁶⁸ Köblös Adél 2017. 299.

⁷⁶⁹ A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény.

szabályozási tárgy iránt.⁷⁷⁰ A hatálybalépés idején a bírósági és felsőbbbírósági gyakorlat hiánya miatt a bíróságok jogértelmezése a Pp. egyes új rendelkezései vonatkozásában ezeken a *nem kötelező erejű* közzétett állásfoglaláson keresztül gyorsabban nyilvánosságra tudott kerülni. A hivatkozott Bszi. módosítással azonban ezek az értekezletek a jövőben sem szűnnek meg, csupán „zárt körben” lesz elérhető ezek eredménye, bírósági felhasználásra. Osztovits András szerint ezzel a szabályozás kontraproduktív, mert nem megszüntet valamit, hanem elrejt az információkat a jogalanyok elől.⁷⁷¹

Véleményünk szerint annak ellenére, hogy e megjelenő állásfoglalások nem kötelezőek a bíróságok előszeretettel hivatkozzák döntéseikben. Éppen emiatt érezhette a jogalkotó, hogy „túlnőtték” a szerepüket és a szakmai álláspontok megfogalmazásán túl mintegy irányítóivá váltak a joggyakorlatnak, ezt igyekezett megtörni a jogalkotó. A nyilvános állásfoglalások hiánya az időközben *kialakuló felsőbbbírósági gyakorlat* mellett egyre kevésbé fog hiányérzetet okozni a joggyakorlatban.

Az eltelt három év joggyakorlatában felszínre kerültek azok a súrlódási pontok, melyek a Pp. értelmezéséből adódnak, ahol a jogirodalom, a joggyakorlat és az imént említett testületek nézetei eltérnek. Ennek köszönhetően pedig megindult egyfajta széttartó joggyakorlat és értelmezés. Ez különös hangsúllyal jelentkezik az elsőfokú eljárás kezdetén a keresetlevél és az ellenkérelem szabályainál. A Kúria ezt észelve a keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében *joggyakorlat elemző csoportot* hozott létre, mely az általa lefolytatott vizsgálatot követően egy összefoglaló véleményt tett közzé.⁷⁷²

A jogalkotó, figyelembe véve a kialakult helyzetet, a 2020-as évben a Pp. nagyobb léptékű novelláris módosítására szánta el magát, melyet az országgyűlés elfogadott és a *polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról szóló 2020. évi CXIX. törvényként* került kihirdetésre, mely 2021. január 1. napján lépett hatályba. Az Úppn. javaslatának általános indokolása szerint a Pp. hatályosulásának tapasztalatai, az AB határozatai és a jogalkalmazó szervek visszajelzései indokoltá teszik a Pp. egyes

⁷⁷⁰ Osztovits András: Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés? *Magyar Jog*, 2020/2. 74. (továbbiakban: Osztovits András 2020).

⁷⁷¹ Osztovits András 2020. 75.

⁷⁷² Az összefoglaló vélemény elérhető: https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_keresetlevel_visszautasitanak_vizsgalata_osszefoglalo_velemenypdf (Letöltve: 2020. december 02.), (a továbbiakban: JECS).

rendelkezései tekintetében a szabályozás *finomítását*, a perjogi szabályok *egyszerűsítését* és *rugalmasabbá tételét*.⁷⁷³ A jogalkotó tehát e reakciót adja a kialakult joggyakorlatra.

A fejezet bevezetőjében utalunk rá, hogy az *osztott tárgyalási szerkezet (főtárgyalási modell*⁷⁷⁴) *bevezetése volt a perjogi kodifikáció egyik alaptézise*. Ez az a tengely, amire felépítette a jogalkotó a perjogi részletszabályokat, a részelemekből ezen terv mentén összerakta a szabályozási struktúrát. Mint oly sok fejlemény a perjog történetében – és a Pp. szintén ilyen történeti ingamozgás eredménye – a korábbi (1952-es Pp.) perszerkezet tagadásaként is felfogható, pontosabban az azzal együtt jár problémák gyógyírjaként.⁷⁷⁵

Már a Konceptióban sem volt kérdéses az osztott tárgyalási rendszer alkalmazása. A peres eljárás kettéosztása, perelőkészítő szakra, vagyis állítási szakra és érdemi tárgyalási szakra, vagyis bizonyítási szakra.⁷⁷⁶ Az új perszerkezet koncepciójával – és ezzel részben összefüggően a járásbírói szint szabályozási elvével – kapcsolatban a bírói attitűd óvatos és körültekintő szabályozási igényt jelzett a jogalkotó számára. A bírák felhívták a figyelmet e perszerkezeti kérdéseket alapvetően meghatározó új rezsimek pontos szabályozására.⁷⁷⁷

A kodifikáció alatt a jogalkotó és az eljárásjog tudomány művelőinek összessége végig egyetértettek az osztott tárgyalási szerkezet alkalmazásával. Ahol a tudományos szakértők által támogatott jogalkotó és a Szakértői Javaslattal kidolgozó tudományos szakemberek között azonban igazi ellentétek voltak, az a perindítás, a perfelvételi szak tartalma és e vonatkozásban a felek kötelezettségének a kérdésköre.⁷⁷⁸ Az egyik álláspont bemutatásra kerül az alternatív tudományos nézeteket vizsgáló címben, a másik a Pp. normaszövegén keresztül kerül bemutatásra. Előrebocsátjuk és egyben osztjuk Udvary Sándor álláspontját, mely szerint az osztott perszerkezet önmagában nem alkalmas arra, hogy megvalósítsa a perhatékonyságot, viszont nagyban elősegíti azzal, hogy az ún. „csepegtetési faktort” csökkenti.⁷⁷⁹

⁷⁷³ Úppn. általános indokolás. Az indokolás alatt itt és a dolgozat további részében értsd a T/13257. számú törvényjavaslattal együtt benyújtott indokolás szövegét. Elérhető: <https://www.parlament.hu/irom41/13257/13257.pdf> (Letöltve: 2020. december 04.).

⁷⁷⁴ E szerzők a Pp. tárgyalási szerkezetét nem pusztán osztott tárgyalási szerkezet, hanem főtárgyalásként írják le. Wopera Zsuzsa 2017. 155.; Király Lilla 2017. 96-101.; Udvary Sándor 2017. 7.; Köblös Adél 2017a. 19-23.

⁷⁷⁵ Udvary Sándor 2017. 6.

⁷⁷⁶ Konceptió 2015. 11.

⁷⁷⁷ Virág Csaba 2021. 23. Az említett veszélyeket, aggályokat lásd a hivatkozott tanulmányban. A tanulmányban elvégzett attitűdvizsgálat megállapította, hogy a bírói kar alapvetően támogatja az új perszerkezet koncepcióját, lásd: Virág Csaba 2021. 20. 2. ábra.

⁷⁷⁸ Udvary Sándor 2017b. 24.

⁷⁷⁹ Udvary Sándor 2017a. 15.

5.1 A 2016. évi CXXX. törvény kodifikációja

Kengyel Miklós már 1992-ben megjegyezte, hogy az újrakodifikálás esetén a jogviták fokozódó bonyolultsága, illetve a perek elnehezülésére tekintettel esetleg ismét a jól körülhatárolható perfelvételi tárgyalást fogja támogatni a jogalkotó a rosszul előkészített és eredménytelen első tárgyalással szemben.⁷⁸⁰ Az 1952-es Pp. által „bevezetett egységes tárgyalási rendszer évtizedeken keresztül eredményesen funkcionált és formalizmusmentességével hozzájárult a pertartam rövidüléséhez. Ezért a perfelvételi tárgyaláshoz való visszatérés igénye a kilencvenes években sem merült fel. A perek elhúzódásának az oka ugyanis nem a tárgyalási rendszerben, hanem – más tényezők mellett – a tárgyalás előkészítésének hiányosságaiban keresendő.”⁷⁸¹ E 2003-ban írt véleményt követően azonban további változások álltak be a magyar jogrendszerben és az 1952-es Pp. szabályait még jelentősebben meghaladták a társadalmi, gazdasági élet fejlődései.

Osztovits András 2010-ben írt cikke szerint „a rendszerváltás óta szinte mindegyik nagy törvénykönyv (Ptk., [Ákr.], Be, [Btk.]) helyett új kódexeket fogadott el az Országgyűlés. [...] Az 1952-es Pp. hatálybalépése, 1953. január 1-je óta – ezidáig 11 novelláris jellegű módosítást, és csak 1990 utántól több, mint hatvan egyéb módosítást élt át. Ennek a sok beavatkozásnak az eredményeként ugyan az 1952-es Pp. még életben van, de egyre nehezebb rajta kiigazodni. [...] Az 1952-es Pp. módosításainak eddigi gyakorlata ebben a formában nem folytatható: bármilyen nemes jogalkotói szándék merüljön is fel, a perek szabályainak kiszámíthatatlanságát, és így a jogbiztonságot veszélyeztetné ennek a folyamatnak a folytatása.”⁷⁸²

Wopera Zsuzsa szintén hasonlóan vélekedik a kialakult helyzetről, szerinte „az utóbbi évtizedekben nyilvánvalóvá vált, hogy [az 1952-es Pp.] egységes tárgyalási rendszere nem nyújtja azokat a hatékonysági előnyöket, amelyeket az összetett, bonyolult jogviták elbírálása ma megkövetel. Az 1952-es Pp.-ben a '90-es évek közepétől döntően az 1995. évi LX. törvény hatálybalépésétől bevezetett eljárásgyorsító vagy preklúziós szabályok [...] jól példázzák a jogalkotó kitartó próbálkozásait a perrend hatékonyabbá tételére, amelyek azonban egyértelműen aláásták a kódex koherenciáját.”⁷⁸³

Szabó Imre szerint „a XXI. század első évtizedének kisebb terjedelmű módosításai inkább rontottak [az 1952-es Pp]. alkalmazhatóságán, mintsem javítottak volna. Félre sikerült

⁷⁸⁰ Kengyel Miklós 1992. 64.

⁷⁸¹ Kengyel Miklós 2003. 225.

⁷⁸² Osztovits András: Új magyar Polgári perrendtartás szükségességéről. *Magyar Jog*, 2010/3. 158.

⁷⁸³ Wopera Zsuzsa 2017. 154.

próbálkozások és szerkezet-rontó, az egységes szabályozást dogmatikailag is szétszakító módosítások [...] kerültek a törvénybe. A XX. század végén még úgy-ahogy az egységes eljárás képét mutató polgári perrendtartást különböző eljárási rezsimekre szabdaló, önmagukban is egymásnak ellentmondó rendelkezések sora halasztást nem tűrően követelte az új polgári perjogi kódex megalkotását.”⁷⁸⁴

Pribula László szerint az 1952-es Pp. rendszerváltozást követően elért változásai ellenére „a koncentrált, felelősségteljes és professzionális pervitel megteremtése céljából mégis jelentkezett az igény mind a gyakorlatban, mind a jogtudományban, egy alapjaiban más koncepcióhoz igazodó új perjogi kódex megalkotására. [...] A Ptk. [2013. évi V. törvény] szemlélete meghatározta az elismert anyagi jogok érvényesítésének koncepcióját is: előtérbe helyezte ugyanis az önálló, autonóm, döntéseiért felelősséggel tartozó jogalany emberképét – ezáltal egyértelműen állást foglalt a tudatos, felelősségteljes, felkészült és szakszerű igényérvényesítés mellett. Mindebből egyenesen következik az, hogy az új perjogi kódexnek is az önálló, felelősségteljes döntéseket hozó fél rendelkezési jogán alapuló perrendtartást kellett meghatároznia, ahol háttérbe szorul a bíró gyámkodó, kioktató szerepe.”⁷⁸⁵

A Koncepció az újraszabályozás szükségessége körében rögzíti, hogy az 1952-es Pp. már nem a szocialista perjogot tartalmazza, azonban annak megoldásai nem adnak kellő lehetőséget a perjog továbbfejlesztésére és korszerűsítésére. Annak több mint 100 módosítása koherenzia zavart és értelmezési nehézségeket teremtett. Továbbá az 1950-es évek egyszerű jogvitáihoz képest a mai jogviták jóval bonyolultabbak, sokrétűbbek és az 1952-es Pp. nem teremt ezek összetettségéhez megfelelő eljárási kereteket.⁷⁸⁶

Az 1952-es Pp. rendszerváltozást követő változásainak részletes vizsgálata során megállapítottuk, hogy kodifikáció nélkül, a fennállt és folyamatos módosításokat megélt perrend keretei között nem volt lehetőség rendszerszintű módosításokra. Az alapjaiban egységes tárgyalási szerkezetre épülő 1952-es Pp. rendszerszintű és jelentős megújítása csak kodifikáció útján érhető el. A jogalkotó nem folytatta az 1952-es Pp. novelláris és kisebb módosításait, hanem teljesen új alapokra kívánta helyezni az új perrendet, mintegy „*tabula rasa*” lefektette egy új perrend elvi alapjait. Udvary Sándor ezt a megújulást úgy jellemzi, hogy a jogalkotó *mélyreható reformokat* vitt véghez, mely nem csak a részletszabályok

⁷⁸⁴ Szabó Imre 2020. 18.

⁷⁸⁵ Pribula László 2018a. 6.

⁷⁸⁶ Koncepció 2015. 2. sz. melléklet 56.

finomításában nyilvánul meg, hanem az *eljárás szerkezetét is alapjaiban gondolta újra, alakította át.*⁷⁸⁷

5.2 A kodifikáció során megjelent alternatív tudományos nézetek

E címben a tárgyalási szerkezettel összefüggésben kívánjuk bemutatni a kodifikációs folyamat – fentebb hivatkozott elválasztás szerinti – vonatkozó részét. A cím így részletesen kitér a Szerkesztőbizottsági Javaslatra, valamint a fentebb hivatkozott kodifikációs dokumentumokat körülvevő tudományos irodalom sorába illeszkedő két fontos tudományos kötetre, az *Egy új polgári perrendtartás alapjaira*, mely a kodifikáció korai szakaszában született tudományos írásokot, nézeteket gyűjtötte össze, valamint a *Szakértői Javaslatra*, mely a kodifikációban résztvevő jogászok által összeállított és kommentárral ellátott perrendi javaslatot vázol fel. A Szakértői Javaslat divergál a T/11900 törvényjavaslattól és a Pp.-től, és a kodifikáció korábbi szakaszában részt vevő tudományos szakértők egy részének nézeteit tükrözi, míg a megszületett törvény a tudományos közvélemény másik részét és a jogalkotó akaratát foglalta törvénybe. Emellett szintén vizsgáljuk az ezeket körülvevő perjogi irodalomban megjelenő nézeteket.

E körben mindvégig az elsőfokú eljárással összefüggő téziseket vizsgáljuk, egészen a keresetlevél szabályozásától a tárgyalás szerkezetéig. E címben a kidolgozottság okán a Szakértői Javaslat nyújtja a legerősebb hivatkozási bázist. Az alcímek elnevezésénél és szerkezeti beosztásánál elsődlegesen a Szakértői Javaslat által felvázolt struktúrát követjük.

5.2.1 A perindítás

A Szakértői Javaslat az elsőfokú eljárást két nagyobb részre osztja, a *perindításra* és a *tárgyalásra*, mely lényegében az 1952-es Pp. szabályainak fenntartása.⁷⁸⁸ Az első szakasz egészen a perindítás hatályainak beállásáig tart, eddig ugyanis az eljárás egyoldalú. Csupán a bíróság és a felperes között jön létre eljárásjogi jogviszony, ezért ez lényegében egy nemperes eljárásnak tekinthető.⁷⁸⁹ E hivatkozás szintén megjelent Móra Mihály fentebb idézett tanulmányában, illetve az 1952-es Pp. keresetindítással és a perindítás hatályaival kapcsolatos – fentebb hivatkozott – jogirodalomban is.

⁷⁸⁷ Udvary Sándor: A polgári eljárásjog reformja: reformáció vagy renováció? In: Sepső – Deres – Homicskó (szerk.): *Folyamatos megújulás: Reformáció(k) tegnap és ma, A Károli Gáspár Református Egyetem 2016-os évkönyve*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, L'Harmattan Kiadó, 2017. 407.

⁷⁸⁸ Varga István – Éless Tamás (szerk.): *Szakértői javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*. Budapest, HVG-Orac, 2016. 286. (továbbiakban: Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016).

⁷⁸⁹ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 286.

E jogviszony tartalma a *keresetindítás* és a *keresetlevél elbírálása*, vagyis annak az elbírálása, hogy a keresetlevél tárgyalásra alkalmas-e, az közölhető-e az alperessel és ezáltal beállíthatók-e a perindítás hatályai vagy hiánypótlás, áttétel esetleg visszautasítás szükséges.⁷⁹⁰ E szakasz funkciója így lényegében megegyezik az 1952-es Pp. korai 124. § funkciójával.

5.2.1.1 A keresetlevél

Éless Tamás és Döme Attila szerint a keresetlevél szabályozásánál fenn kell tartani az 1952-es Pp. által alkalmazott érvényesíteni kívánt jog és érvényesített jog közti fogalmi különbségeket. Ez előbbit kell tartalmaznia a keresetlevélnek, melyhez a bíróság számára még nem kapcsolódik döntési kötelezettség. Ez eljárási hatását tekintve nem más, mint az alperessel közölt *idézési kérelem*, amit a bíróság annak teljesíthetősége, a perelőfeltételek fennállása szempontjából vizsgál.⁷⁹¹ Amennyiben a kereset hiányos, akkor nem időigényes hiánypótlási felhívással kell rábírní a felperest annak tartalmi vagy egyéb hibája miatti pótlásra, kiigazításra.⁷⁹²

E két szempont – az idézési kérelem jellege és a hiánypótlás szűk körre szorítása – azt teszi lehetővé, hogy *az esetleges hibában szenvedő keresetlevél szintén tovább juthat a perfelvételi szakba*. Ezzel a keresetlevéllel szemben támasztott követelmények tekintetében ez az álláspont megengedő. Sőt a kereset vonatkozásában elegendőnek tartja az *individualizációt*, vagyis elengedő, ha az abban előadott tényekből egy meghatározható jog érvényesítésére irányuló szándék kitűnik. Az individualizáció követelményét sem teljesítő keresetlevél esetén a bíróság döntheti el, hogy mi szolgálja jobban a perhatékonytságot, ha hiánypótlást rendel el, vagy ha kitűzi a perfelvételi tárgyalást és ott történik az individualizáció.⁷⁹³

A *szubsztanciálás* vonatkozásában a hivatkozott tudományos álláspont megjegyzi, hogy az alperes perbe hívásához arra nincs szükség. Amennyiben a felek közt az eljárást megelőzően volt kapcsolat az alperes a felperesi állításokra rögtön tud reagálni, esetleg rövid határidő után egészen bizonyosan beszerezhető a nyilatkozata. A keresetlevél követelményeinek „minimalizálása” a bonyolultabb perekben sem okozna idővesztést, hiszen abból az alapvetésből kell kiindulni, hogy a felperes érdeke a jogvita minél szélesebb körű bíróság

⁷⁹⁰ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 286.

⁷⁹¹ Éless Tamás- Döme Attila: Alapvetések a polgári per szerkezetéhez In: Varga István- Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 66-67. (továbbiakban: Éless Tamás- Döme Attila 2014).

⁷⁹² Éless Tamás- Döme Attila 2014. 67-68.

⁷⁹³ Éless Tamás- Döme Attila 2014. 67.

elé tárása, ezzel alakítva ki a bíróságban az ő érdekeinek megfelelő meggyőződést.⁷⁹⁴ Ugyanakkor véleményünk szerint azzal szintén számolni kell, hogy az alperesnek ezzel éppen ellentétes érdekei lehetnek.

Éless Tamás és Parlagi Mátyás közös tanulmányukban a magánautonómiából eredő rendelkezési elvből vezetik le, hogy a felperes szabad belátása szerint határozza meg életviszonyainak tényei közül, hogy melyek azok, amelyeket a bíróság elé tár.⁷⁹⁵ Itt kívánunk utalni arra, hogy a peres eljárás közjogias felfogása e felperesi szabadságot annyiban árnyalja, hogy e szabadság addig terjed, amíg azzal harmadik személy és a köz érdekét nem sérti.⁷⁹⁶ A közjogias felfogás jegyében véleményünk szerint – a rendelkezési elv tiszteletben tartása mellett – a perjog tartalmazhat olyan tiltásokat, kötelezéseket, szankciókat, melyek a fél nyilatkozatának elmaradásához vagy hiányos voltához kapcsol. Ezek hangsúlyos, észszerű és szükségszerű megjelenítése pedig nem csorbítja a rendelkezési elvet.

A keresetlevélben a *tényállitás* és a *jogállitás* mellett fontos tartalmi elem a *bizonyítékok* megjelölése. A bizonyításra szoruló jelentős tények csak az alperesi ellenkérelmet követően határozhatók meg, azonban perhatékonysági szempontból indokolt lehet a bizonyítékok keresetlevélben való megjelölése. Ez egy előzetes jelzés az alperes számára a felperesi tényállítások megalapozottságára és bizonyíthatóságára nézve, az alperes ennek tudatában tudja előterjeszteni ellenkérelmét, kialakítani védekezésének irányait, mely adekvátabb lehet, mint bizonyítékmegjelölés hiányában. Előmozdíthatja a gyorsabb befejezést azáltal, hogy az alperes védekezésének egyes irányait elejti vagy más irányokba fordul.⁷⁹⁷

A kereset vonatkozásában az individualizációra szorítkozás és a bizonyíték megjelölésnek indokai és céljai egyeznek, ugyanakkor azok a – fentebb idézett nézetek alapján – ellentétes irányúan hatnak a keresetlevéllel szemben támasztott követelményekre, tekintettel arra, hogy célszerűségi okból bővíti a követelményeken, ezáltal az elkövethető hibák száma szintén nőhet.

A Szerkesztőbizottság Javaslatára arra az álláspontra helyezkedett, hogy önmagában a keresetnek csak az *érvényesíteni kívánt jogot kell* tartalmaznia, ami önmagában nem teremt ennek tárgyában döntési kötelezettséget a bíróság számára. A kereset szubsztanciálása és a hiányzó tartalmi kellékekkel való felszerelése bírói közreműködéssel kell, hogy történjen,

⁷⁹⁴ Éless Tamás- Döme Attila 2014. 68.

⁷⁹⁵ Éless Tamás- Parlagi Mátyás: Az érvényesített joghoz kötöttség. In: Varga István- Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 358.

⁷⁹⁶ Vö.: Bacsó Jenő 1937. 5., Magyary Géza 1898. 10.

⁷⁹⁷ Vö.: Éless Tamás- Ébner Vilmos 2014. 387.

mégpedig a perfelvétel során, aminek tartalma így a kereset és az azzal szembeni védekezés előterjesztése.⁷⁹⁸

Mindezzel együtt vagy éppen ezen idézett álláspont ellenére a Szerkesztőbizottság Javaslatá szerint a jogvita észszerű időn belüli elbírálását előmozdítaná, ha az érvényesített jog előadása, illetve tisztázása a korábbi és jelenlegi [értsd 1952-es Pp. hatálya alatt] szabályozáshoz képest az eljárás idővonalán előrébb kerülne.⁷⁹⁹ A keresetlevéllel szemben támasztott követelmények vonatkozásában a Szerkesztőbizottság Javaslatá megjegyzi, hogy amennyiben individualizációra korlátozódnak azok, úgy az alperes nincs abban a helyzetben, hogy a kereset tisztázásig nyilatkozni tudjon arra. A szubsztanciálás azonban „felvillantja a reményt”, hogy az alperes hamarabb kerüljön abba a helyzetbe, hogy a keresetre nyilatkozni tudjon.⁸⁰⁰

Virág Csaba szerint az új polgári perrendtartásban egyértelműen ki kell mondani, hogy a jogi képviselőt igénylő eljárásokban a felperesnek a keresetlevélben határozott és pontos *anyag* jogi paragrafusra kell hivatkoznia a jogállítás keretében.⁸⁰¹

A Szakértői Javaslat – saját állítása szerint – az „éppen szükséges szabályozási modellt választotta a túlszabályozással szemben.” Alapvetően nem változtat az 1952-es Pp. által előírt követelményeken, továbbra is fenntartja és elegendőnek tartja az érvényesíteni kívánt jog, az ezek alapjául szolgáló tényállás és azok bizonyítékainak előadását és a határozott kérelem előterjesztését. Azonban hozzáteszi, hogy mindezt a felperesnek olyan módon kell megtennie, hogy „a jogállítás a kereset egész tartalmából megállapítható legyen.”⁸⁰² Ez azt jelenti, hogy a Szakértői Javaslat nem mutat túl az individualizáció követelményén, nem várja el a konkrét anyagi jogi jogszabályi hivatkozást, rendszerszinten nem tartja célszerűnek a következtelen keresetlevél azonnali visszautasítását, a kereset szubsztanciálisát és következetessé tételét a perfelvétel tartalmának tekinti.⁸⁰³

A keresetlevél tartalmának a meghatározása és az ahhoz való kötöttség kérdése a kodifikáció egyik kulcskérdése. Mind a két végletnek – a minimalista individualizációnak és a maximalista szubsztanciálásnak is – meg vannak az előnyei. Ami az egyiknek az előnye, az a másiknak a hátránya, így a jogalkotó döntése, hogy a két „kockázatos” véglet közül választ

⁷⁹⁸ Szerkesztőbizottság Javaslatá - Konceptió 1. sz. melléklet 45.

⁷⁹⁹ Szerkesztőbizottság Javaslatá - Konceptió 1. sz. melléklet 46.

⁸⁰⁰ Szerkesztőbizottság Javaslatá - Konceptió 1. sz. melléklet 46.

⁸⁰¹ Virág Csaba: Az alaki igazságot előtérbe helyező fair eljárás... In: Varga István- Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 368-369. (továbbiakban: Virág Csaba 2014).

⁸⁰² Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 287-288.

⁸⁰³ Vö.: Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 287-289.

vagy egy mérsékelt köztes szabályozást kíván kialakítani. Azzal, hogy az individualizációt részesíti előnyben, lemond arról, hogy az eljárás idővonalán előre hozza a jogvita széleskörű bíróság elé tárását. A felperesnek így lehetősége nyílik, sőt természetes, hogy meg kell neki engedni azt, hogy később szintén tegyen jog, illetve tényállításokat. Ha azonban ezek koherenciája megbomlik, akkor az egymás utáni állítások eltérő irányokba mutathatnak, külön idő és költségigényes bírói feladat azok rendezése.

Továbbá, álláspontunk szerint az eljárás lineáris menetét vizsgálva, ha a perindítás keretei szűkek, annak tartalma minimális, akkor az azt követő eljárási szakasz tartalma kell, hogy kibővüljön. A szubsztanciálás előnyben részesítésével a fentebb jelzettek ellenkezője érhető el, illetve növelhető az eljárási felelősség.

5.2.2 A tárgyalás

A Szakértői Javaslathoz nyomán a címek beosztásakor követjük a perindításhoz kifejtett *kétoldalú elsőfokú eljárást*. A keresetindítás sikeressége, azaz keresetlevél pozitív irányú elbírálását követően azt a bíróság közli az alperessel, ezzel beállnak a perindítás hatályai, kétoldalúvá és háromalanyúvá válik az eljárás, ekkor indul meg az eljárás *peres szakasza*.⁸⁰⁴

A Szakértői Javaslathoz a tárgyalás általános szabályait közösen, az egyes szakok előtt tárgyalja, ezzel is kifejezve, hogy ezek mindkét tárgyalási szakra vonatkoznak, illetve ezzel fenntartja az 1952-es Pp. szabályozási logikáját, mely szintén e szabályozást követte, az egységes tárgyaláson belül megkülönböztetett, első és folytatólagos tárgyalásra is vonatkoztak az általános szabályok.

A fentebb megismert szabályozási elveket követve a Szakértői Javaslathoz egyértelműen kimondja, hogy a perindítási szakasznak nem feladata a perfelvétel tartalmi előkészítése, az csupán a keresetlevél alaki elbírálását foglalja magába. A Szakértői Javaslathoz indokolásának tételmondata szerint „*nem tart célszerűnek olyan eljárási szabályozást, amelyben az előkészítés (perfelvétel) is előkészítésre kerül.*”⁸⁰⁵ Azonban a rugalmas eljárási keretek megteremtése, és az eljárás célszerű menetének biztosítása miatt a Szakértői Javaslathoz lehetővé teszi a perfelvétel írásbeli előkészítését. Ennek részletes kifejtését lásd a perfelvétel előkészítése címben.

5.2.2.1 A perfelvétel

Az osztott tárgyalási szerkezet alkalmazása mellett az sem volt kérdéses, hogy a perfelvétel körébe kell helyezni a jogvita kereteinek a meghatározását, vagyis nem lehet teljesen

⁸⁰⁴ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 308.

⁸⁰⁵ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 320.

visszatérni a Tc. szabályozásához. A Szakértői Javaslat visszanyúl a Tc. osztott tárgyalási rendszeréhez, azonban felhasználja annak tapasztalatait és figyelemmel van a magyar és nemzetközi jogfejlődésre és példákra. A Tc.-től eltérően a perfelvétel körébe helyezi nemcsak az alaki perfelvételt, hanem a kereset és az ellenkérelem tisztázását is, ezzel tartalmilag jelentősen kiterjeszti a perfelvétel plósi fogalmát.⁸⁰⁶ Virág Csaba szerint az osztott tárgyalási szerkezet és a Tc.-ben alkalmazott cezúra intézménye, kisebb átalakításokkal, modernizálással és az *írásbeliség kiterjesztettebb alkalmazásával* megfelelő megoldást kínál az állítási és a bizonyítási szak elkülönítésére. Ezzel végső soron pedig elérhető, hogy preklúziós hatállyal egyben rögzüljön a per tárgya.⁸⁰⁷

5.2.2.2 A perfelvétel előkészítése, a (kötelező) alperesi írásbeli ellenkérelem

Arra vonatkozóan, hogy az alperesnek már a perfelvételt megelőzően, azaz a perindítás során vagy a perfelvétel kezdetén kötelezően kell-e előterjesztenie írásbeli ellenkérelmet nem alakult ki egységes álláspont. E bizonytalanságok nyomán jelen keretek között a perfelvétel körében vizsgáljuk e szabályokat, mintegy a perfelvétel előkészítésének tekintve azokat.

„A Szerkesztőbizottság javaslata rögzíti, hogy a hiánytalan és következetes kereset határozhatja meg a per tárgyát. Csak ehhez képest vizsgálható az alperes érdemleges védekezésnek a terjedelme és relevanciája. E kettő alapján állítható fel a per alapvető logikai egysége, amely nem más, mint a felperes tény- és ebből eredő jogállítása, valamint ezek alapján a bíróság felé intézett, ítéleti rendelkezésre irányuló kérelme, amellyel szemben az alperes tény-, illetve jogtagadása, valamint ítéleti rendelkezésre irányuló kérelme áll. A felek közötti ezen vita tárgyának a meghatározása maga a perfelvétel.”⁸⁰⁸ Az iménti idézetből levonható az a következtetés, ha a perfelvétel a vita tárgyának meghatározása, akkor a perindítási szakasz a *vita tárgyának előterjesztése*, lehetőleg mindkét féltől írásban, még a perfelvételt megelőzően.

Annak érdekében, hogy a perfelvétel lehetőleg egy tárgyaláson lezárható legyen már az első tárgyalásra szóló idézésben előírható, hogy az alperes védekezését írásban készítse elő. Ezzel együtt e védekezés tartalmi kereteinek meghatározásakor figyelemmel kell lenni a keresetlevélre. Az alperestől nem várható el több mint a felperestől a keresetlevélben. E szabályozással elkerülhető, hogy a perfelvételi tárgyalást az alperes kifogások adagolásával

⁸⁰⁶ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 325.

⁸⁰⁷ Virág Csaba 2014. 376.

⁸⁰⁸ Szerkesztőbizottság javaslata - Konceptió 1. sz. melléklet 46.

elhúzza. Az írásbeli nyilatkozat elmaradásához preklúzió is fűzhető, így tovább fokozható annak hatékonysága.⁸⁰⁹

A hivatkozott álláspontonál megfigyelhető, hogy a tárgyalásra szóló idézést és az írásbeli védekezésre való felhívást összekapcsolja. Illetve az a további teljesen logikus elvárás szintén megjelenik, hogy e védekezéssel szemben támasztott követelményeket a keresetlevélnél megismert szabályokhoz kell igazítani. Ennek következtében a keresetlevél szabályozásának szerepe felértékelődik, hiszen annak szabályrendszere kihat erre az iratra is. A két irat együttes(en) pedig jelentős hatást gyakorol a tárgyalási szakaszra.

Éless Tamás és Ébner Vilmos az alperesi írásbeli ellenkérelmet a kereseti kérelem *negatívjaként* írják le, ennek analógiáján pedig a keresetre vonatkozó szabályok jelentős részének vonatkoznia kell rá. A szerzők szerint az érdemleges ellenkérelem jelentősége abban áll, hogy rá kell mutatnia a kereset megalapozatlanságára.⁸¹⁰ Mindazonáltal, ha az alperesi védekezés túlmutat a kereset keretein, akkor átfordul viszontkeresetbe, melynek szintén a keresetre vonatkozó szabályoknak kell megfelelnie.⁸¹¹ Jelezni kívánjuk, hogy a kereset keretein szintén túlmutat az az alperesi védekezés, melyben az alperes a felperesi állítást nem tagadja, pusztán jogszünetítő kifogást hoz fel (például elévülési kifogás).

Éless Tamás és Döme Attila véleménye szerint írásbeli előkészítés elrendelésének hiányában az alperes a perfelvételi tárgyaláson köteles nyilatkozni, szintén preklúzió terhével, mely abban áll, hogy a későbbiekben nem terjeszthet elő védekezést, így a bíróság a felperes által előadottak alapján zárja le ezt az eljárási szakot.⁸¹² A szerzők ezzel azt szintén kilátásba helyezték, hogy a majdani végleges perrendtartásban elképzelhető, hogy az 1952-es Pp.-hez hasonlóan az alperes csak az első (perfelvételi) tárgyaláson terjeszti elő védekezését, azonban ahhoz szigorú preklúziót társítanának, mely meggátolja a tárgyaláshalasztásokat.

A Szakértői Javaslát az ügy nagyobb terjedelme vagy bonyolultsága esetén lehetőséget teremt a bíróságnak, hogy a perfelvételre szóló idézésben felhívja az alperest, ellenkérelmének előterjesztésére, illetve lehetővé teszi a feleknek az előkészítő iratváltást melyet felenként legfeljebb két irat terjedelemben engedélyez. Az elkészítő irat tartalmára nézve azonban nem fektet le részletező szabályokat, nem kívánja megkötni ezzel a bíróság kezét.⁸¹³

⁸⁰⁹ Éless Tamás- Döme Attila 2014. 69.

⁸¹⁰ Éless Tamás- Ébner Vilmos 2014. 379.

⁸¹¹ Éless Tamás- Ébner Vilmos 2014. 380.

⁸¹² Éless Tamás- Döme Attila 2014. 69.

⁸¹³ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 322.

Jelen címben a perfelvételt megelőző írásbeli ellenkérelemmel kapcsolatos álláspontokat kívántuk ismertetni, mellyel kapcsolatban – mint láthattuk – nem alakult ki egységes álláspont. A megismert tudományos álláspontok bizonyos szempontból indokoltnak látják, más szempontok alapján azonban nem tartják szükségesnek az alperesi ellenkérelmet. Ami közös pont, hogy a perfelvétel során mindenképp meg kell történnie az ellenkérelem előterjesztésének. Azzal, hogy a tudomány mindkét álláspontot támogatni tudta, a döntés a jogalkotóra hárul. A jogalkotó feladata, hogy az alperesi (írásbeli) (érdemi) ellenkérelmet megfelelően helyezze el az elsőfokú eljárásban, az igazodjon a keresetlevél szabályaihoz és harmonizáljon a tárgyalási szerkezettel. A logikai úton levezethető variációkból adódóan így több út állt a jogalkotó előtt: a kötelező írásbeli ellenkérelem megkövetelése, annak opcionális (bonyolultabb ügyekben) megkövetelése vagy annak elhagyása.

5.2.2.3 A perfelvétel tartalma

Éless Tamás és Ébner Vilmos közös tanulmányukban a perfelvételt, mint a hiánytalan és következetes kereset és az érdemleges védekezés *tisztázásának* színtere jelölik meg.⁸¹⁴ Ez pedig nem jelent mást mint, hogy a kereset által meghatározott pertárgy és az alperes ehhez igazodó védekezése nyomán „felállítható a per alapvető logikai egysége, mely nem más, mint a felperes tény- és ebből eredő jogállítása, valamint ezek alapján a bíróság felé intézett, ítéleti rendelkezésre irányuló kérelem, amellyel szemben az alperes tény-, illetve jogtagadása, valamint ítéleti rendelkezésre irányuló kérelme áll.”⁸¹⁵

A keresetlevél és az ellenkérelem szabályozási logikájára építve a perfelvételi tárgyaláson történik a kereset és az azzal szembeni védekezés *tisztázása*, majd *rögzítése*. Itt a felek a bíróság közreműködésével a keresetlevél és az előkészítő iratok tartalma, valamint szóbeli nyilatkozataik alapján tisztázzák a jogvita anyagi jogi kereteit, melyet a bíróság rögzít. Ezáltal egyértelművé és véglegessé válik az érvényesített jog, mely meghatározza és behatárolja a bíróság döntési kompetenciáját. Ezzel együtt lezárul a szabad keresetváltogatás, viszontkereset és beszámítási kifogás előterjeszhetőségének lehetősége és a bíróság alaki vagy érdemi okból befejező határozatot hoz vagy megnyitja a per következő szakát.⁸¹⁶

Éless Tamás és Parlagi Mátyás szerint a jogállítások és tényállítások hiányosságának vagy ellentmondásának feloldását, ha erre nem volt mód az írásbeli előkészítés során, vagy ha az

⁸¹⁴ Éless Tamás- Ébner Vilmos 2014. 377.

⁸¹⁵ Éless Tamás- Ébner Vilmos 2014. 380.

⁸¹⁶ Éless Tamás- Döme Attila 2014. 70.

sikertelen volt, akkor a perfelvétel során kell elvégezni.⁸¹⁷ Itt a bíróság *rögzíti* az állított jogot és az ennek érdekében felhozott tényállításokat, és tisztázza azok esetleges következetlenségét.⁸¹⁸

A Szakértői Javaslát a perfelvétel tartalmának a jogvita jogi és ténybeli kereteinek a tisztázását és rögzítését jelöli meg, melyet a perhatékonyság egyik zálogának tekint.⁸¹⁹ Továbbá az ún. meglepetésítéletek elkerülésének egyik fontos elemeként tekint a hatékony perfelvételre. A meglepetésítéletek abból adódnak, hogy a felek és a bíróság szubszumciója eltér egymástól, és ez nem kerül tisztázásra a per során. Ennek kívánja elejét venni a perfelvétel, amelyhez a statikus szerkezeten túl hozzá kell járulnia az anyagi pervezetésnek és az aktív bírói attitűdnek.⁸²⁰

Éless Tamás előadásában hangsúlyozza, hogy a Munkabizottság⁸²¹ a plószai percezúrához nyúlt vissza, de azt jelentősen továbbfejlesztette. A per alaki felvételén túl a perfelvétel tárgyává tette annak tartalmi felvételét is, így a kereseti állítások és a védekezés állításainak tisztázását és ezek következetességének vizsgálatát. A perfelvétel körében a felek és a bíróság kétoldalú együttműködését vizionálta e munka, mely során tisztázásra kerülnek a jogvita szempontjából jelentős tények.⁸²²

A hivatkozott tudományos álláspontokra támaszkodva megállapítható, hogy a perfelvétel elsődleges *tartalma a jogvita kereteinek tisztázása és rögzítése*. E feladat már önmagában is kellően komplex és jelentős mértékben igénybe veszi a felek és a bíróság energiáit. Ezzel együtt még hátra van a per érdeme, a perfelvétel során meghatározott keretek közti bizonyítási indítványok előterjesztése, bizonyítás és a jogvita eldöntése. Annak érdekében, hogy elkerülhető legyen a pontatlan és homályosan meghatározott vita köréből kialakuló felesleges bizonyítás, mely szükségtelenül elhúzza a pert és felesleges költségeket okoz, illetve az ítélet meghozatalát is hátráltatja, szükséges elkülöníteni a két feladatot.⁸²³

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy építve a keresetlevélben hangsúlyozott individualizációra, illetve a nem kötelező írásbeli ellenkérelemre, a perfelvétel köre jelentősen kibővül. Ezzel

⁸¹⁷ Éless Tamás- Parlagi Mátyás 2014. 360.

⁸¹⁸ Éless Tamás- Parlagi Mátyás 2014. 360.

⁸¹⁹ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 324-325.

⁸²⁰ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 325.

⁸²¹ A kodifikáció során 2015 májusában felállított 14 újralkított és összevont munkabizottság, melynek feladata a problémafelvetések és az azokhoz kapcsolódó kérdések megvitatása, illetve normaszöveg-szintű javaslatok és indokolások készítése. Lásd: Németh János 2017. 6.

⁸²² Éless Tamás: A tárgyalás szerkezete, a perfelvétel, perhatékonyság. *Közjegyzők Közlönye*, 2017/5. 13. (Éless Tamás 2017).

⁸²³ Vö.: Éless Tamás- Ébner Vilmos 2014. 381.

nem feltétlenül érhető el, hogy a perfelvétel gyorsabban le is záródjon. Az érhető el, hogy a perindítás hamar lezárul, de a perfelvétel körében több iratváltásra is szükség lehet vagy több a perfelvételi tárgyalást kell megtartani. Az eredményen, hogy a jogvita keretei rögzüljenek, a kiterjesztettebb perfelvétel nem változtat. Az oda vezető úton érhető el változás, illetve azon, hogy a helyes keretek rögzüljenek és a későbbi kivételesnek számító változtatások minél kevesebbszer forduljanak elő.

Amíg a perindítás körében az *előterjesztés* volt a kulcs, addig itt, a perfelvétel esetén az előterjesztett indítványok és iratok felek és bíróság általi megvitatását követő *rögzülés* a kulcs. A rögzülés szintén magában hordozza azt, hogy a feleknek lehetőséget kell biztosítani az előterjesztés terét nyújtó perindítást követően nyilatkozataik módosítására, új nyilatkozatok előterjesztésére, egyesek elejtésére. Az azonban fontos, hogy a perfelvétel nem az előterjesztés elsődleges tere, ezért a módosításokat még nagyobb szabadság megengedése mellett is célszerű lehet indokoláshoz kötni vagy az indokolatlan módosítást szankcionálni. A módosítás természetes következménye a felek és a bíróság közt folyó párbeszéd alakulásának, illetve a jogvita kikristályosodásának, de véleményünk szerint ez sem lehet parttalan és teljesen szabad, még akkor sem, ha a percezúra a perfelvétel lezárásához kapcsolódik.

Ezt a folyamatot, ami a per megindulásától, vagyis a keresetlevél előterjesztéstől tart a perfelvétel lezárásáig egy *egyre szűkülő változtatási lehetőség közötti folyamtnak tekintjük*, ami elvezet a jogvita kereteinek a tisztázásáig, kikristályosodásáig. E folyamatban a feleknek a felelőssége abban áll, hogy jobb tudásuk szerint, vagyis jóhiszeműen nyilatkozzanak, változtassák nyilatkozataikat és tereljék a jogvitát.

5.2.2.4 A perfelvétel formája

A perfelvétel tartalmának meghatározása mellett kulcsfontosságú annak írásbeli vagy szóbeli *formája*. E két formából és azok vegyítéséből három lehetséges választás következik, kizárólag írásbeli, kizárólag szóbeli, illetve egyaránt szóbeli és írásbeli.

Éless Tamás és Ébner Vilmos szerint a legcélszerűbb, ha a perrend rugalmas eljárási kereteket teremtet, ahol az ügy egyedi körülményeihez lehet igazítani a perfelvétel formáját. Azt minden egyes esetben a bíróság a felekkel együtt maga határozhatja meg az anyagi pervezetés és permenedzsment keretében.⁸²⁴ Erre azért lehet szükség, mert a per során az újabb és újabb tényállítások és bizonyítási indítványok, bizonyítékok előterjesztésével a

⁸²⁴ Éless Tamás-Ébner Vilmos 2014. 389.

jogvita egyszerűsödhet, bonyolódhat, teljesen más irányt vehet, ekkor pedig szükség lehet egyik formáról áttérni a másikra.⁸²⁵ Ez beleillik azon nemzetközi trendbe, mely az irányba mutat, „hogya a jogalkotók előre kialakított eljárási lehetőségeket kínálnak a bíró számára, aki azok közül – általában a felekkel történő egyeztetést követően – az általa legalkalmasabbnak ítéltet választja.”⁸²⁶ További nemzetközi trend és kívánalom, hogy a főtárgyalást megelőző egység legyen rugalmas, azt az ügy egyedi körülményeihez lehessen igazítani.⁸²⁷ További kérdés a jogalkotó számára, hogy a perrend megengedi-e az áttérést vagy a perfelvétel elején választani kell a lehetséges formák közül.

A Szakértői Javaslata perfelvételi szakban a „kötelezően” tartandó *perfelvételi tárgyalás* tartása mellett foglalt állást, azt az eljárás integráns részének tekinti.⁸²⁸ Az Alaptörvény rendelkezéseiben megjelenő nyilvános tárgyalás,⁸²⁹ az osztott szerkezet következtében két részre tagolódik, a perfelvételi tárgyalásra, mely tartalmában a főtárgyalás előkészítése és a főtárgyalásra. Azt az álláspontot, mely szerint az egyszerűbb ügyekben nincs szükség perfelvételi tárgyalásra, a Szakértői Javaslata tévesnek tartja. Amennyiben valóban egyszerű az ügy, akkor a perfelvételt követően nyomban megtartható főtárgyalással ellensúlyozza az osztott szerkezetet.⁸³⁰

5.2.2.5 A perfelvétel menete

A perfelvétel (lehetséges) menetére vonatkozóan részletes szabályozást csak a Szakértői Javaslataban találunk, ennek nyomán e címben ezen szabályokat vizsgáljuk. Ahogy fentebb megismertük a Szakértői Javaslata a perfelvétel alatt perfelvételi tárgyaláson lefolytatandó eljárási cselekményeket ért. A következők így a – kötelező – perfelvételi tárgyalás menetét írják le.

A perfelvételi tárgyalás a felperes keresetének szóbeli előadásával kezdődik. Amennyiben keresetét a keresetlevélben közöltek szerint változatlanul fenntartja, úgy előadni csak annyiban szükséges, amennyiben a bíróság azt elrendeli. Ha a felperes nem jelenik meg, a bíróság ismerteti a keresetet. A felperes az alperessel előzetesen *közölt keresethez nincs kötve*.⁸³¹ E szabályok nagymértékben egyeznek a Tc. és az 1952-es Pp. kereset előadás, illetve szóváltás paragrafusaival.

⁸²⁵ Éless Tamás-Ébner Vilmos 2014. 389.

⁸²⁶ Czoboly Gergely 2014. 137.

⁸²⁷ Xandra E. Kramer 2014. 1.

⁸²⁸ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 325.

⁸²⁹ Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés.

⁸³⁰ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 325.

⁸³¹ Vö.: Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 333.

Itt érhető tetten a Szakértői Javaslat egyik – már hivatkozott – alaptétele, mely szerint nem híve az előkészítést szintén előkészíteni rendelő szabályozásnak.⁸³² E perszerkezetben a kereset előterjesztése nem a perfelvételi tárgyalást megelőzően, hanem azon történik. Biztosítani kell a jogot a felperes részére, hogy az alperes álláspontjának ismeretében módosítsa a keresetét, az eltérés pedig bármilyen mértékű lehet. Azonban – a perfelvételi felelősség körét röviden érintve – a felelőtlen pervitel és előadások esetén, amennyiben az alperestől nem várható el az azonnali nyilatkozás és a tárgyalás elhalasztása szükséges, a felperest a felmerült költségekben azonnal marasztalni kell.⁸³³

A felperes előadását követi az alperes ellenkérelme, melyet (a törvényszéki eljárásban) mellőzés terhével írásban szintén elő kell terjesztenie. A Szakértői Javaslatban felvázolt perszerkezetben az alperes legkésőbb a perfelvételi tárgyaláson köteles előadni az ellenkérelmét.⁸³⁴ Az ellenkérelem irányulhat a perakadályokra (alaki védekezés) vagy irányulhat a kereseti kérelem ellen (érdemi védekezés).

Ami e körben kiemelést érdemel: fennmarad az a szabály, hogy ha az alperes egyszerre terjeszti elő a kétfajta védekezését, akkor a bíróság előbb a pergátló kifogásokat dönti el. Ezzel a „rejtett cezúrá” a Szakértői Javaslat fenntartja,⁸³⁵ továbbá visszahozza a Tc.-ben meglévő szabályt, miszerint az alperes a pergátló kifogásokat a perbebocsátkozást megelőzően és együttesen köteles felhozni.⁸³⁶ Az érdemi védekezés tartalmát, hasonlóan a kereset elemeihez a Szakértői Javaslat meghatározza. E szerint az alperesnek elő kell adni, hogy a felperes mely tényállításait tagadja, a védekezés alapjául szolgáló tényeket és bizonyítékait, továbbá az érvényesített joggal szembeni anyagi jogi kifogásait és az ezek alapjául szolgáló tényállításokat és bizonyítékait.⁸³⁷

A Szakértői Javaslat terminológiájában a kereset és az ellenkérelem előadását követi a *szóváltás*. A felek itt egymás előadásaira reagálva adják elő az újabb és újabb nyilatkozataikat, amíg ki nem merítik a jogvitájuk vitás pontjait, teszik mindezt aktív bírói anyagi pervezető tevékenység mellett.⁸³⁸ A szóváltás fogalmát tehát a Szakértői Javaslat jelentős mértékben újraértelmezi. Kiveszi belőle a kereset és az ellenkérelem előadását, mely

⁸³² Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 334.

⁸³³ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 334.

⁸³⁴ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 338.

⁸³⁵ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 335.

⁸³⁶ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 336.

⁸³⁷ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 337.

⁸³⁸ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 339.

e fogalom alapja volt az 1952-es Pp.-ben. E két fontos eljárási cselekmény kikerülésével is megmarad a szóváltás tartalma, mely a vitás pontok ütköztetése a felek között.

5.2.2.6 A keresetváltogatás kérdése

A perfelvétel körében kiemelten szükséges foglalkozni a keresetváltogatással. Ennek szabályozása ugyanis alapvetően befolyásolja a per tárgyi kereteit, így a perfelvétel tartalmát, ezen keresztül pedig annak sikerét és időtartamát. „A keresetváltogatás egyértelmű törvényi meghatározása [...] a preklúziós hatás érvényesülésének félreérthetetlen gyakorlati alkalmazása végett szükséges.”⁸³⁹ Éless Tamás és Döme Attila a kialakítandó szabályozásban indokoltnak látják a keresetváltogatást az általános tilalom oldaláról szabályozni és ezt a perfelvételt lezáró határozathoz kötni.⁸⁴⁰ További véleményük szerint szoros határidők tűzésével nem lehet gátat szabni a keresetváltogatásnak, ahhoz az eset körülményeihez igazodó bírói közreműködésre, illetve a perfelvétel körében való megfelelően szabad és teljes mozgástér megteremtésére van szükség, ahol mindkét fél megismerheti a másik fél hiánytalan ténybeli- és jogi álláspontját.⁸⁴¹

Éless Tamás és Döme Attila a felperes önhibájának hiányában az alperes tiltakozása ellenére is megengedné a keresetváltogatást. Ekkor véleményük szerint a bíróságnak alakszerű határozattal kell döntenie a megengedés felől.⁸⁴²

Kiss Gábor és Eröss Mónika a keresetváltogatás újraszabályozásával kapcsolatban kifejtik, hogy nem különböztetnék meg a jogi képviselővel vagy az anélkül zajló perekre vonatkozó szabályokat, továbbá kiindulópontként a keresetváltogatás tilalmát a perindítás hatályainak beálltához kötnék.⁸⁴³ Ezzel a keresetváltogatás lehetősége időbelileg az eljárás vonalán jóval előrébb kerülne, lényegében a keresetlevélben foglalt kereset lenne irányadó. E szabályozás megteremtésekor figyelemmel kell lenni arra, hogy a kereset elemein történt minden változtatás ne essen tilalom alá, mert azt jelentősen bekorlátozza a felek mozgásterét. Kiss Gábor és Eröss Mónika megfontolandónak tartja annak bevezetését, hogy amennyiben a bíróság a keresetváltogatás megengedhetősége kérdésében még nem döntött, de az alperes

⁸³⁹ Éless Tamás- Döme Attila: A keresetváltogatás kérdéséhez. In: Varga István- Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 423. (továbbiakban: Éless Tamás- Döme Attila 2014a).

⁸⁴⁰ Éless Tamás- Döme Attila 2014a. 423.

⁸⁴¹ Éless Tamás- Döme Attila 2014a. 423.

⁸⁴² Vö.: Éless Tamás- Döme Attila 2014a. 426-428.

⁸⁴³ Kiss Gábor- Eröss Mónika: Keresetváltogatás és eshetőleg kereset. In: Varga István- Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 431-432. (továbbiakban: Kiss Gábor- Eröss Mónika 2014).

a megváltoztatott keresettel szemben érdemi védekezést terjesztett elő, akkor utóbb a keresetváltoztatást ne sérelmezhesse.⁸⁴⁴

A Szakértői Javaslattal több ponton visszatér a Tc. szabályaihoz. A szabad keresetváltoztatást az alperes perbeocsátkozása (érdemi ellenélelem előadása) előtt teszi lehetővé, azt követően az alperes hozzájárulásához köti.⁸⁴⁵ A keresetváltoztatás – a rendszertani értelmezést követve –, ha a perfelvételnél van szabályozva, akkor e szakban lehetséges, azaz perfelvételt lezáró végzést megelőzően. Ezt követően – visszatérve a Tc. terminológiájához – a Szakértői Javaslattal bevezeti az *új kereset* fogalmát.⁸⁴⁶ Ami kiemelendő, hogy a szabad keresetváltoztatás így elválik a perfelvételt lezáró végzéstől. Lényegében az alperesi ellenkérelem kettéosztja a perfelvételt, előtte szabad, utána alperesi hozzájáruláshoz kötött a keresetváltoztatás, de a hozzájárulás megadásával még mindig szabad.

Az időbeliség mellett visszatér a Tc.-hez az a nézet is, hogy mit tekint keresetváltoztatásnak. A Szakértői Javaslattal szerint a keresetváltoztatás az *érvényesített jog* megváltoztatása. Ezzel együtt negatív listaként meghatározza, hogy mi nem számít annak. E felsorolásból az elsőt emeljük ki, mely szerint a keresettel érvényesített jog megváltoztatása nélkül annak megalapozására *újabb tények hozhatók fel, vagy a felhozottak kiigazíthatók*.⁸⁴⁷ A jog rögzülése így megtörténik az alperesi ellenkérelemmel, a tények rögzülése azonban csak a perfelvételt lezáró végzessel valósul meg.

5.2.2.7 A mulasztási ítélet

A Szakértői Javaslattal a bírósági meghagyás elnevezésével kapcsolatban visszatér a Tc.-ben alkalmazott terminológiához és mulasztási ítéletnek nevezi. Németh János véleménye szerint e jogintézmény elnevezésekor vissza kell térni a „régis terminológiához”. A bírósági meghagyás fogalom, mely a fizetési meghagyás alapján kapta az elnevezését, először az 1952-es Pp. 136. §-ban jelent meg a III. Ppn. nyomán.⁸⁴⁸

Szabályozását tekintve lényegében követi a Tc. és az 1952-es Pp. későbbi szabályait. Meghozatala (kibocsátása) a felperes *kérelmére* történik. Szerkezetileg a perfelvételi tárgyalás elmulasztásához (első tárgyalás elmulasztása) helyezi, feltéve, hogy az alperes írásbeli ellenkérelmet sem terjesztett elő. E határozat az *ítéleti* formát kapta, az ellene benyújtandó alperesi jogorvoslati kérelem pedig az *ellentmondás*.

⁸⁴⁴ Kiss Gábor- Eröss Mónika 2014. 433.

⁸⁴⁵ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 340.

⁸⁴⁶ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 340.

⁸⁴⁷ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 340.

⁸⁴⁸ Németh János 2017. 11.

Újítás, és egyben szigorítás, hogy a távolmaradó alperes bármilyen tartalmú irattal nem, hanem kizárólag *ellenkérelemmel* tudja elhárítani a mulasztási ítéletet. Ez szintén azt a gondolatmenetet erősíti, hogy ellenkérelem nélkül nincs jogvita.⁸⁴⁹ E lépés növeli az alperesi felelősséget és erősíti azt a személetet, hogy a jogvita minél korábban a felszínre kerüljön a felek között, illetve visszaszorítja azokat az eseteket, amikor az alperes rosszhiszeműen vagy időnyerési célzattal csak egy formális tiltakozást nyújt be, és később sem tud, vagy nem akar érdemben nyilatkozni, csak a felperes jogérvényesítését hátráltatja, illetve költség és idővesztést okoz.

5.2.2.8 A perfelvétel lezárása, a percezúra

Az osztott szerkezet képes arra, hogy a tárgyalást bizonyos logikai egységekre ossza, az egyes szakoknak, részeknek külön-külön feladatot adva. A cezúra azt segíti elő, hogy a logikai egységek egyrészt ne kerüljenek megbontásra, másrészt a perfelvétel tartalma rögzítésre kerüljön.⁸⁵⁰ Éless Tamás és Ébner Vilmos szerint „a percezúra a magánjogi autonómia és a rendelkezési elv talaján álló polgári perjogi szabályozásban a per alapvető logikájából következő szabályozási mód, amely a perek hatékony intézését és befejezését biztosítja, így világos és egyértelmű újra-szabályozására mindenképp szükség van.”⁸⁵¹

A kodifikáció során Döme Attila volt az, akinek e téren a többi szerzőtől jelentősen eltérő nézetei voltak a perfelvétel lezárásával és a határozattal kapcsolatban. Jelen keretek között előadása nyomán készült cikkéből és tanulmányában részletezett nézetét ismertetjük, ezzel bemutatva azt az utólag kisebbségben maradt nézetet, mely logikailag megalapozott és reflektál a másodfokú bírósági tapasztalatokra, valamint tudományos alapokkal bír.

Döme Attila szerint a hatékonyság érdekében az eljárásba be kell építeni a megfelelő kényszerítő elemeket. A felek pertaktikázási, perelhúzási törekvéseiknek az anyagi jogi igényérvényesítésükre kiható eljárási jogvesztés terhével úgy kell gátat szabni, hogy ez ne eredményezze a fél önhibáján kívül eső anyagi jogvesztését.⁸⁵² A cezúrával megakadályozható, hogy „a felek felkészületlenül, átgondolatlanul bocsátkozzanak perbe egymással, ráérjenek összeszedni a gondolataikat a per derekán, amikor már hosszú ideje folyik az, jelentős személyi és dologi ráfordítások mellett elkerülhető, hogy minden jogi képviselő-váltás egyúttal kopernikuszi fordulatot is hozzon a perbe, elkerülhető a felek

⁸⁴⁹ Vö.: Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 330-332.

⁸⁵⁰ Döme Attila: Egy új eljárásjogi jogintézmény, az ún. közbenső végzés természetéről. *Magyar Jog*, 2015/7-8. 452. (továbbiakban: Döme Attila 2015).

⁸⁵¹ Éless Tamás-Ébner Vilmos 2014. 385.

⁸⁵² Döme Attila 2014. 395.

perhúzó taktikázása, vagyis általában számos olyan, az eljárást elnehezítő jelenség, amely a feleknek róható fel.”⁸⁵³ E célok megvalósíthatók egy formális, csupán a perfelvétel lezárásának tényét megállapító bírói végzéssel is.

Döme Attila szerint azonban e határozatnak a fenti célokon túl bírói anyagi pervezetéssel megtámogatva *alkalmasnak kell lennie arra is, hogy a bíróság működésében felmerülő anomáliákat is kiküszöbölje.*⁸⁵⁴ Ez csak úgy érhető el, ha e végzés nem pusztán lezárja a perfelvételt, de *tartalmazza az ott történeteket.* A végzésnek tartalmilag ki kell terjednie a felek állításainak és indítványainak rögzítésére. Erre építve tovább fűzi gondolatmenetét és a feleknek megengedné, hogy kifejezzék ellenvéleményüket a végzéssel szemben, vagyis *fellebbezhetővé tenné.*⁸⁵⁵

A fellebbezés folytán a másodfokú bíróság már a jogvita érdemét eldöntő elsőfokú határozatot megelőzően – az elsőfokú eljárás közepén – meg tudná vizsgálni, hogy az elsőfokú bíróság a perfelvételt milyen körben folytatta le és ez helyes volt-e, illetve lehetősége lenne bizonyos előzetes vagy mellékkérdések (illetékesség, hatáskör, kötelező perben állás hiánya) elbírálására, továbbá az elsőfokú bíróság perstratégiáját szintén megvizsgálhatja a költséges és hosszadalmas érdemi tárgyalási szak előtt.⁸⁵⁶ Ha a perfelvételt lezáró végzés elleni fellebbezés nem biztosított, a másodfokú bíróság az elsőfokú eljárás lezárását eredményező határozat folytán előterjesztett fellebbezés során úgyszintén megvizsgálhatja e kérdéseket, de ekkor már sor került az érdemi tárgyalásra.

A Szakértői Javaslat úgy ítélte meg, hogy a perfelvételt lezáró végzés túlzott formalizálása vagy önálló perorvoslással támadhatóvá tétele a per lebonyolításának hatékonyságát összességében nem növelné.⁸⁵⁷

A Szakértői Javaslat szerint a bíróság a perfelvételt végzéssel zárja le, melyben tájékoztatja a feleket a bizonyításra szoruló tényekről, arról, hogy ezeket melyik félnek kell bizonyítania, valamint határidőt tűz a *bizonyítási indítványok előterjesztésére.*⁸⁵⁸

A Szakértői Javaslat a perfelvétel lezárásához a következő korlátozásokat kapcsolja: a keresetváltogatás és a viszontkereset előterjesztésének tilalma, a védekezésváltogatás korlátozása, további tényelőadások és bizonyítási indítványok előterjesztésének

⁸⁵³ Döme Attila 2015. 453.

⁸⁵⁴ Döme Attila 2015. 453-454.

⁸⁵⁵ Döme Attila 2015. 454.

⁸⁵⁶ Döme Attila 2015. 454.

⁸⁵⁷ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 344.

⁸⁵⁸ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 344.

korlátozása.⁸⁵⁹ Bár a végzés tartalmát tekintve nem foglal magába minden fentebb kifejtett és egyes szerzők által kívánt tartalmi elemet, e formájában sem tartalom nélküli. Megjelenik benne a Szakértői Javaslathoz egészen végigvonuló perszerkezeti gondolkodás, mely szerint a perfelvétel a ténybeli és jogi keretek meghatározásának színtere. Ebből kifolyólag a megjelenő korlátozások mind abba az irányba hatnak, hogy e keretek már lehetőleg ne változzanak. A meglévő keretek kellő alapot nyújtanak arra, hogy ezt követően a bíróság – e végzés tartalmaként – a megfelelő tájékoztatást és felhívást tudja adni a feleknek.

5.2.2.9 Bizonyítási indítványok helye a tárgyalási szerkezetben

Véleményünk szerint az egyik kiemelkedően fontos kérdés, hogy a *bizonyítási indítványok előterjeszthetőségét hol helyezi el egy perrend* a tárgyalási szerkezetben. A Szakértői Javaslathoz amellelt foglalt állást, hogy a perfelvételt lezáró végzésben foglalt *felhívásban szereplő határidőben* a fél még jogosult bizonyítási indítványt tenni, ezt követően az indítvány hatálytalan.⁸⁶⁰ Ezzel a bizonyítási indítványok megtételét ez az álláspont a *perfelvétel során rögzült eljárási keretek után, a bíróság tájékoztatását követően* szintén lehetővé teszi. Ennek előnye, hogy a felek pontosabban és határozottabban látják a jogvita irányait és nem tesznek felesleges indítványokat, melyek feleslegesen terhelik a peranyagot, továbbá az szintén segít elkerülni a felesleges indítványokat, ha a bíróság a perfelvétel kereteinek rögzülése után tájékoztatja a feleket a bizonyítandó tényekről, a bizonyítási teherről és érdekről.⁸⁶¹

A Szakértői Javaslathoz a cezúrához, és a bizonyítási indítványok előterjesztésére való felhíváshoz kapcsolja a bíróság tájékoztatását a bizonyításra szoruló tényekről, illetve a bizonyítási érdekről.⁸⁶² E tájékoztatás lényegében megegyezik az 1952-es Pp. 3. § (3) bekezdés szerinti tájékoztatással.

A peranyag túlterhelésének veszélye fennállhat, ha a perrend a peres eljárás korai szakaszában már megköveteli a bizonyítási indítványokat. Kétségtelen, hogy ennek az lehet az előnye, hogy a már sokszor emlegetett eljárás idővonalán ez is előrébb kerül, és elősegítheti az időszerűséget.

5.2.2.10 A főtárgyalás, a tulajdonképpeni érdemi tárgyalási szak

A cezúrát jelentő perfelvételt lezáró végzést követően az érdemi (fő)tárgyalás megtartásának ideje, módja körül nem alakult ki tudományos vita, e kérdéskör ismertetése nem igényel

⁸⁵⁹ Vö.: Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 347-350.

⁸⁶⁰ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 346-347.

⁸⁶¹ Ahogy azt a Szakértői Javaslathoz előírta megfogalmazta. Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 344.

⁸⁶² Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 344-345.

nagy terjedelmet. Már a Szerkesztőbizottság Javaslatára sem helyezkedett arra az álláspontra, hogy az érdemi tárgyalást a bíróság külön határnapra tűzze ki.⁸⁶³ A Szakértői Javaslat úgy foglalt állást, hogy a perfelvételt követően nyomban megkezdhető a fő tárgyalás, amennyiben annak feltételei fennállnak.⁸⁶⁴ Ezzel az osztott szerkezetből adódó természetes hátrány feloldható, innentől a jogvita azonnali, elsőfokon végleges elbírálásának már csak a bíróság ügy-, illetve munkaterhe, valamint a bizonyítási eszközök rendelkezésre állása szab gátat. A Szakértői Javaslat e tárgyalási szakra új fogalmat vezet be, a *főtárgyalást*. Itt történik a perfelvétel során rögzített és előkészített keretek között a jogvita elbírálásához szükséges bizonyítás felvétele, majd a döntéshozatal.⁸⁶⁵ A kodifikáció során tehát lényegében az nem volt kérdéses, hogy a perfelvételi cezúrát követő tárgyalási szak kizárólag a bizonyítás lefolytatása legyen. A Szakértői Javaslat a fentebb kifejtett bizonyítási indítvány előterjesztéssel kapcsolatban lényegében a perfelvételi és a fő tárgyalás közé utalta bizonyítási indítványok előterjesztését.

Éless Tamás és Parlagi Mátyás szerint a gyakorlat eltérő képet mutat, mint az elmélet. A fentebb kifejtett perfelvétel legtökéletesebb lefolytatása esetén szintén előfordulhat, hogy az érdemi tárgyalási szakban, vagyis a bizonyítási eljárásban derül ki, hogy további tények lennének szükségesek a kereset alátámasztására, vagy valamely korábban állított tény valótlanúsága látszik bebizonyosodni, azonban más, a keresetet egyébként alátámasztani képes tények kerülnek felszínre.⁸⁶⁶ Ezzel felszínre kerül az osztott tárgyalási szerkezet másik hátránya, mely egyben előnye, a rögzülés. Ha legjobb szándék ellenére is helytelenül rögzült kereteket módosítani kell, akkor lényegében vissza kell lépni a perfelvételbe, megszakítva ezzel a per linearitását, mintegy újrakezdve a perfelvételt és az érdemi (fő) tárgyalás tartalmát adó bizonyítást meg kell szakítani, vagy párhuzamosan kell folytatni a „megismételt perfelvétellel”.

5.2.3 Összefoglaló gondolatok a kodifikáció során megjelenő alternatív álláspontokról

A cím zárásaként elmondható, hogy a kodifikációs korszak vizsgált dokumentumai a tárgyalási szerkezettel összefüggésben a hangsúlyos és fontos elvi alapokat határoztak meg. *Az egyes álláspontok közül néhány tovább jutott, mint tudományos nézet és az elfogadott perrendtartásban szintén megjelenik.* A Pp. azonban számos ponton, különösen a

⁸⁶³ Szerkesztőbizottság Javaslatára Koncepció 1. sz. melléklet 47.

⁸⁶⁴ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 346.

⁸⁶⁵ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 350.

⁸⁶⁶ Éless Tamás- Parlagi Mátyás 2014. 359.

keresetlevél, az írásbeli ellenkérelem, a mulasztási ítélet, a perfelvétel és a keresetváltoztatás körében jelentős eltérést mutat, mint az itt megfogalmazott nézetek.

A Szakértői Javaslat nem oldotta volna fel a kétosztatú elsőfokú eljárást, megmaradt volna a perindítás és a tárgyalás, a tárgyaláson belül hozta volna létre a perfelvételi tárgyalást, valamint a főtárgyalást. Ezzel szerkezetileg is eltérő képet alkotott volna, mint a Pp. A perindításban kisebb jelentőség jutott volna az írásbeliségnek, a keresetlevél és az esetleges ellenkérelem formai és tartalmi keretei szűkebbek lettek volna, mint a Pp.-ben. Ez a tudományos álláspont azt eredményezi, hogy a perindításon több keresetlevél jut túl és a perfelvétel köre kibővül. Ha a perindítást és a perfelvételt együtt vizsgáljuk, akkor annak tartalma lényegesen nem különbözik a Pp. szabályaitól, azonban az azok közti belső határvonal máshol húzódik.

A perfelvétel körében az igazán hangsúlyos eltérés, hogy a Szakértői Javaslat szerint *kötelezően perfelvételi tárgyalást kell tartani*. A perfelvétel lezárása esetén pedig ami eltérés a Pp.-től az a *bizonyítási indítványok* a perfelvétel lezárását követő határidőben való előterjeszthetősége és a bíróság ehhez kapcsolódó tájékoztatása. E körben véleményünk szerint szintén nem tartalmi, hanem formai kérdésről van szó. Az, hogy a félnek meddig van lehetősége előterjeszteni bizonyítási indítványait, a perfelvételi szakban vagy azt követően a bíróság által kitűzött határidőben, ez csupán tárgyalásszerkezeti kérdés, azáltal, hogy melyik szerkezeti elemnek mi a tartalma, végső során az eredmény ugyanaz. A Szakértői Javaslat által képviselt álláspont a bizonyítási indítványok előterjesztését lényegében eshetőlegesen perfelvételi és a főtárgyalás közé helyezte, hiszen arra a perfelvétel során szintén lehetősége van a félnek, illetve a főtárgyalásnak ez nem tartalma.

Egyetértve Udvary Sándor gondolataival, az e címben hivatkozott tudományos nézetek és konkrét szabályok megfogalmazása a jövőben *értelmezési segédlet lesz*. A végül elfogadott törvény az, amely átesett a jogalkotási eljárás megfelelő szakaszain, az egyeztetéseken, a parlamenti eljáráson. Semmilyen tudományos szempontból értékelhető mű nem pótolhatja ezeket a közjogilag elengedhetetlen elemeket.⁸⁶⁷ A jogalkotó tehát a fentebb jelzett egyes tudományos álláspontokkal egyezően vagy attól eltérően, de minden helyen *döntött, letette a voksát bizonyos választható és tudományosan igazolható álláspontok mellett*. Ezzel lezárta azt a kodifikációs folyamatot, melynek lényege a tudományos vita, és az álláspontok ütköztetése volt. Ezt követően már az elfogadott jogszabály adta keretek között kell a

⁸⁶⁷ Udvary Sándor: Az érdemi tárgyalási szak jelentősége és hatékonysága egyedi és igazságszolgáltatási szempontból. *Közjegyzők Közlönye*, 2017/1. 14. (továbbiakban: Udvary Sándor 2017a).

gyakorlatnak érvényesülnie, ez fogja meghatározni a peres gyakorlat mindennapjait. Az új törvény kialakuló gyakorlata majd rámutat arra, hogy a jogalkotó megfelelően döntött-e.

5.3 A perindítás

A Pp. változtat az elsőfokú eljárás második⁸⁶⁸ fejezetcímén. Az 1952-es Pp. a keresetindítás terminológiát használta, a Pp. a perindítást. A változás ellenére azonban a Tc. óta fennálló és húzódó dogmatikai vitát, – mely fentebb kifejtésre került a Tc. és az 1952-es Pp. vonatkozásában – nevezetesen, hogy a keresetlevél beadása az eljárást vagy a pert indítja meg, illetve a kereset közlését megelőző eljárás peres vagy nemperes eljárás nem oldódik meg. A joggyakorlat oldaláról e dogmatikai kérdés nem jelentkezik hangsúlyosan. Az egyedüli ilyen pont, melynek jelentősége van, az a keresetlevél visszautasítása és az eljárás megszüntetése⁸⁶⁹ jogintézmények dogmatikailag is helyes alkalmazása, mégpedig a perindítás hatásai beálltának idejére figyelemmel.⁸⁷⁰

Nézetük szerint a *keresetindítás* fogalom a keresetlevél, mint a keresetindítás írásbeli eszközének bírósághoz történő benyújtását jelöli. Ezzel jön létre a felperes és a bíróság közti jogviszony, ezzel állnak be a keresetindítás joghatásai és a bíróságnak intézkedési kötelezettsége keletkezik. E jogviszony tartalma a keresetlevél megvizsgálása és a szükséges bírói intézkedés megtétele, így a hiánypótlásra felhívás, visszautasítás, áttétel. Tulajdonképpen az a perindítás első lépcsője, a per létrehozásának legelső mozzanata.

A *perindítás* nézetünk szerint a keresetlevél beadását (keresetindítás) követően annak megvizsgálása és megfelelőségének megállapítása után az a cselekmény, amellyel a bíróság az alperes tudomására hozza a keresetlevelet, vagyis annak *közlése*, azaz a per létrehozásának második és egyben befejező mozzanata. A per, mint kontradiktórius eljárás megindul, ha az alperes részére a bíróság kézbesíti a keresetlevelet, beállnak a perindítás hatásai. Ezzel fordul át a keresetindítás perindításba. Ezt támasztja alá Udvary Sándor ugyanez-irányú fogalommagyarázata.⁸⁷¹

⁸⁶⁸ Az perindítás elé első fejezetcímeként bekerült az „Egyezségi kísérlet perindítás előtt”.

⁸⁶⁹ Az 1952-es Pp. 157. § szerinti „permegszüntetés” Pp. 240-241. § által újrafogalmazott „eljárásmegszüntetés” dogmatikai értékelése vonatkozásában lásd Lugosi József támogató és helyesítő véleményét, melyet osztunk: Lugosi József: Az eljárásindítás és -megszüntetés a Pp.-ben. *Jogtudományi Közlöny*, 2021/5. 248-255.

⁸⁷⁰ Erről lásd részletesen az 1952-es Pp.-vel összefüggésben: Lugosi József 2012. 68-79.

⁸⁷¹ Udvary Sándor: Az első Pp. novella jelentősége az elsőfokú eljárásra. *Jogtudományi Közlöny*, 2021/3. 138. (továbbiakban: Udvary Sándor 2021).

5.3.1 A keresetlevél

A pert (főszabály szerint) a felperes az alperes elleni keresetlevelének bírósághoz történő benyújtásával *indítja meg* (169. §). A keresetlevél benyújtásának célja, hogy a felperes törvényes bíró elé tárja anyagi jogi igényét az alperessel szemben.⁸⁷² Zsitva Ágnes szerint „a szükséges peranyag mihamarabbi rendelkezésre állása és a hiánypótlás elkerülése érdekében – a Pp. a korábbi perrendekhez viszonyítottan – részletesebb és fokozott követelményeket támaszt.”⁸⁷³ A Pp. szabályozásának célja „hogy rendelkezésre álljon a bíróság és az alperes számára is valamennyi leglényegesebb adat, amelyek a [...] bevezetett osztott perszerkezet állítási/perfelvételi szakaszában előírt feladatok teljesítéséhez szükségesek, és hogy a felek jogvitája rövid időn belül érdemben tárgyalható legyen.”⁸⁷⁴

A jogalkotói cél az imént idézett jogirodalmi álláspontokból egyértelműen megállapítható. A szabályozás célja elsődlegesen nem az, hogy a felperes elé megvalósíthatatlan követelményeket állítson, hanem hogy lehetőleg már itt nyilatkozzon mindenről melyről tudomása van és a jogvita szempontjából releváns lehet, ezáltal a perrend igyekszik kizárni az előadások vonatkozásában a „csepegtetési faktort”. E cél elérése azonban szükségképpen magával hozza a fokozott követelményeket.

A Pp. a perakadályok (176. §) fennállásakor a keresetlevéllel szemben alkalmazott szankció esetén visszahozza Tc. terminológiáját, azaz a *visszautasítást*. Az 1952-es Pp. fogalmához képest az *idézés kibocsátása nélkül* fordulat elhagyását indokolja, hogy a Pp.-ben a keresetlevelet az írásbeli alperesi ellenkérelem követi, így a keresetlevél célja nem közvetlenül az idézés kibocsátásának a kérése. Wallacher Lajos szerint ez a régi-új terminológia jobban visszaadja a cselekmény tartalmát.⁸⁷⁵

Udvarý Sándor a megújult keresetlevelet a perelőkészítés írásbeli szakaszának kulcsfontosságú dokumentumaként jellemzi.⁸⁷⁶ A jogalkotói cél elérése érdekében a fokozott követelmények miatt a megújult keresetlevél formája és tartalma jelentősen megváltozott, kibővültek és szigorodtak a tartalmi kellei. E tartalmi változások közül a dolgozatban a keresetlevél érdemi részében foglalt elemeket vizsgáljuk, így a *kereseti*

⁸⁷² Szabó Imre 2017. 379-380.

⁸⁷³ Zsitva Ágnes: Elsőfokú eljárás (Harmadik Rész). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. Budapest, Wolters Kluwer, 2017. 253. (továbbiakban: Zsitva Ágnes 2017a).

⁸⁷⁴ Pákozdi Zita: A perindítás és a keresetlevél szabályai az új Pp. -ben. *Jogtudományi Közlöny*, 2017/7-8. 345. (továbbiakban: Pákozdi Zita 2017).

⁸⁷⁵ Wallacher Lajos 2017c. 360.

⁸⁷⁶ Udvarý Sándor: A jövő polgári perrendtartása madártávlatból. *Pro Futuro*, 2016/2. 119. (továbbiakban: Udvarý Sándor 2016).

kérelmet, az érvényesíteni kívánt jogot a jogalap megjelölése útján, az érvényesíteni kívánt jogot és a kereseti kérelmet megalapozó tényeket, valamint az érvényesíteni kívánt jog, a tényállítás és a kereseti kérelem közötti összefüggés levezetésére vonatkozó jogi érvelést, továbbá a tényállításokat alátámasztó és rendelkezésre álló bizonyítékokat, bizonyítási indítványokat (170. §).

A Konceptió szerint „indokolt az új polgári perrendtartás megalkotása során a kereseti kérelemhez kötöttség hatályos [1952-es Pp. hatálya] szabályozáshoz kapcsolódó értelmezését is áttekinteni, és vizsgálat tárgyává tenni, hogy a felperes (alperes) által megjelölt, az anyagi jogára vonatkozó *jogállítás is kösse a bíróságot az ítélet meghozatala során, a felek rendelkezési jogának érvényesülése alapján.*”⁸⁷⁷ Ez összekapcsolódik a Konceptió elvei között szereplő kívánalommal, hogy az írásbeliség fokozottabban jelenjen meg, illetve fokozottabb elvárások teremthetők a kereseti kérelemmel és az ellenkérelemmel kapcsolatban.⁸⁷⁸

A szabályozásból az olvasható ki, hogy a Pp. a keresetlevelet nem pusztán idézőlevélnek tekinti, hanem érdemi előkészítő irat funkcióval látja el, és a perkoncentráció szolgálatába állítja. A jogalapra vonatkozó előírással a jogalkotó le kívánja zárni a „jogcímhez kötöttség” körében kialakult bizonytalan gyakorlatot, valamint minden korábbi szabályozáshoz képest részletesebb követelményeket állít a felperes elé. Elvárja, hogy keresete legyen következetes, a tényállításait *szubsztanciálja*, vezessen le részletes jogi érvelést, terjessze elő bizonyítékait és bizonyítási indítványait. Ezek elmaradásához a visszautasítás jogkövetkezményét fűzi, melynek egyértelmű következménye, hogy e perbeli cselekmények nem maradhatnak a perfelvételre, ezek egyértelműen a perindítás cselekményei.⁸⁷⁹

5.3.1.1 A jogállítás, tényállítás és a jogi érvelés a keresetlevélben

Az érvényesíteni kívánt jog előadása nélkül a pert nem lehet lefolytatni, hiszen a bíróságnak a felperesi jogállítás megalapozottságáról kell döntenie. A felperes tehát úgy véli, hogy az általa állított tények alapján őt az anyagi jog feljogosítja valamely igény támasztására és azt keresetével kívánja érvényesíteni.⁸⁸⁰ Az 1952-es Pp. szintén előírta az érvényesíteni kívánt jog megjelölését, azonban annak konkrét anyagi jogi jogszabály útján való megjelölését nem

⁸⁷⁷ Konceptió 2015. 12.

⁸⁷⁸ Konceptió 2015. 14.

⁸⁷⁹ Pákozdi Zita 2017. 350.

⁸⁸⁰ Éless Tamás – Parlagi Mátyás 2014. 355.

követelte meg, szemben a Pp.-vel.⁸⁸¹ Zsitva Ágnes szerint az 1952-es Pp. elegendőnek tartotta, ha a keresetlevélben előadott tényekből és bizonyítékokból megállapítható („kiolvasható”) a jogállítás, ez viszont azzal a veszéllyel járhat, hogy más-más jogot tekint a kereset tárgyának a felperes, az alperes és a bíróság, így három különböző dimenzióban mozognak.⁸⁸² A Pp. módosít ezen, a keresetlevélben a felperesnek kifejezetten meg kell jelölnie, hogy az alperessel szemben milyen alapon, mely jogát kívánja érvényesíteni. Az érvényesíteni kívánt jogot tehát nem az előadott tények tartalma alapján kell a bíróságnak (és az alperesnek) megállapítani.⁸⁸³ A bíróságnak és az alperesnek a felperes jogi minősítéséből kell meghatározni az érvényesíteni kívánt jogot.⁸⁸⁴

A jogállítás lényegében a *jogalap* megjelölését jelenti, annak útján kell megtennie a felperesnek. Az Értelmező Rendelkezések szerint a jogalap az az anyagi jogi jogszabályi rendelkezés, amely az alanyi jogot közvetlenül keletkeztető tényeket meghatározza, és annak alapján az igény támasztására feljogosít [7. § (1) bekezdés 8. pont]. A Pp. azonban arról nem rendelkezik, hogy a jogszabályi rendelkezés megjelölése milyen módon történjen, ezért nem kizárt, hogy a felperes konkrét anyagi jogi paragrafus megjelölése helyett jogi műszavakkal adja azt elő.⁸⁸⁵ A jogállítást összeolvasva az érdemi döntés korlátaival [342. § (1) bekezdés], végső soron a felperes már itt meghatározza e korlátokat.

Wopera Zsuzsa szerint a jogalap kötelező megjelölése egyértelműen meghúzza annak a határát, hogy a fél a rendelkezési jogát hogyan kívánja gyakorolni, világos útmutatást ad a bíró számára.⁸⁸⁶ Ezzel a Pp. növeli a felperes felelősségét a kereset tárgyára vonatkozóan. Wopera Zsuzsa előbbi gondolatához hozzáteszi, hogy a keresetlevélben a felperesi jogállítás megkövetelése nem azt jelenti, hogy a felperes a perfelvétel során ne változtathatná meg keresetét, de a bíróság mindig a felek által megjelölt jog keretein belül értékeli a jogvitát.⁸⁸⁷ Köblös Adél szintén kiemeli a jogcímhez kötöttség új szabályait, mellyel elkerülhető, hogy csupán a felperes tényállításai (illetve bizonyítékai) és a kérelme jelölje ki a jogvita kereteit és az abból levonható eltérő jogalap miatt a fél és a bíróság eltérő jogértelmezést végezzen.

⁸⁸¹ Itt utalunk arra, hogy az 1952-es Pp. hatálya alatt is léteztek olyan jogirodalom álláspontok, melyek közeledtek a konkrét jogszabályhely megjelöléséhez. Lásd: Haupt Egon fentebb hivatkozott cikkeit, és a hivatkozott bírósági gyakorlatot.

⁸⁸² Zsitva Ágnes 2017a. 254-256.

⁸⁸³ Zsitva Ágnes 2017a. 255.

⁸⁸⁴ Ébner Vilmos: Perindítás (XI. Fejezet). In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. 1. köt. Budapest, HVG-Orac, 2018. 645. (továbbiakban: Ébner Vilmos 2018).

⁸⁸⁵ Ébner Vilmos 2018. 646.

⁸⁸⁶ Wopera Zsuzsa 2017c. 6.

⁸⁸⁷ Wopera Zsuzsa 2017c. 7.

Hivatkozik az érdemi döntés korlátainak szabályaira, így „ha a jogot állítani a jogalap megjelölésével lehet, akkor ez azt jelenti, hogy más jogalapon (jogcímen) megítélni a felperes keresetét [a Pp.] hatálya alatt nem lehet.”⁸⁸⁸ Ezzel véleménye szerint a *hangsúly teljesen a jogalapra* helyeződik át, a tények háttérbe szorulnak.⁸⁸⁹

E jogirodalmi érveket támasztja alá az a bírósági értelmezés, mely szerint *az érvényesített jog a kiindulópontja és a határa az anyagi pervezetésnek és az érdemi döntésnek* (PJD 2021. 13.).

Pákozdi Zita véleménye szerint a jogállítás és a jogalap megjelölése két különböző elem. Míg az első a jogvita szempontjából releváns tényeken keresztül egy állított és ezáltal érvényesíteni kívánt jog megjelölését jelenti, addig a jogalap megjelölése egy konkrét anyagi jogi paragrafusra való hivatkozás.⁸⁹⁰

A jogállítás során nem elegendő csak a legszükségesebb jogilag releváns tények előadása, hanem a tényalapot úgy kell megjelölni, olyan mértékben kell annak eleget tenni, hogy egyértelműen meghatározható legyen az alperessel szemben érvényesíteni kívánt jog.⁸⁹¹ Az érvényesíteni kívánt jogot és a kereseti kérelmet megalapozó *tények* köre ügynként változó, a konkrét jogtól, kereseti kérelemtől függ, hogy milyen tényeket és milyen terjedelemben kell a felperesnek a keresetlevélben előadnia (releváns tények) (BDT 2019.4108.). Lugosi József a tényállítások vonatkozásában megjegyzi, hogy a Pp. nem tartalmaz előírást arra vonatkozóan, hogy azt milyen részletességgel kell megtennie a felperesnek, a nyelvtani értelmezésből azonban úgy tűnik, hogy *minden releváns tény* elő kell adnia, amely a kereset alapját képezheti, a jogalkotói cél és a jogpolitikai indok szintén ezt támasztja alá.⁸⁹²

Új elem a keresetlevélben a *jogi érvelés* megkövetelése.⁸⁹³ A Pp. elvárja a felperestől, hogy az általa felhozott tények és jog közötti konkrét összefüggésre mutasson rá. A jogi érvelés körében elvárás, hogy a felperes az állított jognak feleltesse meg (adaptálja) az állított tényállást, azaz mutasson rá, hogy a megjelölt jog anyagi jogi törvényi feltételeit állítása szerint az előadott mely konkrét tények, és miként valósítják meg.⁸⁹⁴ Zsitva Ágnes szerint

⁸⁸⁸ Köblös Adél 2017a. 24.

⁸⁸⁹ Köblös Adél 2017a. 25.

⁸⁹⁰ Pákozdi Zita 2016. 458-459., Pákozdi Zita e cikkében megjelent véleménye szerint a jogállítás mellett nem lenne szükséges a jog formális, jogszabályhely útján történő megjelölése. Elegendő lenne ezt lehetőségként megfogalmazni és a perfelvétel feladatává tenni – bírói közrehatás mellett – a jog pontos meghatározását.

⁸⁹¹ Pákozdi Zita 2016. 459.

⁸⁹² Lugosi József: A keresettel érvényesített jog. *Magyar Jog*, 2018/3. 147.

⁸⁹³ A jogi érvelés, vagyis az állított tények és jog közti összefüggésre való rámutatás nem új tartalmi elem, azonban annak konkrét kimondása és Pp.-beli paragrafus, pont szerinti megjelölése új elem.

⁸⁹⁴ Zsitva Ágnes 2017a. 257.

„a keresetlevélben előterjesztendő jogi érvelés szorosan kapcsolódik a jogállításhoz. Nem elegendő egy tényhalmazt előadni és mellé egy (vagy több) jogszabály helyet megjelölni keresettel érvényesíteni kívánt jogként. A felperesnek a megjelölt jogalap törvényi tényállási elemeire, az alkalmazandónak tartott jogi rendelkezésekre, a saját jogértelmezésére tekintettel *jogilag le kell vezetnie*, hogy az előadott konkrét tények miért és hogyan alapozzák meg a megjelölt jogot és kérelmet.”⁸⁹⁵ A felperes feladata e körben, hogy lényegében olyan érvelést adjon, mint a bíróság ítéletének jogi indoklása.⁸⁹⁶

5.3.1.2 A kereseti kérelem a keresetlevélben

A kereseti kérelem, mint a kereset tartalma nem új eleme a keresetlevélnek. Amiben a Pp. változást hoz az, hogy a hatálybalépéskori normaszöveg szerint, annak a *bíróság ítéleti rendelkezésére irányulónak* és határozottnak kellett lennie [170. § (2) bekezdés a) pont, hatályos 2020.12.31-ig]. Zsitva Ágnes szerint ezzel a kereseti kérelmet úgy kell megfogalmazni, hogy abból minden további értelmezés nélkül pontosan meghatározható legyen, hogy a felperes milyen tartalmú jogvédelmet kér a bíróságtól. Továbbá, „a kereset alapossága esetén azzal egyező tartalmú ítéleti rendelkező rész vagy bírósági meghagyás legyen *hozható*.”⁸⁹⁷ A kereseti kérelem nem más, mint az ítélet rendelkező részének *előképe*, az a kereset teljes sikere esetén azzal teljesen egybevágó.⁸⁹⁸ A határozottság magában foglalja az egyértelműséget és a végrehajthatóságot.⁸⁹⁹

E rendelkezés kommentári irodalma alapján kialakult bírósági értelmezés következtében a JECS szerint általában olyan követelmény érvényesült, mely csak akkor valósul meg, ha a keresetlevél szó szerint tartalmaz olyan kérelmet, amely a majdani ítélet rendelkező részébe „átemelhető”, azon tehát változtatni nem kell (még nyelvtani egyeztetést sem szükséges végezni).⁹⁰⁰ Egyes bíróságok ugyanis a *határozott kereseti kérelem* vonatkozásában elvárták a felperestől, hogy azt olyan részletességgel adja elő, mintha az ítélet rendelkező része lenne.⁹⁰¹ A Pp. textualista értelmezéséből és a kommentári irodalomból valóban erre is lehet következtetni, első ránézésre ezt a mércét lehet felállítani. Ami ezen enyhíthet az az „*irányuló*” fordulat, vagyis a felperesnek nem *azt* (ítélet rendelkező része, az pontosan megfogalmazva), mely átemelhető, hanem *arra irányuló* kérelmét kell előterjesztenie.

⁸⁹⁵ Zsitva Ágnes 2017a. 257.

⁸⁹⁶ Ébner Vilmos 2018. 650.

⁸⁹⁷ Zsitva Ágnes 2017a. 254.

⁸⁹⁸ Ébner Vilmos 2018. 641.

⁸⁹⁹ Zsitva Ágnes 2017a. 254.

⁹⁰⁰ JECS. 17-18.

⁹⁰¹ JECS. 12.

A felperesek azonban e követelménynek nagyszámban nem tudtak megfelelni. A JECS a vizsgált ügyekben megállapította, hogy a bíróságok, a keresetlevél érdemi része tekintetében leggyakrabban a kereseti kérelem *nem határozott voltára hivatkozással* éltek a visszautasítás eszközével.⁹⁰²

A joggyakorlatban szintén megjelentek azok az álláspontok, melyek e kommentári irodalomra épülő szigorú értelmezést igyekeztek tompítani. A kereseti kérelem határozottságával összefüggésben megfogalmazott feltételek *nem azonosíthatók azzal a követelménnyel*, hogy a bíróság a kereseti kérelem egyszerű átemelésével, vagy annak tükörszerű átfordításával hozhassa meg a döntését. A jogvédelmi igény azonosíthatósága, valamint a kereseti kérelem alapján meghozható döntés azonosítása azt jelenti, hogy a bíróság számára egyértelmű a megszövegezendő rendelkező rész tartalma (KKT. 47.). A Pp. ugyan a formalizált eljárási rendet követi és kimerítő részletességgel meghatározza a keresetlevél tartalmi elemeit, továbbá lehetőséget ad annak hiánypótlási felhívás nélküli visszautasítására is, ezzel azonban a jogalkotót nyilvánvalóan nem a céltalan formalizmus érvényre juttatása vezette (BDT 2019. 4107.).

A JECS álláspontja szerint – mely egyezik az imént hivatkozottakkal – a kereseti kérelem akkor egyértelmű, ha abból kétséget kizáróan megállapítható, hogy a felperes *milyen jogvédelmet kér a bíróságtól* (azaz megállapítást, marasztalást vagy jogalakítást kér).⁹⁰³ Fontos ugyanakkor, hogy mindez nem azt jelenti, hogy a kereseti kérelem tükörszerű átemelésével kell, hogy meghozható legyen a bírósági rendelkezés, és nem is azt, hogy minden szükségszerű információnak a petitumból kell kiderülnie.⁹⁰⁴

A jogalkotó támaszkodva a JECS álláspontjára módosított a Pp. normaszövegén, a módosítást követően *bíróság döntésére irányuló* határozott kereseti kérelmet kell tartalmaznia a keresetlevélnek [170. § (2) bekezdés, 2021.01.01-től]. Az Úppn. indokolása szerint egyértelműen megállapíthatóvá vált, hogy a keresetlevél bevezető, érdemi és záró részének melyek azok a tartalmi elemei, amelyek esetében a joggyakorlatban a jogalkotói szándéktól eltérő értelmezés alakult ki, és ennek alapján gyakran került sor a keresetlevél visszautasítására.⁹⁰⁵ A módosítás – a keresetlevél tartalmát egyszerűsíti a jogalkalmazói tapasztalatokra tekintettel és – egyértelművé teszi, hogy a keresetlevél érdemi részében a

⁹⁰² JECS. 11.

⁹⁰³ JECS. 21.

⁹⁰⁴ JECS. 21.

⁹⁰⁵ Úppn. indokolás a 11. §-hoz.

kereseti kérelem feltüntetése megfelelő, ha a felperes megjelöli azt, *hogymilyen döntést kéri a bíróságtól.*⁹⁰⁶

Wopera Zsuzsa szerint a jogalkotó ezzel egyértelművé tette, hogy „a Pp. nem vár el többet a petitum tekintetében, mint az 1952-es Pp.”⁹⁰⁷ Udvary Sándor szerint „a kérelem határozottsága a korábbi Pp. alapján sem volt kérdéses – amelyhez kapcsolódó irodalmat most újra fel lehet ütni, de caveat-tal. A caveat arra vonatkozik, hogy a korábbi Pp. a jogállítást nem várta el és a jogi indokolás is kevésbé volt kimunkálható azon szabályok alapján. A határozott kereseti kérelemnek, a petitumnak sem korábban, sem az eredetileg hatályban volt rendelkezések szerint nem kellett utalnia a jogalapra, de ahhoz kellett igazodnia.”⁹⁰⁸

5.3.1.3 Bizonyítékok és a bizonyítási indítványok a keresetlevélben

A *bizonyítékok és bizonyítási indítványok* keresetlevélben való megkövetelésének elvi alapja, hogy a felperes amennyiben ezt szintén előterjeszti, akkor az alperes már az ellenkérelmében tud felajánlani ellenbizonyítást.⁹⁰⁹ Ezzel az eljárás időskiján a cselekmények előrébb kerülnek. Pákozdi Zita szerint ez azonban nem jelenti azt, hogy a perfelvétel során a bizonyítási indítványok kizárásra kerülnének vagy ne lennének előterjeszthetők.⁹¹⁰ A JECS szerint a bizonyítási indítványok előterjesztése a felperesnek a keresetlevélben nem kötelezettsége, a bizonyítatlanság következményeit nem a keresetlevél vizsgálata során kell levonni.⁹¹¹

A kialakult bírósági gyakorlat szerint a bizonyítási indítvány előterjesztése *nem kötelező eleme* a keresetlevélnek, ha annak tartalmából egyértelműen kitűnik, hogy a felperes tényállításait a rendelkezésére álló és mellékelt okiratokkal kívánja bizonyítani, továbbá az eljárásnak ebben a szakaszában nincs olyan tény- és jogállítást, ami az okiratokon kívül egyéb bizonyítási indítvány előterjesztését tenné szükségessé (BDT. 2019. 3984.). A keresetlevél megfelel a törvény rendelkezéseinek, ha az érdemi részében feltüntetett és hivatkozott bizonyítékokat becsatolják. Ha nincs a keresetlevélben szereplő minden tényre bizonyíték

⁹⁰⁶ Úppn. indokolás a 11. §-hoz.

⁹⁰⁷ Wopera Zsuzsa: *Módosul a polgári perrendtartás 2021-től – I.* Jogászvilág, 2021. <https://jogaszvilag.hu/szakma/modosul-a-polgari-perrendtartas-2021-tol-i/?hilite=%27polg%C3%A1ri%27%2C%27perrendtart%C3%A1s%27> (Letöltve: 2021. február 17.).

⁹⁰⁸ Udvary Sándor 2021. 135.

⁹⁰⁹ Pákozdi Zita 2017. 348.

⁹¹⁰ Pákozdi Zita 2017. 348.

⁹¹¹ JECS. 12.

megjelölve, az a bíróság anyagi pervezetésének szükségességét veti fel, de nem lehet oka a keresetlevél visszautasításának (BDT. 2019. 3971.).

5.3.1.4 A perfelvételre alkalmas keresetlevél

A perindítás során a keresetlevél megvizsgálásának célja, a *perfelvételre való alkalmasság megállapítása*, vagyis közölhető-e az alperessel és az eljárás tovább léphet-e. A JECS szerint „a bíróságok a perfelvétel eredményessége érdekében nagy hangsúlyt helyeznek a keresetlevél teljes körű vizsgálatára. Ez számos esetben azzal az eredménnyel jár, hogy a bíróság *önmagán túlmutató jelentőséget* tulajdonít a keresetlevél kötelező elemei feltüntetésére vonatkozó kötelezettségnek; csak azt a keresetlevelet találja perfelvételre alkalmasnak, amelyben a felperes a keresetlevél minden tartalmi elemét a lehető legrészletesebben kifejti.”⁹¹²

Emellett a *bíróságok mereven értelmezik* a keresetlevél tartalmi kellékeit. A JECS megállapította, hogy a bíróságok *túlterjeszkednek* a vizsgálandó és vizsgálható szempontokon, olyan követelményeket támasztanak a felperesekkel szemben, melyek nincsenek összhangban a 170. § rendelkezéseivel.⁹¹³ A JECS szerint a keresetlevél vizsgálata e szakban a *perakadályok* vizsgálatára terjedhet ki, érdemi kérdés így a jogi érvelés ellentmondásossága nem vezethet visszautasításra.⁹¹⁴ Ez összhangban áll a közzétett bírósági döntéssel, mely szerint: a keresetlevelet visszautasító végzésben a bíróság kizárólag arról foglalkozhat állást, hogy a keresetlevél olyan tartalmi, alaki hiányosságokban szenved, vagy olyan perakadályok állnak fenn, melyekre tekintettel a kereset érdemben el nem bírálható; a kereseti kérelem megalapozottsága körében azonban állásfoglalást nem tehet (BDT 2019. 4110).

A bírói gyakorlat helyes irányba terelése, az egységes értelmezés érdekében a JECS álláspontjának figyelembevételével az Úppn. kiegészíti a 176. §-t. Az új (6) bekezdés rendelkezése szerint a keresetlevél perfelvételre való alkalmassága szempontjából *nem vizsgálható* a keresetlevél érdemi részében előadott azon kérelem, állítás, illetve érvelés, amelynek értékelése az ügy érdemére tartozik, valamint az sem, hogy a felperes által megjelölt bizonyítékok, bizonyítási indítványok alkalmasak-e, illetve elegendőek-e a keresetlevélben foglaltak alátámasztására [176. § (6) bekezdés, hatályos 2021.01.01-től].

⁹¹² JECS. 50.

⁹¹³ JECS. 12.

⁹¹⁴ JECS. 16.

Ezzel a jogalkotó egyértelműsíti, hogy az eljárás e szakaszában mi e bírói tevékenység tartalma, ezzel együtt meggátolja a további túlterjeszkedő gyakorlatot. E beiktatott bekezdés lényegében egy *fogalom meghatározás*, mely Udvary Sándor szerint egy újonnan bevezetett perszerkezeti elemnél logikus és racionális jogalkotói lépés.⁹¹⁵ A keresetlevél megvizsgálása nem új perszerkezeti elem, azonban e bírói tevékenység megújult keresetlevél szerinti tartalma más szemléletet kíván, így az e körben elvégzett utólagos fogalommagyarázat segíti a gyakorlatot.

Virág Csaba szerint – mely álláspontját osztjuk – „ha a bírói viszonyulás döntően vagy teljes egészében pozitív, támogató egy perjogi intézménnyel kapcsolatban, akkor a szabályozás általános absztrakciós szintje is a kívánt hatást válthatja ki. Ha azonban negatív, elutasító az attitűd egyértelmű és általános megjelenése, akkor indokolt az egyes jogintézmények szabályozási tartalmának átgondolása, vagy annak konkrét és részletes szabályozástechnikai érvényesítése a közjogi jellegű és *ius cogens* szabályozási jellegű perrendi normák egyértelmű gyakorlata érdekében.”⁹¹⁶ Véleményünk szerint, ha a negatív bírói attitűd e körben egzaktul nem is mérhető, de az Úppn. által bevezetett új fogalommagyarázat, az absztrakciós szint leszállítása azt jelzi, hogy a bírák nem megfelelően értelmezték e rendelkezést.

Osztva Udvary Sándor álláspontját „a szövegből álláspontunk szerint továbbra is a *következetesség elve* olvasható ki, mégpedig azért, mert csak az ügy érdeme során értékelendő körülményeket zárja ki a megengedhetőség vizsgálatából, amelyeket egyébként kellene értékelni. A következetesség alapjául szolgáló szabály, a 170. § (2) bekezdés e) pontja immár hiánypótlást követően, de megmaradt: a felperesnek továbbra is kötelessége a keresetlevél tartalmi kellékeit megfelelően előadni, csak azok értékelését köteles a bíróság a perfelvétel-érdemi tárgyalás idejére halasztani. Bízunk abban, hogy a helyes értelmezés megtalálja az *egyensúlyt* a szigor és a következetesség között.”⁹¹⁷

E beiktatott rendelkezés tartalma egyezik a 53/1993. (XI. 29.) AB határozattal,⁹¹⁸ mely a kereset nyilvánvaló alaptalanságával összefüggésben megállapította, hogy a keresetlevél e

⁹¹⁵ Udvary Sándor 2017. 9., E fogalom meghatározás helyességét Udvary Sándor a perfelvételi szak és a Pp. 183. § vonatkozásában hivatkozza.

⁹¹⁶ Virág Csaba 2021. 19. Bővebben ugyanitt: „A negatív bírói viszonyulások figyelmen kívül hagyása – a negatív érzelmi és kognitív attitűd miatt – leronthatja vagy egyenesen *contra legem* alkalmazásra és értelmezésre vezetheti a bírót az adott perjogi rezsím gyakorlati alkalmazása során.”

⁹¹⁷ Udvary Sándor 2021. 138.

⁹¹⁸ 53/1993. (XI. 29.) ABH indokolás III.: Amíg tehát a többi esetben a bíróság a kereset teljesítésének konkrét eljárásjogi és anyagi jogi előfeltételeiről, az érvényesíthetőség elvi lehetősége felől dönt, addig az 130. § (1) i) pont esetében már magának a keresetnek az érdeméről foglal állást és tagadja meg annak teljesítését. Ezért -

szakaszban történő bírói megvizsgálása még nem érintheti annak érdemi vizsgálatát. Egyezik továbbá az 1952-es Pp. hatálya alatti bírói gyakorlattal, mely szerint annak eldöntése, hogy a felperest megilleti-e az általa érvényesíteni kívánt jog és az általa megjelölt tények, bizonyítékok elegendőek-e az anyagi jogi jogosultsága megállapításához, nem a keresetlevél eljárásjogi törvényben foglalt feltételei fennállásának vizsgálata körébe tartozik, hanem a kereseti kérelem érdemi elbírálása körébe tartozó kérdés (BDT 2012. 2647.).

A Pp. hatálybalépésével a keresetlevél újszerű szabályozása nyomán a bíróságok a fentiekben kifejtettek szerint érdemi kérdéseket is vizsgáltak a perindítás körében, ezt kívánja megszüntetni az Úppn.

5.3.1.5 A megújult keresetlevélhez kapcsolódó szemléletváltás

Varga István szerint a Pp. hatálybalépésével a perakadályok hirtelen kiemelt gyakorlati jelentőségre tettek szert. „A Pp. kifejezetten szigorú és nagyon formalizált, lényegében a visszautasítást kifejezetten szuggeráló 176. §-ával, és különösen is annak 170. §-ra visszautaló formalista szabályával a *szigorát tekintve a világban egy unikális helyet foglal el*, amit jogösszehasonlító, jogközelítő indokok nem támasztanak alá. A nemzetközi trendek és a vezető külföldi szabályozók nem a jogérvényesítés keresetindítási túlformalizáltsága általi gátlásának irányába mutatnak.”⁹¹⁹ A fentebb kifejtett jogértelmezési visszasságok egyrészt következnek a jogalkotó által újr szabályozott keresetlevélre vonatkozó szabályokból – melyre az imént idézett tudományos nézet hivatkozik –, másrészt következnek e szabályok bírósági értelmezéséből. A jogalkotó oldaláról a szemléletváltás a szigorú formai és tartalmi kellékek előírása révén valósult meg. A bíróságok oldaláról pedig a szemléletváltás itt abban érhető tetten, hogy az új szabályoknak való megfelelés jegyében azok *szigorát még tovább erősítve alkalmazták a Pp.-t.*

A jogalkotó a kialakult gyakorlatra reagálva – melyet tekinthetünk egy újabb szemléletváltásnak – az Úppn. szabályaival enyhíteni igyekezett a kezdeti szigor. A jogalkotói cél és a keresetlevél érdemi részében foglalt változások jelentős mértékben megnövelték a joganyagot az 1952-es Pp.-hez viszonyítottan. A fokozott és részletes

ha a keresetlevél az egyéb előfeltételeknek megfelel - az i) pont alkalmazása ténylegesen megfosztja a felperest az elvileg hiánytalan és teljes eljárási pozíciójától.

⁹¹⁹ Varga István: Nemzetközi összehasonlító kitekintés a perakadályok rendszerére. (7. melléklet). In: A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat elemző csoport összefoglaló véleménye.

https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_keresetlevel_visszautasitasanak_vizsgalata_osszefoglalo_velemenypdf (Letöltve: 2020. szeptember 24.) 135., 144.

követelményeket a jogalkotó cizellált szabályozás útján valósította meg. E jelenségre szintén reagálva az Úppn. a rugalmasság növelése és az egyszerűsítés szándékával ezen valamelyest enyhít.

A Pp. hatálybalépését megelőző kodifikáció folyamán már egyértelműen látszó megnövelt joganyaggal kapcsolatban Udvary Sándor 2016-os cikkében⁹²⁰ megjegyzi, hogy a joganyag csökkentése és a szabályok esetleges egyszerűsítése esetén figyelemmel kell lenni a belső koherenciára. A kritikus hangok ellenére véleménye szerint azt el kell ismerni, hogy az új, ekkor még formálódó perrend igyekszik megfelelni a belső koherencia követelményének az általa választott elvi alapvetések mentén.⁹²¹ Véleményünk szerint a jogalkotó az Úppn. módosításai során e hivatkozott gondolatot figyelembe vette és ezek nem törik meg a keresetlevél szabályozásának koherenciáját.

Pákozdi Zita – még a Pp. hatálybalépését megelőzően kifejtett – véleménye szerint önmagában a keresetlevél szigorú szabályaival, a jogszabályhely kötelező megjelölésével nem feltétlenül lehet elérni, illetve elősegíteni a felek és az ügyvédek keresetlevél-szerkesztési képességeinek javítását. E képességek álláspontja szerint sokkal inkább a benyújtó jogi tudásán, az ügyhöz való hozzáállásán, igényességén és logikai képességein alapulnak,⁹²² vagyis önmagában a szabályozás megváltoztatása, annak milyensége szükségképpen nem eredményezi a jogalkotói cél megvalósulását, ahhoz a felek oldaláról szintén szükséges a *szemléletváltás*. Ennek sikere pedig a megváltozott jogszabályi rendelkezésekhez való alkalmazkodás mellett az imént idézett tényezőkön is múlik.

Pribula László szerint a „2018. január 1. napján hatályba lépett új perrendtartás még nem tekint vissza olyan hosszú múltra, amely alkalmazása általános tanulságainak teljes körű megfogalmazását megalapozhatná. Különösen a keresetlevél formálisan többletkövetelményként írt, a valóságban azonban a bírói gyakorlat által eddig is elvárt feltételeinek túlértékelése és a megszokott beidegződésektől eltérő újdonság iránti természetes idegenkedés miatt közvetlenül a hatálybalépést követően a polgári perek számának érezhető csökkenése jelentkezett.”⁹²³

⁹²⁰ A Pp. tervezetet ért kritikákra reagálva.

⁹²¹ Udvary Sándor 2016. 119.

⁹²² Pákozdi Zita 2016. 461.

⁹²³ Pribula László 2020. 22-23.

5.4 A perfelvételi szak

A *perfelvétel* a magyar perjogban ismert fogalom. A Tc. használta, mint „perfelvételi tárgyalás” a tárgyalási szerkezet első részének megnevezésére. A fogalomhasználatot az alkalmazott tárgyalásszerkezet adta, ahol tartalma a pergátló kifogások elintézése és az alperes perbebocsátkozása volt. Ezáltal a perfelvételi tárgyalás ténylegesen a *per felvételét*, alapítását szolgálta. A felek megjelentek a perfelvételi határnapon a felperes előadta keresetét, az alperes pedig ellenkérelmét, vagyis a felek „felvették” a pert, a bíróság rögzítette, hogy a felek között vita, per van, melyben döntést kell hoznia. Érdemi kérdések főszabályként itt nem merültek fel, azokra a bíróság újabb határnapot tűzött.

A perfelvétel, mint fogalom használata – tekintettel a magyar perjogi hagyományokra és dogmatikára – indokolt a Pp.-ben. A ma használt fogalomnak azonban teljesen más a tartalma. A jogalkotói cél a Tc. és a Pp. esetén hasonló, nevezetesen az eljárás gördülékenyebbé, hatékonyabbá és gyorsabbá tétele.⁹²⁴ A Tc.-hez képest „azonban a szétválasztás módja különböző, a két tárgyalási szak határvonala máshol húzódik. A [Tc.] a perfelvétel körébe sorolta az egyszerűbben és gyorsabban elintézhető kérdéseket, míg a [Pp.] lényegében a felek minden, a korábbi gondolkodás szerint a per érdemére tartozó cselekményét (nyilatkozatát) ide összpontosítja, egyetlen kivétellel, ami a bizonyítás tényleges lefolytatása.”⁹²⁵ A perfelvétel „rendeltetése tehát a [Tc.-hez] képest megújult, nem csupán az alperes perbebocsátkozását célozza, hanem a jogvita kereteinek a tisztázását és rögzítését is.”⁹²⁶ Ez alapján a két alkalmazott megoldás megalkotásakor végső soron, ha a jogalkotói cél azonos is volt az annak elérésére tett kísérlet más megoldás megvalósítását eredményezte.

A főtárgyalási modellben a perfelvétel előkészítő funkciót kap. A Pp. 183. § (1) bekezdésben rögzíti, hogy a feleknek és a bíróságnak milyen tevékenységei tartoznak ide, emellett kifejezésre juttatja, hogy tartalma a *jogvita kereteinek a meghatározása*. E paragrafus lényegében egy fogalommeghatározás, mely Udvary Sándor szerint egy újonnan bevezetett perszerkezeti elemnél logikus és racionális jogalkotói lépés,⁹²⁷ segíti a pontos értelmezést. E

⁹²⁴ Wallacher Lajos: Az osztott perszerkezet bevezetésének közvetett hatásai az új polgári perrendtartásban. *Jogtudományi Közlöny*, 2017/12. 530. (továbbiakban: Wallacher Lajos 2017).

⁹²⁵ Wallacher Lajos 2017. 530.

⁹²⁶ Pákozdi Zita: Technológia és emberi tényező – válogatás a pp. megújult rendelkezéseiből. In: Certicky Mária (szerk.): *Innovatív magánjogi megoldások a társadalmi-gazdasági haladás szolgálatában*. Szeged, Magánjogot Oktatók Egyesülete, 2020. 9. http://www.maganjog.hu/wp-content/uploads/2020/02/MOE_Innovativ-maganjogi-megoldások.-Tanulmánykötet..pdf (Letöltve: 2021. március 19.).

⁹²⁷ Udvary Sándor 2017. 9.

paragrafusból következtetést vonhatunk le a szóbeliség és írásbeliség perrend által elfogadott rendszerére. A Pp. egy vegyes rendszert teremt, melyben a perfelvételi tárgyaláson előadottak és a perfelvételi iratban foglaltak szintén figyelembe veendők. Ezzel az iratok nem pusztán előkészítő iratként – lásd Tc. – jelennek meg, hanem maguk is szolgáltatják a peranyagot.⁹²⁸

Logikus lépés a jogalkotótól, hogy már meglévő fogalmat visszavezet a hatályos jogba, hiszen a magyar dogmatikában már használt fogalom újra-értelmezése könnyebb, mint egy teljesen új fogalom bevezetése. A Pp. maga határozza meg a perfelvétel tartalmát, segítve ezzel a félreértelmességek elkerülését. Ugyanakkor félreértésre adhat okot, hogy a perfelvétel a Tc.-ben ismert és alkalmazott tartalmától a hatályos szabályozás igen messze áll. Ez a két perrend időbeli távolságára figyelemmel csekély jelentőségű aggály. A perfelvétel fogalma értelmezhető úgy is, hogy itt a per *anyagának felvétele* történik, így a Pp.-ben meghatározott tartalommal szintén megtölthető a fogalom.

A Pp. körüli tudományos irodalomban a perfelvételi szak időtartama, annak kezdő és befejező eljárási cselekményére vonatkozóan a jogirodalom közel egységes. Hatályos perjogunkban a perfelvétel első cselekménye az írásbeli ellenkérelem előterjesztése, ezzel fordul át az eljárás a perindításból perfelvételbe.⁹²⁹ Herédi Erika megfogalmazása szerint az osztott szerkezetű elsőfokú eljárás a perindításból az írásbeli ellenkérelem előterjesztésével fordul át perfelvételbe.⁹³⁰ A perfelvételi szak tehát az alperes megfelelő, legalább alaki védekezést tartalmazó írásbeli ellenkérelmének beérkezésétől tart a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig.⁹³¹ A perfelvételi szak már a bíróságnak benyújtott – és perfelvételre alkalmas – keresetlevél és az írásban előterjesztett ellenkérelem után kezdődik, és egészen a perfelvételt lezáró végzésig tart.⁹³²

A perfelvételi szak *célja* a jogvita tartalmának, kereteinek meghatározása, továbbá az előkérdések tisztázása, mert ez a per eldöntésének elengedhetetlen feltétele.⁹³³ Udvary Sándor szerint az igazán fontos dolgok – különösen a bizonyítékok körének meghatározása

⁹²⁸ Köblös Adél 2017a. 17.

⁹²⁹ Zsitva Ágnes 2017a. 281.

⁹³⁰ Herédi Erika: A preklúzió jelentősége a megújult polgári perben. *Jogtudományi Közlöny*, 2018/3. 122. (továbbiakban: Herédi Erika 2018).

⁹³¹ Puskás Péter: Perfelvételi szak (XII. fejezet). In: Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári Eljárásjog I.*, 3. kiad., Budapest, HVG-Orac, 2017. 391. (továbbiakban: Puskás Péter 2017a).

⁹³² Zsitva Ágnes 2017a. 289.

⁹³³ Wallacher Lajos 2017a. 266.

– az előkészítő szakaszban (itt értsd perfelvétel) fognak eldőlni, hiszen ezek fogják a keretét meghatározni a polgári eljárásunknak.⁹³⁴

A Pp. a perfelvételi szakban főszabályként – e törvény keretei között – lehetővé teszi a perfelvételi nyilatkozat szabad változtatását [183. § (4) bekezdés]. Ezt árnyalják a Pp. alapelvei – különösen jóhiszeműség, az eljárástámogatási és igazmondási kötelezettség –, illetve a 183. § (5) bekezdés által alkalmazandó pénzbírság szankciója.⁹³⁵ A pénzbírság alkalmazása azonban nem érinti a beadvány figyelembe vehetőségét (KKT. 71. I.). A Pp. hatálybalépéskori normaszövege tovább árnyalta azzal, hogy a perfelvételi nyilatkozat előadására szolgáló perfelvételi irat csak a bíróság felhívására volt tehető, vagy ha azt a Pp. megengedte (202. §). Zsitva Ágnes szerint ez meggátolja azt, hogy a felek tetszőleges időpontban és mennyiségben, akár a tárgyaláson vagy közvetlenül azt megelőzően irataikkal a perfelvétel menetét felborítsák, hátráltassák a bírói pervezetését és szétzúrozzák a perfelvételt.⁹³⁶

Az Úppn. azonban e tilalmat részben feloldja és ezt követően a fél *előkészítő iratban* bírósági felhívás nélkül szintén előterjeszhet kereset-, viszontkereset-, illetve ellenkérelem-változtatást, valamint ezekkel összefüggésben álló perfelvételi nyilatkozatokat. A tilalom feloldása azonban nem teljeskörű. Az Úppn. indokolása szerint módosítás ugyanakkor nem teszi lehetővé önállóan új tényelőadások megtételét vagy bizonyítási indítványok megjelölését előkészítő iratban bírói felhívás nélkül. Ennek indoka, hogy a módosítás elejét kívánja venni annak, hogy a felek a korábban tett tényállításaik folyamatos változtatásával, bírói felhívás nélkül előterjesztett előkészítő iratokkal elhúzzák a perfelvételi szakot. Bírói felhívás hiányában az új tények és új bizonyítási indítványok szóban a perfelvételi tárgyaláson az anyagi pervezetés kontrollja mellett adhatók elő.⁹³⁷ A tilalmazott körbe eső perfelvételi nyilatkozat hatálytalan [Pp. 202. § (3) bekezdés, hatályos 2021.01.01-től].

5.4.1 Az írásbeli ellenkérelem

A keresetlevelet beérkezését követően a bíróság megvizsgálja, ha *perfelvételre alkalmas*, közli az alperessel, és – a felperes értesítése mellett – felhívja ellenkérelemének írásbeli előterjesztésére (179. §). Ezzel a bíróság azt a jogi álláspontját juttatja kifejezésre, hogy perfelvételre alkalmasnak találta a keresetlevelet, ezért utóbb a keresetlevél annak hiányai miatt már nem utasítható vissza és a per sem szüntethető meg (BDT 2020. 4235.). Az 1952-

⁹³⁴ Udvary Sándor 2017a. 15.

⁹³⁵ Puskás Péter 2017a. 393.

⁹³⁶ Zsitva Ágnes 2017. 13.

⁹³⁷ Úppn. indokolás a 19. §-hoz.

es Pp. szabályozásának megfelelően továbbra is e közléssel állnak be a perindítás joghatásai⁹³⁸ (180. §).⁹³⁹

A közlést követően az alperes köteles vagy inkább – Udvary Sándor megfogalmazásával élve – *érdekében áll* írásbeli ellenkérelmet előterjeszteni. Ez egy döntés az alperes részéről, hogy előterjeszti ellenkérelmét vagy amennyiben elmulasztja, köteles annak további eljárásjogi következményeit viselni.⁹⁴⁰ A szankció a kereseti kérelemnek megfelelő bírósági meghagyás kibocsátása. A Pp. ezzel lényegesen eltér az 1952-es Pp.-től, ugyanis a tárgyalást minden esetben írásbeli előkészítés előzi meg, ezzel az elérni kívánt cél, hogy a tárgyalás ne a kereset, ellenkérelem, viszontkereset, beszámítás előadásával és jegyzőkönyvezésével teljen.⁹⁴¹ Puskás Péter szerint az új követelménynek megfelelően az alperesnek nem elegendő az első tárgyaláson előadnia ellenkérelmét, ami így gyorsítja az ügyintézését, mert valamennyi résztvevő alaposabban felkészülhet az első tárgyalásra, amelyen már érdemben is lehet haladni és nem ott kerül sor az ellenkérelem jegyzőkönyvezésére, valamint nem akkor szembesül a felperes és a bíróság az abban foglaltakkal.⁹⁴²

Az írásbeliség erősödését jelzi, hogy az alperesnek az ellenkérelmét kötelezően *írásban* kell előterjesztenie, és a bírósági meghagyás szintén ide az írásbeli szakaszhoz kapcsolódik.⁹⁴³

Az írásbeliség erősödésével kapcsolatban Köblös Adél, megjegyzi, hogy az írásbeliség és szóbeliség, valamint a hozzájuk kapcsolódó – közvetettség és közvetlenség – egyik vagy másik végletekig merev alkalmazása visszasságot szül. Ezek perrendi arányának megtalálásakor a jogalkotónak meg kell találnia azt a *kényes egyensúlyt*, hogy milyen egyéb elveknek és érdekeknek engedve kapjanak teret a kivételek és milyen áron.⁹⁴⁴

Zsitva Ágnes szerint a törvény a tárgyalás előkészítése, a perfelvétel koncentrált menetének biztosítása érdekében írja elő a védekezés minden formájának előzetes írásbeli előterjesztését és határozza meg azok tartalmi követelményeit.⁹⁴⁵ A megfelelő előkészítés mellett – a felek egyenlőségét szem előtt tartva – ha a felperest a keresetlevéllel kapcsolatban a perrend fokozott követelmények elé állítja, akkor az alperestől szintén elvárja, hogy erre

⁹³⁸ Az 1952-es Pp.-hez képest itt is történt terminológiai váltás. A Pp.-ben már a perindítás joghatása kifejezést és nem a joghatályait használja.

⁹³⁹ Puskás Péter 2017. 383.

⁹⁴⁰ Udvary Sándor 2017b. 22.

⁹⁴¹ Zsitva Ágnes 2017. 11.

⁹⁴² Puskás Péter 2017. 381.

⁹⁴³ Köblös Adél 2017a. 18.

⁹⁴⁴ Köblös Adél: A közvetlenség elve a polgári perben. In: Gellén Klára – Görög Márta (szerk.): *LEGE ET FIDE Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára*. Szeged, Iurisperitus, 2016. 356.

⁹⁴⁵ Zsitva Ágnes 2017a. 278.

ugyanolyan részletesen nyilatkozzon. Ezért „az írásbeli ellenkérelem lényegében a keresetlevél tükörképe. Az alperesnek ugyanazokat a részleteket illetően kell nyilatkoznia, mint a felperesnek és az iratát hasonló módon kell tagolnia és mellékletekkel felszerelnie.”⁹⁴⁶

Éless Tamás szerint az írásbeli ellenkérelem kötelezővé tételével elkerülhető, hogy az első (perfelvételi) tárgyaláson sokféle kifogással, azok adagolásával, a bírónak az eljárást lehetetlenné tevő döntési helyzetek elé állításával a peralapítási szak elhúzható legyen.⁹⁴⁷

Az írásbeli ellenkérelem megkövetelése mellett fontos, hogy a perrend azt *mikor kéri az alperestől*. Szabó Imre szerint „az új Pp. expressis verbis biztosítani kívánja, hogy [...] az alperes az eljárás mielőbbi szakában részletesen nyilatkozzon, hogy a keresetet mennyiben és milyen okból vitatja.”⁹⁴⁸ Pákozdi Zita szerint, „a törvény hangsúlyozottan a perkoncentrációra épít, amelyet külön megfogalmazott alapelvben is megjelenít és amelyben a felekre vetítve az együttműködés kötelezettségét irányozza elő, amelynek érvényesülnie kell már a perindítás során is: mind a felperestől, mind az alperestől egzakt, teljes és pontos írásbeli nyilatkozatok szükségesek a keresetlevél és az ellenkérelem tekintetében.”⁹⁴⁹

Fontos, hogy az alperes ellenkérelme valóban *érdemi* legyen. Nem elegendő egy formális, nemleges ellenkezés, hiszen az nem teszi lehetővé az érdemi írásbeli előkészítést. A „törvény a keresetlevélben előadottakra teljes körű perfelvételi nyilatkozat megtételét várja az alperestől az írásbeli ellenkérelemben annak érdekében, hogy a jogvita mibenléte minél hamarabb tisztázódjon. Ezen céllal, de a fél eljárás-támogatási kötelezettségével és a jóhiszeműség elvével is ellentétes, ha az alperes továbblépésre alkalmatlan, a keresetet általánosságban vitató, formális ellenkérelmet terjeszt elő. (pl. „Vitatom a kereset jogalapját, összecszerűségét.” vagy „Vitatom a követelés fennállását.” esetleg „Nem tartozom.”)⁹⁵⁰

5.4.1.1 Az írásbeli ellenkérelem érdemi része

Az ellenkérelem *tükörkép* jellegére tekintettel – az ismétlés elkerülése érdekében – az ellenkérelem érdemi részének tartalmi elemeinek részletes vizsgálatánál az egyes azonos fogalmaknál a keresetlevél körében tárgyaltak mindvégig irányadók.

A hatálybalépéskori normaszöveg szerint az ellenkérelem érdemi részében, amennyiben a fél védekezni akar alaki védekezés esetén fel kell tüntetni az eljárás megszüntetésére *alapot*

⁹⁴⁶ Wallacher Lajos: Perfelvételi szak (XII. fejezet). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2017. 391. (továbbiakban: Wallacher Lajos 2017b).

⁹⁴⁷ Éless Tamás- Döme Attila 2014. 69.

⁹⁴⁸ Szabó Imre 2017. 381.

⁹⁴⁹ Pákozdi Zita 2017. 350.

⁹⁵⁰ Zsitva Ágnes 2017a. 278.

adó okot, az azt megalapozó jogszabályhelyet és tényeket, valamint a tényeket alátámasztó és rendelkezésre álló bizonyítékokat, bizonyítási indítványokat. Érdemi (anyagi) védekezés esetén a beszámítás kivételével valamennyi *anyagi jogi kifogást a jogalap megjelölése útján és az azt megalapozó tényeket, továbbá az ezek közötti összefüggés levezetésére vonatkozó jogi érvelést, a kereseti kérelem vitatott részét, a keresetlevélben feltüntetett tényekre, bizonyítékokra és bizonyítási indítványokra vonatkozó vitató nyilatkozatot és a védekezést megalapozó tényeket, a keresettel érvényesített jog, a tényállítás és a kereseti kérelem közötti összefüggést cáfoló jogi érvelést, és a védekezést - ideértve az anyagi jogi kifogást is - megalapozó tényeket alátámasztó és rendelkezésre álló bizonyítékokat, illetve bizonyítási indítványokat* [199. § (2) bekezdés, hatályos 2020.12.31-ig]. E szabályozással a tükörcép jelleg megvalósul, az érdemi részben tehát a keresetlevélnél megismert öt tartalmi elem itt ismétlődik.

E körben ismét találkozunk egy új fogalommal, az *anyagi jogi kifogással*, mely nem más, mint az alperesi jogállítás. A Pp. az Értelmező Rendelkezések között pontosan definiálja e fogalmat: a keresettel – ideértve a viszontkeresetet és beszámítást is – érvényesített jog érvényesíthetőségét kizáró, megszüntető vagy gátló anyagi jogi rendelkezésre történő hivatkozás [7. § (1) bekezdés 1. pont]. Az alperes az anyagi jog olyan rendelkezésén alapuló alanyi jogát tartja ellen a keresettel érvényesített jognak, amely a felperes jogát elenyészteti vagy érvényesíthetőségét akadályozza, kizárja.⁹⁵¹

Lényeges eltérés az 1952-es Pp.-től, hogy az alaki és anyagi védekezés nem vagylagos⁹⁵² lehetőség, hanem egymás mellett léteznek. Ez azt jelenti, hogy ha az alperesnek az alaki védekezésen túl érdemi ellenvetése is van a keresettel szemben, ellenkérelmében mind az alaki, mind az érdemi védekezését elő kell adnia. Ezért, ha az alperes írásbeli ellenkérelmében csak alaki védekezést terjesztett elő, a bíróságnak nem kell és nem is lehet az érdemi védekezés előterjesztésére felhívni az alperest, hanem a 181. § (3) bekezdése értelmében a 203. § (2) bekezdése szerinti vélelmet kell alkalmazni, azaz úgy kell tekinteni, hogy nem tud vagy nem kíván érdemben védekezni, érdemben nem vitatja a kereset egyetlen elemét sem.⁹⁵³ Az együttes előadás a peranyag-csepegtetés megszüntetés mellett azonban

⁹⁵¹ Zsitva Ágnes 2017a. 303.

⁹⁵² 1952-es Pp. 140. § (1) Ha az alperes ellenkérelmében a per megszüntetését kéri (157. §), a bíróság mindenekelőtt ebben a kérdésben tárgyal és határoz. (2) A bíróság a per megszüntetésére irányuló kérelem tárgyalása mellett is felhívhatja az alperest az ügy érdemére vonatkozó nyilatkozatának előterjesztésére, és a megszüntetés kérdésében való határozathozatal előtt elrendelheti a per érdemi tárgyalását is.

⁹⁵³ Zsitva Ágnes 2017. 302.

magában hordozza azt a veszélyt, hogy az esetleges alaki kifogás sikere esetén a fél feleslegesen terjesztett elő hosszasan indokolt és részletes érdemi ellenkérelmet.⁹⁵⁴

Az ellenkérelem előterjesztésének további lényeges újítása, hogy a 203. § (2) bekezdése mindazon tartalmi elem vonatkozásában, amelyre az írásbeli ellenkérelem nem tartalmaz perfelvételi nyilatkozatot, *nemleges vélelmet állít fel* az alperes terhére. A bizonyítás szabályainál a bizonyítás nélkül megállapítható tények köre magában foglalja a *törvény értelmében nem vitatottnak tekintendő tényállítást*, ha ezekre vonatkozóan a bíróságnak nem merül fel kételye [266. § (1) bekezdés]. A perfelvétel lezárásáig azonban még van lehetőség vitatni a keresetlevélben foglaltakat, illetve a felperesi keresetváltoztatás vagy új tény felhozása esetén előállhat az, hogy az alperesnek újra és újra vitatnia kell a felperesi állításokat.⁹⁵⁵ Azonban fontos jelezni, hogy az ellenkérelem nem megfelelő előterjesztésének a perben hosszan elnyúló következményei lehetnek.

Tovább folytatva a *tükörkép elvet*, ha az Úppn. változást hoz a keresetlevél szabályaiban, akkor az szükségképpen kihat az ellenkérelemre is. A módosított normaszöveg szerint az ellenkérelem érdemi részében, ha a fél a perben védekezni kíván, fel kell tüntetni alaki védekezés esetén az eljárás megszüntetésére *alapot adó okot* és az azt *megalapozó tényeket*, a tényeket alátámasztó és rendelkezésre álló *bizonyítékokat, bizonyítási indítványokat*. Érdemi (anyagi) védekezés esetén az *anyagi jogi kifogást a jogalap megjelölése útján*, a keresetlevél érdemi részében előadottakra vonatkozó *vitató és cáfoló nyilatkozatokat*, valamint a védekezést – ideértve az anyagi jogi kifogást is – megalapozó tényeket és az azokat alátámasztó és rendelkezésre álló *bizonyítékokat, illetve bizonyítási indítványokat* [199. § (2) bekezdés, hatályos 2021.01.01-től].

Lényeges változás, hogy az alaki védekezés esetén kikerült a jogszabályhely megjelölése, az érdemi védekezéssel összefüggésben pedig gyakorlatilag az összes pont kicserélődött. Szövegbeli változás, hogy a jogalkotó e körben összevonta a keresetlevél érdemi részében foglaltakat, *azt kell vitatni és cáfolni*, továbbá védekezést előterjeszteni és azt alátámasztani. Ezzel a normaszöveg csökken, annak áttekinthetősége és érthetősége javul. A tartalom azonban megmarad, továbbra is igazodik a keresetlevélhez, csak tisztul a kép. Az Úppn. indokolása részletekbe menően nem tárgyalja a változás indokait, csupán azzal indokol, hogy a jogalkotó a keresetlevél tartalmának egyszerűsítéséhez igazodva – a jogalkalmazói

⁹⁵⁴ Éless Tamás 2018. 853.

⁹⁵⁵ Zsitva Ágnes: Perfelvételi szak (XII. fejezet). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. 2. kiad., Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 304. (továbbiakban: Zsitva Ágnes 2019).

tapasztalatokra tekintettel egyszerűsíti és észszerűsíti az alperesi írásbeli ellenkérelem tartalmát.⁹⁵⁶

5.4.1.2 Az írásbeli ellenkérelem előterjesztésének elmaradásához fűződő szankció, a bírósági meghagyás

A Pp. – véleményünk szerint – három jelentős újítást tartalmaz e jogintézménnyel kapcsolatban. *Elsőként* az eljárás idővonalán elfoglalt *helye*. „Az 1952-es Pp. az első tárgyalás elmulasztása esetén tette lehetővé a bírósági meghagyás kibocsátását a felperes kérelmére, ha az alperes írásbeli védekezést nem terjesztett elő. Mivel a Pp. az írásbeli ellenkérelmet kötelezővé teszi, ehhez igazítja a bírósági meghagyás kibocsátásának lehetőségét is, mivel az alperesi passzivitás az ellenkérelem előterjesztésének elmulasztásában tud megmutatkozni.”⁹⁵⁷ Ezzel a bírósági meghagyás *kikerült a tárgyalás köréből*, szerkezetileg így a perindítás körébe került át. A bíróság tárgyaláson kívül bocsátja ki, tárgyalás tartása, sőt még annak kitűzése sem történik meg, ami az eljárás gyorsabb lezárásához vezet.⁹⁵⁸

A *második* figyelemre méltó szempont az ellenkérelem tartalmához kapcsolódik. Ugyanis nem akadály a bírósági meghagyás kibocsátásának, ha az alperes írásbeli ellenkérelmében csak a keresetet *általánosságban vitató* nyilatkozatot terjeszt elő, amely nem tartalmaz sem alaki védekezést, sem érdemi védekezést [181. § (2) bekezdés]. Ezzel a Pp. e ponton szintén eltér az 1952-es Pp.-től. Az 1973-ban bevezetett bírósági meghagyás jogirodalma és gyakorlata, mely a rendszerváltoztatást követően is fennmaradt, elegendőnek tartott bármilyen tartalmú alperesi nyilatkozatot a bírósági meghagyás kibocsátásának meggátlására.⁹⁵⁹ E mérce tehát magasabbra került.

Arra vonatkozóan azonban, hogy mi tekinthető a Pp. szerinti általánosságban vitató nyilatkozatnak és mi e mércét meghaladó ellenkérelem, ennek kimunkálása a joggyakorlat feladata: I. Az alperes ellenkérelme nem utasítható vissza, ha az az érdemi védekezési formák legalább egyikét tartalmazza és az az általános vitatás szintjét meghaladja. II. A különösen szigorúan értelmezett eljárási szabályok megfoszthatják a feleket a tisztességes bírósági eljáráshoz való jogtól. III. Hiányos vagy hibás ellenkérelem esetén az anyagi pervezetés eszköze alkalmazandó és annak eredménytelensége esetén a kérelmet hiányos, vagy hibás tartalma alapján kell elbírálnia a bíróságnak (BDT 2020. 4148.). Amennyiben a

⁹⁵⁶ Úppn. indokolás a 18. §-hoz.

⁹⁵⁷ Wallacher Lajos 2017c. 370.

⁹⁵⁸ Puskás Péter 2017. 384.

⁹⁵⁹ Ennek kifejtését lásd a dolgozat erre vonatkozó fejezetében.

bíróság szerint az alperes nem érte el ezt a szintet és kibocsátja a bírósági meghagyást, akkor az azzal szembeni megfelelően előterjesztett *ellentmondás* megfelelő jogorvoslati lehetőséget biztosít e kérdésben is.

A *harmadik* jelentős változás, hogy a bíróság nem a felperes kérelmére, hanem – ha annak feltételei fennállnak – *hivatalból* bocsátja ki a bírósági meghagyást.

5.4.1.3 Az írásbeli ellenkérelem tárgyalási szerkezetben elfoglalt helye

A tudományos dogmatika által használt perfelvételi szak kezdő és végpontját meghatározó – egyező – álláspontokat fentebb ismertettük. Ebbe a sorba illeszkedik Wallacher Lajos meghatározása is, aki szerint a perindítás a keresetlevél benyújtásától tart az *alperessel való közlésig*, illetve az alperes nyilatkozatának elmaradása esetén a bírósági meghagyás kibocsátásáig,⁹⁶⁰ azzal az eltéréssel, hogy e dogmatikai felosztás szerint a közléssel lép át az eljárás a perfelvételi szakba, míg egyes fentebb kifejtett nézetek szerint ez az ellenkérelem előterjesztésével történik meg.

A Pp. három fontos elemet szabályoz a XI. fejezetben (*Perindítás*): keresetlevelet, kereset közlését (írásbeli ellenkérelem előterjesztésére való felhívás), és a bírósági meghagyást. A XII. fejezetben (*Perfelvételi szak*), az 58. 'a perfelvétel a perfelvételi tárgyalásig' címben pedig már az előterjesztett írásbeli ellenkérelmet követő perfelvételi módokat sorolja fel a törvény (187. §). *Ezzel az írásbeli ellenkérelem a két szak határvonalára kerül.*

Véleményünk szerint az alperesi írásbeli ellenkérelem ezáltal egyfajta választóvonal, hiányával más utat vesz az eljárás – bírósági meghagyás kibocsátása –, előterjesztésével azonban az eljárás átlép a perfelvételi szakba. Az előterjesztésére való felhívás még a perindítás tartalma, tekintettel arra, hogy ez a kereset közlésével egyidejűleg történik, azonban e bírói cselekmény után történik a „váltás”, ha előterjeszti az alperes, akkor megindult a perfelvétel, ha nem, akkor maradunk a perindítás körében a bírósági meghagyás kibocsátásánál. Az alperesi ellenkérelem ezáltal egy fontos - újonnan bevezetett - sarokpontja az elsőfokú eljárásnak.

A Pp. az Értelmező Rendelkezések között az írásbeli ellenkérelmet *perfelvételi iratnak* tekinti, részletes szabályait a perfelvétel iratai között találjuk [7. § (1) bekezdés 16. pont, 199. §]. Itt röviden szükséges kitérni a perfelvételi irat fogalomra. Ezek körét a Pp. taxatív

⁹⁶⁰ Wallacher Lajos: Az elsőfokú eljárás (XI. fejezet). In: Nagy Adrienn és Wopera Zsuzsa (szerk.): *Polgári Eljárásjog I.* Budapest, Wolters Kluwer, 2017. 265. (továbbiakban: Wallacher Lajos 2017a).

meghatározza, ez az *egyik legfontosabb új fogalom*.⁹⁶¹ Ezek speciális beadványok, melyekkel szemben a törvény többletkövetelményeket támaszt, és közös jellemzőjük, hogy a perfelvételi szakban terjeszthetők elő.⁹⁶² A keresetlevél azért került ki e körből, mert azt a perindítás körében terjeszti elő a felperes és nem a perfelvételi szakban.⁹⁶³ A keresetlevél elkülönítése tehát rendszertani, szerkezeti eredetű, melyet az Úppn. kodifikál is. Az új 183. § (1) bekezdés [2021.01.01-től hatályos] kifejezetten kimondja, hogy a felek a jogvita kereteit a *keresetlevélben* és perfelvételi iratban feltüntetett, illetve perfelvételi tárgyaláson tett cselekményeikkel határozzák meg. A normaszöveg szerint és a rendszertani értelmezés szerint tehát az írásbeli ellenkérelem szerkezetileg a perfelvételi szakhoz kerül.

Ugyanakkor számos olyan érv felhozható, melyek az ellenkérelem e tiszta rendszertani elhelyezést elhomályosítják. A perfelvételi nyilatkozat (perfelvételi iratba foglalt írásbeli ellenkérelem szintén ilyennek tekintendő) elmulasztásának vagy hiányos előterjesztésének jogkövetkezménye, hogy a bíróság a rendelkezésre álló peranyag alapján dönt⁹⁶⁴ [183. § (6) bekezdés]. Ezzel szemben – és e mellett – az írásbeli ellenkérelem elő nem terjesztésének szankciója a bírósági meghagyás, mely súlyosabb joghátrány az alperesre nézve. Nem teljeskörű előterjesztésének szankciója pedig a 203. § által felállított negatív megdönthető vélelem. E logika mentén haladva – a súlyosabb szankció miatt – az alperesi ellenkérelem egy „*minősített perfelvételi iratnak*” tekinthető. E megközelítés azonban a rendszertani helyét nem érinti. Megjegyezzük, hogy a bírósági meghagyás kibocsátásakor a bíróság szintén a rendelkezésre álló peranyag alapján dönt, hiszen az alperes a szabályszerűen közölt keresetben foglaltakra nem nyilatkozott, nem terjeszt elő védekezést azzal szemben.

A CKOT egyik állásfoglalása az *ellenkérelmet a perindításhoz sorolja*, sőt nemcsak az ellenkérelem előterjesztését, hanem az előterjeszthetőségének határidejét szintén teljes egészében a perindításhoz sorolja, ahol – szerkezeti okok miatt – a fentebb hivatkozott negatív vélelem és az anyagi pervezetés *még nem alkalmazandó* (CKOT 2019.04.15. 22.). E CKOT állásfoglalás e szerkezeti jellegű értelmezése mellett azt képviseli, hogy az alperes a számára nyitva álló 45 + 45 napos határidőben *kiegészítheti* az ellenkérelmét. Ezt azonban a kommentári irodalom ellenzi, azzal az indokkal, hogy perfelvételi iratot (lásd ellenkérelem) csak a bíróság felhívására terjeszthet elő a fél [203. § (1) bekezdés], vagyis az ellenkérelem

⁹⁶¹ Légrádi István – Virág Csaba – Völcssey Balázs: Értelmező rendelkezések (II. fejezet): In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. I. köt., Budapest, HVG-Orac, 2018. 43. (továbbiakban: Légrádi István – Virág Csaba – Völcssey Balázs 2018).

⁹⁶² Légrádi István – Virág Csaba – Völcssey Balázs 2018. 43.

⁹⁶³ Légrádi István – Virág Csaba – Völcssey Balázs 2018. 43.

⁹⁶⁴ Wallacher Lajos 2017b. 377.

kiegészítése *bírói felhívás nélkül hatálytalan*, a CKOT értelmezése pedig helytelen.⁹⁶⁵ Továbbá, a Pp. megfogalmazása szerint az, hogy egy bizonyos határidőn *belül* terjesztheti elő, nem jelenti azt, hogy azon a határidőn *keresztül* terjesztheti elő, vagyis a helyes értelmezés szerint a határidőn belül egyszer és nem többször.⁹⁶⁶

E jogértelmezési kérdést szintén igyekszik lezárni az Úppn., mely az előkészítő iratok szabályain lazít és megengedi a félnek, hogy előkészítő iratban a bíróság felhívása nélkül szintén előterjeszthessen kereset-, viszontkereset-, illetve *ellenkérelem-változtatást*, valamint ezekkel összefüggésben álló perfelvételi nyilatkozatokat [202. § (2) bekezdés, hatályos 2021.01.01-től]. Az indokolás szerint a gyakorlatban a legtöbb problémát a kereset- és ellenkérelem-változtatás előterjesztése jelenti, amelyet, ha a bíróság nem rendel el további írásbeli perfelvételt, a felek – erre irányuló bírói felhívás hiányában – csak a perfelvételi tárgyaláson tudnak előadni, ez pedig a perfelvételi tárgyalás *elhalasztását eredményezheti*.⁹⁶⁷ Ezzel az ellenkérelem bírói felhívás nélküli megváltoztathatósága megoldódni látszik, azonban a szerkezeti kérdés továbbra is fennmarad, a jogalkotó viszont egyértelműen ismét deklarálja, hogy *az ellenkérelem a perfelvételi szak tartalma*.

Mivel az alperesi ellenkérelem a perfelvétel körébe tartozik, így a perindítás körében csak a felperes nyilatkozik. Véleményünk szerint bizonyos érvek azt támasztják alá, hogy az alperesi ellenkérelem *átkerülhetne a perindítás körébe*. Ez a szerkezeti felosztás azzal indokolható, hogy így a perindítás során a bíróság mindkét féltől már a perfelvételt megelőzően rendelkezne információval, és így nem a perfelvétel kezdő cselekményekor, hanem már a perindítás során el tudná dönteni, hogy a perfelvétel lehetséges módjai közül melyiket válassza. E választási lehetőség a jelenleg hatályos szabályozás szerint szintén fennáll a bíróság számára az alperesi ellenkérelem beérkezése után, de már a perfelvétel során.⁹⁶⁸ További indok, hogy az alperesi ellenkérelmet a Pp. a keresetlevél tükörképének tekinti, és ugyanolyan részletes és szigorú formai és tartalmi követelményeket határoz meg vele szemben. Erre tekintettel *célszerű* lenne a perindítást megtölteni egy felperesi és egy alperesi nyilatkozattal.

A szerkezeti átkerüléssel – végső soron – felvehető az a gondolat, hogy a per létrejöttét az alperesi perbebocsátáshoz (ellenkérelem előterjesztése) lehet kötni, ezzel az ellenkérelemnek perlétesítő jelleget adva. Ezt azzal támasztjuk alá, hogy a keresetlevél és az

⁹⁶⁵ Zsitva Ágnes 2019. 558-559.

⁹⁶⁶ Zsitva Ágnes 2019. 560.

⁹⁶⁷ Úppn. indokolás a 19. §-hoz.

⁹⁶⁸ Wallacher Lajos 2017c. 368-369.

ellenkérelem, mint két kiemelet beadvány hozza létre a felek között a „contradictiot”, vagyis a per. E tudományos gondolatot tovább fűzve ekkor a „*peralapítás*” cím fejezné ki helyesen a felperesi keresetlevelet és az alperesi ellenkérelmet tartalmazó első szakaszt. Ez a megoldás a Tc. elsőfokú eljárását jellemezte.⁹⁶⁹ Azonban fel kell hívni arra a figyelmet, hogy a Tc.-ben a keresetlevél (idézési kérelem) és az alperesi ellenkérelem szerepe és formája teljesen más volt, mint a ma hatályos Pp.-ben. Ehhez a gondolathoz, perszerkezethez a jogalkotó a Pp. kodifikációja során nem tért vissza, és akárcsak az 1952-es Pp., a keresetlevél közléséhez köti a per létrejöttét.

Ha a keresetlevél a hatálybalépéstől kezdődően nem tartozott a perfelvételi iratok közé, azonban annak egyértelműsítésére módosítani kellett a Pp.-t, akkor elképzelhető egy az alperesi ellenkérelmet a perfelvételi irat köréből ténylegesen kiemelő módosítás, mely az ellenkérelem tartalmát és formáját nem, csak annak szerkezeti helyét érinti. A jogalkotó kiemelné a perfelvételi iratok közül, részletes szabályait pedig nem a perfelvétel iratai között, hanem az alperesi írásbeli ellenkérelemnek fenntartott 179. § rendelkezései között helyezné el.

Ugyanakkor ez további perszerkezeti kérdéseket indukál, azáltal, hogy az ellenkérelem nem lenne a perfelvételi szak tartalma, így nem lenne perfelvételi irat, ezért az ott alkalmazandó szankciók és egyéb szabályok nem vonatkoznának rá. Továbbá utalni kívánunk arra, hogy a 179. §-ban szabályozott „írásbeli alperesi ellenkérelem” egy fajtája a 199. § szerinti „ellenkérelemnek”, hiszen a viszontkeresettel szemben a felperesnek szintén e szabályok szerint ellenkérelmet kell előterjesztenie.⁹⁷⁰ Ezáltal az írásbeli alperesi ellenkérelem kiemelése további joganyagnövekedést és szabályozást indukálna.

Ezen érvek élet tompítja, hogy a hatályos rendelkezések szerint a kereset közlésével fogalmilag is létrejön a per, beállnak a perindítás joghatásai, kialakul a háromszereplős perjogi jogviszony.⁹⁷¹ Ezt követően kerül sor az írásbeli ellenkérelemre, mely ekkor már a *létrejött per* cselekménye, nem annak megindító cselekménye. Zsitva Ágnes szerint a kereset közlésének e fontos hatása miatt a perindítás és a perfelvételi szak határa nem is az ellenkérelemhez, hanem *dogmatikailag a kereset közléséhez kapcsolódik*, éppen ezért

⁹⁶⁹ A perbeocsátkozás perlétesítő jellegével összefüggésben lásd a korabeli jogirodalomból, a dolgozatban korábban hivatkozott Plósz Sándor és Tóth Károly írásait.

⁹⁷⁰ Zsitva Ágnes 2019. 546.

⁹⁷¹ Ébner Vilmos 2018. 770.

minden ezzel ellentétes érvelést, mely akár az ellenkérelem előterjesztéséhez vagy annak előterjeszthetőségi határidejéhez köti az átfordulást, helytelennek tart.⁹⁷²

A perindítás fejezetcím pedig a jelen formájában helyesen fejezi ki e szakasz tartalmát, összhangban azzal a fogalomhasználattal, hogy a pert a keresetlevéllel kell megindítani. Továbbá a hatályos rendelkezések szerint a bírósági meghagyással szembeni megfelelően előterjesztett ellentmondás esetén a bírósági meghagyás hatályát veszti és a bíróság az eljárást a *perfelvétel szabályai szerint folytatja* [182. § (3) bekezdés].

5.4.2 A perfelvételi szak az írásbeli ellenkérelem előterjesztését követően, és annak lefolytatási módjai (187. – 193. §, 197. – 198. §)

Amennyiben az ügyet nem kellett átteni, vagy megszüntetni és bírósági meghagyás kibocsátásának sem volt helye, akkor a bíróságnak a perfelvétel módjáról kell határoznia.⁹⁷³

A Pp.-ben a perfelvétel több lehetséges *módon* folytatható le. A bírónak ekkor – a keresetlevél és az ellenkérelem alapján – már jelentős peranyag áll rendelkezésére, mely alapján eldöntheti, hogyan folytatódjon az eljárás.⁹⁷⁴

Ebben az eljárási szakban a Pp. rugalmas kereteket alakít ki és a bíróság kezébe adja a perfelvétel irányítását. Három lehetséges útvonalat, módot ad a perfelvétel lezárásának eléréséhez.⁹⁷⁵ A választási szabadság az eljárás idővonalán a bíróságot az írásbeli ellenkérelem előterjesztését követően illeti meg (187. §). Több alperes esetén a bíróság e kérdésben addig nem dönthet, amíg valamennyi alperessel szemben le nem járt az ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló határidő (CKOT. 2018.11.19. 38.). Puskás Péter szerint „a bíró tehát az adott ügy sajátosságainak figyelembevétele mellett saját belátása alapján három lehetséges út közül választhatja ki azt, amelyik álláspontja szerint a leghatékonyabban segíti elő a perfelvétel mielőbbi lezárását, ezáltal tehát maga dönt a perfelvétel további írásbeli vagy szóbeli menetéről.”⁹⁷⁶

E három lehetséges út: elsőként a további írásbeli előkészítés a perfelvételi tárgyalás előtt, másodikként a perfelvételi tárgyalás kitűzése és végül harmadikként a perfelvételi tárgyalás mellőzése (187. §).⁹⁷⁷ A rugalmas keretek tehát csak e három módot jelentik, egyéb

⁹⁷² Zsitva Ágnes 2019. 546.

⁹⁷³ Puskás Péter 2017a. 399.

⁹⁷⁴ Udvary Sándor 2017. 10.

⁹⁷⁵ Zsitva Ágnes 2017a. 289.

⁹⁷⁶ Puskás Péter 2017a. 399.

⁹⁷⁷ Az Úppn. tartalmi változtatást nem hoz e rendelkezésben, csupán annak megfogalmazásán módosít. A 187. § (1) bekezdés az alábbi szövegrésszel egészül ki: „meghatározza a perfelvétel módját, amely a következő lehet:” és a c) pont „további írásbeli perfelvétel elrendelése perfelvételi tárgyalás nélkül” szövegrész helyébe „a perfelvételi tárgyalás mellőzésével” lép.

alternatívát a Pp. nem kínál fel. A bíróság választási szabadsága tehát abban nyilvánul meg, hogy megválaszthatja a perfelvételi módot, ám *annak tartalmát már nem határozhatja meg*,⁹⁷⁸ továbbá a három perfelvételi mód *nem vegyíthető* (CKOT. 2018.11.19. 37.). Bár a három mód kellő rugalmasságot biztosít, azonban elképzelhető egy negyedik lehetőség, mely szerint a bíróság a második körös iratváltást követően úgy ítéli meg, hogy perfelvételi tárgyalás tartására nincs szükség és erre figyelmezteti a feleket, akik, ha nem kérik, akkor a perfelvétel lezárható az iratváltások alapján. Jelenleg ez a lehetőség nem áll fenn, hiszen a második körös iratváltást követően a perfelvételi tárgyalás tartása kötelező és a vegyítés nem megengedett.

Czoboly Gergely szerint a perek elhúzódásához vezet, ha a jogalkotó merev eljárási környezetet teremt, amelyben a bírói mérlegelésnek nem jut megfelelő szerep és így nem tudja az eljárást az ügy valós szükségleteire szabni.⁹⁷⁹ A merev eljárási keretek között ugyanis az egyszerű ügyeknél szintén végig kell járni egy esetleges hosszas előkészítést, amely indokolatlanul elhúzhatja az eljárást, vagy éppen fordítva, egy bonyolult jogvita nem megfelelő előkészítése esetén a jogvita kereteinek tisztázása elhúzódik, és hátráltatja a per gyors és hatékony lefolyását. Köblös Adél szerint a rugalmasság biztosítása mellett a Pp. igen sok kötöttséggel járó részletszabállyal igyekszik lehetőleg minden, a gyakorlatban felmerülő kérdésre tételes választ adni. Véleménye szerint ennek indoka, hogy hazai viszonylatban a *diszkrecionális jogkör biztosítására csekély igény mutatkozik*, illetve a *jogalkotó bizalomhiánya*.⁹⁸⁰

A perfelvétel lehetséges három módja közül a bíróság csupán kettőben tűz ki *perfelvételi tárgyalást*. Ennek következménye, hogy a Pp. helyesen a *perfelvételi szak* szabályozásakor és elnevezésekor nem használja a *tárgyalás* fogalmat. Ezzel a lépéssel a jogalkotó elmozdítja a perfelvételt a tárgyalás köréből és a főtárgyalási modell jegyében előkészítő funkcióval látja el. Tárgyalásos jellege ezáltal sem szűnik meg, hiszen továbbra is lehetőség van perfelvételi tárgyalást tartani, sőt a Pp. ezt tekinti „általánosnak”, és ettől az egyszerűbb vagy bonyolultabb ügyek tekintetében enged a bírónak mozgásteret.

5.4.2.1 A perfelvételi tárgyalás mellőzése

Az előzőekben kifejtettekből következően a bíróság nem szükségképpen tart perfelvételi tárgyalást. Az írásbeliség erősödésének újabb jele, hogy lehetőség van pusztán iratok alapján

⁹⁷⁸ Völcsy Balázs: A perfelvételi szak jogértelmezési kérdései. *Magyar Jog*, 2020/6. 338. (továbbiakban: Völcsy Balázs 2020).

⁹⁷⁹ Czoboly Gergely 2014. 201.

⁹⁸⁰ Köblös Adél 2017a. 22-23.

lezárni a perfelvételt.⁹⁸¹ Erre akkor van lehetőség, ha a bíróság úgy ítéli meg, hogy a felek a keresetlevélben és az írásbeli ellenkérelemben megtett nyilatkozatokkal a *jogvita kereteit meghatározták*, és az erről szóló értesítést követően 15 napon belül egyik fél sem kérte perfelvételi tárgyalás tartását (197. §). Köblös Adél e perfelvételi utat úgy fogalmazza meg, hogy a Pp. az elsőfokú eljárás általános szabályai között a perfelvételre szintén kiterjeszti a tárgyaláson kívüli elbírálás lehetőségét.⁹⁸² Ilyen esetben a perfelvétel szóbeli lefolytatása elmarad.⁹⁸³

A Konceptió szerint a perelőkészítő szak az írásbeliségen alapul, de a bíróság elrendelheti perfelvételi tárgyalás tartását.⁹⁸⁴ „A bíró – ha az az ügy sajátosságaira tekintettel szükséges és az eljárás szempontjából hatékonyabb előkészítést tesz lehetővé – elrendelheti perfelvételi tárgyalás tartását.”⁹⁸⁵ A Konceptió idézett mondataiból levonható következtetés szerint a bíróság elsődlegesen írásban folytatta volna le a perfelvételt és csak kivételes esetben tűzött volna ki perfelvételi tárgyalást. Ez összhangban áll az írásbeliség fokozott megjelenítésével. A Pp. végleges normaszövege azonban nem tartja elsődlegesnek e perfelvételi utat, a Konceptióban megfogalmazottak ellenére nem priorizálja azt.

Éless Tamás még a T/11900 Javaslattal összefüggésben megfogalmazott aggályai, miszerint a Pp. a perfelvételt írásbeli úton valósítja meg, illetve „gesztusként” tartalmazza, hogy a bíróság perfelvételi tárgyalást tarthat, illetve a felek kérelmére tart⁹⁸⁶ a gyakorlatban *nem valósultak meg*. A jogalkalmazói visszajelzések alapján a bíróságok *ritkán választják* a perfelvételi tárgyalás mellőzésével járó perfelvételi módot. Az Úppn. módosítása e perfelvételi mód választását kívánja előmozdítani, azáltal, hogy a felek, ha azt indokoltnak tartják, *kezdeményezhessék* a perfelvételi tárgyalás mellőzésével történő perfelvételi útvonal alkalmazását.⁹⁸⁷ Az Úppn. által beiktatott rendelkezés szerint a felperes a keresetlevélben, az alperes az ellenkérelemben kezdeményezheti, hogy a bíróság perfelvételi tárgyalás mellőzésével zárja le a perfelvételt [197. § (3) bekezdés, hatályos 2021.01.01-től]. Ezzel megmarad a bíróság döntési kompetenciája e kérdésben, azonban a feleknek lehetőségük lesz ezt a módot *kérni*.

⁹⁸¹ Köblös Adél 2017a. 18.

⁹⁸² Köblös Adél 2017. 297.

⁹⁸³ Puskás Péter 2017. 401.

⁹⁸⁴ Konceptió 2015. 14.

⁹⁸⁵ Konceptió 2015. 15.

⁹⁸⁶ Éless Tamás 2017. 14.

⁹⁸⁷ Úppn. indokolás a 17. §-hoz.

Véleményünk szerint annak oka, hogy a bíróságok ritkán választják e perfelvételi módot az *a bizonytalanság, illetve a korrekciós lehetőségek szűk köre*. A bizonytalanság alatt azt értjük, hogy a pusztán az iratok alapján történő ténybeli és jogi rögzülés eddig nem jellemezte a hazai perjogi gyakorlatot. Az 1952-es Pp. hatálya alatti tárgyalási rendszerben éppen, hogy a több határnap megtartása jelentette a gondot. Ennek egy ellentétes megnyilvánulása lenne, ha a bíróságok azonnal a perfelvételi tárgyalás mellőzéséről tájékoztatnák a feleket. A két megoldás közti „szakadék” áthidalását szolgálja az általánosnak fenntartott másik, perfelvételi tárgyalást is tartalmazó perfelvételi mód. A korrekciós lehetőségek szűk köre alatt azt értjük, hogy a legteljesebb keresetlevél és ellenkérelem alapján, első ránézésre egyszerűnek tűnő jogvitának szintén lehetnek rejtett vagy előre nem látható, iratok alapján nem érzékelhető buktatói. Amennyiben nincs perfelvételi tárgyalás a bíróság erre nem tud rámutatni, ha a felek pedig nem érzékelik ezeket, akkor az érdemi tárgyalási szakban a bizonyítás lefolytatása közben kerülhetnek elő ezek. Ekkor az osztott rendszerből adódó – kivételes – cezúra áttörési korrekciós lehetőségeket kell alkalmazni, melyek külön idő és költségigényes folyamatok, valamint megtörik az eljárás linearitását. Ezek elkerülése, az ettől való „félelem” miatt a bíróságok inkább biztosra mennek és kitűzik a perfelvételi tárgyalást. Amennyiben a jogvita a lefolytatott perfelvételi tárgyalás alapján valóban egyszerű és a bizonyítás nem igényel újabb határnapot, akkor az érdemi tárgyalás azonnal megtartható. Végeredményben egy rövid formális perfelvételi tárgyalás után rögtön át lehet térni az érdemi tárgyalásra.

Ezzel azt állítjuk, hogy a „költség-haszon” elemzés elvégzése során a bíróságok inkább a jól bevált és kevésbé kockázatos utat, perfelvételi módot választják, amely nem teljesen idegen az 1952-es Pp. hatálya alatti gyakorlattól.

A perfelvételi módok vegyítésének tilalma azzal is jár, hogy nincs arra lehetőség, hogy a bíróság további iratok előterjesztésére hívja fel a feleket, ugyanis akkor nem állnak fenn e mód választásának feltételei.⁹⁸⁸ Ekkor az újabb körös iratváltással a bíróság egy másik perfelvételi módot választott, melyben kötelező a perfelvételi tárgyalás tartása.

5.4.2.2 További írásbeli előkészítés a perfelvételi tárgyalás előtt

A további írásbeli előkészítés elrendelése egy újabb körös iratváltást jelent, mely a felperesi *válaszirat* és az alperesi *viszontválasz* formájában jelenik meg (201. §). Ezzel visszaköszönnek a Ptr. fogalmai.⁹⁸⁹ Ez felfogható az írásbeliség erősödésének újabb jeleként.

⁹⁸⁸ Völcsy Balázs 2020. 339.

⁹⁸⁹ Köblös Adél 2017a. 18.

A Pp. lehetővé teszi a perfelvételi tárgyalás előtt a további írásbeli előkészítést, ezzel lényegében az 1952-es Pp. első tárgyalás utáni, tárgyalások közötti írásbeli előkészítését megfordítja és a tárgyalás előtti időszakra helyezi át.⁹⁹⁰

Azzal, hogy a bíróság választja ezt a perfelvételi módot egyúttal azt is jelenti, hogy a feleknek önként nincs lehetőségük további iratok előterjesztésére, kizárólag a bíróság felhívására, illetve, hogy a bíróságnak ezen iratokra való felhívás során kell lefolytatnia az anyagi pervezető tevékenységét.⁹⁹¹ Völcsy Balázs érvelése szerint e perfelvételi út esetén a perfelvételi nyilatkozatok (válaszirat, viszontválasz) mellett előkészítő irat csak a perfelvételi tárgyalás elhalasztását követően lehetséges.⁹⁹² Ezen módosít némileg az előkészítő iratok körében a már fentebb kifejtett Úppn. módosítás.

A perfelvételi tárgyalást a viszontválaszra való felhívással együtt ki kell tűznie a bíróságnak [189. § (5) bekezdés]. Itt szintén jelezni kívánjuk, hogy amennyiben a bíróság e perfelvételi utat választotta, az írásbeli nyilatkozatok után *kötelező a perfelvételi tárgyalás tartása*. Nem lehetséges az, hogy az újabb körös iratváltást követően a bíróságnak mégis az a meggyőződés alakul ki, hogy a perfelvétel elérte a célját és tárgyalás nélkül kívánja lezárni e szakot, melyről a feleket tájékoztatja.

Ezzel összefüggésben utalni kívánunk a Tc. körében Antal József által kifejtett véleményre, mely szerint a jogalkotó nem szabályozhat minden lehetséges esetet, mely a gyakorlatban előfordul, mert akkor a jogszabály túl részletező lenne. Azonban véleményünk szerint a rugalmas eljárási kereteknek lehetőséget kell biztosítaniuk arra, hogy a jogvita alakulását minél gyorsabban nyomon tudja követni a bíróság. Erre jó példa a fentebb jelzett aggály, mely szükségessé tenné a perfelvételi módok közti *átjárási lehetőséget* vagy egy negyedik mód megteremtését.⁹⁹³

A módok közti átjárási lehetőség megteremtése esetén a perrendnek kifejezetten meg kellene engednie azt, vagy a módokat a „különösen az alábbi módokon lehetséges” szövegrésszel kellene felsorolnia. Azzal, hogy a Pp. lehetővé teszi a három módot, egyrészt szabadságot ad a bíróságnak, de egyben meg is köti a kezét e lehetőségekkel.

⁹⁹⁰ Zsitva Ágnes 2017a. 290.

⁹⁹¹ Puskás Péter 2017. 400.

⁹⁹² Völcsy Balázs 2020. 338.

⁹⁹³ Mindazonáltal ez az aggály részben kiküszöbölhető azzal, hogy a feleket a bíróság idézi a perfelvételi tárgyalásra, melyet nyomban lezár és megkezd az érdemi tárgyalást, ha annak feltételei fennállnak.

5.4.2.3 A perfelvételi tárgyalás (191. – 193. §)

Amennyiben sor kerül perfelvételi tárgyalás tartására, akkor e perfelvételi tárgyalásnak *központi szerepe* van az eljárás egészében. Wallacher Lajos szerint „a perfelvételi szak legfontosabb eseménye a perfelvételi tárgyalás.”⁹⁹⁴ Célja nem a jogvita előadása, hanem az előkészített és körvonalazódott jogvitának – minden perbeli szereplő általi – ismeretében való megtárgyalása, tisztázása, a ténybeli és jogi kereteinek véglegesítése, valamint ezek alapján a tárgyalás érdemi (bizonyítási) része irányának és tartalmának végleges kialakítása.”⁹⁹⁵ A perfelvételi tárgyalás célja ezáltal nem különbözik magától a perfelvételi szaknak a céljától. Amiben más, az a *tárgyalás* – a személyes vagy képviselő útján megvalósuló jelenlét mellett történő lebonyolítás – és e módon vagy formában való perfelvételi szak céljára való törekvés. Az első perfelvételi tárgyalásra tehát a felek és a bíróság előzetesen már valamelyest tisztában vannak a jogvita kereteivel, itt kell véglegesíteni azokat.

A perfelvételi tárgyalással összefüggésben szólni kell a mulasztás következményeiről. Amennyiben valamennyi fél elmulasztotta, vagy valamelyik fél elmulasztotta, és a jelen lévő fél nem kérte annak megtartását, akkor a bíróság az *eljárást hivatalból megszünteti* [190. § (1) bekezdés]. A Pp. tehát egyrésztől nem engedi a fél távollétében történő tárgyalás megtartása iránti kérelmet, illetve a mindkét fél általi elmulasztás nem szünetelést, hanem megszüntetést von maga után.⁹⁹⁶ Ellenben, ha a megjelent fél kéri a tárgyalás megtartását, akkor a Pp. szigorú vélelmeket és egy fikciót állít fel. Ezek szerint a mulasztó fél a vele közölteket nem vitatja, egyéb nyilatkozatot nem kíván, illetve nem tud előadni, közöltnek kell tekinteni a megjelent fél által a tárgyaláson előadottakat, végül a perfelvétel bizonyos esetekben lezárható [191. § (2) bekezdés].⁹⁹⁷ Ezek célja, hogy a fél mulasztása ne akadályozza a többi fél és a bíróság perbeli cselekményeinek hatályosulását, ne eredményezhesse a tárgyalás elhalasztását és a mulasztó felet a törvény ne hozza olyan helyzetbe, mintha mulasztása meg se történt volna. Ez ösztönzi a feleket perbeli kötelezettségeik teljesítésére.⁹⁹⁸

A perfelvételi tárgyalás *menetére* a Pp. speciális rendelkezéseket tartalmaz a tárgyalás közös szabályaihoz képest. A valamennyi tárgyalásra irányadó általános, közös szabályt a XIV.

⁹⁹⁴ Wallacher Lajos 2017a. 270.

⁹⁹⁵ Zsitva Ágnes 2017a. 294.

⁹⁹⁶ Puskás Péter 2017a. 403-404.

⁹⁹⁷ Az első két eset vélelem, míg a harmadik fikció. Puskás Péter 2017. 404.

⁹⁹⁸ Zsitva Ágnes 2017a. 292.

Fejezet 68. alcíme tartalmazza. A Pp. szerint a perfelvételi tárgyalás kezdetén a bíróság *összegezi* a jogvita szempontjából lényeges nyilatkozatokat [191. § (1) bekezdés]. A perfelvételi tárgyalás ennek megfelelően a Tc. szabályaival ellentétben⁹⁹⁹ nem a keresetlevél és az ellenkérelem, vagy általában az egyéb iratok ismertetésével, hanem a jogvita szempontjából releváns és lényegesnek tartott nyilatkozatok bíróság által történő összegzésével kezdődik.¹⁰⁰⁰

A perfelvételi tárgyalás során kiemelt jelentősége van az *anyagi pervezetésnek*. Zsitva Ágnes szerint „az összegzés az anyagi pervezetés egyik lényeges megnyilvánulási formája, mivel a felek számára ebből tűnik ki, hogy a bíróság miként és miben látja jogvitájukat, mit tart lényegesnek, miben látja az ellentéteket és a még tisztázatlan dolgokat.”¹⁰⁰¹ Puskás Péter szerint további jelentősége ennek az összegzésnek, hogy a felek és a bíróság egyaránt meg tudnak győződni arról, hogy nincsenek köztük félreértések, helyesen értelmezik egymás nyilatkozatait és a felek jogérvényesítési szándékait.¹⁰⁰² A bíróság e tevékenysége során nem dönti el a jogvitát – hiszen a döntés és annak indokolása maga az ítélet – pusztán a felek tudomására hozza az álláspontját, segít tisztázni a jogvita ténybeli és jogi kereteit.

A perfelvételi tárgyalás menetének szabályai között megjelenik a *rejtett cezúra* intézménye. Az 1952-es Pp.-ben meglévő alaki és érdemi védekezés eldöntési sorrendjét szabályozó, bizonyos tekintetben cezúrának tekinthető szabály a Pp.-ben tovább él. E szerint, ha az alperes az ellenkérelmében az eljárás megszüntetését kérte, és erről a bíróság még nem határozott, a bíróság először ebben a kérdésben tárgyal és határoz. A bíróság a megszüntetés iránti kérelem tárgyalása mellett elrendelheti az érdemi védekezés vonatkozásában is a perfelvétel folytatását [191. § (2) bekezdés].

A perfelvételi tárgyalás kezdetén alkalmazott bírói összegzést követően a bíróság felhívja a feleket a *perfelvételi nyilatkozataik előadására*, vagy ezek előadására *lehetőséget biztosít* [191. § (3) bekezdés]. E tevékenység szintén az anyagi pervezetés körébe tartozik. A bíróság aktívan közreműködik a peranyag mielőbbi rendelkezésre bocsátásában. A bíróság ösztönzi a feleket, hogy tegyék meg a nyilatkozataikat. Az anyagi pervezetésnek arra kell alkalmasnak lennie, hogy a bíróság előmozdítsa azt, hogy a felek a nyilatkozataik hibáit kiigazítsák, és hogy a felek nyilatkozatai minden a per elbírálása szempontjából lényeges

⁹⁹⁹ Valamint az 1952-es Pp. első tárgyalásával ellentétben.

¹⁰⁰⁰ Puskás Péter 2017a. 405-406.

¹⁰⁰¹ Zsitva Ágnes 2017a. 294.

¹⁰⁰² Puskás Péter 2017a. 406.

körülményre kiterjedjenek.¹⁰⁰³ Az előzőekben kifejtettekből következően, ha a felek és a bíróság számára tisztázódtak a jogvita ténybeli és jogi keretei, azaz teljesült a perfelvétel célja, akkor ezen eljárási szak betöltötte a perrendben elfoglalt szerepét és az eljárás tovább léphet a következő szakba. Azonban ezeket a kialakult kereteket szükséges rögzíteni és „véglegesíteni” a perkoncentráció és a hatékonyság érdekében.

5.4.3 Keresetváltogatás a perfelvételi szakban (185. §)

A keresetváltogatás szabályozásakor a két végső álláspont – a teljes tiltás és a teljes megengedés – között a megfelelő egyensúly megtalálása a jogalkotó számára nem könnyű feladat. Az előbbi új pereket, míg az utóbbi a per időtartamának növelését eredményezi. Ennek eldöntése perökonómiai kérdés.¹⁰⁰⁴ Udvary Sándor a keresetváltogatásra vonatkozó fogalmi, tartalmi és időbeli korlátozások közti választási lehetőséggel kapcsolatban kifejti, hogy a jogalkotó döntött. Az eljárásjogi logika mentén azt a célt kívánja elérni, hogy az egyedi perek legyenek hatékonyak, amely azt indikálja, hogy ami korábban keresetváltogatással megoldható volt egy peren belül, az most új pert fog eredményezni.¹⁰⁰⁵ E döntés miatt is, ahogy bármely másik perrendi szabály miatt is, a törvénynek bírnia kell a kritikát.¹⁰⁰⁶

A keresetváltogatás szabályozása, így annak mikéntje, szigorúsága, enyhesége Wallacher Lajos szerint nem az osztott szerkezet szükségszerű következménye.¹⁰⁰⁷ Az azonban az osztott szerkezetű tárgyalás következménye, hogy a jogalkotó a keresetváltogatás megengedhetőségét a két szak közötti *cezúrához köti*. A Pp. a perfelvételt lezáró végzés meghozatalának időpontját követően csak kivételesen engedi meg a keresetváltogatást.¹⁰⁰⁸ A Pp. nem korlátozza, hogy a fél a perfelvétel lezárásáig hányszor terjeszthet elő keresetváltogatást tartalmazó nyilatkozatot (KKT. 72.). A perfelvételt lezáró végzés, mint cezúra tehát főszabályként a keresetváltogatás *időbeli*, vagy tárgyalásszerkezeti korlátozása. Emellett azonban szükséges szólni a *tartalmi* korlátról is. A perfelvételi szakban a keresetváltogatás még széles körben megengedett, annak egyetlen érdemi korlátja, hogy a keresetnek ugyanabból a ténybeli és jogi alapból vagy azzal összefüggő jogviszonyokból kell erednie, mint az eredeti keresetnek [185. § (1) bekezdés]. Puskás Péter szerint ezzel a

¹⁰⁰³ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 327.

¹⁰⁰⁴ Wallacher Lajos 2017. 531.

¹⁰⁰⁵ Udvary Sándor 2017a. 17.

¹⁰⁰⁶ Vö.: Udvary Sándor 2017a. 14.

¹⁰⁰⁷ Wallacher Lajos 2017. 531.

¹⁰⁰⁸ Zsitva Ágnes 2017a. 286.

szabályozás lényegében e tekintetben nem változik az 1952-es Pp.-hez képest.¹⁰⁰⁹ E szabadságnak az indoka, hogy ha a jogvita előterjesztése és fejlődése során a fél e szakban belátja esetleges tévedését, akkor legyen lehetősége annak korrigálására.¹⁰¹⁰

A Pp. az igazi változást a keresetváltoztatás fogalmában, annak kiterjesztésében hozta. A hatálybalépéskori normaszöveg keresetváltoztatásnak tekintette, ha a fél a keresetével összefüggésben előadott korábbi tényállításához képest *eltérő vagy további tényre* hivatkozik, jogállításához, illetve jogi érveléséhez képest *eltérő vagy további érvényesíteni kívánt jogot állít*, illetve jogi érvelésre hivatkozik, vagy kérelméhez képest a *kérelem*, illetve annak valamely része *összszerszerűségét vagy tartalmát megváltoztatja*, vagy *további kérelmet* terjeszt elő [7. § 12. pont, hatályos 2020.12.31.-ig]. E fogalom a keresetlevél érdemi részében foglaltak (jogállítás, tényállítás, jogi érvelés, kérelem) bármely elemének változtatását jelölte.

Éless Tamás véleménye szerint a keresetváltoztatás időbeli korlátozása önmagában még nem jelent gondot, azonban annak T/11900 Javaslat (majd Pp.) szerinti újra-definiálása igen.¹⁰¹¹ Ezzel összefüggésben – véleménye szerint – a legnagyobb gond, hogy a keresetváltoztatás definíciója olyan széles, hogy bármely további tényállítás vagy jogi érvelés keresetváltoztatásnak minősül és a perfelvételt követően kizárásra kerül. E kizárásnak és így az eventualitás erősödésének következménye, hogy az ítékezés ténybeli állását eltávolítja a valóságtól.¹⁰¹²

E szélesre szabott keresetváltoztatás fogalmon a joggyakorlat megpróbált szűkíteni. A keresetben előadott tényállástól való eltérés vagy újabb tény előadása akkor minősül keresetváltoztatásnak, ha az új tények magára a keresetet közvetlenül megalapozó, azaz *releváns és elsődleges* tényekre vonatkoznak (KKT. 73.). Csak a releváns, elsődleges tények megváltoztatása vagy ilyen tények előadása minősül keresetváltoztatásnak, a nem releváns tények előadása nem keresetváltoztatás (CKOT. 2019.04.15. 11.).

Az Úppn. *kiveszi a tényállításhoz kapcsolódó eltérő vagy további tényre való hivatkozást a keresetváltoztatás fogalma alól*. Az indokolás szerint e pont indokolatlanul lassította a pereket, illetve jogértelmezési problémákat okozott.¹⁰¹³ A Pp. által korábban tiltott új vagy eltérő tények felhozásának kizárása tehát indokolatlan teherként jelentkezett az eljárás során.

¹⁰⁰⁹ Puskás Péter 2017a. 397.

¹⁰¹⁰ Puskás Péter 2017a. 397.

¹⁰¹¹ Éless Tamás 2017. 16.

¹⁰¹² Éless Tamás 2017. 16-17.

¹⁰¹³ Úppn. indokolás az 1. §-hoz.

Ennek enyhítésére szolgált az a joggyakorlat, mely elkezdte kategorizálni a tényeket elsődleges, és másodlagos tényekre, továbbá csak az elsődleges tények vonatkozásában beállt változtatást értékelte keresetváltoztatásnak.¹⁰¹⁴ Ezt rögzítette az imént hivatkozott KKT. és CKOT. állásfoglalás. E kategorizálás az Úppn. indokolása szerint további jogértelmezési problémákhoz vezet, mert a felek vagy a bíróság eltérően ítélni meg egy tényállításnak a jogvita eldöntése szempontjából a relevanciáját. A joggyakorlat egységesítése és a jogértelmezési viták lezárása szükségessé teszi a kereset- és ellenkérelem-változtatás fogalmából a tényállítások megváltoztatásának elhagyását.¹⁰¹⁵

5.4.4 A perfelvétel lezárása, a percezúra (194. §)

Az osztott szerkezetű tárgyalás (szükségszerű) eleme a két szak – az állítási és a bizonyítási – közé beiktatni egy választóvonalat, melynek célja perrendenként, modellenként eltérő. A Pp. esetén ez a cél a két szak keveredésének megakadályozása, illetve az, hogy az állítási (perfelvételi) szakban megtett nyilatkozatok rögzüljenek és azok a későbbiekben már csak bizonyos megkötésekkel legyenek megváltoztathatók.

Ez a választóvonal a *percezúra*, melynek megnyilvánulási formája a Pp.-ben a bíróság perfelvételt lezáró – nem fellebbezhető, pervezető – végzése, melynek csak a perfelvétel lezárásának tényét kell tartalmaznia.¹⁰¹⁶ Pervezető jellege ellenére ahhoz a bíróság kötvén van, azt nem változtathatja meg.¹⁰¹⁷

Azt a lehetőséget és álláspontot, mely szerint a perfelvételt lezáró végzés rögzítse a perfelvétel tartalmát, akár a felek által benyújtott záróbeadványok, akár a bíróság által tett összefoglaló keretében – a dolgozatban hivatkozott nemzetközi példák nyomán – támogatható álláspontnak tartjuk. Ez egyik oldalról nagyban segítené a per további menete alatt a perfelvétel körében összegyűlt peranyag áttekinthetőségét. Másik oldalról viszont újabb peranyag keletkezne, melynek a helyessége és teljessége kérdéses. Továbbá felmerül a kérdés, hogy ami az összefoglalóból kimaradt és amit tartalmaz, azok milyen viszonyban állnak egymással. Amennyiben nincs eltérés a két halmaz megítélésben, akkor az összefoglaló felesleges, amennyiben azonban a benne foglaltak prioritizálásra kerülnek a továbbiakban, akkor az szükségképpen felveti a *hiba* lehetőségét, mely indukálja a jogorvoslatot.

¹⁰¹⁴ Úppn. indokolás a 23. §-hoz.

¹⁰¹⁵ Úppn. indokolás a 23. §-hoz.

¹⁰¹⁶ Wallacher Lajos 2017b. 388.

¹⁰¹⁷ Zsitva Ágnes 2017a. 298.

Véleményünk szerint a jelenleg fennálló helyzet és jogalkotói döntés helyes. A jogalkotó számolva az imént jelzett aggályokkal és további szabályozási tárggyal *elzárkózott e kérdéskör megnyitásától*. A döntés mellett szól, hogy – habár a kodifikáció alatt fontos tudományos terület volt ez – a hatálybalépés óta eltelt idő alatt kialakult joggyakorlat és tudományos irodalom nem foglalkozott kiemelten e területtel, sőt a jelentős változásokat hozó Úppn. sem törte meg ezt a szabályozást, így jelenlegi formájában egyelőre időtállóan mutatkozik a szabályozás.

Wallacher Lajos szerint perfelvételt lezáró végzés jelen formájában nem teremt jogbiztonságot. A percezúra ugyanis nem tartalmazza a felek kérelmeit, jog- és tényállításait, bizonyítási indítványait, így ezeket a felek írásbeli nyilatkozataiból és a tárgyalási jegyzőkönyvekből lehet majd utólag „összerakni”.¹⁰¹⁸ Éless Tamás szerint szintén – még a T/11900 Javaslattal kapcsolatban megfogalmazottan – a szabályozás egyik hibájaként értékeli, hogy a perfelvételt tartalmilag nem zárja le. Az iratok egymásra halmozása nyomán előálló peranyagban a feleknek és a bíróságnak is jelentős nehézséget okozhat, hogy megtalálják az adott állítás vonatkozásában, hogy korábban történt-e arra utalás, vagyis a perfelvételnek tárgyát képezte-e.¹⁰¹⁹

A bíróság e határozatával lezárja a perfelvételt, vagyis *rögzíti* a jogvita ténybeli és jogi kereteit. „A perfelvétel lezárását követően korlátozott, azaz csak a törvény által meghatározott esetekben és feltételekkel van helye a kereset- és ellenkérelem változtatásának, bizonyíték csatolásának, bizonyítási indítványnak.”¹⁰²⁰ Fontos hangsúlyozni, hogy a *bizonyítási indítvány előterjesztése* perfelvételi nyilatkozatnak minősül (183. §), így annak előterjeszhetőségének idejét a percezúra lezárja, ezáltal rögzíti a bizonyítási indítványokat és a bizonyítékok körét.¹⁰²¹

Azzal, hogy egy ponton a bíróság lezárja az állítási szakot, a percezúrához prekluzív hatást társít, eljárási kizárást alkalmaz. Ez azt jelenti, hogy kizár a perből bizonyos (további) cselekményeket. Ebből kifolyólag kellő körültekintéssel kell eljárnia a feleknek, hiszen fokozott felelősséggel tartoznak a per tárgyi, valamint személyi kereteinek meghatározásáért. Szabó Imre szerint felelősségük az érdemi perbeli nyilatkozatok érdemi szakban történő előterjeszhetőségének kizárásában jelenik meg.¹⁰²²

¹⁰¹⁸ Wallacher Lajos 2017. 571.

¹⁰¹⁹ Éless Tamás 2017. 16.

¹⁰²⁰ Zsitva Ágnes 2017a. 299.

¹⁰²¹ Nagy Adrienn: Új jogintézmények a polgári perbeli bizonyítás szabályozásában. *Jogtudományi Közlöny*, 2018/1. 1. (továbbiakban: Nagy Adrienn 2018).

¹⁰²² Szabó Imre 2017. 381.

Már a perfelvétel során szükség van arra, hogy meghatározásra kerüljön, rögzüljön a jogvita tény és jogalapja. Ennek érdekében a perfelvételi szak kap hangsúlyosabb szerepet.¹⁰²³ A per tárgyi kereteinek rögzítése mellett a percezurának szintén szerepe van a per személyi kereteinek rögzítésében, ez és benne a per mellékszereplői meghatározásának időbeli rögzülése is a per észszerű időn belüli eldöntését szolgálja.¹⁰²⁴

Wallacher Lajos szerint ez a felosztás akkor tudja betölteni a funkcióját, ha az kötelezésekkel és tiltásokkal van körülbástyázva, azaz a felek a megosztás határvonalait nem léphetik át tetszésük szerint. Az egyes perszakokban elvégzendő cselekmények – kivételektől eltekintve – utóbb nem végezhetők el.¹⁰²⁵ Wallacher Lajos szerint e tiltásokkal a Pp. célja, hogy a bizonyítást célirányossá tegye, kacsringóit lemetsze, és ezzel a per időtartamát rövidítse, költségeit csökkentse.¹⁰²⁶

Vitvindicis Mária és Wopera Zsuzsa szerint a preklúziós szabályok alkalmazása nem eredményezheti az eljárás rugalmatlanságát, nem vezethet perújítási eljárások tömegéhez: *egyensúly teremtése szükséges.*¹⁰²⁷ Herédi Erika szerint a preklúziókkal elérni kívánt cél az, hogy minél előbb véglegesen rögzültnek lehessen tekinteni a jogvita kereteit és tartalmát, ezt követően a rögzült állítások és bizonyítási indítványok alapján az eljárási cselekvések már csakis a bizonyításra fókuszáljanak, az érdemi döntés meghozatala iránt.¹⁰²⁸

A preklúziós joghatás alkalmazása fontos eszköz a bíróság kezében. A bíróság az alaki és anyagi pervezetés eszközeivel a per alakítója, formálója. Az alapelvi szinten megfogalmazott perkoncentráció és bírói közrehatás elveiből is következően a bíróságra nagy felelősség hárul a perek hatékony menedzselését illetően.

A bíróság oldaláról nagyfokú gondosságot igényel e percezúra meghúzása, hiszen az eljárásjognak nem lehet célja, hogy a felek között létező vitapontokat rekesszen ki a jogvitából.¹⁰²⁹ Az viszont célja lehet, hogy a koncentrált eljárás keretében a jogvita kereteit ne engedje szétcsúszni, és az eljárási cselekmények végzéséhez észszerű határidőket követeljen meg, ezzel megakadályozva a jogvita elhúzódását.

A percezúra – előbbieken kifejtett – preklúziós hatása miatt alkalmazásának két fontos feltétele van. Egyrészt a felek megtették a perfelvételi nyilatkozataikat, de legalábbis arra

¹⁰²³ Wallacher Lajos 2017b. 375.

¹⁰²⁴ Herédi Erika 2018. 119.

¹⁰²⁵ Wallacher Lajos 2017. 531.

¹⁰²⁶ Wallacher Lajos 2017. 530.

¹⁰²⁷ Vitvindicis Mária- Wopera Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás koncepciójának sarokkövei. *Fontes Iuris*, 2015/1. 51.

¹⁰²⁸ Herédi Erika 2018. 118.

¹⁰²⁹ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 347.

lehetőségük volt, másrészt a tárgyalás elhalasztásának nincs törvényes oka.¹⁰³⁰ A félnek (és jogi képviselőjének) tehát a perfelvételi szakban fokozott a felelőssége abban a tekintetben, hogy teljeskörűen és mindenre kiterjedően megtegye a perfelvételi nyilatkozatait, hiszen a perfelvételt lezáró végzés meghozatala után már csak kivételes esetben van erre lehetőség. Amennyiben a perfelvételi tárgyaláson a jogvita szempontjából lényeges nyilatkozatok bírói összefoglalásának a felek további előadása ellentmond, a bíróság akkor jár el helyesen, ha a perfelvétel lezárása előtt felhívja a feleket végleges álláspontjuk összefoglalására, majd ennek eredményét megfelelő részletességgel a jegyzőkönyvbe foglalja (KKT. 15.).

Köblös Adél szerint a Pp. szabályai meglehetősen szigorúnak tekinthetők, így véleménye szerint kialakulhat a finn példához hasonló fejnehéz (*front loaded*) perstruktúra. Ugyanakkor elismeri, hogy nem minden a szabály, legalább annyira fontos a szabályok értelmezése és a helyes bírói gyakorlat kialakítása. Kiemeli, hogy különös jelentősége lehet az *önhiba* fogalmának és tartalmának a meghatározása a visszaélésszerű perelhúzó, hanyag féli magatartás kiszűrése során.¹⁰³¹

5.4.4.1 A perfelvétel kereteinek módosítása

A tárgyalás megosztása, az egyes szakok elválasztása nem lehet abszolút. Udvary Sándor a percezúrával, azaz egy szigorú preklúziós szabállyal összefüggésben kiemeli, hogy egy fegyelmezett eljárásban szükség van arra, hogy a felek el legyenek zárva a késedelmes tényelőadásoktól és bizonyíték előterjesztéstől.¹⁰³² Azonban kiemeli, hogy a szabályoknak elég rugalmasnak kell lenniük ahhoz, hogy a nem kívánt következményeket (mellékhatásokat) el tudja kerülni. Ezért be kell építeni a perrendbe olyan szabályokat, melyek kivételesen engedik a percezúra áttörését. Ennek mércéjét teoretikusan úgy fogalmazza meg, hogy „amikor az igazság úgy kívánja” (*when justice so requires*) meg kell engedni a feleknek, hogy például új bizonyítékot terjesszenek elő.¹⁰³³

Nagy Adrienn szerint a rugalmasságot, a szakok közti kivételes átjárhatóságot a bizonyítás területén *az előzetes és az utólagos bizonyítás biztosítják*. „Az előzetes bizonyítás jogintézménye biztosítja azt, hogy a törvényben meghatározott okok fennállása esetén bizonyítás foganatosítására sor kerülhessen korábban, a perfelvételi szakban is (vagy akár még a perindítás előtt), illetve az utólagos bizonyítás teszi lehetővé azt, hogy a felek az érdemi tárgyalási szakban, vagy korlátokkal ugyan, de a másodfokú eljárásban is

¹⁰³⁰ Zsitva Ágnes 2017a. 298.

¹⁰³¹ Köblös Adél 2017a. 23.

¹⁰³² Udvary Sándor 2017b. 24.

¹⁰³³ Udvary Sándor 2017. 24.

terjeszthessenek elő bizonyítási indítványt, vagy bocsássanak bizonyítékot rendelkezésre.”¹⁰³⁴

Wallacher Lajos szerint ez a szétválasztás nem lehet teljesen merev, mert lehetséges, hogy az érdemi szakban következnek be olyan események, amelyek indokolják a korlátozás feloldását.¹⁰³⁵ Ezért a Pp. részletesen rendelkezik azokról az esetekről, amikor a perfelvételt lezáró végzés után szintén lehetőség van olyan eljárási cselekményt tenni, amelyet egyébként e végzés előtt kellett volna megtenni. Ilyen esetek megvalósulásakor hívható életre a *kereset- és ellenkérelem-változtatás*, az *utólagos bizonyítás*, és az újonnan bevezetett *új tényállítás*. Ezek az eljárási cselekmények egy *kérelmezési-engedélyezési* rendszerben történhetnek, illetve az utólagos bizonyítást a félnek kérelmeznie kell a bíróságtól. Wallacher Lajos szerint ez a szabályozás első ránézésre túlzó adminisztratív terhet róhat a felekre és a bíróságra, azonban vitathatatlan haszna, hogy jogbiztonságot teremt. Az adminisztratív terhekből a felek között eljárásjogi részviták adódhatnak abból, hogy a másik fél által tett nyilatkozat például keresetváltogatásnak minősül-e.¹⁰³⁶

A perfelvételi és érdemi tárgyalási szakok szétválasztásából következő tilalmak és korlátozások részleges feloldása cizellált szabályozást kíván.¹⁰³⁷ Wallacher Lajos indokolása szerint erre a terjedelmes szabályozása azért van szükség, mert a Pp. osztott perszerkezetet alkalmaz, melynek csak akkor van értelme, vagyis az előnyei csak akkor érvényesíthetők, ha a korábbi perszakban végzendő percselekményeket a későbbi perszakban már nem lehet teljesíteni.¹⁰³⁸

E szabályok célját ismételten szükséges hangsúlyozni. A perfelvétel során rögzült kereteket csak kivételes, és a Pp. által megengedett módon lehet változtatni, kiegészíteni, megtartva ezzel a per koncentrált és lineáris menetét, és fenntartva a szigorú preklúziók hatásait. A perfelvétel keretein történő bárminemű módosítás kérelmezésének, engedélyezésének nem kellően pontos szabályozása lehet a hátránya a Pp. által alkalmazott osztott szerkezetnek. Wallacher Lajos szerint „árnyoldala ennek a szabályozási megoldásnak, hogy eljárásjogi jellegű rész-jogvitákat generálhat az egyes részletszabályok alkalmazásáról, illetve számottevő adminisztratív terheket keletkeztet.”¹⁰³⁹

¹⁰³⁴ Nagy Adrienn 2018. 1.

¹⁰³⁵ Wallacher Lajos 2017a. 281.

¹⁰³⁶ Wallacher Lajos 2017. 531.

¹⁰³⁷ Wallacher Lajos 2017a. 281.

¹⁰³⁸ Wallacher Lajos 2017a. 281.

¹⁰³⁹ Wallacher Lajos 2017a. 281.

5.4.5 Áttérés az érdemi tárgyalásra (196. §)

A perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően a bíróság alaki pervezető tevékenysége körében – az ügy körülményeihez igazodóan, abban az esetben, ha szükséges az érdemi tárgyalás megtartása – dönt az eljárás további menetéről. A Pp. – ahogy az a perfelvétel menetének meghatározásának három módjánál szintén látható volt – rugalmas eljárási kereteket igyekszik teremteni, hogy a pert minél inkább az ügy körülményeihez igazodóan lehessen lefolytatni. Így itt szintén több lehetőség kínálkozik a per folytatására. Ennek keretében lehetőség van arra, hogy bíróság a perfelvételi tárgyalást követően az érdemi tárgyalást nyomban megtartsa, vagy kitűzze az érdemi tárgyalás időpontját. Ha a bíróság nyomban megtartja az érdemi tárgyalást, akkor erről nem kell külön végzést hoznia, elegendő a feleket az áttérésről tájékoztatni és ezt jegyzőkönyvbe foglalni (CKOT. 2019.04.15. 21.).

Ezzel a jogalkotó a dogmatikai felosztás szerinti *vegyes tárgyalási rendszer* irányába mozdítja el a perrendet. Az érdemi tárgyalás azonnali megtartására akkor van lehetőség, ha bizonyításra nincs szükség, vagy a bizonyítási eszközök rendelkezésre állnak, illetve a szükséges bizonyítás lefolytatható.¹⁰⁴⁰ Ennek az eljárásjogi lehetőségnek a megteremtésével a Pp. kiküszöböli az osztott szerkezet ellen legtöbbet hivatkozott érvet, mely szerint e szerkezet túl merev kereteket teremt és (némely ügyekben szükségtelenül) legalább két megjelenésre kötelezi a feleket.

Az érdemi tárgyalás azonnali megtartása – amennyiben lehetséges – mellett szól továbbá, hogy a felek és a bíróság a perfelvételi tárgyalás során foglalkoztak az üggyel, nem kell azt az iratokból feleleveníteni napok, hónapok múlva, hanem közvetlenül van lehetőség az érdemi kérdések tárgyalására. Az alapos perfelvételi tárgyalást követően célszerű megőrizni annak eredményeit, ezért érdek fűződik ahhoz, hogy a főtárgyalás (érdemi tárgyalás) mielőbb megtartásra kerüljön.¹⁰⁴¹ Ugyanakkor, ha az ügy körülményei azt kívánják, a bíróság az érdemi tárgyalást későbbi időre tűzi ki, és arra megidézi a feleket.

5.5 Az érdemi tárgyalási szak fogalma és tartalma

A terminológia szintén nem ismeretlen a magyar perjogban, a Tc.-ben „érdemleges tárgyalás” néven volt ismert. Ott az érdemleges jelző szintén egyenes következménye volt az alkalmazott tárgyalási szerkezetnek. A perfelvétel (peralapítás) során főszabályként csak

¹⁰⁴⁰ Zsitva Ágnes 2017a. 299.

¹⁰⁴¹ Varga István – Éless Tamás (szerk.) 2016. 346.

a per létrejöttének kérdését vizsgálták, az érdemleges tárgyalás szolgált a bizonyítékok és nyilatkozatok véglegesítésére és a bizonyítás lefolytatására. Az 1952-es Pp. szintén használta a fogalmat. Az érdemi jelző szinte azonos tartalommal bírt, mint a Tc.-ben, ekkor került sor a jogvita tisztázására és a jogkérdések eldöntésére. Az egységes tárgyalási szerkezet miatt a perelőfeltételek, pergátló kifogások és az érdemi kérdések elintézése nem volt élesen elválasztva. Az érdemi tárgyalás fogalom szolgált a funkcionális tagolás alapjául. A Pp. tárgyalási szerkezetével összefüggésben felmerülhet a kérdés, hogy mitől érdemi az érdemi tárgyalás? Álláspontunk szerint – akárcsak a perfelvétel – indokolt a fogalom használata, de jogos a felvetés, hogy ha a tudomány és a gyakorlat az elsőfokú eljárás súlypontjának a perfelvételt tartja, akkor nem eltúlzott-e ezt a szakot érdeminek nevezni. A korábban hivatkozott magyar perjogi tudományos irodalom szintén e fogalommal írja le ezt a szakot. Ahogy a perfelvételnél szintén jeleztük, egy teljesen új (parttalan) fogalmat nem szerencsés bevezetni, ha már van egy korábban bevett elnevezés. Azt azonban tisztázni kell, hogy az egyes fogalmaknak mi a szerepe és funkciója, hogy a joggyakorló közönség számára is egyértelmű legyen a modell szabályozása.

A Pp.-ben szűkebb az érdemi tárgyalási szak tartalma és szerepe, mint a Tc.-ben vagy az 1952-es Pp.-ben, itt „csak” a bizonyítás felvétele és lefolytatása, valamint a jogvita eldöntése zajlik. A tény és jogállítások, valamint a bizonyítási indítványok és bizonyítékok előterjesztése – főszabály szerint – itt kizárt. A jogvita kereteinek meghatározása és ezáltal az eljárás súlypontja a perfelvételre helyeződik.¹⁰⁴²

Az alperes érdemi ellenkérelmének előterjesztése nem azonos az érdemi tárgyalás megkezdésével.¹⁰⁴³ Varga Edit szerint „az érdemi tárgyalás megkezdése a tényállás felderítéséhez szükséges első eljárási cselekményhez köthető, ez pedig a bizonyítási eljárás perfelvételi szakban rögzült kereteinek – a perfelvételt lezáró végzésnek – megfelelő lefolytatásának, a kereset érdemi megalapozottsága vizsgálatának kezdete.”¹⁰⁴⁴

Az érdemi tárgyalás legfontosabb *tartalma* – amit a Pp. normaszövege is kifejezésre juttat – hogy a jogvitának a perfelvétel során meghatározott keretei között a bíróság bizonyítást folytat le és eldönti a pert. A fél az érdemi tárgyalási szakban csak *e törvényben meghatározott esetben* tehet vagy változtathat meg perfelvételi nyilatkozatot [214. § (1) - (2) bekezdés]. A jogvita keretei – főszabály szerint – már tisztázódtak és rögzültek, rögzítette

¹⁰⁴² Udvary Sándor 2017a. 14-15.

¹⁰⁴³ Varga Edit: Érdemi tárgyalási szak (XIII. fejezet). In: Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári Eljárásjog I.*, 3. kiad., Budapest, HVG-Orac, 2017. 442. (továbbiakban: Varga Edit 2017).

¹⁰⁴⁴ Varga Edit 2017. 442.

azt a bíróság perfelvételt lezáró végzése. Emiatt az érdemi tárgyalási szakban perfelvételi nyilatkozat már csak törvényben meghatározott esetben és feltételekkel tehető vagy változtatható meg.¹⁰⁴⁵ Zsitva Ágnes szerint a félnek ugyanis a törvény által megszabott eljárási szakban kell az ide tartozó perceselexményeit megtenni, az eljárásjogi mulasztás eljárásjogi következményét a mulasztó félnek kell viselnie.¹⁰⁴⁶ Az eljárási szak, ahol a perfelvételi nyilatkozatokat meg kellett tenni, az a perfelvétel. A mulasztás következménye, hogy az érdemi szakban már – főszabály szerint – nem terjeszthető elő újabb perfelvételi nyilatkozat.

Az Úppn. kiegészíti egy (3) bekezdéssel e paragrafust, mely az *új tényállításokra* vonatkozik, így az érdemi tárgyalási szak fogalma egy új elemmel bővül. Új tényállításnak akkor van helye az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig, ha a fél olyan tényre hivatkozik, amely önhibáján kívül, a perfelvételt lezáró végzés meghozatala után a) jutott tudomására, illetve következett be, vagy b) tudomására jutó, illetve bekövetkező tényre tekintettel válik a per eldöntése szempontjából jelentőssé [214. § (3) bekezdés, hatályos 2021.01.01-től]. Ezzel a módosítással a jogalkotó reflektál a már fentebb kifejtett kereset és ellenkérelem-változtatás tartalmának megváltozása körében történt módosításra.¹⁰⁴⁷ Továbbá, ha az új tények felhozása nem eredményez kereset vagy ellenkérelem-változtatást, akkor annak megengedhetősége felől nem az érdemi tárgyalási szak során megengedett kereset és ellenkérelem-változtatás szabályainak alkalmazásával dönt a bíróság (215–216. §), hanem az új szabályozást kíván. A módosítást és az önálló szabályozást az is indokolja, hogy az új tényállítás nem minden esetben eredményez kereset vagy ellenkérelem-változtatást, illetve utólagos bizonyítást.¹⁰⁴⁸ Ezzel tovább bővül a már hivatkozott *kérelmezési- engedélyezési rendszer*.

5.6 A perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések

A perfelvételi tárgyalás menetének különös szabályairól már a perfelvételi tárgyalás szabályainál szóltunk (191. §). A Pp. azonban a „perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések” (e címben a továbbiakban: közös szabályok) között tartalmazza a *tárgyalás menetének általános szabályait*. A jogalkotó itt helyezi el a tárgyalás

¹⁰⁴⁵ Zsitva Ágnes 2017a. 322.

¹⁰⁴⁶ Zsitva Ágnes 2017a. 322.

¹⁰⁴⁷ Úppn. indokolás a 23. §-hoz.

¹⁰⁴⁸ Úppn. indokolás a 23. §-hoz.

közös szabályait azzal az indokkal, hogy így csak egyszer kell szabályozni, ezáltal szép időrendben épül fel az eljárás a perindítástól a perfelvételen át, az érdemi tárgyalásig.¹⁰⁴⁹ Maga a tárgyalás – mint a felek és a bíróság nyilvános ülése – ugyanazon eljárási rendben zajlik, mind a perfelvételi, mind az érdemi tárgyaláson. Azonban a jogalkotó fordít a szabályozási logikán, nem az egyes szakok előtt, hanem azok után helyezi el a rendelkezéseket.

A tárgyalás menetének dogmatikáját az 1952-es Pp. nyomán a Pp. továbbviszi. Ugyanazon fogalmak élnek tovább és tartalmuk azonos. Sorrendben első a *megnyitás*. A tárgyalást a bíróság az első tárgyalási határnapon nyitja meg. Ezt követő határnapokon (folytatólagos tárgyalás) az adott ülést a bíróság *megkezdi*.¹⁰⁵⁰ A tárgyalás formájában lebonyolított perfelvételi út esetén ez az első tárgyalás, az első perfelvételi tárgyalás, ennek mellőzésével az első tárgyalás egyben érdemi is. *A tárgyalás szakokra osztása nem jelenti azt, hogy több tárgyalás lenne*. Dogmatikailag továbbra is igaz az az állítás, hogy egy tárgyalás van, mely fogalom kettős tartalma miatt az egyes határnapokon megtartott ülések elnevezése mellett szintén jelöli ezek összességét, az eljárás egyik szakaszát. Ezt támasztja alá a dolgozat bevezetőjében tett szakasz és szak fogalmak közti elhatárolás. Tárgyalási szakasz továbbra is egy van az eljárás egészében, azon belül pedig vannak bizonyos szakok, lásd perfelvétel és érdemi tárgyalás. E dogmatikának megfelelően a tárgyalást egyszer nyitja meg a bíróság. Második mozzanat a *számbavétel* [227. § (1) és (2) bekezdés].

A felsorolás azonban itt megakad. E két ún. alaki vagy adminisztratív bírói tevékenység után az egyes tárgyalások – perfelvételi vagy érdemi – az eltérő tartalomra tekintettel különbözőképpen folynak le.

5.7 Eltérő rendelkezések a jogi képviselő nélkül eljáró félre

Az eddig kifejtett általános szabályok a törvényszék, mint általános elsőfokú bíróság előtti, jogi képviselővel eljáró fél professzionális pervitel követelményeit támasztó szabályai voltak. A Pp. az eljárási rendet a törvényszék hatáskörébe tartozó ügyekre modellezi, és ehhez képest kivételként szabályozza a járásbírói eljárási rendet.¹⁰⁵¹

A Pp. ugyan egységes eljárásrendet vezet be, ugyanakkor a járásbírói hatáskörébe tartozó ügyekben jogi képviselő nélkül eljáró fél (*konjunktív feltétel*) pervitelére eltérő szabályokat

¹⁰⁴⁹ Udvary Sándor 2017. 9.

¹⁰⁵⁰ Virág Csaba: A perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések, a tárgyalásra vonatkozó általános rendelkezések. In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. 1. köt., Budapest, HVG-Orac, 2018. 935.

¹⁰⁵¹ Pribula László 2020. 28.

állapít meg. E szabályok lényeges *könnyítéseket* tartalmaznak, melyek jelentősen érintik az elsőfokú eljárás szabályait. Itt kívánunk utalni arra, hogy a bírósági szervezet átalakításával és a Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságok megszűnésével, a törvényszék hatáskörébe kerültek a *munkaügyi perek*, melyekben nem kötelező a jogi képviselő. Az Úppn. módosítása ennek megfelelően szövegpontosítást tartalmaz e fejezet címével összefüggésben,¹⁰⁵² valamint az iménti konjunktív feltétel megdőlt a munkaügyi perek esetén.

Köblös Adél szerint tekintettel arra, hogy mind a törvényszék, mind a járásbíróság előtt egységes eljárásrend érvényesül, illetve az eltérő szabályok között kis számú előírás található, célszerűbb lett volna – akárcsak a Tc.-ben –, ha az egyes eljárási cselekményeknél szabályozta volna a Pp. az eltéréseket.¹⁰⁵³ A jogalkotó végül nem ezt a szabályozást választotta, hanem külön fejezetben rendezte az eltérő szabályokat. Véleményünk szerint ez *helyes döntés*. Ha az eltérő szabályok száma nem is indokolta volna a különválasztást, azok és a megelőző törvényszéki eljárást szabályozó rendelkezések terjedelme – a könnyebb átláthatóság érdekében – mindenképpen indokolttá tette.

A Pp. hatálybalépésével együtt a jogalkotó a felek által előterjesztendő fontosabb, nevesített beadványokra *formanyomtatványt* rendszeresített. Ennek használatát pedig *kötelezővé tette*, elmulasztása hiánypótlást vont maga után (246. § és 248. §). Ezzel az írásbeliség szintén fokozottan érvényesült, hiszen ezeket – eltérő rendelkezés hiányában – szóban nem lehetett előadni.¹⁰⁵⁴ A formanyomtatvány mellett lehetővé tette a Pp. a fél számára a kereset szóbeli előadását [246. § (2) bekezdés].

Bírói kezdeményezés nyomán a kötelező formanyomtatvány alkalmazás bírósághoz fordulás jogát sértő voltának megállapítása ügyében az AB foglalkozott e paragrafussal, azonban az AB érdemben nem tudott dönteni róla. Az eljáró tanács többségi indokolása szerint a bírói kezdeményezés nem felelt meg az előterjesztésére vonatkozó jogszabályi előírásoknak, ezért a tanács a *bírói kezdeményezést visszautasította*.¹⁰⁵⁵ A tanácsban eljáró két alkotmánybíró különvéleménye szerint azonban az indítvány megfelelt a jogszabály által támasztott követelményeknek, az AB-nek ezért érdemben kellett volna vizsgálnia, hogy a Pp.-nek az

¹⁰⁵² Úppn. 31. § és annak indokolása.

¹⁰⁵³ Köblös Adél: Eltérő rendelkezések járásbíróság hatáskörébe tartozó perben jogi képviselő nélkül eljáró félre (XV. fejezet). In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. 1. köt., Budapest, HVG-Orac, 2018. 1031. (továbbiakban: Köblös Adél 2018).

¹⁰⁵⁴ Köblös Adél 2018. 1038.

¹⁰⁵⁵ Ennek részletes indokait lásd a 3129/2020. (V. 15.) AB végzés bírói kezdeményezés visszautasításáról [17] – [19].

indítványban hivatkozott jogszabályi rendelkezései a bírósághoz fordulás jogát sértik-e. Az érdemi vizsgálat során feltárt alkotmányossági szempontok iránymutatásul szolgálhattak volna a perbeli személyek, a bíróságok és a törvényalkotó számára is.¹⁰⁵⁶

Érdemi vizsgálatra szorult volna az, hogy az ellenkérelem benyújtásának formanyomtatványhoz kötése szükséges és arányos korlátozásnak minősül-e, miközben az AB-t megkereső Székesfehérvári Törvényszék egy tartalmi szempontból kifogástalan ellenkérelmet kénytelen elbírálatlanul hagyni a támadott törvényi rendelkezést alkalmazva.¹⁰⁵⁷

Az Úppn. e körben szintén jelentős változást hoz. A formanyomtatvány esetén a kötelező alkalmazandóságról a Pp. áttér a *fakultatív* alkalmazhatóságra. Az indokolás szerint a változások az elsőfokú eljárásra vonatkozó általános szabályok a jogi képviselővel eljáró felek esetében szintén jelentősen leegyszerűsítik a keresetlevél, az arra utaló szabályt adó viszontkereset-levél és beszámítást tartalmazó irat, valamint az írásbeli ellenkérelem tartalmi és alaki követelményeit, amit a módosítás a jogi képviselő nélkül eljáró fél esetén *még tovább egyszerűsít*. A jelzett módosítások lehetővé teszik, hogy a jogi képviselő nélkül eljáró fél nyomtatvány használata nélkül is teljesíteni tudja e beadványokkal szemben támasztott tartalmi és alaki követelményeket.¹⁰⁵⁸

Válaszirat és viszontválasz előterjesztését csak akkor írhatja elő a bíróság, ha félnek vagy nem jogi – egyéb – képviselőjének ez nem okoz különösebb nehézséget [246. § (6) bekezdés]. Ez a rendelkezés az 1952-es Pp. folytatólagos tárgyalás előkészítése köréből ismert fordulat továbbélése, mely fordulat szintén megjelenik az 1952-es Pp. első tárgyalást megelőző előkészítés körében fentebb idézett szocialista eljárásjog tudomány képviselőinek írásaiban. Köblös Adél szerint ezzel a Pp. a perfelvételi tárgyalás tartása irányába tolja el a perfelvétel lehetséges módjai közötti választást.¹⁰⁵⁹ E nézetet osztjuk, ugyanakkor hozzátesszük, hogy véleményünk szerint ez *természetes következménye* a jogi képviselő nélküli eljárásnak. Itt ugyanis a felek és a bíróság közti közvetlen szóbeli előadásnak és az e körben megvalósuló anyagi pervezetésnek fokozott szerepe van. A laikus fél nem feltétlenül tud írásban kellően pontosan és cizelláltan nyilatkozni, a szóbeli tárgyalás ezt tudja kiküszöbölni.

¹⁰⁵⁶ 3129/2020. (V. 15.) AB végzés, Dr. Czine Ágnes alkotmánybíró különvéleménye [26].

¹⁰⁵⁷ 3129/2020. (V. 15.) AB végzés, Sulyok Tamás alkotmánybíró különvéleménye [28].

¹⁰⁵⁸ Úppn. indokolás a 33. §-hoz.

¹⁰⁵⁹ Köblös Adél 2018. 1040.

A beadványokra vonatkozó alaki kellékek mellett azok tartalmára nézve szintén könnyítések tartalmaz e fejezet.¹⁰⁶⁰ A beadványokban a félnek a kötelező tartalmi elemek közül nem kell feltüntetnie a jogalapot, jogi érvelést [247. § (1) bekezdés]. Ennek indoka, hogy a fél nem rendelkezik jogi képviselővel, így nem várható el tőle az, hogy a jogi szaktudást igénylő tartalmi elemeket elő tudja adni a bíróság előtt. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a félnek ne kellene jogállítást tenni, csupán azt, hogy ezt nem a konkrét jogalap megjelölésével, hanem más egyéb, alkalmas módon kell megtennie.¹⁰⁶¹ Köblös Adél szerint ezzel tovább él az 1952-es Pp. hatálya alatt kialakult gyakorlat, mely szerint az érvényesíteni kívánt jognak a kereset egészéből kell kiderülnie.¹⁰⁶² Az Úppn. általi módosítással a Pp. elhagyta azt a kivételt, amely szerint *a jogszabályhelyet sem kellett megjelölni*. Ez az elhagyás nem jelent érdemi változást, mert jogszabályhelyet eddig is a jogalap tekintetében kellett volna megjelölni – ami viszont járásbíróság előtt a laikus félnek eddig sem volt kötelezettsége.¹⁰⁶³

Az Úppn. által szintén módosított 247. § (2) bekezdés szerint a félnek az érvényesíteni kívánt jogot és az anyagi jogi kifogást *az annak alapjául szolgáló tények előadásával kell megjelölni* (hatályos 2021.01.01-től). Ebben a rendelkezésben az 1952-es Pp. 121. § (1) bekezdés c) pontja köszön vissza.¹⁰⁶⁴

A beadványok hiányai esetén – e fejezetben – a Pp. szélesebb körben teszi lehetővé a hiánypótlást (248. §), ezzel itt megengedőbb szabályokat vezet be.¹⁰⁶⁵ Az Úppn. által módosított rendelkezés szerint a hiánypótlásra felhívó végzésben a bíróságnak a *keresetlevél valamennyi hiányosságát fel kell tüntetnie* és a fél jogban járatlanságához igazodó *teljes körű tájékoztatást kell adnia* a hiánypótlás módjáról. Hiánypótlásra történő felhívás helyett a bíróság elrendelheti a *fél személyes meghallgatását*, ha a keresetlevél hiányainak pótlása érdekében azt célravezetőbbnek tartja [248. § (1) bekezdés, hatályos 2021.01.01.-től]. Ezzel az eltérő szabályok között a Pp. tovább erősíti a szóbeliség elvét és a személyes meghallgatás jelentőségét. Az esetleges keresetváltogatást (az érdemi tárgyalási szakban) a fél a tárgyaláson *szóban* is előterjeszheti (250. §). Ez a szabály is a szóbeliség elvét erősíti.

¹⁰⁶⁰ Köblös Adél 2018. 1041.

¹⁰⁶¹ Herédi Erika: Eltérő rendelkezések járásbíróság hatáskörébe tartozó perben jogi képviselő nélkül eljáró félre (XV. fejezet). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2017. 450. (továbbiakban: Herédi Erika 2017).

¹⁰⁶² Köblös Adél 2018. 1042.

¹⁰⁶³ Udvary Sándor 2021. 136-137.

¹⁰⁶⁴ Udvary Sándor 2021. 137.

¹⁰⁶⁵ Herédi Erika 2017. 450.

Az eltérő szabályokról összefoglalóan elmondható, hogy könnyítéseket tartalmaznak, illetve erősítik a szóbeliséget, valamint a fél személyes meghallgatásának és tájékoztatásának lehetőségét. Ezzel a Pp. szintén igazolja a Fodor Ármin által megfogalmazott gondolatot, mely szerint a két bemeneti szint közötti legjelentősebb és talán egyetlen igazi különbség az a szóbeliség és írásbeliség aránya.

Míg e szabályok a jogi képviselő nélkül eljáró, egyszerűbb, kisebb pertárgyértékű, járásbírósi eljárásra vonatkozó rendelkezéseket tartalmazzák, addig az 1952-es Pp. e modellt tartotta általánosnak az elsőfokú eljárás keretében. Ezért e fejezetet, a fenti megállapításaink mellett az 1952-es Pp. szabályainak továbbéléseként is jellemezhetjük.

5.8 A tárgyalási szerkezet egyes különleges perekben

A vizsgált különleges perek rendelkezéseinél figyelembe kell venni, hogy eltérő rendelkezés hiányában a Pp. általános rendelkezéseit kell rájuk alkalmazni. Továbbá a hatásköri szabályokra figyelemmel – amennyiben ezek járásbírósi hatáskörbe tartoznak – ha a fél jogi képviselő nélkül jár el, akkor a Pp. XV. fejezetében foglalt *eltérő rendelkezések jogi képviselő nélkül eljáró félre* vonatkozó fejezetét szintén alkalmazni kell, azaz a helyes szabály megtalálása egy két lépcsős folyamat lehet.¹⁰⁶⁶ A különleges perek között olyan perek kapnak helyet, ahol a speciális pertárgy, annak például társadalmi szempontból kiemelt jelentősége, a védendő jogtárgy fontossága ezt szükségessé teszi.¹⁰⁶⁷ Ez az eltérő pertárgy pedig a perjogi szabályok változását is szükségessé teszi.

A kiválasztott és feldolgozandó szabályozási tárgy választásának indoka, hogy a személyi állapotot érintő perek esetén a hatálybalépéskori szabályokhoz képest a jogalkotó többször módosított e rendelkezéseken. E körben jelentős elmozdulások történtek az általános elsőfokú eljárás szerkezetétől. A bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított per szabályai – mely külön törvényben kapott helyet – esetén a jogalkotó megszünteti az osztott szerkezetet, mely szintén jelentős elmozdulás az általános szabályoktól. Ezen eltérő szabályokat és indokait vizsgáljuk a dolgozat e fejezetében.

¹⁰⁶⁶ Wopera Zsuzsa: Személyi állapotot érintő perek közös szabályai (XXXI. fejezet). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. 2. kiad., Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 1062-1063. (továbbiakban: Wopera Zsuzsa 2019).

¹⁰⁶⁷ Nagy Adrienn: A személyi állapotot érintő perek eljárási szabályainak változása az új perjogi kódexben. In: Görög Márta és Hegedűs Andrea (szerk.): *Lege duce, comite familia, ünnepi tanulmányok Tóthné Fábrián Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára*. Szeged, Iurisperitus, 2017. 345.

5.8.1 Személyi állapotot érintő perek

A hatálybalépés kori normaszöveg szerint a perfelvétel során – a szerkezet szempontjából kiemelt rendelkezések szerint – válaszirat és viszontválasz benyújtásának, bírósági meghagyás kibocsátásának, valamint a perfelvételi tárgyalás 197. és 198. § szerinti mellőzésének nincs helye [432. § (1) bekezdés]. A személyi állapotot érintő perekben a tárgyalás tartásának és itt a felek személyes meghallgatásának garanciális jelentősége van.¹⁰⁶⁸ Ez az indoka a többi perfelvételi út, és a bírósági meghagyás kizárásának, vagyis az általános szabályokhoz képest csupán *egy perfelvételi út* áll a bíróság előtt, azaz a perfelvételi tárgyalás tartása válaszirat és viszontválasz előterjesztése nélkül.

Figyelemre méltó eltérés, hogy a perfelvétel írásbeli szakaszában az alperesi írásbeli ellenkérelem elmulasztásának szankcióját, vagyis *a bírósági meghagyás kibocsátását a Pp. kizárja*. Az 1952-es Pp. szerint sem volt helye bírósági meghagyásnak a személyiállapotú perekben, a perek társadalmi érdekére tekintettel a Pp. sem alkalmazza.¹⁰⁶⁹ E perekben a pertárgy és a mögötte lévő anyagi jogi jogszabályok és élethelyzetek nem teszik lehetővé a mulasztás ilyen szankcióját.

Ezzel a jogalkotó elvette az ellenkérelem mögül a szankciót, vagyis az alperest közvetlenül nem ösztönzi semmi annak előterjesztésére. Problémát okoz a gyakorlatban, hogy az alperes írásbeli ellenkérelmet nem terjeszt elő, azonban a perfelvételi tárgyaláson ilyen tartalmú nyilatkozatot ad elő.¹⁰⁷⁰ A személyi állapotot érintő perekben az írásbeli ellenkérelem elmulasztásának nem lehet az a jogkövetkezménye, hogy az alperes szóban előadott nyilatkozata hatálytalan (CKOT. 2018.05.03. 2.). Az ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló időtartam, így a kialakult gyakorlatban feleslegesnek tekinthető.

A CKOT ülésén felmerült, hogy pusztán jogértelmezéssel vagy a felek közös kérelme alapján lehetőség *van-e eltérni a perfelvétel szabályaitól és a fennálló keretek között lerövidíteni az ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló határidőt*. A CKOT szerint: a Pp. 430. §-a alapján alkalmazandó 187. § egyértelmű rendelkezést tartalmaz a tekintetben, hogy a bíróság az írásbeli ellenkérelem előterjesztését követően - a 45 napos törvényi határidő lejártá után - tűzi ki a perfelvételi tárgyalást. Ezért a perfelvételi tárgyalás csak az írásbeli ellenkérelem előterjesztését és/vagy határidejének lejártát követően tűzhető ki. A kitűzésre

¹⁰⁶⁸ Nagy Adrienn: Személyi állapotot érintő perek közös szabályai (XXXI. fejezet). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2017. 698.

¹⁰⁶⁹ Wopera Zsuzsa 2019. 1068.

¹⁰⁷⁰ Wopera Zsuzsa 2019. 1068.

a kereset közlésével egyidejűleg nem kerülhet sor akkor sem, ha már ezt a keresetlevélben közösen kéri a felek (CKOT. 2018.05.03. 4.). Vagyis a fennálló perjogi keretek nem voltak elég rugalmasak és némely esetben feleslegesen tartalmazta az eljárás ezt a határidőt.

A jogalkotó először kisebb léptékű változtatásra szánta el magát és a 2019. évi LXVI törvény¹⁰⁷¹ 153. § által beiktatott Pp. 432. § (4) bekezdés 30 napra rövidítette le az ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló határidőt, a meghosszabbításának lehetőségét pedig 15 napban maximalizálta. A rövidítés indoka a jogalkalmazói tapasztalatok és a személyi állapotot érintő perekben a per tárgyát kepező jogviszonyok gyors változása.¹⁰⁷² A jogalkotó tehát gyorsan felismerte, hogy az általános szabályok közti erős írásbeli előkészítés és a tárgyalás előtti hosszabb perindítási és írásbeli perfelvételi szakasz a személyiállapotú perekben indokolatlan, *azaz az új perszerkezet e körben nem megfelelő*. E bevezetett módosítás azonban a további gyakorlat szerint nem volt elegendő.

Ezt érzékelve a jogalkotó az Úppn. keretei között szintén módosította a személyi állapotot érintő perek közös szabályait. A beiktatott rendelkezés szerint „ha a keresetlevél perfelvételre alkalmas, a bíróság - a felperes értesítése mellett - a keresetlevél alperes részére történő kézbesítésével egyidejűleg felhívja az alperest, hogy a keresetlevél kézbesítésétől számított *harminc napon* belül terjessze elő az írásbeli ellenkérelmét, *egyidejűleg kitűzi a perfelvételi tárgyalás határnapját*. Az alperes indokolt kérelmére a bíróság az írásbeli ellenkérelem benyújtására előírt határidőt legfeljebb *tizenöt* nappal meghosszabbíthatja” [432. § (2) bekezdés, hatályos: 2021.01.01.-től].

Saját indokolása szerint az Úppn. ezzel bevezet egy új perfelvételi útvonalat, amely lehetővé teszi, hogy a bíróság a kereset közlésével egyidejűleg - *be nem várva az ellenkérelem beérkezését* - kitűzze a perfelvételi tárgyalás határnapját.¹⁰⁷³ Az indokolás szerint erre azért van szükség, mert a joggyakorlati tapasztalatok alapján a személyi állapotot érintő perekben az alperesek gyakran nem terjesztik elő határidőben az ellenkérelmüket, bírósági meghagyás kibocsátásának nincs helye, így a módosítással e perek jelentősen gyorsíthatók.¹⁰⁷⁴ Wopera Zsuzsa szerint ezzel a módosítással körülbelül 1,5-2 hónappal korábban kerülhet sor a perfelvételi tárgyalás megtartására.¹⁰⁷⁵

¹⁰⁷¹ Magyarország 2020. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2019. évi LXVI. törvény.

¹⁰⁷² Wopera Zsuzsa 2019. 1071.

¹⁰⁷³ Úppn. indokolás az 50. §-hoz.

¹⁰⁷⁴ Úppn. indokolás az 50. §-hoz.

¹⁰⁷⁵ Wopera Zsuzsa: *Módosul a polgári perrendtartás 2021-től – V.* Jogászvilág, 2021. <https://jogaszvilag.hu/szakma/modosul-a-polgari-perrendtartas-2021-toi-v/> (Letöltve: 2021. június 30.)

Ezzel a perfelvételi úttal a jogalkotó visszahozza az 1952-es Pp.-ben ismert szerkezetet, vagyis a tárgyalást csak a felperes részéről előzi meg szükségképpen irat, a keresetlevél. A jogalkotó nemcsak egyre szűkítette a lehetséges perfelvételi utakat, de létrehozott egy újat e körben. Ez a bírósági meghagyás szankció nélküli voltára és a korábbi kisebb mértékű módosítások elégtelen voltára tekintettel helyes jogalkotói lépés.

E „különleges perfelvételi út” következménye, hogy ha már az írásbeli ellenkérelem szankció nélküli, akkor az ellenkérelmet szóban szintén elő lehet terjeszteni a perfelvételi tárgyaláson. A jogi képviselő nélkül eljáró fél az ellenkérelmét - az írásbeli ellenkérelemre vonatkozó szabályoknak megfelelő tartalommal - szóban is előterjesztheti a perfelvételi tárgyaláson. Erről a bíróság az alperest a kereset közzlésével egyidejűleg tájékoztatja [432. § (4) bekezdés, hatályos: 2021.01.01.-től].

5.8.2 A 2020. évi LXX. törvény a bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről

A jogalkotó 2020. július 9. napján hatályba léptette a *bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről szóló 2020. évi LXX. törvényt* (e címben a továbbiakban: gyorsított per). Az eljárásra a Pp. szabályait a gyorsított perről szóló törvényben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni (1. §). A következőkben a dolgot szempontjából a gyorsított per néhány, a Pp. tárgyalási szerkezetétől fontos eltérést mutató rendelkezését vizsgáljuk.

Az indokolás szerint „a perben hangsúlyos szerepet kap az írásbeli előkészítés és nem különül a per perfelvételi és érdemi tárgyalási szakra.”¹⁰⁷⁶ A keresetlevélnek az általános kellékeken túl tartalmaznia kell a büntetőeljárásban eljáró bíróság megjelölését és a büntetőügy számát, illetve, hogy a fél és jogi képviselője milyen elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz, illetve internetes hálózat igénybevételevel elérhető alkalmazás útján képes személyes megjelenés nélkül is személyazonosítást lehetővé tevő módon kapcsolatot tartani a bírósággal, megjelölve a kapcsolatfelvételt biztosító elektronikus elérhetőséget (7. §). Az ellenkérelem előterjesztésére nyitva álló határidő 30 nap, melynek határideje *nem hosszabbítható meg* (8. §). Az írásbeliség fokozott megjelenésére utal az ellenkérelem előterjesztését követően az esetleges további 8-8 napos határidővel történő újabb körös iratváltás (felperesi nyilatkozat az ellenkérelemre és az alperesi észrevétel). A rövid határidők a gyorsított per jellegből adódnak.

¹⁰⁷⁶ 2020. évi LXX. törvény indokolás a 6-9. §-hoz.

A hatálybalépéskori törvényszöveg még tartalmazta, hogy a keresetlevelet és az írásbeli ellenkérelmet a jogi képviselő nélkül eljáró fél *kizárólag írásban*, a jogszabályban előírt *nyomtatvány alkalmazása nélkül* is előterjesztheti [7. § (3) bekezdés, hatályos 2020.12.31-ig]. E rendelkezés fontossága abban áll, hogy a jogalkotó már e törvény hatálybaléptetésével, az Úppn. előtt, a jogi képviselő nélkül eljáró fél esetén *szűk körben eltörölte a formanyomtatvány-kényszert*. E tekintetben a gyorsított per az Úppn. előképének tekinthető. Az Úppn. hatálybalépésével és a formanyomtatvány-kényszer általános eltörlésével e rendelkezés hatályát veszítette.

A dolgozat szempontjából legfontosabb rendelkezés, hogy a *tárgyalás nem különül el perfelvételi és érdemi szakra* [6. § (3) bekezdés]. Véleményünk szerint ez szintén a per gyorsított és egyszerűsített jellegből következik. A hangsúlyos írásbeliséggel, a rövid határidőkkel, az elektronikus kommunikáció széleskörű megjelenésével a jogalkotói cél elsősorban a gyorsaság.¹⁰⁷⁷ A tárgyalás megosztásának lebontása egy újabb „egyszerűsítő” elem. Ez a logika vezérelte a jogalkotót a Tc. esetén a járásbírói eljárás szabályainak megalkotásakor, valamint az 1950-es években az 1952-es Pp. jogalkotását.

Véleményünk szerint a jogalkotó *nem nehezítette volna el* a gyorsított pert, ha meghagyja a cezúrát. A Pp. rendszerében a perfelvétel lefolytatása, lezárása és az érdemi tárgyalásra való áttérés minden gond nélkül lefolytatható egy határnapon. Tartalmi oldalon viszont azzal, hogy a jogalkotó megszünteti a cezúrát, a teljes elsőfokú eljárásban lehetővé teszi azokat az eljárásjogi cselekményeket, melyeket a cezúra rögzít a perfelvétel lezárásakor. Ezek jó részét a gyorsított per kizárja, de néhány lehetőséget nyitva hagy. E szempontok azonban csak akkor vehetők figyelembe, ha tárgyalás tartására egyáltalán sor kerül. *A tárgyalás elkülönítésének mellőzése – ha csak szűk körben – és ezáltal az egységes tárgyalási rendszer ismételt, halvány megjelenése a perjogban e speciális, gyorsított perben megtörtént.*

Ezzel együtt rendkívül figyelemre méltó „újítás”, hogy a bíróság a pert *tárgyaláson kívül bírálja* el, ha az okirati bizonyításon kívül egyéb bizonyítást nem kell lefolytatni [11. § (1) bekezdés]. Az indokolás szerint „ennek köszönhetően a felperesnek (sértett) fizikailag nem kell találkoznia az alperessel (a terhelttel), mellyel elkerülhető vagy jelentősen csökkenthető a sértett másodlagos viktimizációja.”¹⁰⁷⁸ A tárgyaláson kívüli elbírálás alkotmányosságával

¹⁰⁷⁷ E gyorsaságra való törekvés megjelenik további perjogi intézmények kizárásából, így: a gyorsított perben nincs helye beavatkozásnak, viszontkereset előterjesztésének, beszámításnak, a felek megegyezésén alapuló szünetelésnek. A gyorsított perben előterjesztett kereset más keresettel nem kapcsolható össze. Lásd: 2020. évi LXX. törvény 6. §.

¹⁰⁷⁸ 2020. évi LXX. törvény indokolás a 11. §-hoz.

kapcsolatban fentebb már idéztük az AB-t. E körben utalni kívánunk rá, hogy a kizárólag okiratos bizonyítás esetén a feleknek nincs meg az a lehetőségük, hogy *kérjék* a tárgyalás tartását, attól el vannak zárva.¹⁰⁷⁹ Ezt egyrészt szintén indokolja a gyorsított per jelleg, másrészt indoka a polgári pert megelőző büntetőeljárás. Arra azonban figyelemmel kell lenni, hogy noha megelőzi egy büntetőeljárás e gyorsított pert, e pertípus alkalmazásának egyik feltétele, hogy a büntető bíróság jogerősen megállapította a bűncselekmény elkövetését, és *nem került sor polgári jogi igény megítélésére*, továbbá polgári per megindítására [2. § (1) bekezdés], így az itt érvényesítendő igény még nem volt elbírálva, ezáltal e körben még *nem került sor tárgyalás tartására*. Amennyiben a bíróság tárgyalást tart, azt elsősorban elektronikus hírközlő hálózat vagy más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján kell megtartani [11. § (2) bekezdés].

A tárgyalás mellőzésével vagy kizárólag elektronikus úton való megtartása szintén az írásbeliség erős megjelenését mutatja a gyorsított perben. E két pont rendkívül nagy hasonlóságot mutat a skandináv perrendekkel. A jogalkotót nem a skandináv minták átvételének szempontja vezérelte, sőt a főtárgyalási modellt lebontotta e perben. Ezzel együtt azonban a tárgyalás esetleges elhagyásával, illetve ilyen típusú lefolytatásával egészen új szemléletet honosít meg a hazai perjogban.

5.9 Következtetések a Pp. szabályainak elemzése kapcsán

A Pp. által jelentősen újraszabályozott elsőfokú eljárás sikerének garanciái szorosan egymásra épülnek a szabályozás és az eljárás egészében. Ezen garanciák, jogalkotói elgondolások egy része szükségképpen az osztott szerkezetű tárgyalás következményei, más részei azonban függetlenek az osztott szerkezettől, ám annak – és különösen a perfelvétel – megerősítésére szolgálnak.

A perindítás szerepe felértékelődik a Pp. -ben. A jogalkotó egyértelmű célja, hogy a jogvita ténybeli és jogi keretei mihamarabb tisztázódjanak. E cél elérésére alakítja át a keresetlevéllel szemben támasztott követelményeket, *jelentősen bővíti és szigorítja azokat*. A keresetlevél érdemi részében foglalt tényállítás, jogállítás, jogi érvelés, és határozott kérelem megkövetelése olyan alapot biztosít az eljárást megindító beadványnak, amelyre később könnyebb építeni az eljárás további részét. Ez a szigorítás az alperes és a bíróság számára szintén könnyebbé teszi annak megértését, hogy a felperes pontosan mit és milyen

¹⁰⁷⁹ Pátkay Tibor: Néhány gondolat a gyorsított perről szóló törvényről. *Kártérítési és Biztosítási Jog*, 2020/3. <https://kbj.hu/nehany-gondolat-a-gyorsított-perrol-szolo-torvenyrol/> (Letöltve: 2021. február 2.).

alapon kér. A hatálybalépést követő kettő, kettő és fél év joggyakorlat megmutatta a felek és a bíróság új rendelkezésekhez való viszonyát, illetve annak alkalmazási nehézségeit. Ezek közül is a keresetlevél tartalma, megvizsgálása, perfelvételre alkalmassága és a visszautasítások bírósági kezelése bizonyult *neuralgikus* pontnak. Ezért a Kúria által létrehozott joggyakorlat elemző csoport e körben vizsgálta a joggyakorlatot. A joggyakorlat tehát észlelte az alkalmazási nehézségeket és kiemelten foglalkozott e területtel. A JECS által megfogalmazott vélemények tükrében a jogalkotó az Úppn. szabályain keresztül enyhített a hatálybalépéskori szabályozáson.

A perfelvételi szak esetében az egyik kiemelt újítás a „kötelező” *írásbeli alperesi ellenkérelem* megkövetelése, és tartalmi kereteinek a keresetlevélhez igazítása. Ezzel a Pp. megoldást talál arra, hogy a felperes és a bíróság ne az első tárgyaláson szerezzenek tudomást az alperesi védekezés irányáról és tartalmáról. A jogalkotó ezzel a lépéssel tovább erősítette az írásbeliség és a tárgyalást megelőző előkészítés szerepét, valamint azt, hogy a jogvita keretei mihamarabb tisztázódjanak. Ezzel a keresetlevél és az írásbeli ellenkérelem közösen azt célozzák, hogy csak azok az ügyek jussanak tárgyalási (szóbeli) szakaszba, amelyek írásban megfelelően előkészítettek és keretei valamelyest tisztázottak.

A perfelvétel legfontosabb feladata a Pp. rendszerében a jogvita megfelelő előkészítése, ténybeli és jogi kereteinek a meghatározása és azok *véglegesítése, rögzítése*. Az előzőekben megismert perindítás és ellenkérelem szabályaira épülve a bíróság a felek szándékaival már valamelyest tisztában van, így a perrend adta keretek között maga dönti el a perfelvétel célszerű menetét. A Pp. ezzel a rugalmas szabályozással teremti meg az ügyre legalkalmasabb eljárási keretek alkalmazását. E rugalmas keretek (lehetséges perfelvételi módok) szabályozása nagyobb terjedelmű joganyagot teremt, hiszen több eshetőségre is kész megoldást kell kínálnia a jogalkotónak. A leghangsúlyosabb ezek közül a perfelvételi tárgyalás tartása.

A perfelvételi tárgyalás, amelynek lényege, hogy a bíróság és a felek a szóbeli tárgyalás (ülés) keretei között „megbeszélnek, összegzik, véglegesítik” a jogvita kereteit. Meghatározzák a bizonyítás irányait és a bíróság döntését igénylő, vitás kérdések körét. Fontos hangsúlyozni, hogy a Pp. rendszerében a perfelvétel során a keresetlevélben és a perfelvételi iratokban (pl.: ellenkérelemben) megtett nyilatkozatok és a bennük foglalt állítások kijavítására, kiegészítésére, pontosítására és véglegesítésére kerül sor. Ez mutatja, hogy a jogalkotó nagy hangsúlyt fektet a sikeres perfelvétel elérésére, valamint központi szerepet tulajdonít annak a per egészében. Ugyanakkor azt szintén mutatja, hogy *a*

perfelvétel elsődlegesen nem az előterjesztés, hanem a módosítás, véglegesítés és rögzítés színtere. A perfelvétel lezárása a bíróság végzésében megjelenő percezúra, mint éles választóvonal szintén a perfelvétel sikerét hivatott biztosítani. Ennek a preklúziós hatásával szorítja rá a feleket a jogalkotó, hogy a perfelvétel során tisztázzák a jogvita kereteit.

Az érdemi tárgyalási szakban a bíróság a perfelvétel kereteinek megfelelően lefolytatja a bizonyítást, és eldönti a jogvitát. Kivételes esetekben a Pp.-ben meghatározott keretek és feltételek között lehetőség van a perfelvétel kereteinek módosítására. E módosítások kivételességében szintén jelentős újítást hozott az Úppn. az új tényállítások bizonyos körű megengedésével, mellyel a perfelvétel keretein történő módosítás lehetséges eseteit bővíti.

6. Összegzés és következtetések

6.1 Általános megállapítások és következtetések

Az elmúlt több mint száz év magyar perjogi fejlődését egy *inga* hasonlattal jellemezhetjük. A három vizsgált hazai perrend egymáshoz való viszonya e hasonlattal szemléletesen leírható azzal, hogy a Pp. változásai után a perjog, vagyis az inga nem tudott ugyanoda visszalendülni, mint ahonnan a Tc. idején elindult. A Tc. és a Pp. közti időtartamban az inga tengelye elfordult, azaz megváltoztak a társadalmi, gazdasági, politikai és globális körülmények. E hasonlat kibontását az alábbiak szerint részletezzük.

A Tc. a két bemeneti szintre eltérő szabályozást alkotott. A felső szinten a törvényszék előtti, jogi képviselővel eljáró felekre modellezett professzionális pervitelt és az alsóbb szinten a járásbírószágra modellezett egyszerűbb pervitelt. Az 1952-es Pp. a formalizmus eltörlésével és a kor ideológiájával együtt eltörölte a felső szintet és a járásbírószági eljárást tette általánosan alkalmazandóvá, a kötelező jogi képviselet eltörlésével együtt. A Pp. pedig – hasonlóan a Tc. megoldásához – a két elsőfokú bemeneti szintre eltérő szabályozást alkalmaz. A törvényszéki eljárást a kötelező jogi képviselet, és ezáltal a professzionális pervitel jellemzi, míg a járásbírószági eljárásban megmaradt a személyes eljárás lehetősége, valamint a vonatkozó perrendi szabályok adta enyhítő rendelkezésekkel a perrend a formalizmust csökkenti.

A hazai perrendek tárgyalási rendszerét egymás után vizsgálva minden esetben megfigyelhető a kontinuitás és az egymásra hatás. A dolgozatban a vizsgálatot a Tc. részletes szabályaival kezdtük, azzal, hogy a Ptr. írásbeli tárgyalására, mint az inga még korábbi lendületére röviden kitértünk. A Tc. esetén elmondható, hogy alapvetően a Ptr. írásbeli perének tagadására és a szóbeliség elvének meghonosítására és megszilárdítására építette a tárgyalási rendszerét. Az 1952-es Pp. esetén a kodifikáció központjában a formalizmusmentesség és az egyszerűsítés volt, ennek keretében a jogalkotó a Tc.-et kivonatolta, és elhagyta a tárgyalási szerkezet bizonyos szerkezeti elemeit, ezzel egységessé téve a tárgyalási szerkezetet. A Tc. hatálya alatt a jogtudományban éles vitákat kiváltó, és a szocialista eljárásjog által szintén kritizált *külön perfelvételi határnapot, valamint az alperesi ellenkérelem perlétesítő jellegét az 1952-es Pp. megszüntette*. Az egymásra hatás itt tehát a vitatott rendelkezések, szerkezeti elemek kivezetésében érhető tetten.

A szerkezetváltás és a szocialista jogelvek bevezetése ellenére a folyamatosság, és a Tc. szellemiségének bizonyos fokú továbbélése megfigyelhető. Az írásbeliség szerepének –

keresetindítás és a keresetlevél körében történt – növelése ellenére a kereseti kérelemhez való kötöttség nem valósult meg, azzal együtt, hogy az első tárgyalást megelőzően közölt kereset – melyhez a per létrejötté kapcsolódott – és az első tárgyaláson előadott kereset vonatkozásában alkalmazni kellett a keresetváltoztatás szabályait.

Az 1952-es Pp. első tárgyalása csakúgy, mint a Tc. perfelvételi tárgyalása a kereset előadásával kezdődött, melyet az alperesi perbebozsátkozás követett. Az alperesi alaki védekezésének elintézése, a rejtett cezúraként szintén értékelhető 1952-es Pp. 140. § szerint csakúgy megelőzte a per érdemének elintézését, mint a Tc. esetén a pergátló kifogások elkülönített és együttes elintézése.

A Te. által lehetővé tett azonnali érdemleges tárgyalás megtartása, valamint az 1952-es Pp. egységes tárgyalási rendszere folytán már az első tárgyaláson a per érdemébe bozsátkozás egymáshoz rendkívül közel álló megoldások. Azonban míg a Tc. az élesen elválasztott két szak közti cezúrát enyhíti ezzel, addig az 1952-es Pp.-ben az egységes tárgyalási rendszeren változtat némileg a rejtett cezúrával. Tehát a két perrend végső soron hasonló szabályozást igyekezett megteremteni ellenkező irányokból indulva. A Tc. az osztott tárgyalási szerkezet felől mozdult el a vegyes rendszer irányába, addig ezt az 1952-es Pp. az egységes tárgyalási szerkezet felől tette ezt.

Mindkét perrend vonatkozásában igaz, hogy a hangsúlyos akár szóbeli, akár írásbeli előkészítés hiányában az első (érdemi, érdemleges) tárgyalási határnapon az ügy befejezésének lehetősége csak jogalkotói cél és kívánalom volt, egy elvi lehetőség, mely a gyakorlatban nem tudott megvalósulni. A Tc. még a Te. módosítás előtt ezt szerkezetileg is világossá tette, amikor a perfelvételi tárgyalás utánra helyezte az írásbeli előkészítést. A szocialista eljárásjogi gondolkodásban pusztán a cezúra eltörlésétől azt remélték, hogy az ügy már az első tárgyaláson befejeződhet, azonban az előkészítés hiánya miatt ennek nem volt realitása. E hiátuson javítva a jogalkotó az 1952-es Pp. hatálya alatt folyamatosan igyekezett erősíteni az előkészítést.

A Pp. esetén pedig éppen az előzőekkel ellentétes folyamat figyelhető meg, az egyszerűsítés felől haladunk a precíz, cizellált szabályozással a professzionális pervitel irányába. A Pp. vizsgálható a Tc. és az 1952-es Pp. szabályainak továbbélése, továbbfejlesztése irányából is. A Pp. – ahogy az 1952-es Pp. maga idejében szintén – a hatálybalépésével rendszerszintű újításokat hozott, mely átfogja a teljes elsőfokú eljárást. A 2013-ban életre hívott kodifikáció lehetőséget teremtett arra, hogy a rendszerváltozást követő novelláris és kisebb

módosításokat meghaladóan a jogalkotó áttörve a meglévő perjogi kereteket teljesen új szabályozást valósítson meg.

A jogalkotó élve ezzel a lehetőséggel megváltoztatta a tárgyalási szerkezetet, az újítások között az elsőfokú eljárás minden szerkezeti elemében lényeges és jelentős változásokat valósított meg. Az új szabályozás több eleme támaszkodik a magyar perjogra, azonban bizonyos elemek unikálisnak mondhatók és ezzel új, eddig a magyar perjogban nem alkalmazott jogintézményeket honosít meg vagy a meglévő magyar perjogi elvi alapoktól eltérően alkalmazza ezeket, avagy e kettő keverékét alkalmazza.

Erre példa az alperesi írásbeli ellenkérelem és a perfelvétel újszerű felfogása. Az ellenkérelmet a Tc. szintén ismerte, az alperes a perfelvételi tárgyaláson adta elő szóban, melyet írásban a jegyzőkönyvhöz kellett csatolni. Tartalma pedig a felperesi keresettel szembeni alperesi álláspontot fejezte ki, azonban azt nem kellett részletesen indokolni. A perfelvételi tárgyalás igazi tartalma a Tc.-ben a kereset és az ellenkérelem előadása volt.

Ezzel szemben a Pp. e jogintézményeket jelentősen átértelmezi, és eltérő tartalommal használja, mely szintén felfogható a már fentebb jelzett *ingamozgás visszalendülésének azzal együtt, hogy az inga tengelye elfordult és nem ugyanoda tért vissza*. A jogalkotó a XXI. század igényeihez igazodva – a perjogi hagyományok továbbfejlesztésének eredményeként – a perfelvétel kereteit jelentősen kibővíti, sőt lehetővé teszi annak írásbeli lebonyolítását. Az ellenkérelmet kiveszi a szóbeliség köréből, és azt a perfelvétel kezdetén követeli meg, kötelezően írásbeli formában. E változásokkal és a fentebb részletesen kifejtett új szabályokkal véleményünk szerint a Pp. a *főtárgyalási modellt* vezeti be.

Ez a „visszalendülési folyamat” akként is értékelhető, hogy a Pp. az 1952-es Pp., és különösen tárgyalási rendszerének tagadására jött létre. Ezt a magunk részéről azzal egészítjük ki, hogy a tagadás mellett számos olyan gyakorlati és tudományos igényt megvalósít a Pp., mely az 1952-es Pp. hatálya alatt mindvégig csak kíváncsi volt. A változások irányait tételesen, pontszerűn vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a Pp. reagál és meg is valósítja az 1952-es Pp. rendszerváltozást követő módosításaival elérni kívánt célokat. A keresetlevél tartalmában – legalábbis a törvényszéki eljárásban – egyértelműen megköveteli a jogállítást, és pontot tesz a jogcímhez kötöttség körében kialakult vita végére. Megvalósítja az első tárgyalást (a Pp. rendszerében esetleges perfelvételi tárgyalást) megelőző alperesi ellenkérelem intézményét, és ennek elmaradásához köti a bírósági meghagyás kibocsátását. A keresetlevél megvizsgálása körében a jogi képviselővel eljáró fél esetén a hiánypótlás lehetőségének visszaszorítása, és az azonnali elutasítás (a Pp.

terminológiájában visszautasítás) lehetőségének további kiterjesztése, melyen az Úppn. finomít azáltal, hogy kiterjeszti a hiánypótlásra felhívás lehetőségét. A késedelmesen megtett vagy a bíróság felhívása ellenére elmulasztott perbeli nyilatkozatok esetén alkalmazandó szankció további erősödése, mely a Pp.-ben megjelenik a perfelvételi szakon belül is, és különösen a perfelvételt lezáró végzés preklúziós hatásában összpontosul. A keresetváltogatás esetén tartalmi oldalon a Pp. jelentősen kiterjesztette annak fogalmát, azonban az Úppn. ezen finomít és csakúgy, mint az 1952-es Pp.-ben a új tények előadását vagy azok kiigazítását nem tekinti keresetváltogatásnak.

Ez alapján levonható az a következtetés, hogy a Pp. hatályos – e körben érintett – szabályai és a Tc., a szocialista perjog és a rendszerváltozást követő perjog idejére visszatekintő magyar perjogtörténet kontinuitást mutat, *az új szabályok igénye, és azok elvi alapjai a vizsgált időszak gyakorlatából és jogirodalmából kiolvashatók.*

6.2 Következtetések a skandináv példák alapján

A Pp. kodifikációja során a Tc. és a perjogi hagyományok mellett fontos kodifikációs szempont volt a nemrégiben újrakodifikált külföldi perrendek eredményeinek felhasználása. Bár a kodifikáció során az általunk vizsgált külföldi perrendek esetében direkt utalás csak a Finn Pp.-re történt, a skandináv perrendtartások nagyfokú szerkezeti hasonlósága okán mindhárom perrend fontos tanulságokkal szolgál a Pp. vonatkozásában, *azzal együtt, hogy a kodifikáció során a jogalkotó nem e perrendeket tekintette mintaadónak.*

A tárgyalási szerkezetváltás esetén a legélesebb a párhuzam a Finn Pp.-vel vonható, mely a maga fejnehéz eljárásával mindvégig egy tudottan negatív ellenpéldaként jelentkezett. Finnországban már 1993-ban végbement az egységes tárgyalási szerkezetről való áttérés a főtárgyalási modellre. A finn jogirodalom és gyakorlat pedig bemutatta, hogy hol vannak az általa alkalmazott rendszer hátrányai, illetve hogyan viszonyul a joggyakorlat a „hirtelen” bevezetett szigorú preklúziókhöz. Ami kiemelést érdemel és e vonatkozásban a magyar perjoghoz emiatt rendkívül közel áll az az élethelyzet, melyben az egységes tárgyalási szerkezetről át kell térni a főtárgyalási modellre, mely jelentősen más szemléletet kíván a perbeli szereplőktől.

Kifejtve ez azt jelenti, hogy a jogalkotó nem kis lépéseket tesz egymás után novelláris vagy egyéb módosításokkal, hanem rövid idő alatt jelentős és rendszerszintű újításokat valósít meg a per szerkezetében, melyek egy természetes reakció eredményei és kívánalmuk már megfogalmazódott a joggyakorlatban, azonban ezek a változások egyszerre jelentkeznek. A

hazai változásokkal összefüggésben megjegyezzük, hogy a rendszerváltozást követően az 1952-es Pp-t jelentős számban érték módosítások, melyek a Pp. által megvalósított jogalkotói cél irányba mutatnak, azonban kevésbé hangsúlyosak.

Az átállás és az új körülményekhez való igazodás a gyakorlat számára nem problémamentes, sok a bizonytalanság. Ezek és az esetlegesen téves vagy eltérő megvalósulást eredményező kodifikációs feltételezések pedig utóbb a perrend módosítását indokolják. Ez szintén megtörtént Finnországban, igaz erre tíz évet kellett várni, és ekkor sem rendszerszintű változás következett be, csupán a percezúra szabályai enyhültek. Ugyanez a jelenség megfigyelhető szintén a Pp. és az Úppn. viszonyában.

A három skandináv perrend és a Pp. tekintetében megállapítható, hogy az elsőfokú eljárásuk szerkezete hasonló, megfigyelhető a főtárgyalási modellre jellemző hármastagolás. Az egyes szakaszok tartalma mutat eltéréseket, de azok alapvető funkciója és tartalma egyező. A perindítás körében figyelemre méltó az alperesi ellenkérelem többségében kötelező jellege, valamint a keresetlevél és az ellenkérelem, mint ellentétpár gondolat megjelenése. Azt hangsúlyozni kívánjuk, hogy a skandináv keresetlevelekhez képest a Pp. jelentősen több tartalmi elemet kíván meg, és jelentősen szigorúbbak a visszautasítás szabályai. Ez egy sajátos magyar perjogi reakció az 1952-es Pp. viszonyaira, melyen az Úppn. enyhít. A perfelvétel vagy előkészítés körében a legjellemzőbb azonosság a rugalmasság, a bírói aktív közreműködés és a perfelvétel lefolytatásának vegyes jellege, azaz az írásbeliség, szóbeliség vagy ezek ötvözésének alkalmazása, melynek eldöntése bírói kompetencia.

Az érdemi tárgyalás (főtárgyalás) a skandináv perrendekben a felek kérelmeinek előadásával kezdődik. Ezzel szemben a Pp. esetén a felek a perfelvétel során megtett tény és jogállításaikat, illetve bizonyítási indítványait nem kell ismertetniük vagy előadniuk. A korábbi tárgyalásokon keletkezett iratokat és azok tartalmát a bíróság ismerteti (Pp. 225. §), ezért a Pp. 214. § – mely definiálja az érdemi tárgyalás tartalmát – nem határozza meg a kérelem előadását. E körben a skandináv modellek főtárgyalásának első mozzanata a Tc.-el mutat azonosságot, ahol az érdemleges tárgyalás a felek kérelmeinek előadásával kezdődött. A továbbiakban a skandináv főtárgyalások és a Pp. érdemi tárgyalása megegyezik, tartalma a bizonyítási eljárás lefolytatása és a bíróság döntése, legfontosabb alapelvei a szóbeliség és a közvetlenség. A jogalkotói cél – mely az alkalmazott modell esetén a megfelelően előkészített és lehetőleg egy ülésen lefolytatható főtárgyalás – sikere itt mutatkozik meg.

6.3 Következtetések az osztott tárgyalási szerkezet és a főtárgyalási modell kapcsán

Álláspontunk szerint a Pp. a jelenleg hatályos tárgyalási szerkezettel meghaladottá tette az eddigi hazai perjogi irodalom által az osztott tárgyalási szerkezettel kapcsolatban alkalmazott fogalmi kereteket és szerkezeti struktúrát. A tárgyalás perfelvételi és érdemi tárgyalásra való kettéosztását, a fogalmi és dogmatikai tisztaságot a Pp. a főtárgyalási modellre jellemző *perindításra szintén kiterjedő szabályozással* és a *perfelvétel nem kizárólagosan tárgyalásos jellegével* homályosítja el.

Szerkezetét tekintve a főtárgyalási modell azáltal, hogy a perindítást szintén átfogja, a teljes elsőfokú eljárást szabályozza, ezzel egy háromosztatú elsőfokú eljárást hoz létre, melyben mindhárom rész szervesen összekapcsolódik, ezért a főtárgyalási modellre nem a megszokott, csupán a tárgyalást és az azt megelőző szakaszt (keresetindítás, perindítás) elkülönítő szerkezeti tagolás alkalmazandó.

Álláspontunk szerint az osztott tárgyalási szerkezet a tárgyaláson belül hoz létre két szakot, a perfelvételt és az érdemi tárgyalást (az elnevezések és ezek funkciói perrendenként eltérők), mely nem oldja fel a kétosztatú elsőfokú eljárást. Ezzel szemben a főtárgyalási modell egy háromosztatú elsőfokú eljárást hoz létre, amely a perindítás szabályait szoros összefüggésben és egységben kezeli a perfelvétellel, majd az érdemi tárgyalással. A perindítás tartalmát és funkcióját kibővíti annak érdekében, hogy a jogvita keretei minél korábban világossá váljanak a felek és a bíróság számára.

Ami azonban kiemelését érdemel, hogy a vizsgált három skandináv perrend és a Pp. főtárgyalási modelljének összevetéséből megállapítható, hogy a Pp. sokkal nagyobb hangsúlyt fektet a perindításra és az írásbeli előkészítésre. Ez azt támasztja alá, hogy a modell alkalmazása mellett is van lehetőség az egyes részek eltérő tartalommal való megtöltésére, melyet jellemzően az adott ország perjogi hagyományai és környezete, valamint aktuális trendjei és a jogalkotói cél befolyásolnak.

A következő figyelemre méltó szempont, hogy a *perfelvétel nem kizárólag perfelvételi tárgyalást jelent*. Hangsúlyozzuk, hogy ennek megfelelően e szak megnevezésekor a Pp. nem használja a tárgyalás fogalmát. A perfelvételnek a magyar jogban korábban ismert fogalmához és tartalmához képest jelentősen eltérő a funkciója. A hazai dogmatikában a perfelvétel tudományos feldolgozásának kereteit a Tc. adta. A tudományos művek e felfogásban írtak róla a Pp.-vel kapcsolatos tudományos irodalom megjelenéséig.

A Pp. szabályaival a jogalkotó a *perfelvételt kvázi kiveszi a tárgyalás fogalma alól, és közelíti a perindításhoz*. A Pp. a perindítás és a perfelvétel során növeli az írásbeliség szerepét és kifejezetten erős előkészítő jelleget ad nekik. E két rész összefoglalóan leírható az *előkészítés* fogalommal, melynek első része a perindítás, mely írásbeli és tartalmát tekintve itt történik az *előterjesztés*, a második része a perfelvétel, mely vegyes képet mutat a szóbeliség és az írásbeliség terén, tartalma pedig a *véglegesítés és a rögzítés*.

A Pp. a perfelvételt azonban teljes mértékben nem szakítja ki a tárgyalás köréből, erre bizonyíték, hogy a Pp. a Harmadik rész XIV. fejezete a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös szabályokat tartalmazza. E szabályok nagyrésznél azonban csak a *tárgyalással* összefüggésben – legyen az perfelvételi vagy érdemi – van alkalmazhatósága és jelentősége. Ha egybeolvassuk a Pp. 183. § (1) bekezdését (perfelvétel tartalmának meghatározása), valamint a Pp. 214. § (1) bekezdésével (érdemi tárgyalási szak fogalma) akkor a dolgozat I. fejezetében ismertetett hazai tudomány által kidolgozott tárgyalásfogalmak figyelembevételével a perfelvételi tárgyalás és az érdemi tárgyalás együttesen alkotják a tárgyalást funkcionálisan és szerkezetileg is megosztva, fenntartva a kétosztatú elsőfokú eljárást. Erre utal továbbá a már hivatkozott szakasz és szak fogalmi elhatárolás. A Pp. normaszövegében a perfelvétel és az érdemi tárgyalás szakként jelentkeznek, ezzel szintén jelezve, hogy a tárgyalási szakaszon belül a perrend ezeket különíti el, ugyanakkor a Pp. rendszerében a *perfelvételi tárgyalás nélküli perfelvételi mód* esetén a bíróság a felek tárgyalás tartására irányuló kérelme hiányában tárgyaláson kívül zárja le a perfelvételt. Ekkor a jogvita kereteinek tisztázása és véglegesítése pusztán iratváltás útján történik, a tárgyalás már kizárólag érdemi lehet.

Tárgyalásnak – a fentebb ismertetett perjogi irodalmat figyelembe véve – csak a felek és a bíróság szóbeli ülése tekinthető. A tárgyalás funkcióinak egyike (a peranyag összegyűjtése) így, e perfelvételi mód alkalmazása esetén részben, illetve potenciálisan tárgyaláson kívül érvényesül. E mód esetén a perfelvétel nem sorolható a tárgyaláshoz, ezért szükséges az általunk korábban hangsúlyozott *háromosztatú* tagolást alkalmazni, mert ezáltal szerkezetileg is tiszta képet lehet kapni az elsőfokú eljárásról.

Meggyőződésünk, hogy a főtárgyalási modell dogmatikájánál alkalmazandó nemzetközi fogalmi rendszerrel és tagolással lehet helyesen leírni a jelenleg hatályos Pp.-t, melynek kodifikációja során a tudományos irodalomban szintén több szerző követett, és nem pusztán osztott tárgyalási rendszerként, hanem *főtárgyalási modellként* tekintett az újraszabályozott elsőfokú eljárásra.

Ezzel osztjuk azt a tudományos nézetet, mely szerint a tárgyalás és annak fogalma térben és időben eltérő jellemzőket, tartalmat mutat, egyetértve azzal, hogy a *Pp. egy másfajta rendszert valósít meg*, mint az eddigi hazai perrendek, figyelemmel a szóbeliség csökkenésére, az írásbeli nyilatkozatok térnyerésére, a perindítás és a perfelvétel körében az iratok felértékelésére, az iratokhoz kapcsolódó formalizmusra, valamint a perfelvételi tárgyalás nélküli perfelvételi módra.

Mindezzel az állítjuk, hogy a Pp. a tárgyalás szerepét – melyet a Tc., és még inkább az 1952-es Pp. jogirodalma az eljárás központi és megkerülhetetlen elemének tekintett – ha nem is leértékelte, de mindenképp *átértékelte*. Ezzel együtt pedig felértékelődött az írásbeli előkészítés, történjen az a perindítás, avagy a perfelvétel során. Az (érdemi) tárgyalás a továbbiakban sem megkerülhető szakasza az eljárásnak, azonban a szakaszok, szakok tartalmának átrendezésével *a hangsúlyok áthelyeződnek*. Hozzáteve, hogy az Úppn. alapját képező bírósági visszajelzések alapján megállapítható, hogy a bíróságok a perfelvételi szak során ragaszkodnak a tárgyaláshoz, ezáltal a perfelvételi tárgyalás nélküli perfelvételi út inkább csak egy lehetőség, melyet felkínál a Pp. szükség esetére.

Ez az átértékelési folyamat, a hangsúlyok átrendezése az alábbiak szerint a tárgyalás rendeltetésének és funkcióinak változásával leírható. A Tc. a kereset és az ellenkérelem szóbeli előadását megkövetelte a perfelvételi tárgyaláson, ehhez kötötte a per létrejöttét, majd ezt követően az érdemi tárgyaláson ismét előírta a felek kérelmeinek előadását. Az 1952-es Pp. bár az első tárgyalás kezdetén előírta a kereset előadását (felolvasását) a per létrejöttét a kereset közléséhez kötötte, az ellenkérelem előadása maradt a tárgyalás tartalma, azzal, hogy a rendszerváltozás utáni módosítások megteremtették a bírói felhívás lehetőségét az írásbeli ellenkérelem előadására, még a tárgyalást megelőzően. Ezt a logikát folytatva a *Pp. mind a kereset, mind az ellenkérelem jogintézményeit kiveszi a tárgyalás alól*, előbbi a perindítás körében helyezi el, utóbbit a perfelvétel írásbeli szakaszában. A szabályozás kifejezetten azt célozza, hogy a felek ezeket ne a tárgyaláson adják elő, hanem a tárgyaláson ezen iratok tartalmának összegzése után tisztázódjon a per ténybeli és jogi alapja, majd következzen a bizonyítás és a jogvita eldöntése.

Ezáltal felvethető az a gondolat, hogy a magyar perjogtudományban a tárgyalás fogalmát kibontó irodalom, – mely jelentős részben az 1952-es Pp. rendszeréhez kapcsolódik – ezzel a Pp. által megvalósított másfajta képpel már nem teljes egészében adekvát, a Pp. szerkezetén felépülő jogirodalom pedig még kibontakozóban van, illetve összességében a

tárgyalás szerepvesztése nyomán az sokkal inkább magát a perindítást és a perfelvételi szakot érinti, ahol a Pp. igazi, új jellegadó újításai találhatók.

6.4 Következtetések az elsőfokú eljárás szakaszainak egymáshoz való viszonya kapcsán

Az elsőfokú eljárás szakaszolása, akárcsak a tárgyalás fogalma és tartalma térben és időben eltérő rendszerezéseket mutat. Ezt, ahogy a dolgozatban bemutattuk legjelentősebben a mindenkor hatályos perrend normaszövege határozza meg, a fejezetek, címek elnevezésével. A Tc. a – szerkezet szempontjából kiemelést érdemlő fejezetei – a keresetlevél, az idézés, a perfelvételi tárgyalás, és az érdemleges tárgyalás, az 1952-es Pp. a keresetindítás és a tárgyalás fejezetcímeket használta, a Pp. a perindítás, perfelvételi szak, érdemi tárgyalási szak fejezeteket különíti el. Emellett azonban e szakaszolás kialakításában kiemelt jelentősége van a tudományos dogmatikának. A magyar eljárásjog utóbbi száz évének fejlődése kitűnő példákkal szolgál a szakaszolásra, illetve e szakaszok egymáshoz való viszonyának bemutatására.

E szakaszok szabályozása és szabályozási elvei megállapításunk szerint *egy bizonyos pontig részben egymástól függetlenek, egy ponton túl azonban részben összefüggéseik miatt fontos hatás gyakorolnak egymásra*. A függetlenség abban mutatkozik meg, hogy a perindítás és a tárgyaláselőkészítés (e fogalmakat itt értsd perrendsemlegesen) tartalma kis mértékben a tárgyalási szerkezet megváltoztatása nélkül is módosítható.

A függetlenség körében ezzel azt állítjuk, hogy önmagában a szóbeli/írásbeli előkészítés megkövetelése vagy annak elengedése, illetve az előkészítő cselekmények körének kis mértékű változtatása nem okozza vagy indokolja szükségszerűen a tárgyalási szerkezet változtatását. Ennek igazolására példa az 1952-es Pp. hatálybalépését követően az előkészítő intézkedések bővítése. Az e körben vitát kiváltó nagyobb jelentőségű perceseletek, mint a felek személyes meghallgatása, az előkészítés során a bírói tevékenységek terjedelme és kötelezettsége, illetve a tárgyalást megelőző írásbeli előkészítés kiemelt figyelmet kaptak az 1952-es Pp. tudományos irodalmában. E módosításokban közös, hogy nem érintették a tárgyalási szerkezetet, bár annak kívánalma a jogirodalomban megjelent. Az 1952-es Pp. hatálya alatt a jogalkotó az alperesi első tárgyalást megelőző esetleges írásbeli válaszra való felhívással már hajszálnyira volt a kötelező írásbeli ellenkérelem intézményétől, azonban ezt nem lépte meg.

Igaz, hogy az 1952-es Pp. egységes tárgyalási szerkezetét már így is pattanásig feszítette az új elvárások sora. Valódi változást, ahogy a jogalkotó felismerte, már ebben a keretben nem lehetett megvalósítani, ezért az újra-kodifikálást választotta. Azonban önmagában az írásbeli alperesi ellenkérelem bevezetése és elmaradásának bírósági meghagyás útján történő szankcionálása önmagában még nem indokol egy új tárgyalási rendszert és egy kodifikációt. Erre szolgál példaként a III. Ppn. által, az első tárgyaláshoz kapcsolt bírósági meghagyás bevezetése és elhelyezése az 1952-es Pp. rendszerében. Ez csak egy újabb lépés lett volna az előkészítés erősítése érdekében, rendszerszintű változásokat nem eredményezett volna. Ami azonban véleményünk szerint meghatározó a tárgyalási szerkezet és az elsőfokú eljárás egyes szakaszainak vonatkozásában az a *nagyterjedelmű, új szabályanyag megalkotása*, illetve a *percezúra* bevezetése, és ezáltal az elsőfokú eljárás és benne a tárgyalás tartalmának, funkcióinak mikénti megosztása.

Az összefüggések körében azt állítjuk, hogy az egyes szakaszok nagyterjedelmű, új szemléletet kívánó átalakítása és tartalmának módosítása már szükségszerűen kihat a tárgyalási szerkezetre is. Ennek igazolására ismét az 1952-es Pp. tárgyaláselőkészítését hivatkozunk. Annak ellenére, hogy a Pp. hatálybalépéséig nem módosult a tárgyalási szerkezet, megváltoztatásának kívánalma és ezzel együtt az előkészítő szakasz önálló fejezetté történő emelése, és annak hangsúlyozása már az 1980-as évek jogirodalmában megjelent. Ezt azonban a jogalkotó az 1952-es Pp. keretein belül a rendszerváltozást követően sem lépte meg, elsősorban a módosítások okozta koherenciazavar és az egységes tárgyalási rendszer adta időtálló keretek miatt. *Vagyis egy önálló perszakasz (lásd előkészítés) bevezetése, és fejezetként való megjelenítése már szükségszerűen szerkezetváltozást és kodifikációt von magával.* Önálló fejezetté akkor válhat egy szakasz, ha annak szabályai belső egységet mutatnak, és jól elkülöníthetők más szakaszok szabályaitól. Ehhez azonban az szintén szükséges, hogy megfelelő mennyiségű szabály álljon rendelkezésre. Amíg a jogalkotó egy-egy új elemet helyez el egy fejezetben, addig nem bontja meg a tárgyalási rendszert, azonban amikor több, egymásra épülő és összefüggő szabályt alkot egyszerre, akkor „átlép egy határt” és véleményünk szerint itt indokolt a tárgyalási szerkezet változtatása, újragondolása.

A *percezúra* intézményének megjelenítése pedig az elsőfokú eljáráson belül bizonyos perbeli cselekményeket időben és tartalomban elválaszt egymástól. Annak *bevezetése* esetén a kapcsolódó preklúziós szabályok, illetve cezúra áttörését lehetővé tevő, szükségszerűen megjelenő szabályok eltörlése esetén pedig e szabályok kivezetése jelentős mértékű

változást hoz létre a tárgyalási szerkezetben. Erre áll előttünk példaként az 1950-es évek jogalkotása, mely a Tc.-et kivonatolta, kivette a perfelvételi tárgyalást, de annak helyét nem pótolta, az előkészítést pedig nem hozta az első tárgyalás elé, ezért annak jogalkotói célja nem tudott megvalósulni.

6.5 A perfelvétel igényének organikus fejlődése a magyar perjogban

Támaszkodva az előző pontra megállapítható, hogy az 1952-es Pp.-ben a kezdetben szinte teljesen mellőzött tárgyaláselőkészítés szerepe a perrend hatályának végére jelentősen felértékelődött. *Véleményünk szerint megfigyelhető egy az I. Ppn. óta tartó fejlődési ív, melynek csúcspontja a Pp. perindítás és perfelvételi szak tartalmában fejeződik ki.* Az 1952-es Pp. megalkotásakor uralkodó szocialista eljárásjogtudomány egyrészt a szovjet példa nyomán, másrészt a Tc.-től való eltérés hangsúlyozásának érdekében eltörölte a perfelvételi tárgyalás intézményét, azonban – ahogy azt ezúttal szintén hangsúlyozzuk – a tárgyaláselőkészítés körében meghagyta a Tc.-ben ismert bírói intézkedéseket (keresetlevél megvizsgálása, áttétel, elutasítás), azokat nem bővítette. Fenntartotta az egyes tárgyalási határnapok közti írásbeli előkészítést, azt nem hozta az első tárgyalás elé, ezzel nem történt egyéb, mint egy szerkezeti elemet kivett a rendszerből az akkor új perrend. A Tc. tudatosan – szerkezeti elvekkel alátámasztva – nem alkalmazta a perfelvételt megelőző előkészítést, az 1952-es Pp. pedig ezen nem változtatott és az első tárgyalást megelőzően nem tudta érdemben megerősíteni azt.

Ezzel az első tárgyalás ugyanazt a funkciót töltötte be, mint a perfelvételi tárgyalás, azzal az eltéréssel, hogy amennyiben lehetőség volt, a per érdemébe lehetett bocsátkozni. Az első tárgyaláson a felperes előadta keresetét, az alperes előadta alaki vagy anyagi kifogásait, ezzel megtörtént a perbebocsátkozás. A Tc.-ben itt – főszabályként – következett az érdemleges tárgyalás kitűzése és az arra való idézés. Az 1952-es Pp. bár itt előírta a per érdemének tárgyalását, annak az előkészítés hiánya miatt nem volt realitása, vagyis következett ugyanaz, mint a Tc.-ben, halasztás, és a folytatólagos tárgyalás kitűzése. E hiátust a jogalkotó röviddel a hatálybalépést követően felismerte, és elkezdte erősíteni a tárgyaláselőkészítést.

A rendszerváltoztatást követően eljutott odáig a tudományos irodalom, hogy szükséges lenne minden esetben az írásbeli előkészítés az alperes részéről, még a tárgyalást megelőzően. Ezt azonban az 1952-es Pp. csak mintegy lehetőségként teremtette meg, egy esetleges bírói felhívás formájában. A másik hangsúlyos előkészítő intézkedés a felek

személyes meghallgatása a tárgyalás előtt mely a tudomány kívánalma ellenére a gyakorlatban nem vált jelentőssé. *Ha megnézzük ezt a két igényt, mely az I. Ppn. óta erősödik a magyar eljárásjogban, akkor ma azt látjuk, hogy ezeket a Pp. megvalósítja.*

A Pp. az írásbeliség erősítésével megteremti az írásbeli ellenkérelem kötelezettségét, vagy inkább érdekelttségét, és a perfelvétel során a felek személyes meghallgatását. Az 1952-es Pp. 124. § (4) bekezdés e) pontja szerinti felek tárgyaláson kívüli, egymás jelenlétében történő előzetes meghallgatásának célja lényegében azonos a perfelvétel Pp.-beli céljával. E személyes meghallgatás előnyeinek felsorolása az 1952-es Pp. jogirodalmában megtalálható. Itt utalni kívánunk arra, hogy a Pp.-ben az általános rendelkezések között elhelyezett nyilatkozattételre történő felhívás szerint ha a fél nyilatkozatának beszerzése szükséges és az a tárgyalásig nem halasztható el, a felet a bíróság írásbeli nyilatkozattételre hívja fel. A bíróság – ha szükségesnek tartja – a jogi képviselő nélkül eljáró felet személyes meghallgatása céljából meg is idézheti. (155. §). Azonban véleményünk szerint nem e nyilatkozattételre való felhívás analóg az 1952-es Pp. hivatkozott rendelkezésével, hanem maga a perfelvétel.

6.6 Következtetések a Tc. és a Pp. viszonylatában

A sokszor hivatkozott sommás összegzés szerint a Tc. és a Pp. közös pontja az osztott tárgyalási szerkezet, melyet a Pp. továbbfejleszt, és szakaszolásában, valamint tartalmában másképp épít fel. Véleményünk szerint azonban a két perrend tárgyalási szerkezete valójában nagyobb távolságot mutat egymástól. A közös bennük, hogy a választott tárgyalási szerkezet egy rendszerszinten megvalósított változtatás egyik kiemelkedő és jellegadó újítása, mely mindkét kodifikáció elvi alapját szolgáltatta.

Azonban amíg a Tc. a szóbeliség elvének hazai megszilárdítása érdekében, az iratoknak a lehető legkisebb kötőerőt kívánta adni, ezzel teret biztosítva a szóbeli előadásnak, valamint a per létrejöttének folyamatát kizárta, leválasztotta a per érdeméről, addig a Pp. az 1952-es Pp. keretei között meg nem valósítható igényeket kívánta elérni, azaz az írásbeliség erősítését, és a per kereteinek rögzítését az eljárás minél korábbi szakaszában.

A dogmatikai kategorizálást illetően, amint a Tc.-vel kapcsolatban kifejtettük, saját indokolása szerint az érdemleges tárgyalás körében egységes tárgyalást valósított meg, melyet a tudomány és a jogirodalom osztott tárgyalási szerkezetként aposztrofál a perfelvételi és az érdemleges tárgyalás elkülönülése miatt. A Pp. a *főtárgyalási modellt* valósítja meg, mely véleményünk szerint jelentősen különbözik az osztott tárgyalási

szerkezetéről, a perindításra szintén kiterjedő szabályozással és az esetleges perfelvételi tárgyalással. E megállapításokkal a két perrend viszonya nagyobb távolságot mutat.

A tárgyalás funkcióinak szervezésére, megosztására számos eltérő megoldás létezik, a Tc. és a Pp. ebben szintén különbözik. A Tc. tárgyalási szerkezetében a megosztás indoka teljesen más volt, mint a mai perjogi gondolkodásban. Célja az volt, hogy a perfelvétel körében azt a kérdést tisztázzák, hogy létrejöhet-e a per, fennállnak-e perakadályok, ezek hiányában át lehetett térni az érdemleges kérdésekre, azaz érdemleges tárgyalásra, a per legfontosabb szaka, amely a tényállás felvételére, és a bizonyítás lefolytatására szolgált. E szerkezetnek a célja az, hogy a perfelvételi tárgyaláson megsűrje az ügyeket, azaz lehetővé tegye az érdemi elbírálás nélküli gyors elintézését.

A Pp. egy másik tárgyalásszerkezeti megoldást valósít meg, a tárgyalás feladatainak megosztását másképp rendezzi, különválasztja a tényelőadásokat és a bizonyítás felvételét. A perfelvétel esetén a keresetlevél és a perfelvételi iratok, valamint a perfelvételi tárgyaláson előadottak alapján meghatározásra és véglegesítésre kerül a felek közötti jogvita tartalma és keretei. Az ezt követő érdemi tárgyalási szak szerepe, hogy a perfelvételi szakban rögzített jogvita keretein belül a szükséges bizonyítás felvételre kerüljön és érdemi döntés szülessen.

6.7 A fejnehéz eljárás megjelenése a Pp.-ben

A fejnehéz eljárást a fent hivatkozott szerzők (Anna Nylund és Köblös Adél¹⁰⁸⁰) egy negatív fogalomként használták. *Véleményünk szerint a terminológia e negatív tartalom nélkül szintén megállja a helyét, és helyesen írja le a Pp.-ben megfigyelhető szabályozást.* A kodifikáció során több szerző által is hivatkozott cél, ti. a ténybeli és jogi keretek mihamarabbi rögzülése azt eredményezte, hogy az eljárás első szakaszában jelentős tartalmi bővülés állt be. E körben hosszan kifejtettük és értékeltük a keresetlevél új szabályait és annak jogalkotói célját, illetve a perindítás és a perfelvételi szak egymáshoz való viszonyát, valamint a kettő között húzódó alperesi írásbeli ellenkérelmet. E körben az 1952-es Pp.-hez képest jelentős változások álltak be, azonban utalva az előző pontra, ez szintén tekinthető a fejlődési ív eredményének, egy reakciónak, akár a korábbi szabályozás tagadásának is.

Az alperesi ellenkérelem és a személyes meghallgatás igényét fentebb már kifejtettük. E pontban azt kívánjuk alátámasztani, hogy a perindítás és a perfelvételi szak tartalmi bővítése szintén beleilleszkedik a magyar perjogi kontinuitásba. Az osztott tárgyalási szerkezet csak egy lépés lett volna előre, ha itt a kereset és az ellenkérelem tárgyi és személyi keretei

¹⁰⁸⁰ Lásd a dolgozat II. fejezetében.

rögzültek volna. Lényegében ez visszatérés lett volna a plósi modellhez, amelyet a kodifikáció során – fentebb részletezett – alternatív tudományos nézetek támogattak. A főtárgyalási modell viszont már két lépés, mert ezzel már rögzül a bizonyítás anyagának terjedelme is.

A Pp. tehát a mihamarabbi és minél teljesebb körű rögzülés érdekében az eljárás idővonalán jelentős mértékben előrébb hoz bizonyos, leginkább a tényállítással és a bizonyítás indítványozásával kapcsolatos eljárási cselekményeket, és az eljárás további szakaszaiban a módosítási lehetőségeket egyre szűkülő lehetőségek között teszi lehetővé, azonban mindvégig fenntartja a kivételes, esetlegesen önhibán kívüli okból történő változásra való reagálás lehetőségét. Ennek kezdeti szigorát viszont az Úppn. enyhíti.

Az 1952-es Pp. hatálya alatt megfigyelhető, hogy a jogalkotó mindig egy-egy óvatos lépéssel, de a hatálybalépéskori tárgyalási rendszeren belül válaszolt a gyakorlatban kialakuló problémákra. A Pp. kodifikációja azonban megteremtette azt a lehetőséget, hogy egyszersmind új tárgyalási szerkezet mellett kettőt lépjen előre, ezzel drasztikusan és hangsúlyosan módosítsa a tárgyalási szerkezetet. Ennek eredménye, hogy az *indokolatlan késedelemmel* vagy a *perelhúzási szándékkal* tett akár tényállítás, akár jogállítást, illetve bizonyítási indítvány előterjesztése esetén a Pp. szigorú preklúziókat alkalmaz.

A jogalkotói cél és hatálybalépést követően kialakult joggyakorlat azonban nem teljes mértékben egyezett. *A gyakorlat még-inkább fejnehézzé alakította az eljárást.* A keresetlevéllel szemben támasztott eleve emelt követelményeket a bíróságok még magasabbra emelték – különösen a kereseti kérelem és a perfelvételre való alkalmasság körében –, melyet a JECS összefoglaló véleménye támaszt alá.

A bíróságok túlzóan szigorúan értelmezték a perfelvételre alkalmas keresetlevél fogalmát. A helytelen gyakorlat további folytatásának megelőzésére, és az eredeti jogalkotói cél világosabb kodifikációja érdekében az Úppn. erre reagálva megszünteti e problémákat, a kereseti kérelem esetén szövegponosítást eszközöl, valamint definíciószerűen meghatározza a perfelvételre alkalmasság fogalmát.

További jelentős módosítás a keresetváltoztatás hatálybalépéskori fogalmának szűkítése és az új tényállítások érdemi tárgyalási szakban történő kivételes megengedése. Ebből az olvasható ki, hogy a hatálybalépéskor beépített rendelkezések, melyek a kereset és a perfelvétel keretein történő változtatást megengedték nem bizonyultak elegendőnek. A gyakorlat felmutatott olyan eseteket, amikor a Pp. preklúziói és a percezúra túlzottan szigorúnak bizonyultak.

A két fenti változtatásban közös, hogy mindkettő egy reakció a jogalkotó részéről a rövid idejű joggyakorlatra. Ugyanakkor míg az első eset lényegében visszaállítja vagy pontosítja az eredeti jogalkotói célt, addig a második eset rámutat egy olyan élethelyzetre, mellyel a jogalkotó nem vagy másképp számolt a kodifikáció során.

Az Úppn. az imént hivatkozott „enyhítő” szabályokkal átalakítja ezt a fejnehéz jelleget, egyértelműen szűkíteni igyekszik a perindítás tartalmát, és enyhíteni a perfelvétel szabályait, valamint megszüntetni a keresetlevél szerepének túlértékelését. A módosításokkal elérni kívánt cél, hogy a bíróságok nagyobb számban fogadják be a keresetleveleket, valamint a perindítási szakasz tartalmát és követelményeit kiszélesítő bírói gyakorlatot a jogalkotó megtörje. A keresetváltoztatás fogalmának szűkítése, az érdemi tárgyalási szakban az új tényállítások bizonyos körű megengedése pedig a felek részére nagyobb mozgástér biztosítását célozza, azzal együtt, hogy a perfelvételt lezáró végzés preklúziós hatásai továbbra is fennmaradnak, bár az ennek áttörését jelentő kivételes enyhítő szabályok köre az új tényállításokkal bővül. Ezzel véleményünk szerint a fejnehéz jelleg fennmarad, de egyben enyhül.

*„Hogy a pernek az a szerkezete, amelyet itt vázlatosan bemutatni és amelynek egyben-
másban elméletét is jelezni igyekeztem, a gyakorlatban be fog-e válni, ezt majd az élet fogja
megmutatni. Én természetesen azt hiszem, hogy igen.” (Plósz Sándor)¹⁰⁸¹*

¹⁰⁸¹ Plósz Sándor 1927. 138.

Forrásjegyzék

Felhasznált tudományos irodalom

Alföldy Ede: A polgári perrendtartás egyszerűsítése. *Jogtudományi Közlöny*, 1920/14. [1.r.] 107-108.

Alföldy Ede: A polgári perrendtartás egyszerűsítése. *Jogtudományi Közlöny*, 1920/15. [2.r.] 114-116.

ALI / UNIDROIT: *Principles of Transnational Civil Procedure*. USA, Cambridge University Press, 2007.

Amaka Iguh: The Front Loading Concept: An Appraisal Of The Future of Civil Litigation In The High Courts Within The Application Of The New Rules https://www.researchgate.net/publication/317042134_THE_FRONT_LOADING_CONCEPT_AN_APPRAISAL_OF_THE_FUTURE_OF_CIVIL_LITIGATION_IN_THE_HIGH_COURTS_WITHIN_THE_APPLICATION_OF_THE_NEW_RULES/link/5922a9b6a6fdc4443f61b3d/download (Letöltve: 2020. augusztus 10.).

Anna Nylund: Introduction to the Preparatory Stage of Civil Proceedings. In: Laura Ervo-Anna Nylund (ed.): *Current European Trends in Preparatory Proceedings. A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*. Switzerland, Springer, 2016. 1-15.

Anna Nylund: Norwegian civil procedure – how to make fast even faster. In: Aurimas Brazdeikis (eds.): *Asmens teises i civilines bylos išnagrinejimą per protingą laiką įgyvendinimo sąlygos: mokslo studija = Ways of implementation of the right to civil proceedings within a reasonable time: scientific study*. Vilniaus, Vilniaus universiteto leidykla, 2016. 261-274.

Anna Nylund: Preparatory Proceedings in Norway: Efficiency by Flexibility and Case Management. In: Laura Ervo-Anna Nylund (eds): *Current European Trends in Preparatory Proceedings. A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*. Switzerland, Springer, 2016. 57-79.

Anna Nylund: Structure of civil proceedings – convergence through the main hearing model? *Civil Procedure Review*, 2018/2. 13-39.

Antal József: Elállás a pertől és a keresettől. *Jogtudományi Közlöny*, 1915/29. 323-325.

Az új polgári perrendtartás koncepciója, A Kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott Koncepció <https://2015-2019.kormany.hu/download/f/ca/30000/20150128%20Az%20%C3%BAj%20polg%C3%A1ri%20perrendtart%C3%A1s%20koncepci%C3%B3ja.pdf> (Letöltve: 2020. november 15.).

Bacsó Ferenc: A polgári per szervezete. In: *A magyar polgári per jog főbb kérdései*. Budapest, Jogi- és Államigazgatási Könyv és Folyóiratkiadó, 1953. 44-56.

Bacsó Ferenc: Az új polgári perrendtartásról. *Állam és Igazgatás*, 1952/8. 445-455.

Bacsó Jenő: *Tudományos Perjog*. Debrecen, Stúdium Könyvkiadó Rt., 1937.

Bajory Pál: A perbeli kifogások. *Magyar Jog*, 1976/10. 860-874.

Beck Salamon: A szóbeliség kérdéséhez. *Jogtudományi Közöny*, 1951/6. 548-549.

Beck Salamon: A szocialista rendelkezési elv és a keresetleszállítás. *Magyar Jog*, 1958/12. 370-372.

Benkő-Jeszenszky-Géczy-Simor-Szepes (szerk.): *Döntvénytár, Birósági határozatok*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1956.

Bernard Michael Ortwein II: The Swedish Legal System: An Introduction. *Indiana International & Comparative Law Review*, 2003/2. 405-446. <http://journals.iupui.edu/index.php/iiclr/article/view/17766/17949> (Letöltve: 2020. augusztus 10.).

Boross József: A tárgyalás előkészítése a polgári perben. *Magyar Jog*, 1974/9. 520-525.

Borsos Endre: A keresettől való elállás szabályozása az új polgári perrendtartásban. *Jogtudományi Közöny*, 1915/10. 121-123.

Borsos Endre: A keresetváltogatás lényege és következményei. *Jogtudományi Közöny*, 1917/15. 139-142.

Borsos Endre: Megjegyzések a pertől való elállásra. *Jogtudományi Közöny*, 1915/19. 231-233.

Clement Salung Petersen: A Comparative Perspective on Recent Nordic Reforms of Civil Justice. In: Laura Ervo and Anna Nylund (eds.): *The Future of Civil Litigation*. Switzerland, Springer, 2014. 9-29.

Czoboly Gergely: *A perelhúzóadás megakadályozásának eljárási eszközei*. Phd értekezés, Pécs, 2014, <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/czoboly-gergely-istvan/czoboly-gergely-istvan-vedes-ertekezes.pdf> (Letöltve: 2020. július. 10.)

Czoboly Gergely: A polgári perek elhúzódása. In: Jakab András és Gajduscheck György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 2016. 758-776.

D. Novák István: Polgári peres eljárásunk tévedhetetlenségi szindrómája. *Magyar Jog*, 2000/10. 585-589.

Dieter Leipold: Oral and Written Elements within the Introductory Phase of Civil Procedure. In: Frederico Carpi - Manuel Ortells Ramos (eds.): *Oral and Written Proceedings: Efficiency in Civil Procedure vol. 1: General Reports and National Reports*. Valencia, Universitat de València, 2008. 53-78.

Domján Lajos: A magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatának bírálata. Perfelvétel és előkészítés. *A jog*, 1906/27. [7.r.] 205-206.

Döme Attila: A perkoncentráció kulcsa: a közbenszóló határozat. In: Varga István- Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 393-416.

Döme Attila: Egy új eljárásjogi jogintézmény, az ún. közbenső végzés természetéről. *Magyar Jog*, 2015/7-8. 452-455.

Ébner Vilmos: Perindítás (XI. Fejezet). In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. I. köt., HVG-Orac, Budapest, 2018. 605-804.

Éless Tamás – Farkas Zsolt: A polgári perről a tárgyalási elv megközelítésének változásai tükrében. *Magyar Jog*, 2010/1. 1-12.

Éless Tamás – Parlagi Mátyás: Az érvényesített joghoz kötöttség. In: Varga István- Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 355-361.

Éless Tamás- Döme Attila: A keresetváltoztatás kérdéséhez. In: Varga István- Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 417-429.

Éless Tamás- Döme Attila: Alapvetések a polgári per szerkezetéhez. In: Varga István- Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac. 50-78.

- Éless Tamás- Ébner Vilmos: A percezúra- Az érdemi tárgyalás előkészítése In: Varga István- Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 377-392.
- Éless Tamás: A kereset nyilvánvaló megalapozatlansága. In: Varga István (szerk.): *Codificatio processualis civilis, Studia in Honorem Németh János II*. Budapest, ELTE, 2013. 19-34.
- Éless Tamás: A tárgyalás szerkezete, a perfelvétel, perhatékonyság. *Közjegyzők Közlönye*, 2017/5. 13-18.
- Éless Tamás: Perfelvételi szak (XII. fejezet). In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. I. köt., Budapest, HVG-Orac, 2018. 805-890.
- Ellilä Tauno: A finn polgári perjog alapjai. *Jogtudományi Közlöny*, 1971/10. 466-473.
- Emmer Kornél: *A polgári peres eljárás reformja*. Budapest, Magyar Jogászegyleti Értekezések, 14. sz., 1883. 1-33.
- Emmer Kornél: *Törvényjavaslat a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvein alapuló polgári törvénykezési rendtartás tárgyában*. Budapest, Egyetemi Nyomda, 1885.
- Fabinyi Tihamér: *Polgári perrendtartás törvénye és joggyakorlata*, 1. köt., Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1931.
- Falcsik Dezső: *A polgári perjog tankönyve*. (Magyar polgári törvénykezési rendtartás). Budapest, Politzer, 1907.
- Farkas József: A perbeli mulasztás. In: *A magyar polgári perjog főbb kérdései*. Budapest, Jogi- és Államigazgatási Könyv és Folyóiratkiadó, 1953. 111-136.
- Farkas József: A polgári peres eljárás átfogó újra-szabályozása. *Magyar Jog*, 1984/1. 40-50.
- Farkas József: A polgári perrendtartás reformjáról. *Jogtudományi Közlöny*, 1957/4-6. 165-176.
- Farkas József: A tárgyalás elmulasztásának következményei; a következmények elkerülése és elhárítása a magyar polgári peres eljárásban. *Magyar Jog*, 1983/2. 126-138.

- Fodor Ármin előadása. In: Szladits Károly (szerk.): *Magyar Jogászegyleti értekezések*. XXIV. köt. 5. füzet – A magyar polgári perrendtartás javaslata. Budapest, Franklin Társulat, 1902. 241-254.
- Fodor Ármin: A polgári peres eljárás reformja. *Jogállam*, 1930/3-4. 85-92.
- Fodor Ármin: A polgári perrendtartás. *Jogtudományi Közlöny*, 1910/48. 413- 414.
- Földes István-Fehérváry Jenő: *A magyar polgári perrendtartás kézikönyve*. 2. kiad., Budapest, Grill Károly könyvkiadóvállalata, 1946.
- Fövényessy Lajos: A szóbeli tárgyalás az új polgári perrendtartás szerint. *Jogtudományi Közlöny*, 1913/19. 164-166.
- Frank Orton: Some Special Features of Swedish Civil Procedure. *Acta Juridica Hungarica*. 2008/3. 311-317.
- Gaár Vilmos: *A magyar polgári perrendtartás magyarázata (1911. évi I. t.-cz.)*. Budapest, Athenaeum, 1911.
- Gáspárdy László: *A polgári per idődimenziója*. Budapest, Akadémia Kiadó, 1989.
- Gáspárdy László: A polgári perek tartamát meghatározó tényezők rendszerének alapjai. *Publicationes Universitatis Rerum Polytechnicarum Miskolciensis. Series juridica et politica*. Tomus 2. Fasc. 1-8. 1987. 103-130.
- Gáspárdy László: A polgári perrendtartás reformja c. előadása az 1994. évi jogászgyűlésen. In: Erdei Árpád (szerk.): *Második magyar jogászgyűlés*. Budapest, Magyar Jogász Egylet, 1994. 107-115.
- Gáspárdy László: Polgári perjogunk az V. Novella után. *Bírák Lapja* 1993/1. 59-65.
- Gátos György: A tárgyalás időszerű jogi kérdései a polgári eljárásban. *Magyar Jog*, 1991/2. 85-89.
- Gutfreund Sámuel: Elállás a keresettől. *Jogtudományi Közlöny*, 1915/13. 159-160.
- Halvard Haukeland Fredriksen: German Influence on the Development of Norwegian Civil Procedural Law. In: Volker Lipp and Halvard Haukeland Fredriksen (eds.): *Reforms of Civil Procedure in Germany and Norway*. Tübingen. Mohr Siebeck, 2011. 19-26.

Hámori Vilmos: A keresetjog és az eljárásjogi jogviszony a polgári perben. *Jogtudományi Közlöny*, 1979/8. 519-523.

Hámori Vilmos: Anyagi jog és kereset. *Jogtudományi Közlöny*, 1978/10. 611-619.

Hámori Vilmos: Polgári eljárásjoguk módosításának kérdéséhez. *Jogtudományi Közlöny*, 1966/8-9. 451-458.

Hartai László: Az igazság érvényre jutásának problémái a polgári perben. *Jogtudományi Közlöny*, 1971/6. 291-298.

Haupt Egon: A jogcímhez kötöttség kérdése a polgári perben. *Magyar Jog*, 2000/10. 605-611.

Haupt Egon: A polgári per gyors befejezésének eszközei a hatályos eljárási törvény alapján. *Magyar Jog*, 2003/9. 546-552.

Herczeg Lajos: Az 1911: I tcz. 222. §-ához. *Jogtudományi Közlöny*. 1913/17. 149-150.

Herczeg Mihály: *Magyar törvénykezési rendtartás*. 1. köt. 2. kiad. Budapest, Franklin Társulat, 1882.

Herczeg Mihály: *Magyar törvénykezési rendtartás*. Pest, Heckenast Gusztáv, 1871.

Herédi Erika: A preklúzió jelentősége a megújult polgári perben. *Jogtudományi Közlöny*, 2018/3. 117-125.

Herédi Erika: Eltérő rendelkezések járásbíróóság hatáskörébe tartozó perben jogi képviselő nélkül eljáró félre (XV. fejezet). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2017. 446-453.

Horváth János: A polgári per tárgyalásának neuralgikus gócai. *Magyar Jog*, 1990/7-8. 667-672.

Horváth János: Tárgyalás a polgári perben. *Jogász Szövetségi Értekezések*. 1. köt. 1989. 117-155.

Imregy Géza: Gondolatok az előkészítésről. *Magyar Jog*, 2008/11. 785-794.

Inge Lorange Backer: The Norwegian Reform of Civil Procedure. In: Volker Lipp, Halvard Haukeland Fredriksen (eds.): *Reforms of Civil Procedure in Germany and Norway*. Tübingen, Mohr Siebeck, 2011. 41-78.

J. Niemi Kiesiläinen: Efficiency and Justice in Procedural Reforms, The Rise and Fall of the Oral Hearing. In: H. van Rhee, Alan Uzelac (eds.): *Civil Justice Between Efficiency and Quality: From Ius Commune to the CEPEJ*. Antwerpen, Intersentia, 2008. 29-45.

Jancsó György- Meszlényi Artúr: *A magyar polgári perrendtartás rendszeres kézikönyve*. 2. köt., Budapest, Athenaeum, 1915. (néhai Jancsó György irodalmi hagyatékának felhasználásával írta Meszlény Artúr).

Jancsó György: *A magyar polgári perrendtartás rendszeres kézikönyve*. 1. köt., Budapest, Atheneum, 1912.

Jancsó György: *Magyar Polgári törvénykezési jog*. 2. kiad., Kolozsvár, Lepage Lajos Egyetemi Könyvkereskedése.

Johanna Niemi: *Civil Procedure in Finland*. 2nd ed., Netherlands, Wolters Kluwer, 2016.

Johanna Niemi: Finnish Reforms of Procedural Law: A Success Story? In: Li Lin, Xie Zengyi, Ulla Liukkonen (eds): *Rule of Law Development and Judicial Reform: A Comparison between China and Finland*. *China Forum on the Rule of Law*. China, Social Sciences Academic Press, 2016. 84-100.

Juhászné Zvolenszki Anikó: Az elsőfokú tárgyalás elmulasztásának következményei – a jogalkotás fejlődésének tükrében. In: Tóth Károly (szerk.): *Emlékkönyv dr. Szilbereky Jenő egyetemi tanár oktatói működésének 30. és születésének 70. évfordulójára*. Szeged, JATE, 1987. 123-136.

Kapa Mátyás: A tárgyalás (IX. fejezet). In: Szabó Imre (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata*. 2. köt., Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2006. 572-708.

Kapa Mátyás: Keresetindítás (VIII. fejezet). In: Szabó Imre (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata*. 2. köt., Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2006. 485-572.

Kengyel Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*. Budapest, Osiris, 2003.

Kengyel Miklós: Az ötvenéves Polgári perrendtartás – a törvény keletkezésétől a rendszerváltozásig. In: Kengyel Miklós (szerk.): *50 éves a polgári perrendtartás (tanulmánykötet)*. Dialog Campus Kiadó, Pécs, 2003. 95-116.

Kengyel Miklós: *Magyar Polgári Eljárásjog*. 12. kiad., Budapest, Osiris, 2014.

Kengyel Miklós: *Magyar Polgári Eljárásjog*. Budapest, Osiris, 2003.

Kengyel Miklós: *Polgári Eljárásjog*. 2. köt., Pécs, Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 1992.

Király Lilla: Az új magyar polgári perrendtartás megszületése és legújabb szabályai (Kodifikáció vagy reform?). *JURA*, 2017/2. 91-108.

Kiss Daisy: *A polgári per titkai - Kérdések és válaszok a polgári perrendtartás általános részéből*. 3. átdolg. kiad., Budapest, HVG-Orac, 2014. 539.

Kiss Daisy: A tárgyalás és a pervezetés. *Magyar Jog*, 1986/2. 186-188.

Kiss Gábor- Erőss Mónika: Keresetváltoztatás és eshetőleges kereset. In: Varga István-Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 430-442.

Kiss Gábor: Még egyszer a Pp. 1995-ös módosításának a pervezetésre gyakorolt hatásáról. *Magyar Jog*, 1999/5, 286-289.

Kiss Zoltán: A bírói pervezetés és a felek rendelkezései a polgári perben a Pp. 1995. évi módosítása után. *Magyar Jog*, 1998/2, 84-90.

Kiss Zoltán: A pervezetés elméleti és gyakorlati kérdései a Pp. legutóbbi módosítása után. *Magyar Jog*, 1997/3. 154-163.

Kovács Kázmér: *Korreferátum*. Gáspárdy László, A polgári perrendtartás reformja c. előadására az 1994. évi jogászgyűlésen. In: Erdei Árpád (szerk.): *Második magyar jogászgyűlés*. Budapest, Magyar Jogász Egylet, 1994. 122-129.

Kovács László: Mit jelent a bíróság jogcímhez kötöttsége? – Észrevételek dr. Haupt Egon cikkére. *Magyar Jog*, 2003/9. 553-554.

Kovács Marcel: *A polgári perrendtartás magyarázata*. 1. köt., Budapest, Benkő Gyula Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése, 1911.

Kovács Marcel: *A polgári perrendtartás magyarázata*. 2. kiad. 4. füz., Budapest, Pesti nyomda Rt., 1927.

Köblös Adél: A közvetlenség elve a polgári perben. In: Gellén Klára – Görög Márta (szerk.): *LEGE ET FIDE Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára*. Szeged, Iurisperitus, 2016. 347-356.

Köblös Adél: Eltérő rendelkezések járásbíróóság hatáskörébe tartozó perben jogi képviselő nélkül eljáró félre (XV. fejezet). In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. 1. köt., Budapest, HVG-Orac, 2018. 1029-1058.

Köblös Adél: Tárgyalás a polgári perben. In: Görög Márta és Hegedűs Andrea (szerk.): *Lege duce, comite familia, ünnepi tanulmányok Tóthné Fábián Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára*. Szeged, Iurisperitus, 2017. 293-303.

Köblös Adél: Új megoldások az elsőfokú eljárás szabályaiban. *Közjegyzők Közlönye*, 2017/2. 13-26.

Lantos János: A tárgyalás előkészítése a polgári perben. *Magyar Jog*, 1975/1. 23-28.

Laura Ervo: Scandinavian Trends in Civil Pre-Trial Proceedings. *Civil Justice Quarterly*, 2007/4. 466-483. Az angol nyelvű közleményt Köblös Adél fordította magyarra, mely a Jogtudományi Közönyben jelent meg: Laura Ervo: Tárgyalás-előkészítő eljárások skandináv modelljei polgári ügyekben. *Jogtudományi Közöny*, 2009/2. 56-64.

Laura Ervo: Swedish-Finnish Preparatory Proceedings: Filtering and Process Techniques. In: Laura Ervo-Anna Nylund (eds.): *Current European Trends in Preparatory Proceedings. A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*. Switzerland, Springer, 2016. 19-55.

Laura Ervo: The Principle of the Free Reception of Evidence in Finland. In: Nijnoer J.F and Reijntjes, J.M (eds.): *Proceedings of the First World Conference on New Trends in Criminal Investigation and Evidence*. Heerlen, Open University of the Netherland, 1997. 295-299.

Laura Ervo: The Reform of Civil Procedure in Finland. *Civil Justice Quarterly*, 1995/1. 56-64.

Légrádi István – Virág Csaba – Völcssey Balázs: Értelmező rendelkezések (II. fejezet). In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. I. köt., Budapest, HVG-Orac, 2018. 35-46.

Lugosi József: A keresettel érvényesített jog. *Magyar Jog*, 2018/3. 145-154.

Lugosi József: A polgári (peres) eljárás és a polgári per. *Jogtudományi Közlöny*, 2012/2. 68-79.

Lugosi József: A polgári (peres) eljárás szakaszáról és a polgári nemperes eljárásról. *JURA*, 2012/1. 181-186.

Lugosi József: A rendelkezési elv (a fél rendelkezési joga) és a keresettől elállásra tekintettel történő permegszüntetés közötti jogszabályi összeütközés a hatályos Polgári Perrendtartásban. *Magyar Jog*, 2009/7. 385-395.

Lugosi József: Az eljárásindítás és -megszüntetés a Pp.-ben. *Jogtudományi Közlöny*, 2021/5. 248-255.

Lugosi József: Gondolatok a kereseti kérelemhez kötöttségről. *Magyar Jog*, 2010/11. 674-684.

Lugosi József: Jogviszonyok a polgári (peres) eljárásban. *Jogtudományi Közlöny*, 2016/5. 285.

Lugosi József: Keresetjog és kereseti jog. *Jog, állam, politika*, 2016/4. 167-184.

Magyary Géza: *A magyar polgári peres eljárás alaptanai*. Budapest, Franklin Társulat, 1898.

Magyary Géza: A perfelvétel körüli mulasztás következményei. *Jogtudományi Közlöny*, 1899/46. [1. r.] 329-330.

Magyary Géza: A szóbeliség és közvetlenség alapelvei az új polgári perrendtartásban. *Jogtudományi Közlöny*, 1912/40. 348-349.

Magyary Géza: *Magyar Polgári Perjog*. 1. kiad., Budapest, Franklin Társulat. 1913.

Magyary Géza: *Polgári Perjog*. 2. kiad., Budapest, Franklin Társulat, 1924. 349.

Magyary Géza-Nizsalovszky Endre: *Polgári Perjog*. 3. kiad., Budapest, Franklin Társulat, 1939.

Michele Taruffo: Harmonisation in a Global Context: The Ali/UNIDROIT Principles. In: Xandra E. Kramer – C. H. van Rhee (eds.): *Civil Litigation in a Globalising World*. Switzerland, Springer, 2012. 207-219.

Michele Taruffo: Orality and Writing as Factors of Efficiency in Civil Litigation. In: Frederico Carpi - Manuel Ortells Ramos (Eds.): *Oral and Written Proceedings: Efficiency in Civil Procedure vol. 1: General Reports and National Reports*. Valencia, Universitat de Valencia, 2008. 185-204.

Molnár Ambrus: A bizonyításra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség a polgári perben. *Magyar Jog*, 2009/3. 129-140.

Móra Mihály: A mulasztás, a szünetelés, és a bizonyítás egyes kérdései a polgári perben. *Magyar Jog*, 1957/8. 225-230.

Móra Mihály: A per létrejöttének kérdése a borzsoá polgári perrendtartás szerint. In: Schultheisz Emil (szerk.): *A Szegedi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Karának Évkönyve*. Budapest, Tankönyvkiadó Vállalat, 1953. 87-98.

Móra Mihály: A polgári per lényegének kérdéséhez. *Állam- és Jog*, 37-55.

Móra Mihály: A tárgyalás (XII. Fejezet). In: Beck Salamon és Névai László (szerk.): *Magyar Polgári Eljárásjog*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1962. 226-253.

Nagy Adrienn: A személyi állapotot érintő perek eljárási szabályainak változása az új perjogi kódexben. In: Görög Márta és Hegedűs Andrea (szerk.): *Lege duce, comite familia, ünnepi tanulmányok Tóthné Fábrián Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára*. Szeged, Iurisperitus, 2017. 344-355.

Nagy Adrienn: Személyi állapotot érintő perek közös szabályai (XXXI. fejezet). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2017. 693-701.

Nagy Adrienn: Új jogintézmények a polgári perbeli bizonyítás szabályozásában. *Jogtudományi Közlöny*, 2018/1. 1-8.

Nagy Andrea: A tárgyalás (IX. fejezet). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvényhez*. 1. köt., Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 456-564.

- Németh János: A polgári eljárásjog átfogó újraszabályozása a Magyar Népköztársaságban. In: Németh János (szerk.): *Polgári eljárásjogi füzetek XIII. Gondolatok a Pp reformjához.* Budapest, ELTE ÁJK Polgári Eljárásjogi Tanszék, 1985. 201-221.
- Németh János: A polgári perjogunk fejlődése a felszabadulás óta. *Magyar Jog*, 1985/3-4. 284-301.
- Németh János: Alapvető elvek (I fejezet). In: Németh János- Kiss Daisy (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata.* 1. köt., 3. átdolg. kiad., Budapest, Complex, 2010. 57-111.
- Németh János: Az új Polgári Perrendtartás, egyes vitatott kérdések és az elfogadott változat. *Közjegyzők Közlönye*, 2017/2. 5-11.
- Névai László: A kereset és a keresetlevél (X. Fejezet). In: Beck Salamon és Névai László (szerk.): *Magyar Polgári Eljárásjog.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1962. 200-216.
- Névai László: A Keresetindítás (VIII. fejezet) In: Szilbereky Jenő és Névai László (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata.* 1. köt., Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1976. 643-779.
- Névai László: A keresetindítás. In: Névai László és Szilbereky Jenő (szerk.): *Polgári eljárásjog.* 3. kiad., Budapest, Tankönyvkiadó, 1974. 287-331.
- Névai László: A keresetindítás. In: Szilbereky Jenő (szerk.): *Polgári eljárásjog I.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1980. 237-272.
- Névai László: A polgári perbeli tárgyalás hatékonyságának problémái a Magyar Népköztársaságban – különös tekintettel a tárgyalás előkészítésre. In: Névai László (szerk.): *Polgári Eljárásjogi füzetek XI. – A polgári perbeli tárgyalás időszerű kérdései.* Budapest, ELTE, 1981. 27-41.
- Névai László: A Pp reformjának kérdéséhez. *Jogtudományi Közlöny*, 1954/5. 190-192.
- Névai László: A tárgyalás (XII. fejezet). In: Névai László és Szilbereky Jenő (szerk.): *Polgári eljárásjog.* 6. változatlan kiad., Budapest, Tankönyvkiadó, 1980. 331-363.
- Névai László: A tárgyalás előkészítése (XI. Fejezet). In: Beck Salamon és Névai László (szerk.): *Magyar Polgári Eljárásjog.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1962. 217-225.

Norges offentlig utredninger 2001:32 Bind B.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2001-32/id378579/> (Letöltve: 2020. július 12.).

Novák István: A bíró polgári eljárásjogi felelőssége – tárgyaláselőkészítési felelősség. In: Tóth Károly (szerk.): *Emlékkönyv dr. Szilbereky Jenő egyetemi tanár oktatói működésének 30. és születésének 70. évfordulójára*. Szeged, JATE, 1987. 241-248.

Novák István: *A kereset a polgári perben*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1960.

Novák István: A keresetindítás eljárásjogi felelőssége. *Jogtudományi Közlöny*, 1988/4. 214-218.

Novák István: A polgári per tárgyalásának előkészítése az eljárási alapelvek tükrében. *Magyar Jog*, 1962/8. 371-375.

Novák István: A polgári peres eljárás gyorsításának és egyszerűsítésének néhány kérdése. *Jogtudományi Közlöny*. 1965/11, 552-561

Novák István: A rendelkezési elv új polgári perrendtartásunkban. *Jogtudományi Közlöny*, 1953/4. 159-162.

Novák István: A tanácselnök jogköre a polgári perben. *Magyar Jog*, 1975/12. 716-721.

Novák István: A tárgyalás anyaga a polgári perben. *Magyar Jog*, 1979/9. 811-823.

Nyilas Anna: A bíróság és a felek perceseikményei a gyorsaság és hatékonyság szemszögéből. *Jogtudományi Közlöny*, 2009/2. 65-73.

Nyilas Anna: *A polgári per egyszerűsítésének és gyorsításának eszközei az európai jogrendszerekben, különös tekintettel a kis értékű követelésekre vonatkozó eljárásokra*. Phd értekezés, Debrecen, 2011.
https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/105207/teljesdolgozat_nyilas_pdf_titkositott.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Letöltve: 2020. augusztus 13.).

Oberschall Adolf: Észrevételek a polgári perrendtartásról készült törvényjavaslat előadói tervezetéhez. *Ügyvédek Lapja*, 1896/52. [3. r.] 2-5.

Oberschall Adolf: Észrevételek a polgári perrendtartásról készült törvényjavaslat előadói tervezetéhez. *Ügyvédek Lapja*, 1896/53. [4. r.] 2-4.

Osztovits András: Új magyar Polgári perrendtartás szükségességéről. *Magyar Jog*, 2010/3. 158-163.

Osztovits András: Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés? *Magyar Jog*, 2020/2. 74-80.

Ökröss Bálint: *A törvénykezés reformja, A szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság alapján javaslatul a polgári perrendtartáshoz*. Budapest, Franklin Társulat, 1880.

Pákozdi Zita: A keresetlevél kellékei, különösen az érvényesíteni kívánt jog megjelölésének a kérdései az új Pp. kodifikációs folyamataiban. In: Gellén Klára – Görög Márta (szerk.): *LEGE ET FIDE Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára*. Szeged, Iurisperitus, 2016. 455-461.

Pákozdi Zita: A perindítás és a keresetlevél szabályai az új Pp. -ben. *Jogtudományi Közlöny*, 2017/7-8. 345-350.

Pákozdi Zita: Technológia és emberi tényező – válogatás a pp. megújult rendelkezéseiből. In: Certicky Mária (szerk.): *Innovatív magánjogi megoldások a társadalmi-gazdasági haladás szolgálatában*. Szeged, Magánjogot Oktatók Egyesülete, 2020. 7-12. http://www.maganjog.hu/wp-content/uploads/2020/02/MOE_Innovatív-magánjogi-megoldások.-Tanulmánykötet..pdf (Letöltve: 2021. március 19.).

Pap József előadása. In: Szladits Károly (szerk.): *Magyar Jogászegyleti értekezések*. XXIV. köt. 5. füzet – A magyar polgári perrendtartás javaslata. Budapest, Franklin Társulat, 1902. 195-240.

Pap József: *A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetének egyes részeiről*. In: Magyar Jogászegyleti Értekezések, 12. köt. 3. füz., Budapest, Franklin Társulat, 1895. 115-149.

Pap József: *A Plósz-féle Polgári perrendtartás tervezetéhez, perjogi tanulmány*. Budapest, Eggenberger, 1899.

Papp József: Az új polgári perrendtartásról. *Jogállam*, 1907/8. 625-640.

Parlagi Mátyás: Az érvényesíteni kívánt jog elbírálása, különös figyelemmel a Polgári Perrendtartás alapelveire. *Magyar Jog*, 2013/4. 223-227.

Pátkay Tibor: Néhány gondolat a gyorsított perről szóló törvényről. *Kártérítési és Biztosítási Jog*, 2020/3. <https://kbj.hu/nehany-gondolat-a-gyorsitott-perrol-szolo-torvenyrol/> (Letöltve: 2021. február 2.).

Per Henrik Lindblom: Reforms of civil procedure in Scandinavia. In: Lennart Lyngé Andersen LL (ed.): *Festschrift til Bernhard Gomard*. Copenhagen, Thomson – GadJura, 2001. 153-176.

Plósz Sándor: A keresetjogról. In: *Plósz Sándor Összegyűjtött dolgozatai*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1927. 3-55.

Plósz Sándor: *A magyar polgári perrendtartás tervezete. A magyar királyi igazságügyminister megbízásából készítette Plósz Sándor*. Budapest, Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomda, 1885.

Plósz Sándor: *A magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatának indokolása*. Budapest, Grill Károly CS. és KIR. Udvari Könyvkereskedése, 1902.

Plósz Sándor: A polgári per szerkezete az új perrendtartásban. In: *Plósz Sándor Összegyűjtött dolgozatai*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1927. 118-138.

Plósz Sándor: A polgári peres eljárás reformja. In: *Magyar Jogászegyleti Értekezések*. 15. sz., Budapest, Franklin Társulat, 1883. 1-14.

Podhorányi Gyula: A törvénykezés reformja. *Jogtudományi Közlöny*, 1886/31. 249-251

Pribula László: A polgári perrendtartás megvalósult hatásköri modelljének értékelése – a történeti fejlődés tükrében. *Jogtudományi Közlöny*, 2020/1. 21-34.

Pribula László: A rendelkezési elv az új polgári perrendtartásban. In: Csáki- Hatalovics Gyula Balázs – Szabó Krisztián (szerk.): *Eljárásjogi kodifikáció – nemzetközi hatások*. Budapest, Patrocinium, 2018. 25-38.

Pribula László: Fogyasztóvédelem az új polgári perrendtartásban. *Ügyészek Lapja*, 2018/4-5. 5-19.

Pribula László: Szükséges-e a tárgyi keresethalmazat korlátozása? *Jogtudományi Közlöny*, 2016/2. 77-86.

- Puskás Péter: Perfelvételi szak (XII. fejezet). In: Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári Eljárásjog I.*, 3. kiad., Budapest, HVG-Orac, 2017, 391-441.
- Puskás Péter: Perindítás (XI. fejezet). In: Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári Eljárásjog I.*, 3. kiad, Budapest, HVG-Orac, 2017. 343-390.
- Révai Tibor: A felek meghallgatása a polgári perbeli tárgyalás előkészítése során. *Magyar Jog*, 1970/11. 669-674.
- Révai Tibor: A tárgyalás előkészítése a burzsoá polgári perben. In: Névai László (szerk.): *Polgári eljárásjogi füzetek I.* 1971. 157-174.
- Schleiffer Pál: A tárgyalás. In: *A magyar polgári perjog főbb kérdései.* Budapest, Jogi- és Államigazgatási Könyv és Folyóiratkiadó, 1953. 83-110.
- Schleiffer Pál: Egyéves az új polgári perrendtartás. *Jogtudományi Közlöny*, 1954/3. 90-93.
- Schleiffer Pál: Elsőfokú eljárás az új Pp-ben. *Jogtudományi Közlöny*, 1952/10. 438-448.
- Schleiffer Pál: Néhány szó a régi és az új Pp. létrejöttének körülményeiről. *Jogtudományi Közlöny*, 1952/7. 321-322.
- Solt Kornél: Az elsőfokú ítélkezés korlátai a polgári perben. *Jogtudományi Közlöny*, 1965/6. 233-242.
- Soósné Lajos Ilona: A perek előkészítése és a bíróságok pervezetési tevékenysége a polgári ügyekben. *Magyar Jog*, 1980/7. 642-648.
- Szabó Imre 2013 - Szabó Imre: A tárgyalás és határozatok. In: Osztovits András (szerk.): *Polgári eljárásjog I. – A Polgári per általános szabályai.* Budapest, HVG-Orac, 2013. 236-337.
- Szabó Imre: Perjogi kísérletek az igényérvényesítés gyorsítására. In: Certicky Mária (szerk.): *Innovatív magánjogi megoldások a társadalmi-gazdasági haladás szolgálatában.* Szeged, Magánjogot Oktatók Egyesülete, 2020. 13-19. http://www.maganjog.hu/wp-content/uploads/2020/02/MOE_Innovatív-magánjogi-megoldások.-Tanulmánykötet..pdf (Letöltve: 2021. március 19.).
- Szabó Imre: Szakértelem és felelősség. *Jogtudományi Közlöny*, 2017/9. 374-385.
- Szerkezeti alapkérdések a polgári per kapcsán. *Magyar Jog*, 2013/10. 613-616.

Szilasi Adolf: Észrevételek a polgári törvénykezési rendtartás javaslatához. *Jogtudományi Közlöny*, 1901/17. 133-134.

Szilberekly Jenő: *A polgári eljárás funkciója és hatékonysága*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1977.

Szilberekly Jenő: A polgári eljárás módosítása. *Magyar Jog*, 1973/1. 1-5.

Szilberekly Jenő: A tárgyalás előkészítésének kérdései, az előkészítő eljárás. In: Szilberekly Jenő (szerk.): *A Magyar Jogász Szövetség 1955. évi hévizi vándorgyűlésének anyaga*. 7. füz., Budapest, Magyar Jogász Szövetség Törvénykezési Jogi Szakosztálya, 1956. 3-20.

Szilberekly Jenő: Megjegyzések egy készülő törvénytervezet előkészítéséhez. (A polgári eljárás újraszabályozása). *Magyar Jog*, 1984/4. 289-303.

Térfi Gyula (szerk.): *A Polgári Perrendtartás Törvénye és Joggyakorlata*. 7. kiad., 1. köt., Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1927.

Térfi Gyula (szerk.): *Az új polgári perrendtartás*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1911.

Térfi Gyula: A polgári perrendtartás javaslatának előkészítő munkálatai. *Jogállam*, 1902, 4. sz. [1. r.] 306-317.

Térfi Gyula: A polgári perrendtartás javaslatának előkészítő munkálatai, *Jogállam*, 1902/5. [2. r.] 394-403.

Térfi Gyula: A polgári perrendtartás javaslatának előkészítő munkálatai. *Jogállam*, 1902/7. [3. r.] 566-575.

Térfi Gyula: A polgári perrendtartás javaslatának előkészítő munkálatai. *Jogállam*, 1902/8. [4. r.] 639-648.

Térfi Gyula: A polgári perrendtartás új javaslata. *Jogtudományi Közlöny*, 1907/43. 356-359.

Tóth Károly: *Polgári törvénykezési jog alapismeretek*. 2. kiad., Debrecen, Hegedüs és Sándor, 1923.

Udvary Sándor: A jövő polgári perrendtartása madártávlatból. *Pro Futuro*, 2016/2. 115-127.

Udvary Sándor: Az első Pp. novella jelentősége az elsőfokú eljárásra. *Jogtudományi Közlöny*, 2021/3. 129-139.

Udvary Sándor: A polgári eljárásjog reformja: reformáció vagy renováció? In: Sepsi – Deres – Homicskó (szerk.): *Folyamatos megújulás: Reformáció(k) tegnap és ma, A Károli Gáspár Református Egyetem 2016-os évkönyve*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, L'Harmattan Kiadó, 2017. 392-409.

Udvary Sándor: Az érdemi tárgyalási szak jelentősége és hatékonysága egyedi és igazságszolgáltatási szempontból. *Közjegyzők Közlönye*, 2017/1. 14-19.

Udvary Sándor: Obligation of the Parties, Lawyers and Judges. *Acta Juridica (Hungarica Hungarian Journal of Legal Studies)*, 2017/1. 19-27.

Udvary Sándor: Új Pp. - új Perszerkezet. *Advocat*, 2017/1-2. 6-11.

Ujlaki László: A keresetlevél-elutasítás és a permegszüntetés jogintézményeinek szembeállítás. *Jogtudományi Közöny*, 1997/10. 443-446.

Varga Edit: Érdemi tárgyalási szak (XIII. fejezet). In: Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári Eljárásjog I*. 3. kiad., Budapest, HVG-Orac, 2017. 442-457.

Varga Gyula: A bírósági meghagyás a polgári perben. *Magyar Jog*, 1973/3. 148-156.

Varga Gyula: A felek közreműködési kötelezettségének fokozása a polgári perben. In: *A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának actái*. 13. köt., Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 1971. 169-192.

Varga Gyula: A tárgyalás (IX. fejezet). In: Szilbereky Jenő és Névai László (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata*. 1. köt., Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1976. 781-879.

Varga Gyula: A tárgyalás (X. Fejezet). In: Szilbereky Jenő (szerk.): *Polgári eljárásjog I*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1980. 273-326.

Varga István – Éless Tamás (szerk.): *Szakértői javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*. Budapest, HVG-Orac, 2016.

Varga István: *Nemzetközi összehasonlító kitekintés a perakadályok rendszerére*. (7. melléklet). In: A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat elemző csoport összefoglaló véleménye. https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_keresetlevel_visszautasitanak_vizsgalata_osszefoglalo_velemenye.pdf 135-144. (Letöltve: 2020. szeptember 24.) .

Vass Károly (szerk.): *Magyar polgári törvénykezési jog, dr. Plósz Sándor egyetemi ny. r. tanár előadásai után*. Budapest, Szent-István-Társulat, 1906.

Vass Tibor: Bevezetés. In: *A magyar polgári perjog főbb kérdései*. Budapest, Jogi- és Államigazgatási Könyv és Folyóiratkiadó, 1953. 5-10.

Vaula Haavisto: Court Work In Transition An Activity-Theoretical Study of Changing Work Practices in a Finnish District Court (Academic dissertation). <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19754/courtwor.pdf?sequence=4&isAllowed=y> (Letöltve: 2020. július 23.).

Virág Csaba: A perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések, a tárgyalásra vonatkozó általános rendelkezések. In: Varga István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. 1. köt., Budapest, HVG-Orac, 2018. 928-1002.

Virág Csaba: Az alaki igazságot előtérbe helyező fair eljárás... In: Varga István- Németh János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 362-376.

Virág Csaba: Az új polgári perrendtartás alkalmazásának kihívásai. Bírői attitűdök a perrend egyes új jogintézményeivel kapcsolatban. *Bírósági Szemle*, 2021/1. 14.-25.

Vitvindicics Mária- Wopera Zsuzsa- Az új polgári perrendtartás koncepciójának sarokkövei. *Fontes Iuris*, 2015/1. 48-551

Völcssey Balázs: A perfelvételi szak jogértelmezési kérdései. *Magyar Jog*, 2020/6. 332-339.

Wach Adolf: A magyar polgári perrendtartás törvényjavaslata. *Jogállam*, 1902/6. 441-468.

Wallacher Lajos: Az elsőfokú eljárás (XI. fejezet). In: Nagy Adrienn és Wopera Zsuzsa (szerk.): *Polgári Eljárásjog I*. Budapest, Wolters Kluwer, 2017. 247-292.

Wallacher Lajos: Az osztott perszerkezet bevezetésének közvetett hatásai az új polgári perrendtartásban. *Jogtudományi Közlöny*, 2017/12. 529-535.

Wallacher Lajos: Perfelvételi szak (XII. fejezet). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2017. 374-403.

Wallacher Lajos: Perindítás (XI. fejezet). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2017. 347-374.

Wopera Zsuzsa: A polgári perjog alapelvei (II. fejezet). In: Gáspárdy – Wopera – Kormos – Cserba – Nagy – Harsági: *Polgári perjog általános rész*. Budapest, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó, 2003. 49-73.

Wopera Zsuzsa: A törvény hatálya és az alapelvek. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. Budapest, Wolters Kluwer, 2017. 17-30.

Wopera Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás elvi alapjai. *Jogtudományi Közlöny*, 2017/4. 153-161.

Wopera Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás karakterét adó egyes megoldások európai összehasonlításban. *Advocat*, 2017/különszám. 2-7.

Wopera Zsuzsa: *Módosul a polgári perrendtartás 2021-től – I.* Jogászvilág, 2021. <https://jogaszvilag.hu/szakma/modosul-a-polgari-perrendtartas-2021-tol-i/?hilitte=%27polg%C3%A1ri%27%2C%27perrendtart%C3%A1s%27> (Letöltve: 2021. február 17.).

Wopera Zsuzsa: *Módosul a polgári perrendtartás 2021-től – V.* Jogászvilág, 2021. <https://jogaszvilag.hu/szakma/modosul-a-polgari-perrendtartas-2021-tol-v/> (Letöltve: 2021. június 30.)

Wopera Zsuzsa: Személyi állapotot érintő perek közös szabályai (XXXI. fejezet). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. 2. kiad., Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 1061-1074.

Xandra E. Kramer: The structure of civil proceedings and why it matters: exploratory observations on future ELI-UNIDROIT European rules of civil procedure. *Uniform Law Review*, 2014/2. <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=99810500600006712407310612210110012105304005101805509412510100009809511007106712312304103100800204204304409408012502612401708002501002100603108208801811511008512306408401012109112200>

[0002104016125109089125022021015101112071075096068103068078127090101&EXT=pdf](#) (Letöltve: 2020. november 03.).

Zsitva Ágnes: Elsőfokú eljárás (Harmadik Rész). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. Budapest, Wolters Kluwer, 2017. 249-360.

Zsitva Ágnes: Perfelvételi szak (XII. fejezet). In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. 2. kiad., Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 478- 615.

Zsitva Ágnes: Újjászületett elsőfokú eljárás a perkoncentráció jegyében. *Advocat*, 2017/különszám. 8-14.

AB határozatok, végzések

26/1990. (XI. 8.) AB határozat.

53/1993. (XI. 29.) AB határozat.

3129/2020. (V. 15.) AB végzés.

Bíróági döntések, és egyéb tanácsadó testületek véleményei

A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat elemző csoport összefoglaló véleménye. https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_keresetlevel_visszautasitanak_vizsgalata_osszefoglalo_velemenypdf (Letöltve: 2020. szeptember 24.)

BDT 2020. 4235.

BDT 2020. 4148.

BDT 2019.4110.

BDT 2019.4108.

BDT 2019. 3984.

BDT 2019. 3971.

BDT 2019.4107.

BH 1985. 270.

BH 1999. 182

BH 1984. 418.

BH1984. 34.

BH 1985. 389.

BH 1979. 212.

BH 1987. 127.

BH 1983. 360.

BH 1985. 431.

BH 1982. 148.

BH 1980. 134.

BH 1979. 304.

BH 1978. 124.

BH 1977. 156.

BH 2016. 172.

BDT 2012. 2647.

BDT 2007. 1580.

KKT. 47.

KKT. 71. I.

KKT. 72.

KKT. 73.

KKT. 15.

4/2003. számú Polgári jogegységi határozat (PJE)

1/2009. (VI. 24.) PK vélemény - A Polgári perrendtartás tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó szabályainak alkalmazásával kapcsolatos egyes kérdésekről.

CKOT. 2018.05.03:2

CKOT. 2018.05.03:4

CKOT. 2018.11.19:37

CKOT. 2018.11.19:38

CKOT. 2019.04.15:11

CKOT. 2019.04.15:21

PJD 2021. 13.

Hivatkozott jogszabályok jegyzéke

1267/2013. (V. 17.) Kormány határozat a polgári perjogi kodifikációról

1868. évi LIV. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában

1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról

1925. évi VIII. törvénycikk az igazságügyi szervezet módosításáról

1930. évi XXXIV. törvénycikk a törvénykezés egyszerűsítéséről

1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról

1954. évi VI. törvény a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról

1957. évi VIII. törvény a polgári perrendtartás egyes rendelkezéseinek módosításáról

1972. évi 26. törvényerejű rendelet a polgári perrendtartás módosításáról

1995. évi LX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról

1999. évi CX. törvény az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról

2010. évi CLXXXIII. törvény az egyes törvényeknek a bíróságok hatékony működését és a bírósági eljárások gyorsítását szolgáló módosításáról

2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

2012. évi CXVII. törvény az igazságügyi és közigazgatási tárgyú törvények módosításáról

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

2019. évi LXVI. törvény Magyarország 2020. évi központi költségvetésének megalapozásáról

2020. évi CXIX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról

2020. évi LXX. törvény a bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről

A szerző publikációs jegyzéke

Bartha Bence: Az 1952. évi polgári perrendtartás rendszerváltozást követő tárgyalási szerkezetet érintő változásai. *GLOSSA IURIDICA*, 2021/1-2. 79-94.

Bartha Bence: Peralapítást előkészítő cselekmények a Plósz Pp.-ben. In: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): *XVI. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2020. 25-34.

Bartha Bence: Az érdemleges tárgyalás és a szóbeliség elve a Plósz Pp.-ben. In: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): *XVII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2020. 27-40.

Bartha Bence: Az 1952. évi polgári perrendtartás tárgyalási szerkezete a szocialista perjog idején. *Közjegyzők Közlönye*, 2020/1. 29-60.

Bartha Bence: A főtárgyalási modell és megjelenése egyes skandináv államok perrendtartásában. *Jogtudományi Közlöny*, 2020/12. 589-599.

Bartha Bence: A keresetlevél és az ellenkérelem érdemi része. *Közjegyzők Közlönye*, 2020/4 39-57.

Bartha Bence: A Plósz-Pp. és az új Polgári Perrendtartás osztott tárgyalási rendszerének összevetése. In: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): *XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2019. 51-62.

Bartha Bence: Az elsőfokú eljárás szerkezete és fogalmai a polgári perben. *Közjegyzők Közlönye*, 2019/1. 60-78.

Bartha Bence: Peralapító cselekmények a Plósz Pp.-ben. *KRE-DIt, a KRE-DÖK online tudományos folyóirata*, 2019/2. <http://www.kre-dit.hu/tanulmanyok/bartha-bence-peralapito-cselekmények-a-plosz-pp-ben/> (2021. február 07.).

Bartha Bence: A római peres eljárás és a Polgári Perrendtartás néhány szerkezeti összefüggése In: Erdős Csaba (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok 2019 - Doctoral Working Papers 2019*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2019. 236-249.

Bartha Bence: A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai – témairindító. *KRE-DIt, a KRE-DÖK online tudományos folyóirata*, 2018/2. <http://www.kre-dit.hu/tanulmanyok/bartha-bence-a-targyalasi-szerkezet-valtozasainak-hatasai-temairindito/> (2021. február 07.).

Bartha Bence: A hálózatbiztonság Európai Unió szabályozásának folyamata a NIS irányelv elfogadásáig. In: Bogárdi Dóra; Kocsis Gergő (szerk.): *Jog és innováció tanulmánykötet*. Budapest, Stádium Intézet, 2017. 56-70.

Summary

The fundamental aim of the dissertation is to analyse the structure of the civil trial in the Act CXXX of 2016 on the Code of Civil Procedure (Pp), to establish the theoretical basis of the newly adopted code, and to establish the experiences derived from the court practice. In a wider sense the aims are to situate the Pp. as the latest legislation in the Hungarian civil procedure law history, further to compare its structure against foreign procedural codes.

To achieve these aims mentioned above the dissertation examines the terminology, the function and the content of the civil trial, through the domestic jurisprudence. Further examines the structure of the Act I of 1911 on the Code of Civil Procedure (Tc.), the Act III of 1952 on the Code of Civil Procedure (1952-es Pp.), and the Pp., and some foreign procedural codes.

In the early 1900s the Tc. to reinforce the orality and to de-emphasize the written elements, isolated the statement of claim and the claim, further divided the trial into two phases as the preparatory hearing and the main hearing. The Tc. was mainly characterised by these solutions. In the 1950s when the political regime had changed the legislator applied a new approach, abolished the preparatory hearing and introduced the piecemeal trial, the unified system. During the force of the 1952-es Pp. the legislator amended it several times, which affected to the first instance court procedure. The dissertation presents the conceptual basis of the 1952-es Pp. and these amendments mentioned before. The dissertation isolates the latest period of the 1952-es Pp. In the 1989/90s when the political regime had changed once again and the legislator made some fundamental modification but the structure of the trial stayed identical.

Among the international examination the dissertation examines the so-called main hearing model published by the foreign jurisprudence. The dissertation presents the description of the main hearing model, the model rules of the Principles of Transnational Civil Procedure, further three Scandinavian procedural code's structures, the Norwegian, the Swedish, and the Finnish.

Related to the Pp. the dissertation deals with the circumstances of the codification and the desire for a new code turns up in the domestic jurisprudence. In this chapter the dissertation isolates "the alternative argues related to the new code to be created", these thought and ideas mainly different to the final procedural code but, they contain some important academic theses.

The most significant part of the dissertation is deals with the provisions and the structure of the Pp., which entered into force in 2018. This chapter is divided into three phases, like the Pp. divides the first instance court procedure into three phases, the bringing an action phase (initiation), preparatory stage, main hearing stage.

The substance of these phases is explained in detail by the dissertation. After the entering into force, some provisions of the Pp. caused different legal interpretations. Different courts, different judges and advisory boards interpreted differently the new rules. The Act CXIX of 2021 on modifying the Act CXXX of 2016 on civil procedure code (Úppn.) as the latest and largest modification of the code intended to terminate these debates.

In the end of this chapter the dissertation deals with a special structure turns up among the provisions of the common procedural rules on actions related to personal status. Furthermore, deals with the Act LXX of 2020 on the rapid lawsuit related to the damage caused by a criminal offence, and grievance award. Which act considered as the predecessor of the Úppn. Moreover, in this rapid lawsuit the preparatory and the main hearing phase are not separated, consequently in a narrow circle the civil procedural law leaves off the main hearing model.

Károli Gáspár Református EgyetemKároli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary
Állam- és Jogtudományi Kar | Faculty of Law

NYILATKOZAT

Alulírott **dr. Bartha Bence** ezennel kijelentem, hogy a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott értekezésem kizárólag saját, önálló munkám eredménye. A benne található – másoktól származó – nyilvánosságra hozott vagy közzé nem tett gondolatok és adatok eredeti leőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem továbbá, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

E kijelentésemet büntetőjogi felelősségem tudatában tettem.

Budapest, 2021. augusztus 9.

aláírás

Károli Gáspár Református EgyetemKároli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary
Állam- és Jogtudományi Kar | Faculty of Law

NYILATKOZAT

Alulírott **dr. Bartha Bence**, Neptun kód: F7CR5U nyilatkozom, hogy állam- és jogtudomány tudományágban nincs folyamatban fokozatszerzési eljárásom, illetve fokozatszerzési eljárásra való jelentkezésemet két éven belül nem utasították el, továbbá két éven belül nem volt sikertelenül zárult doktori védésem.

Nyilatkozom tovább, hogy nem állok doktori fokozat visszavonására irányuló eljárás alatt, illetve öt éven belül nem vontak vissza tőlem korábban odaítélt doktori fokozatot.

Dátum: Budapest, 2021. augusztus 9.

aláírás